

Marja Lappi–Seppo Lappi

YRJÖ KEINONEN

– taistelujen ritari

KUSTANNUSOSKEYHTIÖ TAMMI

HELSINKI

Kustannusosakeyhtiö Tammi on 31.1.2008 palauttanut kirjan kustannusoikeudet

kirjan tekijöille Marja ja Seppo Lapille

ISBN 951-31-0930-5

Alkuperäisteoksen painanut WSOY:n graafiset laitokset

Juvalla 1996

Sisällys

Esipuhe - taustoja kirjan synnylle	6
Soturin lähtö	10
Karjalan poikia	19
Talvisodan veristen lumien opetukset	21
Taistelijoita tekemään - uusi sota syttyy	22
Johtamisansioilla marskin ritariksi	26
XXVI kadettikurssi ja simppuperinne	30
Taistellen takaisin - sotien ratkaisuvaihe	32
Suomi varautui pahimpaan - asekatkenta	35
Tyttären isä	40
Moniulotteinen luonne	45
Opintoja ja tutkimustyötä	49
Keinosen puolue - maanpuolustus	55
Takaisin kentälle	58
Kohti huippua	61
Rauhanajan päätehtävä - koulutus	65
Liikkuvaa tulta	70
Armeija avautuu	72
Oikea mies oikealle paikalle	75
Upseerit ja koko kansan armeija	78
Kampitusta alusta alkaen	81
Upseerimystiikka ja huippulahjakkuus	83
Vastustuksen monet kasvot	86

Kovia keinoja keinosta vastaan - ryssistä salakuunteluun	91
Vastavirrassa	94
Merkittävä vuosi 1968	97
Eron taustat	100
Paljon on kirjoitettu.	107
Olipa kerran adjutantti	108
Vääryyttä veteraaneille	112
Väittelijä harhapoluilla	114
Kannisen muistelot	120
Omituista oikeutta	122
Maanpuolustusta siviilissä	131
Kaveria ei jätetä	135
Henkilöhakemisto	137

MOTTO

Historiallisen tutkimuksen näyttää olevan äärimmäisen vaikea päästä totuuden jäljille, koska aika estää myöhempiä polvia niiden pyrkiessä selvittämään todellisia tapahtumia. Toiselta puolen taas tapahtumien ja henkilöiden omaan aikaan kuuluva tutkimus osittain kademiellisyydestä ja vihasta, osittain puolueellisuudesta ja mielistelystä turmelee ja vääristelee totuuden.

Plutarkhos

ESIPUHE – TAUSTOJA KIRJAN SYNNYLLE

Jalkaväenkenraali, Mannerheim-ristin ritari Yrjö Ilmari Keinonen toimi puolustusvoimain komentajana 13.11.1965 - 1.5.1969.

Isäni Yrjö Keinonen syntyi Ruskealassa, Laatokan Karjalassa 31.8.1912 ja tuli ylioppilaaksi Sortavalan Lyseosta. Sota keskeytti Helsingin yliopistossa aloitetut matematiikan ja fysiikan opinnot.

Keinonen joutui sotaan reservin vänrikkinä ja menestyi siellä niin hyvin, että hänelle suositeltiin sotilasuraa. Ansioistaan hän oli saanut Mannerheim-ristin. Asemasodan aikana Keinonen kävi Kadettikoulun ja yleni sodan lopulla majuriksi.

Sodan jälkeen hän oli pidätettynä 16 kuukautta ns. asekatkentaajutun takia. Samoihin aikoihin hän suoritti loppuun matematiikan ja fysiikan opintonsa valmistuen filosofian maisteriksi.

Suoritettuaan Sotakorkeakoulun molemmat opintosuunnat hän palveli vuoroin pääesikunnassa, vuoroin kentällä. 1960-luvulla hän yleni everstistä jalkaväenkenraaliksi, ja hänet nimitettiin puolustusvoimain komentajaksi.

Hänen sotilasuransa oli uljas. Hänen aikaansaannoksensa puolustusvoimain komentajana saivat laajaa tunnustusta, mutta samalla hänen tielleen kertyi niin paljon vastustajia, että hän piti viisaimpana luopua tästä tehtävästä 56-vuotiaana hoidettuaan sitä vain kolme ja puoli vuotta.

Yrjö Keinosen eron aikoihin ja aina näihin päiviin asti on kysely, miksi lupaava ja myös pitkälle lupaukset täyttänyt upseerinura päättyi kritiikkiin ja ristiriitoihin. Miksi hänen toimintansa synnyttämät mainingit nostattavat tyrskyjä vielä tänäänkin? Minkä tähden hän ei päättänyt komentajakauttaan vasta normaalissa eläkeiässä laskeutuen pehmeästi ja sopuisasti vanhuutta viettämään?

Itse hän ei pitänyt virasta luopumista epäonnistumisena, vaan näki sen loogisena seurauksena monelle seikalle, joista hänen siihenastinen uransa oli rakentunut. Hän myönsi, että armeijan sisällä osa tavoitteista jäi vielä toteutumatta, mutta oli omasta mielestään onnistunut kaikessa, mihin oli ryhtynyt.

Maanpuolustustyötä jalkaväenkenraali Yrjö Keinonen jatkoi uupumatta siviilissäkin muun muassa kirjoittamalla kiitettuja sotakirjoja ja toimimalla Rintamamiesveteraaniliiton puheenjohtajana kuolemaansa asti, joka tapahtui 29.10.1977.

Olen joutunut panemaan merkille, että samalla kun Yrjö Keinosen elämäntyö edelleen kiinnostaa, hänen tavoitteensa ja linjansa on pyritty jättämään toisarvoiseen asemaan, ja hänestä

on lähdetty luomaan historiallisesti vääriä kuvia. Yhteiskunnallisesti näkyvien henkilöiden muistelmissa on isäni koskevia katkelmia, joista monet perustuvat toisen käden tietoihin, toisissa taas on suoranaisia asiavirheitä.

Syksyllä 1995 Yrjö Keinonen nousi jälleen kerran median huomion kohteeksi. Erääseen Helsingin Sanomien artikkeliin kirjoitin vastineen, jossa esitin tiivistetyn näkemykseni isästäni ja hänen toiminnastaan. Sain kirjoituksestani runsaasti myönteistä palautetta. Moni ilmaisi minun "osuneen naulan kantaan" ja kuvanneen juuri sitä Yrjö Keinosta, jonka he tunsivat. Isän ystävät ja ymmärtäjät niin siviilimaailmasta kuin armeijan piiristä rohkaisivat minua ja ilmaisivat valmiutensa tukea minua, mikäli vielä haluaisin muodossa tai toisessa osallistua isääni koskevaan keskusteluun. Hänen ikätoverinsa alkoivat itse olla liian vanhoja tarttumaan kynään.

Monilla tahoilla on toivottu lisävalaistusta oikean kokonaiskuvan saamiseksi erityisesti isäni ajasta puolustusvoimain komentajana. Koska minulla on ensi lähteen tietoa, olen nyt pitänyt aiheellisena tuoda oman panokseni tähän keskusteluun.

En ole päivääkään asunut kasarmilla enkä siinä mielessä ole tuntenut itseäni sotilasyhteisön kasvatiksi. Sen sijaan olen vahvasti ollut Yrjö Keinosen tytär.

Yhdessäoloaikoihimme sisältyi paljon tietopuolista keskustelua, ja isäni työasiat olivat jatkuvasti esillä.

Isälläni ei komentajana ollessaan ollut puolustuslaitoksen sisällä läheistä analyttiseen keskusteluun halukasta kumppania. Mieheni, nyt johtavassa asemassa oleva lääkäri Seppo Lappi saavutti isäni luottamuksen ja kunnioituksen. Hän on reservin yliluutnantti ja palvellut muun muassa YK:n rauhanturvajoukoissa Kyproksella vuonna 1964. Hän on ollut jo kouluajoistaan lähtien kiinnostunut poliittisesta historiasta ja maanpuolustuksesta. Hänestä tuli isälleni varsin pian läheinen, pohdiskelukykyinen, kriittinen ja luotettava ystävä, isäni uskottu. Isän komentajajan näkökulmat ja tiedot tapahtumista siirtyivät perheen yhteiseksi omaisuudeksi merkittävässä määrin hänen kauttaan.

Komentaja-aikanaan isäni toi monet työhönsä liittyvät asiat, myös erimielisyyttä synnyttäneet kehittämishankkeensa perheeseemme luottamuksellisen arviointimme kohteeksi. Samalla meille välittyi se ongelmallinen ilmapiiri, missä hän joutui työtään tekemään.

Kuvaavaa suhteellemme oli isäni erovaihe. Hän tuli 24.4.1969 illalla kertomaan miehelleni ja minulle aikomuksestaan erota komentajan tehtävästä. Arvioimme yhdessä tilannetta, ja isä teki lopullisen päätöksensä varsin nopeasti. Sen jälkeen pohdimme eteen tulevia näkymiä ja tarvittavia jatkotoimia. Keittiömme pöydän ääressä laadimme samalla kolmisin eropäiväkäskyn sanamuodon. Minä toimin kirjurina. Isä jätti eroanomuksensa ja saattoi päiväkäskyn julkisuuteen seuraavana päivänä.

Yrjö Keinosen elämäntyö on viisihenkisessä perheessämme ollut analyttisen käsittelyn kohteena. Dokumentteina meillä on isäni ja muiden kirjoittamien kirjojen lisäksi hänen uraansa liittyvää kirjallista materiaalia kymmeniä kiloja, muun muassa kirjeitä, lehtiartikkeleita sekä laaja puhe- ja esitelmäkokoelma. Olen lisäksi haastatellut sukulaisia, ystäviä, tutkijoita ja sotilaita.

Edellä kerrotuista syistä meillä on poikkeuksellisen laaja tietopohja Yrjö Keinoseen liittyvistä asioista. Viime aikoina esitetyt tutkimustiedot ja "paljastukset" ovat olleet sopusoinnussa niiden tietojen kanssa, jotka aikoinaan saimme suoraan isältäni. Hänen meille antamansa tiedot ovat osoittautuneet luotettaviksi yksityiskohdiltaan ja ristiriidattomiksi myös laajemmilta asia-

kokonaisuuksiltaan.

Mieheni on ollut mukana materiaalin kokoamisessa ja järjestämisessä, rohkaissut yhteydenottoihin ja lisätietojen hankkimiseen sekä ollut näkemyksineen osaltaan täydentämässä sitä kuvaa, joka minulle on isäni toiminnasta muodostunut. Hän on myös kirjoittanut tekstiluonnokset isäni sota-ajan historiaa ja huomattavalta osalta komentajavaihetta koskeviin lukuihin. Tämä kirja on syntynyt tiiviin yhteistyömme tuloksena.

Käsittelen jonkin verran asioita, joita isä ei aikanaan puolustusvoimien edun vuoksi halunnut tuoda julkisuuteen, vaikka siitä olisi hänelle ollut ilmeistä henkilökohtaista hyötyä. Kun näitä jossain määrin arkaluonteisiakin seikkoja on viime vuosina tiedotusvälineissä kosketeltu, pidän oikeutenani ja velvollisuutenani tuoda omalta osaltani niihin sitä lisävalaistusta, mitä oikean historiallisen kuvan muodostuminen tarvitsee. Esimerkiksi kirjassa kerrotaan, mitä seurauksia oli sillä, että isäni piti vaarallisena suomalaisten yksityistä seurustelua venäläisten lähetystövirkailejoiden kanssa, jotka hän tiesi tiedustelun ammattilaisiksi, joko KGB:n jäseniksi tai heidän asiamiehikseen. Isäni kriittinen suhtautuminen tämänkaltaiseen yhteydenpitoon huononsi hänen välejänsä Kekkoseen. Tämä oli taustalla häntä vastaan nostetussa oikeusprosessissa.

Olen joutunut kirjoittamaan kriittisesti joidenkin henkilöiden toimista, joilla he aktiivisesti vaikeuttivat isäni työtä puolustusvoimissa. Samoin olen puuttunut niihin tuoreempiin arvioihin, joissa on mielestäni yksipuolisesti tai epäoikeudenmukaisesti kohdeltu hänen toimintaansa.

Isäni ongelmien taustat ovat meillä perhepiirissä olleet tiedossa. Näihin taustoihin olemme nyt saaneet lisää valaistusta niistä yhteydenotoista, jotka ovat seuranneet omaa mukaantuloani Keinosta koskevaan keskusteluun. Nyt ovat pääasiassa evp-upseerit kertoneet meille tuolloisten puolustusvoimien "mustista aukoista", joista suljetussa sotilaiden yhteisössä ei ole aikaisemmin haluttu julkisesti puhua. He ovat tuoneet esille oman analyysinsä siitä, miten oli mahdollista, että lahjakas ja tehtäviinsä innostuneesti paneutuva upseeri sai työympäristössään tylyn kohtelun, ja että häntä lähdettiin savustamaan ulos armeijasta.

Kiitän sydämellisesti niitä tuttuja ja aikaisemmin tuntemattomia tukijoita, jotka ovat rohkaisseet minua ja auttaneet minua tutustumaan isääni ja hänen maanpuolustustyöhönsä entistä syvämmällä tasolla.

Nimeltä haluan mainita kolme evp-upseeria, joiden antamat asiatiedot ja analyttinen asennoituminen isäni uraan ovat avartaneet näkemyksiämme ja siten merkittävästi vaikuttaneet kirjan sisältöön.

Everstiluutnantti Alf Vaasterä, viiden vapaudenristin sotasankari, toimi isäni työtoverina Savon Prikaatissa 1950-luvulla. Nämä taustoiltaan varsin samanlaiset upseerit pohtivat silloin yhdessä sodan kokemusten pohjalta puolustusvoimien kehittämistarpeita. Alf Vaasterän kertomukset ovat auttaneet meitä hahmottamaan niitä tekijöitä, joiden pohjalta isäni linjaukset ja näkemykset puolustusvoimien uudistamiseksi syntyivät.

Everstiluutnantti Antero Mäkipää toimi pääesikunnassa eri tehtävissä viisitoista vuotta, mihin aikaan sisältyi Keinosen komentajakausi. Sen lisäksi hän palveli Uudenmaan Jääkäripataljoonassa Reservialiupseerikoulun johtajana ja Urheilukomppanian päällikkönä. Hän oli paitsi isäni työtoveri myös hänen ystävänsä. Häneltä olemme saaneet arvokasta isäni komentaja-aikaa koskevaa tietoa. Hän on myös antanut kirjan sotilaallista terminologiaa koskevia neuvoja ja ohjeita.

Ye-eversti, filosofian tohtori Veli Pernaa ei tuntenut isääni henkilökohtaisesti, vaikka palvelikin isäni komentaja-aikana pääesikunnassa. Hän toimi muun muassa neljä vuotta Sotakorkeakoulun opettajana, myöhemmin Ilmasotakoulun johtajana ja Karjalan Lennoston komentajana. Seurattuaan Keinosesta syksyllä 1995 julkisuudessa käytyä keskustelua ja nähtyään minun osallistumiseni siihen, hän kirjoitti minulle keväällä 1996 analyysin ongelmista, joita Yrjö Keinonen urallaan kohtasi. Saatuaan myöhemmin kuulla, että olen tekemässä kirjaa, hän totesi, että nämä asiat on syytä jo oikeudenmukaisuudenkin vuoksi saattaa julkisuuteen. Samalla hän halusi rakentavassa tarkoituksessa valottaa niitä ammattikunnan sisäisiä tekijöitä, jotka ovat haitanneet puolustusvoimien kehitystä ja luoda kriittisen tarkastelun avulla mahdollisuuksia puutteiden korjaamiseen.

Tämän kirjan kirjoittamisen aikana on kuvani isästani jalkaväenkenraali Yrjö Keinosesta entisestään selkiytynyt ja laajentunut. Hänen elämäntyönsä on osoittautunut merkittävämmäksi kuin mitä olin ennen tätä prosessia osannut ajatella.

Omistan tämän kirjan veteraaneille, jotka olivat isäni kanssa maamme itsenäisyyttä puolustamassa.

Helsingissä 28.elokuuta 1996

Marja Lappi

SOTURIN LÄHTÖ.

Isäni Yrjö Keinonen oli terveyden perikuva. Hän oli loputtoman energinen eikä valittanut mitään. Hän ei käyttänyt alkoholia eikä tietenkään tupakoinut. Hän ei tarvinnut piristykseen kahvia eikä teetä.

Hän sanoi kuitenkin, että hänellä on hapoton maha, ja piti sitä vankila-aikojensa huonon ruoan syynä. Hän söi mielellään happamia ruokia ja käytti ajoittain mahahappoa sisältävää lääkettä.

Isä noudatti ruokavaliota, jonka peruslinjat hän oli omaksunut Jacksonin kirjasta "Ei enää sairautta". Kirja lienee ilmestynyt joskus 1950-luvun alkupuolella. Yksi kirjoittajan perusideoista oli, ettei valkuais- ja hiilihydraattipitoisia ruokia pitänyt sisällyttää samaan ateriaan. Omat lääketieteen opintoni ajoittuivat vuosiin 1955-62, enkä niistä saanut tukea Jacksonin mielipiteille. Lukaisin kyllä kirjan, mutta en innostunut kaikista sen opetuksista. Vaan mikäpä minä olin mestaroimaan isän elintapoja, olihan hän valtavan hyväkuntoinen. Sitä paitsi monet kirjoittajan näkemykset eri ruokien terveellisyydestä olivat nykykäsityksenkin mukaan varsin edistyskellisiä.

En muista nähneeni isää koskaan väsyneenä - tai ainakaan hän ei paljastanut sitä. "Valitus ei kuulunut miehuuton" oli hänen hyväntahtoinen ja hyväntuulinen Runeberg-kommenttinsa omiin marinoihini.

Syksyllä 1976 isäni muistaakseni mainitsi ohimennen epämääräisistä vatsavaivoista. Kevättalvella 1977 hän kertoi hemoglobiininsa laskeneen ja kyseli minulta ja mieheltäni mahdollista syytä. Arvelimme lääkärimieheni kanssa, että kyseessä oli kova harjoittelu ja siihen nähden vähäinen syönti. Emme osanneet pitää tarkempia tutkimuksia aiheellisena. Maaliskuussa hän menestyi hyvin veteraanien hiihtokilpailuissa, mikä mielestämme todisti huolen aiheettomuutta.

Loppukevällä ja alkukesällä 1977 hänen vatsavaivansa mm. täyttymisen tunne tulivat selvemmiksi, ja hän kävi Keskussotilassairaala Tilkassa tutkimuksissa. Hemoglobiini oli hyvä, 161, vatsan tunnustelussa ei ollut erikoista, mutta röntgendiagnoosi oli mahahaava. Hoidoksi tuli di-
eetti ja lääkitys. Kontrolliin kehoitettiin tulemaan kuukauden kuluttua.

Heinäkuun mittaan tuli selväksi, että ruoka ei suolistossa etene, ja isä laihtui 57 kg:aan, kuusi kiloa aikaisemmasta painostaan. Perjantaina 29.7.1977 mahalaukun täyhystyksessä Meilahden sairaalassa löytyi pitkälle edennyt mahasyöpä.

En tiedä selvitetiinkö sairauden laatu isälle jo silloin, mutta äitini kertoi, että tutkimuksista tultuaan isäni oli hiukan vakavan näköinen. Hän lähetti äitini sairaalasta meille Pakilaan odottamaan ja sanoi menevänsä hoitamaan kaupungille muutamia asioita. Viikonlopusta äiti ei muista muuta erikoista kuin että isä listasi paperille suoritettavia tehtäviä .

Tilkan kirurgiylilääkäri, professori Gustaf Elfving kutsui isäni ja minut yhteiseen neuvotte-
luun, joka pidettiin 1.8. eli seuraavana maanantaina klo 12 Tilkassa. Edellisenä päivänä olin per-
heineni palannut kesälomalta. Diagnoosi ja tilanteen toivottomuus esiteltiin meille
suorasukaisesti, niin kuin halusimmekin. Mahan röntgenkuvat olivat valmiina näkyvissä valo-
taululla. Elfving ilmoitti varsin karusti, että paremmalla ammattitaidolla syöpä olisi voitu kuvien
perusteella todeta jo kesäkuussa. Lausunnon oli silloin antanut kesäsijainen, joka ei ollut erikois-
lääkäri.

Tauti oli jo kesäkuussa ollut niin pitkällä, että lopputulos olisi ollut sama. En usko, että mahdolliset erot hoidon järjestämisessä olisivat vaikuttaneet elämän pidentymiseen. Tulipahan virhediagnoosin seurauksena sekä isälle että meille kuukausi lisää suhteellisen huoletonta aikaa. Isä itse sanoi myöhemmin, että hän olisi voinut epäillä syöpää jo edellisenä syksynä, mikäli olisi tiennyt sen aiheuttamat oireet. Tuskinpa tauti olisi silloinkaan enää ollut menestyksellisesti hoidettavissa. Mahasyöpään on lieviäkin oireita antaessaan yleensä edennyt jo niin pitkälle, että hoito ei enää auta. Nykyään kun valokuituoptiikan kehittymisen myötä mahantähystys on tullut lähes rutiinitoimenpiteeksi ylävatsavaivojen selvittelyssä, voi mahasyöpä löytyä jo siinä vaiheessa, kun se vielä on parannettavissa.

Nyt oli tilanne joka tapauksessa se, että isällä oli todettu sairaus, joka veisi kuolemaan muutaman kuukauden sisällä.

Seuraavaksi keskiviikoksi eli 3.8.77 sovittiin leikkaus, jossa mahan tila tarkistettaisiin ja katsottaisiin, oliko tehtävissä jotain, joka helpottaisi isän vointia ja ehkä hiukan pidentäisi elin-aikaa.

Tilkasta läksimme kotiini Pakilaan. Siellä odotti äitini, ja samaan aikaan saapui mieheni työstä. Istuuduimme kaikessa rauhassa keittiön pöydän ääreen, ja isä kertoi diagnoosinsa vaimolleen ja miehelleni. Hän avasi tyynesti keskustelun:

- Otetaan tämä asia nyt filosofisesti, sotilaallisesti ja ylevästi. Kuolema tulee luultavasti varsin pian, ja nyt on selvitettävä, onko mahdollisuuksia pidentää tai helpottaa loppuaikaa jollain toimenpiteellä tai lääkkeellä. Mikä on maksimielinaika tästä eteenpäin?

- Parhaassa tapauksessa puoli vuotta, luultavasti vähemmän, vastasin.

- Siis paranemisen toivoa ei ole?

- Ei ole, jouduin vahvistamaan.

- Eräs tuntemani henkilö (isäni mainitsi nimen) ampui itsensä vastaavassa tilanteessa. Sehän olisi minun kannaltani yksinkertaisin ratkaisu, mutta mitäs mieltä te olette, minusta tuntuu, että se ei teistä olisi oikein miellyttävää?

Me kolme tervettä olimme samaa mieltä.

- No niin minä arvelinkin, jätetään sitten tämä vaihtoehto.

Selostin suunnitelmia, jotka koskivat tulevaa leikkausta. Mikäli mitään yllättävää ei löytyisi, yhdistettäisiin mahalaukku uuden aukon avulla suoleen ja siten ohitettaisiin syöpäkasvaimen umpeen kuroma mahaportti. Mikäli toimenpide onnistuisi, olisi kevyen ruuan nauttiminen taas mahdollista jopa kuukausia.

- Entäs sitten solumyrkyt, jotka hidastavat syöpäkasvaimen suurenemista? Mikä on arvio niiden vaikutuksesta?, kysyi isä.

Kyseisiin lääkkeisiin oli lyhyesti viitattu jo keskustelussa kirurgin kanssa. Näin pitkälle edenneen syövän kohdalla oli ehkä noin 15 % mahdollisuus, että lääkkeistä olisi minkäänlaista hyötyä.

Entä haitat? Suurin osa käyttäjistä oli jatkuvasti väsyneitä ja pahoinvoivia - esitin siihenkin jonkin lukuarvion.

- No tämä asia tuli selväksi. Kyllä minä uskon noita lääkäreiden prosenteja. Totta kai minä

elän mielummin hyväkuntoisena muutaman kuukauden kuin väsyneenä ja pahoinvoivana parhaassa tapauksessa pari kuukautta kauemmin. Solumyrkkyihin ei lähdetä. - Minä kuolisin mielummin kotona omaisten luona, sopiikohan se? Minusta ei tuntuisi järkevältä maata sairaalassa, jos siellä ei ole tarkoitus parantua.

- Loppuvaiheiden sujumisesta ei tietenkään vielä voi sanoa, mutta periaatteessa voidaan ihan hyvin lähteä siitä, että saat sairastaa ja kuolla kotona, onhan diagnoosi selvä, vastasin.

- Mainiota, mutta yksi asia minua huolestuttaa. Eikö syövässä tule ennen kuolemaa kovia kipuja? Minä en haluaisi kärsiä turhia kipuja ainakaan kovin kauan.

- Kipujen määrästä en osaa sanoa, mutta siitä nyt ei kannata huolestua, minähän olen anestesialääkäri ja pystyn toimittamaan kipulääkkeitä niin paljon kuin tarvitset.

Johon isä:

- No eihän tässä sitten ole mitään hätää.

Keskustelimme pari tuntia ennen kuin vanhempani läksivät kotiinsa Jyriään Nurmijärvelle.

Ainutlaatuinen iltapäivä jäi lähtemättömästi mieliimme, ja olemme kerranneet sen ydinkohtia ja tunnelmaa toisillemme ja muutamille muillekin, jotka ovat halunneet kuulla. Osaksi keskustelu käsitti luonnollisesti erilaisia käytännön toimenpiteitä ja raha-asioita. Mutta yhtä paljon se käsitteli "perimmäisiä kysymyksiä" ja isäni suhdetta elämään ja kuolemaan. Siinä kaikkia asioita nimitettiin niiden oikeilla nimillä ilman epärealistista väistelyä, uskottelua ja lohduttelua; avoimesti ja asiallisesti, ilman tunteenpurkauksia.

- Pitipäs sattua, sanoi isä,

- pitipäs sattua, että tuli tuommainen tauti ja kun minä muuten olin niin hyvässä kunnossa! Olisi ollut mielenkiintoista nähdä kauanko elää, ja kuinka kauaksi tuota hyvää kuntoa riittää, kun olin niin pitänyt siitä huolta ja liikkunut ja elänyt terveellisesti! Mutta muuten kyllä olen elänyt ihan riittävän kauan. Minulla on ollut hyvä ja rikas elämä, ja siinä on ollut yllin kyllin sisältöä yhden ihmisen tarpeisiin - mutta olisihan se ollut niin mielenkiintoista - noin tieteellisessä mielessä!

Sivumennen voin mainita, että noihin aikoihin otetussa keuhkoröntgenkuvassa ei näkynyt ikääntymisen merkkejä: Sydän, verisuonisto, keuhkot ja luusto olivat kuin nuorella miehellä. Niin että lääkärinä: olisihan se ollut mielenkiintoista!

Entä elämä kuoleman jälkeen? Siitäkin puhuttiin.

- Sitähän ei tiedä. Jos sitä on, niin sehän on hyvä. Jos sitä ei ole, hyvä niinkin.

Taivaasta ja helvetistä ei ollut puhetta. Joutavaa agnostikolle.

Keskustelumme suoruden vuoksi kai oli melkein käsinkosketeltavissa se lämpö, luottamus ja arvonanto, joka välillämme vallitsi. Jälkeenpäin kaikki kuvasimme tilaisuutta juhlalliseksi. Isä sanoi vähän ennen kuolemaansa, että se oli hänen elämänsä paras päivä.

En tiedä, mistä isällä oli peräisin asiallisuus ja mielentyyneys väistämättömän pian lähestyvän kuoleman edessä. Kuuluiko se hänen perusluonteeseensa? Oliko hän ehtinyt työstää asian näinä muutamana päivänä, jolloin tilanteen lopullisuus oli selviämässä? Vai oliko isä selvittänyt välinsä kuoleman kanssa jo sodassa? Äitini on kertonut, että isällä oli asekatkenta-oikeudenkäynnin aikana valmiiksi suunniteltu pakoreitti länteen, mutta kun hän näki äidin primuksenpaperit

käsityöseminaarista, hän sanoi:

- Kyllä sinä näillä Marjan elätät; nyt ei minusta ole niin väliksi, - eikä paennut.

Kaipa jokainen asekatentäjutun takia pidätetty joutui ottamaan huomioon senkin mahdollisuuden, että päättäisi päivänsä Siperiassa, jos sinne asti edes ehtisi.

Nuorempana kun kuulin isän itseksensä lausuvan Runebergin Wilhelm von Schwerin -runoa: "Vihamiehenpä käyvän nään monivertaisin joukoin ryntäämään ja seistä ja viime mieheen mun taistella käsketään", pidin sitä vain lausumisena huvin ja harrastuksen vuoksi sekä tietysti ääniharjoitteluna. Vasta vanhempana olen tajunnut, että isä samalla kertasi omia sotakokemuksiaan, että hän syvällisesti samastui Runebergin sankareihin ja ehkä yhä uudelleen teki tiliä kuoleman kanssa; rintamalla olleet kai tuon vielä paremmin tietäisivät.

Seuraavana päivänä eli tiistaina isä tuli Tilkkaan, ja leikkaus oli keskiviikkona 3.8.77.

Tulin sairaalaan leikkauispäivänä tarkoitukseni kuulla mahdollisimman pian tuloksista. Yllätyksekseni professori Elfving kutsui minut leikkaussaliin, joka oli minulle tuttu työpaikka viidetoista vuoden takaa. Leikkaussalin pesuaulassa puin päälleni päähineen sekä kiinnitin kasv suojuksen ja pesin asianmukaisesti käteni. Isä oli leikkaussalissa nukutettuna, vatsa steriiliksi pestynä ja leikkausta varten peiteltyinä. Ajattelin jäädä ovensuuhun seisomaan, mutta Elfving kehotti minua ottamaan leikkauskaavun päälleni, että voisin katsoa lähempää.

Siinä sairaanhoitajan avustamana pukeutuessani Elfving oli jo aloittanut leikkauksen. Kurkistin varovasti haavaan. Kirurgi näytti minulle sen, mikä oli ollut odotettavissa: Syöpä oli muuttanut normaalisti pehmeän mahalaukun kiinteäksi möykyksi.

- Pistäs hanskat käteesi.

Minä työtä käskettyä.

- Koitas tästä, täältä.

Työnsin käteni leikkaushaavasta vatsaonteloon. Tunsin sormissani metastasit eli etäispesäkkeet, joita oli joka puolella.

Leikkaus jatkui suunnitelmien mukaan; mahalaukku yhdistettiin keinotekoisien aukon avulla suoleen, mutta se oli teknisesti vaikeaa, koska mahalaukun seinämä oli lähes kauttaaltaan syövän paksuntama ja haurastuttama. Isä sai kaksi yksikköä verta.

En tiedä olisiko professori Elfving kehottanut ketä tahansa lääkäriä tutustumaan näin henkilökohtaisesti oman isän mahasyöpään, vai oliko hän suorittanut arvion luonteenlaadustani ja päätellyt, että kohdallani ammatillisuus voittaisi niin, että ainakin pysyisin jaloillani.

Leikkauksen jälkeen isäni oli vajaan viikon laskimonsisäisellä nestehoidolla.

10.8.77 tarkistettiin röntgenvarjoainekuvauksella, että uusi keinotekoinen mahaportti toimi, ja seuraavana päivänä poistettiin ompeleet ja ommeltiin repeytyntä haavaa.

Seuraavan viikon aikana isä pystyi nauttimaan pieniä määriä nesteitä suun kautta, mutta toipuminen ei kuitenkaan sujunut odotetusti. Vellimäinenkään ruoka ei pysynyt sisällä, ja kun nestemäärätkin jäivät liian pieniksi, hänelle asetettiin 19.8. keskuslaskimokatetri suonensisäistä neste- ja ravitsemushoitoa varten. Kipujakin alkoi olla, ja isä sai sekä pahoinvointia estäviä että kipulääkkeitä.

25.8. suoritettuna uuden varjoainekuvauksen mukaan suolistoon tehty aukko oli pysynyt auki,

mutta se ei käytännössä toiminut niin kuin olisi pitänyt. Ravinto ei mennyt eteenpäin suolistossa. Isä alkoi kyllästyä sairaalassa oloon, ja esitimme toivomuksen päästä viikonlopuksi kotiin. Tiputuspotilaat eivät yleensä ole kotihoidossa, mutta olihan mukana nyt anestesioiogian erikoislääkäri, joten valvonta saattoi olla ehkä parempaakin kuin sairaalassa.

Isä pääsi kotiin perjantaina 26.8. Hän virkistyi selvästi ja halusi jopa ulos kävelemään - ensimmäisen kerran leikkauksen jälkeen.

Rakentelimme hänelle rinkasta selässä kannettavan tipustelimeen, jossa sokeri-, rasva- ja aminohappopullot riippuivat hyvässä järjestyksessä niin, että hän saattoi päivittäin ulkoilla toista tuntia.

Vanhempani olivat muuttaneet vasta edellisenä vuonna Nurmijärvelle. Tontilla olevaan kuusikkolaaksoon, jossa sammalten välissä oli virrannut pieni puro, oli patoamalla tehty 200 metriä pitkä ja 50 metriä leveä lampi. Patotyön viimeistelyt olivat käynnissä, ja nyt isä pääsi niitä seuraamaan. Metsääkin piti raivata, ja isä merkitsi kevyellä retkikirveellä kaadettavia puita. Sää suosi viikonloppuamme.

Isä palasi sairaalaan tiistaina 30.8.

31.8.77 isä täytti sairaalassa ollessaan 65 vuotta. En muista omaa lahjaamme, mutta rintamamiesveteraaneilta hän sai upean kukkamaljakon. Isä ei halunnut ottaa vieraita vastaan, koska kunto oli jälleen huononemassa, tuli pahoinvointia, ja pian alkoi korkea kuumeilu. Isä totesi, ettei sairaalassa olo häntä auttanut, ja pyysi päästä kotiin. Hän lähti sairaalasta lopullisesti perjantaina 2.9.

Koska kuumeilu jatkui vielä kotona, vein 4.9. verinäytteitä sairaalaan tutkittaviksi. Olimme sopineet, että voisin viikoittain tuoda verinäytteet sairaalan laboratorioon nestehoidon seuraamista varten. Tehostetun hoidon järjestäminen kotioloissa ei ole ihan yksinkertaista.

Verinäytteet osoittivat, että kyseessä oli vakava bakteeritulehdus, niin sanottu yleinen verenmyrkytys. "Narkoositytär soitellut", luki potilaskertomuksessa. "Antibiootihoidon aloittaminen jää tohtori Lapin harkittavaksi" oli sairaalan lääkäreiden viisas kanta.

Piti päättää mitä tehdään. Jos ei hoidettaisi, loppu tulisi parissa viikossa, ehkä muutamassa päivässä, mikäli tulehdus aiheuttaisi esimerkiksi keuhkokuumeen.

Maaliskuussa 1977 oli televisiota varten nauhoitettu "Itse asiassa kuultuna" -sarjaan kuuluva isän haastattelu. Haastattelu piti esitettävän televisiossa lokakuussa, ja Pekka Holopainen, yksi haastattelijoista, oli tulossa torstaina 8.9. Jyrilään mukanaan nauha koekatselua varten.

Isä tuumasi, että jos kuume on mahdollista siihen mennessä saada laskemaan, niin hän jaksaisi paremmin katsoa nauhan. Antibioottitiputukset käynnistettiin, ja kuume laski nopeasti.

Pahoinvoinnin helpottamiseksi asetettiin 6.9. imukatetri nenän kautta mahaan, koska mahan limakalvo eritti nestettä jatkuvasti. Moottorin avulla toimivan imulaitteen olin lainannut sairaalasta, jossa työskentelen. Imukatetri ärsytti nielua kuitenkin niin paljon, että se oli poistettava seuraavana päivänä, eikä isä huolinut sitä enää, vaan sanoi mieluummin hankkiutuvansa eroon mahanesteistään oksentamalla. Kurkku oli niin kipeä, ettei isä pariin päivään pystynyt puhumaan, vaikka kävi jo ulkona.

8.9.77 tuli Pekka Holopainen TV-nauhoineen. Hän on myöhemmin kertonut, että isä oli pirteä

ja hyväkuntoisen tuntuinen, mutta ei puhunut vaan kommunikoi kirjoittamalla.

Isä oli jo kauan suunnitellut vielä kahden muistelmateoksen kirjoittamista. Toisen työnimi oli "Karjalan kunnailta", ja se olisi käsitellyt isän lapsuutta ja nuoruutta. Isä oli hyvä kertoja, ja olin kuullut loputtoman määrän tarinoita Ruskealan Kaalamon kylän vaiheilta. Toinen kirja olisi käsitellyt aikaa puolustusvoimain komentajana. Siihen isällä oli luonnollisesti runsaasti aineistoa. Uuden kodin rakentaminen ja puutarhatilan raivaaminen umpimetsään oli vienyt lähes kolme vuotta. Nyt kun olisi vähitellen alkanut tulla aikaa niin ilmestyi tämä sairaus - pitipäs sattua.

Nyt vointi näytti paranevan, ja isä tuumaili, että jos elinpäiviä riittää, hän ehkä voisi kirjoittaa komentaja-ajan muistelmat.

Seuraavana päivänä eli perjantaina 9.9. kunto oli edelleen hyvä ja pahoinvointi oli loppunut. Nieluärsytys oli poissa, ja isä alkoi sanella äidille muistelmiaan, Huipulla-kirjaa. Itse hän ei jaksanut kirjoittaa. Hän oli käyttänyt tänne asti jatkuvasti kipulääkkeitä, mutta nyt hän jätti ne täysin pois, "jotta ajatus pysyisi kirkkaana".

10.9.77 kalenterissani on merkintä: "Käynti ulkona. Kaalikeiton lientä kolme teelusikallista." Se taisikin olla viimeinen yritys nauttia jotain suun kautta. Edellisestä kerrasta oli kulunut pitkä aika.

Päivälleen kolme viikkoa kesti kirjan "Huipulla" sanelu.

Elämämme ulkoiset puitteet olivat nämä: Vanhempieni makuuhuone oli järjestetty potilashuoneeksi. Kokolattiamatto oli peitetty valkoisin lakanoin. Yhden seinän peitti entinen kirjahylly. Se oli täynnä sokeri- ja aminohappoliuospulloja. Rasvaemulsiot säilytettiin asianmukaisesti kylmiössä. Hyllyssä oli vielä runsaasti muutakin tarviketta, nesteensiirtovälineitä, ruiskuja, neuloja, lääkkeitä ja sidostarpeita. Pyörällinen tiputusteline oli lainattu sairaalasta, sen avulla isä pystyi liikkumaan eri puolilla taloa.

Kävin koko ajan normaalisti töissä. Minulla oli vanhempieni auto käytössä. Tultuani työstä Helsingin kotiin tein nopeasti ruoan perheelleni ja ajoin sitten Nurmijärvelle. Myöhemmin anoppini tuli meille pitämään huolta taloudestamme, joten pääsin valmiiseen ruokapöytään ennen Jyrilään lähtöä.

Kerran ajaessani Nummenpään tietä Jyrilään jouduin poliisien ratsiaan ja selitin autopapereiden etsimistäni:

- Missähän se rekisteriote mahtaa olla, kun tämä ei ole minun autoni.
- No kenenkäs auto tämä on?
- Isän auto.

Taisi poliisi luulla minua nuoremaksi kuin mitä olin kun sanoi:

- Vai on isä uskaltanut antaa autonsa tyttären käsiin.

Mieli teki, mutta en viitsinyt sanoa, että henkensä hän on tyttären käsiin antanut.

Äitini muuttui käsityönopettajasta teho-osaston sairaanhoitajaksi. Hän sattuu olemaan sellainen ihminen, josta jo nuorena sanottiin: Kun muut tekevät mitä osaavat, niin Irma tekee mitä tarvitaan. Sota-aikana kaupunkilaistytöstä oli hetkessä tullut apukarjakko ja maatalon isäntä - isän sisaret olivat pysytelleet enemmän niin sanotuissa naisten töissä. Asemasodan aikana hän toimi ensin Pusulassa ja sittemmin Harlussa alakoulun opettajana, välillä Kemin yleisen sairaalan

puhelinkeskuksessa eli Aufnahmassa, koska sairaala palveli Lapin saksalaisia sotilaita, ja siellä tarvittiin äidin kielitaitoa. Milloin etsittiin kuoronjohtajaa - Irma ryhtyi siihenkin. Hän esitti myös yksinlaulua siellä missä järjestettiin ohjelmaa. Näyttelemine ja lausuminen olivat itsensänselvyksiä. Tuusulan Kansanopiston opettajana ollessaan hän toimi oppilaiden "kouluhoitajana" ja jonkinlaisena väliskärinä. Myöhemmin kohdalle osunutta edustusrouvan rooliakaan hän ei vierastanut: Kun otti vakavasti tehtävänsä mutta ei itseään, niin ei tarvinnut jännittää.

Illansuussa ajelin Jyrilään ja vein äidille syömistä - isähän ei sellaista tarvinnut. Virittelin illan ja yön nestehoidot. Nukuin viereisessä huoneessa, isä kilisytti kelloa tarvitessaan apua. Äiti sai nukkua yön rauhassa, sillä päivät olivat sairaanhoitajan työn ohella kiihkeätä kirjoittamista isän sanelun mukaan noin 12 tuntia vuorokaudessa. Iltaisin äiti sai keskittyä pelkkään kirjoittamiseen, kun minä hoidin isän fyysisen puolen.

Alkuaikoina sain joskus sairaalaan äidin puhelinsoiton:

- Mitä teen kun aminohappopullon tippakammio on täyttynyt?

Sairaanhoitajat tietävät, ettei tottumattoman ole helppo säädellä kahden pullon tiputusnopeutta, kun nesteet menevät haarakappaleen kautta yhtä aikaa samaan suoneen.

Ongelmaton ei isän kunto noina kolmena viikkonakaan ollut. Välillä näytti siltä, että kirjaa ei sittenkään ehditä saada valmiiksi. Materiaaliakin olisi tarvittu lisää.

Sunnuntaina 18.9.77 ilmestyi majuri Antero Mäkipää tyttärineen isää tervehtimään. Antero Mäkipää oli ollut vuosia isän työtoverina. Lisäksi Mäkipäät olivat vanhempieni perheystäviä. Mäkipää rohkaisi isää jatkamaan kirjoittamista ja lupasi hankkia puuttuvaa materiaalia. Seuraavana päivänä hän toimitti meille kassillisen papereita, ja työ pääsi jatkumaan.

Jos äiti jäi hetkeksi keittiön puolelle, makuuhuoneesta kuului pian isän

- Irmaaa! Aika loppuu, aika loppuu!

Valmista piti saada nopeasti, eikä kirjoitettua keritty paljon arvostella eikä korjailla. Keskimäinen poikamme Esa, joka oli tuolloin 9-vuotias, muistaa miten ukki kirjoitustyön lopulla sanoi hänelle, että kirjasta tulee kuin porkkana, se kapenee loppua kohti, koska aika loppuu kesken.

Poikani kertoo myös, miten ukin olemuksesta ei ainakaan poikien silmin ollut havaittavissa kuolevan miehen masennusta. Puhuttiin tulevaisuudesta; se, että yksi joukosta katoaa pois lähiaikoina, tuntui olevan sivuseikka. Kuolemaa käsiteltäessä ukki väitti, ettei kukaan ollut tullut takaisin kertomaan, minkälaista se oli ollut.

30.9.77 kirjoitettiin kirjan viimeiset rivit. Sen jälkeen isän ensimmäiset sanat olivat: "Nyt petidiiniä." Ei ollut enää syytä pidättäytyä kipulääkkeestä. Lähtölaskenta oli alkanut.

"Huipulla"-kirjaa (Tammi 1977) on sekä kiitetty että moitittu. Sitä kritisoidessa haluaisin muistuttaa seuraavasta asiasta: Isä kertoo kirjan alkusanoissa, miten hän kirjansa saneli: väistämättömän kuolema silmiensä edessä. Alkusanoista ei käy ilmi toinen ratkaiseva tekijä: kiire.

Kirjojen tekijät yleensä ensimmäisen luonnoksen jälkeen hiukan vilkaisevat, mitä tuli pannuksi paperille, ja ehkä jotain muuttavatkin. Isällä ei ollut mahdollisuutta kriittisesti tarkastella, mitä kolmen viikon aikana oli tullut sanelluksi. Ehkä moni sananvalinta olisi muutettu, moni asia painotettu toisin, paljon kerrottu lisää, jotain jätetty sanomatta. Minusta on

uskomatonta, että kirja voi syntyä kolmessa viikossa varsinkin kun ihminen ei enää ole terävimmillään kovissa kivuissa kuukautta ennen menehtymistään ankaraan tautiin.

Toista viikkoa isä jaksoi vielä vähenevässä määrin nousta vuoteestaan hiukan jalkeille. Lokakuun alussa tuli vielä uusi kuumeiluvaihe, mutta raivokkaalla antibioottitiputuksella se saatiin kuriin. Isä ei halunnut vielä kuolla, häntä kiinnosti kirjansa kohtalo. Sehän oli parast'aikaa kustantajan arvioitavana. Isä ehti kuulla, että kirja tullaan julkaisemaan, mutta painettuna hän ei sitä nähnyt, sillä se ilmestyi vasta pari viikkoa hautajaisten jälkeen.

Vuorotellen äidin kanssa nukuimme tai oikeastaan valvoimme isän huoneessa, jotta olisimme muutamassa sekunnissa ojentamassa pesuvatia, kun pahoinvointikohtaus yllätti.

- Ei tämä tunnu niin pahalta kuin näyttää, lohdutti isä meitä istuessaan sängyn laidalla pesuvati käsissään.

Minun varsinainen nukkuma-aikani poissa potilashuoneen tuntumasta oli noin klo 21:stä aamuyöhön; äiti taas nukkui illalla minun saavuttuani Jyrilään sekä jälleen aamuyöllä, jolloin minä hoitelin nestetiputukset ja lääkitykset siihen kuntoon, että äiti selvisi päivän niiden kanssa.

Kalenterimerkinnät jäivät vähiin, kun isä oli suunnilleen 10.10. lähtien täysin vuodepotilas. Yllätyksekseni perushoitajan tehtävät sujuivat hyvin, kehittelin isän hygienian hoitoon uusia ergonomisesti toimivia työasentoja. Siinä kyllä ratkaisevasti auttoi se, että potilas painoi enää 53 kg.

Isän mielenmaltti koko sairastamisen ajan oli uskomaton. Muistelen, että hän osoitti jonkinlaista kärsimättömyyttä vain sairaalassa, kun huomasi, että leikkauksesta ei ollutkaan odotettua hyötyä, ja näki, ettei sairaalassa olo paranna hänen vointiaan. Lopun lähestyessä hän pyysi kipulääkettä tihenevään tahtiin, mutta ei valittanut mitään, totesi vain tyynesti "otettaisko taas petidiiniä, ettei tulisi kipuja". Itse asiassa olimme käyneet läpi melkoisen kipulääkearsenaalin löytääksemme sellaisen, jossa tehon ja haittavaikutusten suhde olisi paras mahdollinen.

Olin tottunut siihen, että isän mielipiteet olivat joskus varsin jyrkkiä, kärkeviä ja ajoittain keskenään ristiriitaisia, ja niiden ilmaisu saattoi olla varsin ärhäkkää, mutta nyt sellaisesta ei ollut jälkeäkään. Isän koko käytös tuki kaikessa meidän jaksamistamme. Hän oli sävyisä, kiitollinen, melkein pähyväntuulinen. Hän hallitsi itsensä ja tilanteen: kotiväestä jouduttiin joka tapauksessa ottamaan irti kaikki voimavarat.

Lokakuun lopulla jokainen päivä oli edellistä huonompi. Kuume nousi jälleen.

- Mitä teemme? Haluatko vielä antibioottia? kysyin, johon isäni:

- Eihän siinä ole enää järkeä. Asiat on hoidettu. Antaa mennä vaan!

Ja niin sitten annettiin mennä vaan! Utta antibioottikuuria ei enää aloitettu, kuolema sai tulla omalla aikataulullaan.

Keskiviikkona 26.10.77 isä ilmaisi olevansa kyllästynyt elämään ja tiputuksiin. Hän näytti nesteensiirtolaitteitaan:

- Mitä nämä tässä enää raapasee?

Mitä sanon? Minulla ei ollut sisua vetää letkua pois täysissä järjissä ja tajuissa olevan ihmisen verisuonesta. Mutta isä oli lopen uupunut ja elämänlanka oli jo heikko. Arvioin nopeasti, ettei jäljellä olisi enää monta vuorokautta.

- Jaksaisitko kestää tiputusta vielä muutaman päivän? Sinulle tulee muuten kova jano.

Sovittaisiinko ensi tiistaista? Otetaan silloin letkut pois.

Isä tyytyi siihen, olihan pois pääsulle annettu takaraja, ei tarvitsisi kärsiä loputtomasti. Minä puolestani ajattelin, että tiistaita ei todennäköisesti tulisi.

27.10. torstaina soitin professori Elfvingille ja raportoin tilanteesta. Sairauskertomuksessa on hänen merkintänsä:

- Tytär soitti. Terminaalivaihe alkanut noin 10.10.77. Ei jaksa kävelläkään. Kipulääkkeet maksimissa, kolmen tunnin välein.

Seuraavana päivänä isä ei puhunut enää, hän näytti olevan jo tajuton.

Perjantai-iltana 28.10.77 tuli televisiosta haastattelu "Itse asiasta kuultuna", mutta siihen tietoon isä ei jaksanut reagoida.

29.10.77 lauantaiaamuna auto ajoi pihaan. Siellä oli presidentin kuriiri, joka toi seuraavanlaisen tervehdyksen:

- Kiitokset rehdistä esiintymisestä. Kunnioittaen Urho Kekkonen.

Äiti luki viestin isälle. En usko, että se meni enää perille.

Kello 22 isän hengitys alkoi hidastua. Minä olin valvontavuorossa, äiti oli nukkumassa alakerran vierashuoneessa. Kävin herättämässä äidin:

- Isä on lähdössä.

Olimme hiljaa isän luona, ettemme häiritsisi häntä ja vetäisi häntä takaisin kärsimykseen. Kello 22.20 hengitys loppui. Aamulla soitimme Suomen Tietotoimistoon tiedon isän kuolemasta.

Isäni oli sanonut, että hänen puolestaan hautajaiset saa järjestää sotilaallisin kunnianosoituksin, jos valtiovalta sitä esittää.

Tällainen esitys meille omaisille tehtiin, ja vainajan toiveen mukaisesti siihen suostuimme.

Siunauksen suoritti kenttäpiispa Yrjö Massa Nurmijärven kirkossa 4.11.1977.

Omaisten seppeleen jälkeen arkulle laskettiin presidentti Kekkonen seppel:

"Isänmaan palveluksessa ansioituneen sotilaan muistoa kunnioittaen

Tasavallan presidentti"

Viimeiselle matkalle olivat seppeleineen isääni saattamassa myös sodanajan yksikön Pinnan aseveljet, jotka olivat taistelleet hänelle Mannerheim-ristin.

Samaan aikaan kun kenraalit laskivat entisen esimiehensä haudan lepoon tykinlaukausten saattelemana hiljentyivät veteraanit eri puolella Suomea kunnioittamaan arvostamansa sotilaan muistoa. Niin teki myös kuopiolainen toimitusjohtaja Kalervo Savolainen, joka kertoi minulle syksyllä 1995 näin:

- Olin nuorena sotilaana Keinosen alaisena vuoden 1944 kovissa torjuntataisteluissa. Olisin halunnut tulla hautajaisiin, mutta kiireellisen työmatkan vuoksi en voinut saapua. Pysäytin autoni siunaustilaisuuden aikana Hämeenlinnan ja Helsingin välillä Nurmijärven tiehaarassa, astuin ulos ja vietin hiljaisen hetken isäsi kunniaksi.

- Taistelut isäsi kanssa olivat kuin satua. Oli uskomatonta millaisista tilanteista hän meidät selvitti.

- Timantti kaveri.

KARJALAN POIKIA

Isäni syntyi ja kasvoi luovutetun Karjalan alueella, Ruskealan pitäjässä maanviljelijän poikana. Perheeseen syntyi yhdeksän lasta, näistä kahdeksan, kaksi tyttöä ja kuusi poikaa, kasvoi aikuisiksi. Yrjö oli järjestyksessä neljäs. Vanhimmat lapset aloittivat koulunsa kiertokoulussa, ja sisaruksilla näytti olevan lukupäätä. Niinpä kaksi vanhinta lähti seminaariin opiskelemaan opettajiksi, myös kahdesta nuoremasta tuli opettajia. Yrjö, joka oli oppinut lukemaan nelivuotiaana, pantiin Sortavalan lyseoon; myös toiseksi nuorin veli opiskeli akateemiseen ammattiin, lakimieheksi.

Kotiin Kaalamon kylään oli 24 kilometrin junamatka, ja siellä käytiin viikonloppuisin maatalon töissä ja evästä, piimää ja leipää, hakemassa; viikot asuttiin seminaaria käyvien sisarus-ten kanssa kortteerissa. Kaalamon asema oli kotoa neljän kilometrin päässä, mutta Temitän mäellä sijaitseva koti oli vain kilometrin päässä rautatiestä. Radassa oli sillä kohtaa mutka, jossa juna joutui hiljentämään. Tällöin Yrjö pääsi hyppäämään liikkuvasta junasta ja sai näin lyhennetyksi kotimatkaansa. Toki polkupyörääkin koulumatkoihin joskus käytettiin.

Isä kuului lukiolaisena Sortavalan suojeluskuntaan.

Yrjön isä Einar Keinonen toimi jo nuorena kunnallisissa luottamustehtävissä, Ruskealan kunnanvaltuuston puheenjohtajana, ja myöhemmin lisäksi yhden poikansa kanssa puutavari-aliik-keessä. Koulua käyvät sisarukset joutuivat huolehtimaan perheenäidin apuna maatalon kesätöistä lomien aikana. Lukiossa Yrjö aloitti ensin klassisella linjalla. Siellä latinaakin luettiin pitempi kurssi kuin reaalinlinjalla, jonne hän pian siirtyi. Latinanopettaja vaati kuitenkin piloillaan Yrjöltä, "kolmen päivän klassikolta", parempaa osaamista kuin muuten olisi vaatinut...

Isä kertoi myöhemmin vauhdikkaita, huvittavia ja karkeitakin tarinoita lapsuudestaan, kepposistaan, kotikylänsä ihmisistä ja Sortavalan lyseosta. Oli todella vahinko, ettei hän ehtinyt kirjoittaa lapsuuttaan ja nuoruuttaan käsittelevää muistelmakirjaa. Siihen olisi tullut mukaan myös kuvauksia koulupoikien välisistä kylänujakoista, joissa Yrjö kohosi jonkinlaiseksi sotapäälliköksi.

Isää lukuun ottamatta sisarukset olivat aktiivista musiikkiväkeä - ja elossa olevat ovat edelleen. Kotona laulettiin paljon, siellä oli urkuharmonikin, ja syvästi uskovainen Sandra-mummoni veisasi virsiä. Yrjön musiikkikorva ei ollut sisarusparven tarkimmasta päästä, mutta toki hänkin oppi suuren määrän lauluja. Niitä pulpahteli esiin lukuisissa eri elämäntilanteissa. Lauluja riitti virsistä isänmaallisiin lauluihin ja myöhemmin sota-ajan iskelmiin. "Jäi toiset aamulla nukkumaan, kun otin konttini naulastaan ja kiiruhdin karjateille..." vei hänet muistelemaan paimenpojan askareitaan lapsuuden maisemiin. Laulamisesta tuli tapa, joka jatkui läpi hänen elämänsä.

Yrjö suoritti asevelvollisuutensa Lappeenrannassa Uudenmaan rakuunoissa 1933-34. Hän kävi myös Reserviupseerikoulun. Koska hän palveli ratsuväessä, hänen vänrikkiä vastaava sotilasarvonsa oli kornetti.

Asevelvollisuusajasta riitti kerrottavaa. Monenmoiset simputustarinat olivat tietysti keskeisiä, ja isä kertoi niistä lähinnä huvittuneen tuntuisena, mutta kriittinen asenne näytti heränneen jo silloin. Pikkutytön mieleen jäi juttujen loppulause "olihan se ihan älytöntä". Isä oli palvellut yli

kahdeksan kuukautta, ennen kuin ensi kerran pääsi näyttämään kotiväelle rakuunan pukuaan. Alokkaana hän oli toiminut sivutöikseen kansakoulua käymättömien tovereittensa opettajana, mikä toi vaihtelua fyysisesti raskaaseen päiväohjelmaan.

Vuonna 1972 hän kertoo Helsingin Ruskeala-seuran laajassa haastattelussa (julkaistu 1986 Nuori Karjala -lehdessä):

"Kello viisi oli aamulla herätys ja hevosten huoltaminen, oli ratsastuskoulutusta ja sen jälkeen kiväärijalkaväen koulutusta, illalla taas hevosten huoltamista. Puutteita voisi löytää paljonkin mutta paljon hyvääkin oli. Taistelukoulutus oli melko lailla oikeaan osunutta ja sitä oli riittävän paljon, joten johtajan tottumusta saatiin mutta meiltä puuttui tykkänään kouluttajakoulutus ja sodat opettivat, että sodan aikana ja myös YH:n (ylimääräinen kertausharjoitus välittömästi ennen talvisotaa) aikana liikekannallepanon jälkeen olisi pitänyt kouluttaa jatkuvasti miehiä, ja siihen ei reserviupseeristo pystynyt. Näin ollen tuo koulutusaukko oli huutava puute ja sitä on vain niukalti korjattu tänäkään päivänä.

Toinen ala esimerkiksi, joka olisi vaatinut ehdottomasti paljon parempaa koulutusta oli partiotoiminta, sissitoiminta, sillä tällaisiin tehtäviin me pitkällä itärintamalla sodassa jouduimme ja esimerkiksi minä totesin, etten ollut saanut minkäänlaista koulutusta siitä, miten on toimittava vihollisen selustassa. Ehkä minulla sattumalta oli tässä mielessä tavallista huonompi joukko-osasto.

Kaivautumisen merkitystä suojauduttaessa vihollisen tulta vastaan ei juuri tuolloin korostettu. Sota opetti, että tämä taito olisi säästännyt tavattomasti miehiä, hiki olisi tässä tapauksessa säästännyt verta.

Kohtaamisolosuhteissa taisteluun ei myöskään kiinnitetty sitä huomiota mitä siihen olisi pitänyt. Sellaisiin tehtäviinhän jouduttiin niin talvisodassa kuin hyökkäysvaiheeseen ja myös vetäytymisvaiheessa. Ampumatarvikkeitakin olisi tarvittu, jotta ampumakoulutus olisi saatu nousemaan sittemmin sodan vaatimalle tasolle."

Reserviupseerikoulun jälkeen reservin upseerien koulutuksen puutteet eivät todennäköisesti isää paljon vaivanneet. Oli rauha, ja hän lähti Helsingin yliopistoon opiskelemaan fysiikkaa ja matematiikkaa sekä siinä sivussa psykologiaa, filosofiaa, puhetaitoa ja lausuntaa. Kesät vuosina 1934-1939 hän toimi kotitilansa isäntänä. Opiskelurahojen hankkiminen vaati välillä opintojen keskeytyksiä; tienestipaikkana oli lähinnä Valtion Rautatiet.

Isosisko Aili oli 1930-luvun alussa opettajana Puumalassa ja pikkusisko Sirkka kävi siellä jonkin aikaa koulua. Yrjö oli tilapäisesti sisarensa sijaisena. Minulle soitti Puumalasta Sirkan silloinen koulutoveri ja kertoi sijaisopettajastaan Yrjö Keinosesta. Tämä oli vienyt luokan ulos ja näyttänyt ihmeellisiä temppeja voimistelutangolla. "Silmät pyöreinä sitä katsottiin."

Vaikka isäni liikunnalliset taipumukset tulivat esille jo kouluaikoina, ei hän nyrkkeilyä lukuunottamatta kilpaurheilua juurikaan harrastanut ennen sotia.

Vuonna 1935 Yrjö Keinonen tutustui Sortavalan laulujuhalla Irma Lindqvistiin. Seuraavana vuonna olivat häät. Minä synnyin vuonna 1937.

TALVISODAN VERISTEN LUMIEN OPETUKSET

Ylimääräisiin kertausharjoituksiin matematiikan ja fysiikan opiskelija, reservin vänrikki Yrjö Keinonen sai kutsun 10.10.1939. Kertaukset olivat hänelle ensimmäiset varusmiesajan jälkeen, ja sitä tietä hän jäi sotapolulle. Tuon ajan tunnelmistaan hän kertoo romaanimuotoisessa talvisotakuvauksessaan "Veriset lumet" (Tammi 1974).

YH:n aikana Suomen armeija ryhmittyi puolustukseen itärajan pintaan. Venäläisten hyökkäys 30.11.1939 aloitti aseellisen taistelun.

Keinosen talvisota alkoi Laatokan Karjalasta Hyrsylän mutkan suunnasta. Hänen joukko-osastonsa oli Kevytosasto 12, joka sodan loppuvaiheessa taisteli Kollaan ja Uomaan rintamalla. Ylennys reservin luutnantiksi tuli 30.4.1940.

Keinonen oli haavoittunut kranaatin sirpaleesta oikeaan pohkeeseen sodan viimeisinä päivinä. Hän joutui olemaan useita viikkoja Siilinjärvellä sijaitsevassa sotasairaalassa. Koska hän oli henkisesti rakenteeltaan aktiivinen ajattelija, hän käytti haavoittumisen aiheuttaman pakollisen toimettomuuden ajan sotakokemustensa - "vänrikkien sodan" - analysoimiseen. Näihin liittyi myös vanhemman Lauri-veljen kaatuminen. Keinonen eritteli, mitkä tekijät vaikuttivat lopputulokseen taistelukentällä.

Vaikka hän oli talvisodassa johtanut joukkuettaan menestyksellisesti, vasta tänä pakollisen levon aikana hänestä sisäisesti kehittyi se sotilas ja taistelija, jonka me tunnemme.

Hän mietti reservin upseereiden suurten tappioiden syitä. Yhtenä niistä hän piti sitä, että koulutuksessa ei ollut korostettu suojautumisen ja maaston hyväksikäytön merkitystä. Hänen mielestään johtajat tuohon aikaan kävivät "liian innokkaasti" sotaa, ja ollessaan esikuvina miehilleen "he ikään kuin pitivät alentavana ja halventavana sitä, että olisi suojauduttu edes vihollisen tulessa".

Hän vakuuttui fyysisen kunnan merkityksestä taistelussa olipa sitten kyse vihollisen tuhoamisesta tai omien hengen säästämistä.

Hänelle tuli tunne, että hän nyt tiesi, miten asevelvollisuusarmeijan joukkoja oli koulutettava sotaa varten. Hän uskoi, että hänellä olisi jotakin annettavaa maanpuolustukselle.

Niinpä hän edelleen reserviläisenä, siviilinä, päätti lähteä kouluttajaksi armeijaan ja hakeutui tätä varten kesällä 1940 omaan sodan ajan joukko-osastoonsa.

TAISTELIJOITA TEKEMÄÄN - UUSI SOTA SYTTY

Keinosen talvisodan joukko-osasto, ratsuväen Kevytosasto 12, oli muutettu kesällä 1940 polkupyöräkomppaniaksi, johon vahvennuksina kuuluivat konekivääri- ja panssarintorjuntajoukkueet. Kokonaisuudessaan komppania käsitti noin 220 miestä. Tämä myöhemmin mainetta saanut 7.Divisioonan Polkupyöräkomppania tunnetaan nimellä Pinna.

Talvisodan sitkeiden taistelujen veteraanien rippeet oli kotiutettu ja heidän tilalleen olivat tulleet pohjalaiset nuoret asevelvolliset. Pohjois-Karjalan maisemat, kouluttajien talvisodan kokemukset ja suursodan jatkuminen muualla Euroopassa olivat taustana tämän joukon koulutuksessa. Vuoden mittainen rauhanajan koulutusjakso päättyi jatkosodan alkamiseen kesällä 1941.

Reservin luutnantti Yrjö Keinonen toimi koulutusaikana aluksi joukkueenjohtajana, ja koulutuksen loppuvaiheessa hänet määrättiin polkupyöräkomppanian päälliköksi.

Keinonen pyrki saamaan harjoitukset mahdollisimman lähelle taistelukentän tilanteita. Ampumakoulutus oli kuitenkin niukkojen patruunakiintiöiden vuoksi jäänyt puutteelliseksi, mikä huolestutti talvisodan kokeneita kouluttajia. Tätä vaihetta Keinonen itse kuvaa kirjassaan "Kärkijoukkona Syvärille" (Tammi 1970) muun muassa näin:

"Polkupyöräkomppanian hengen myönteistä kehittymistä edisti useimpien henkilökuntaan kuuluvien pyrkimys asialliseen ja huumorinsävyttämään varusmiesten käsitteilyyn...Me kouluttajat teimme kasvatustyössämme myös virheitä. Ajan hengen mukaisesti kurinpittoon sisältyi ärsyttäviäkin piirteitä. Koulutuksessa ei käytetty riittävästi hyväksi kannustavia hallinnan keinoja."

Keinonen on todennut, että johtajalla on onnea, jos sotaan jouduttuaan saa johdettavakseen kouluttamansa tutut alaiset. Näin tietenkin edellyttäen, että esimiesten ja alaisten välillä vallitsee molemminpuolinen luottamus. Keinonen sai jatkaa Polkupyöräkomppanian päällikkönä taistelujen alettuakin.

Pinna sai ensimmäisen taistelutehtävänsä 14.7.1941. Päällikkönsä johdolla sen oli puolen komppanian voimin soluttauduttava Ruskealan pitäjässä rintamassa olevasta aukosta kahdeksan kilometrin syvyyteen vihollisen selustaan ja miinoitettava rautatie sekä tuhottava alueella tuliasemassa oleva tykistöpatteristo.

Sotaa kokemattomalle joukolle tehtävä oli vaikea. Kuumeisesti Keinonen alkoi miettiä, mitä vielä voisi tehdä joukon suorituskyvyn parantamiseksi. Talvisodan kokemustensa perusteella hän päätti järjestää ampumaharjoituksen konepistoolimiehille, koska patruunakiintiöistäkään ei enää tarvinnut välittää. Itse hän kuvaa kirjassaan tilannetta näin:

"Käskin mieheni ase olalla riviin vanhan aitan eteen:

- Tuo aitan ovi on vihollinen. Te ja vihollinen havaitsette toisenne samalla hetkellä,

jolloin komennan tulta. Valmiina:

- Tulta - tuli seis!

Komennot annoin tarkoituksellisesti niin nopeasti peräkkäin, ettei kukaan konepistoolimiehistäni ehtinyt avata tulta. Pidin heille uuden puhuttelun: Mehän sovimme siitä, että tuo aitan ovi on vihollinen. Miksi ette ampuneet? Vihollinen olisi tuhonnut meidät. Tulen on irrottava aseesta silmänräpäyksessä. Se on kohtaamisoloissa henkiinjäämisen perusehto. Otamme uudestaan.

Komennot kajahtelivat, vähitellen yhä useamman konepistoolin tuli rävähti tyydyttävän nopeasti. Kesken yhä paremmin tuloksin jatkunutta ampumarjoitusta havaitsimme peltoaukean takaa lähestyvän moottoripyörämiehen, joka jo kaukaa hyppäsi pois pyörältään ja ojan tarjoamaa suojaa käyttäen kiiruhti meitä kohti. Hän oli rykmentin lähettiupseeri. Minut nähtyään hän huusi hengästyneenä:

- Missä on vihollinen?

- Se on tuo aitan ovi.

- Mitä helvettiä! Rykmentin komentopaikalla on jo kauan kuunneltu taistelun melua täältä. Luulimme vihollisen hyökänneen Pinnan majoitusalueelle ja odotimme turhaan ohjesäännön mukaista ilmoitusta."

Aseenkäytön viimeistelyharjoitus osoittautui hyödylliseksi jo ensimmäisellä retkellä vihollisen selustassa.

Pinnan pysähtyttyä paluumatkalla ruokatauolle suomalaisten jäljille päässyt vihollisosasto yritti yllätyshyökkäyksellä tuhota joukon. Pinnan konepistoolimiesten nopea tulenavaus pelasti komppanian. He sovelsivat tehokkaasti periaatetta "tuleen vastataan tulella" ja saattoivat omakohtaisesti todeta mitä taistelutilanteessa merkitsee refleksinomaisesti harjoiteltu aseenkäsittelytaito.

Keinosen taistelulähetti alikersantti Yrjö Peltonen olikin sodan jonkin aikaa jatkuttua todennut:

- Eihän tämä eroa rauhanajan harjoituksista muuten kuin että paukkupatruunoiden sijasta ammutaan kovilla.

Tällainen lausunto oli Keinosen mielestä parasta palautetta, mitä sotilaskouluttaja voi työstään saada.

Kohti Sortavalaa suuntautunut suomalaisten hyökkäys oli pysähtynyt vihollisen linnoitettujen asemien eteen Ruskealassa Alalammen alueella. Laukaistakseen vihollisen puolustuksen eversti August Kuistio antoi Pinnalle 16.7.1941 käskyn koukata Alalammen länsipuolitse vihollisen selustaan ja motittaa näin vihollinen katkaisemalla vihollisen huoltotie.

Jo tässä toisessa tehtävässä joukon taistelutaito sekä fyysinen kunto - tuli ja liike - näyttelivät ratkaisevaa osaa.

Harkitulla ja tarkalla käsiaseiden tulen keskittämisellä ja "räjähdysnomaisella" suorituksella Pinnan onnistui murtautua vihollisen sivustalinjan läpi. Tämän jälkeen komppania lähti juosten tavoitteeseensa, joka oli kahden kilometrin päässä vihollisen selustassa. Matkalla yllätettiin ja

tuhottiin 30 miehen vahvuinen vihollisosasto.

Päästyään tavoitteena olevalle purolinjalle Pinnan miehet totesivat, että siinä oli vihollisen tausta-asema. Se oli nyt miehittämätön, mutta muuten valmisteltu suomalaisten odotettavissa olevaa hyökkäystä varten. Konekivääripesäkkeissä oli panosvyöt aseisiin kiinnitettynä. Miehet syöksyivät nopeasti näihin vihollisen aseisiin ja havaitsivat, että motista päin oli tulossa pikamarssia komppanian suuruinen vihollisosasto. Nopeutensa ansiosta Pinnan miehet olivat kuitenkin ehtineet venäläisten aseisiin juuri ajoissa, ja vihollisen omilla konekivääreillä tuhottiin tämä vihollisosasto, jonka tehtävä oli ilmeisesti ollut lyödä selustaan päässeet suomalaiset.

Taistelutilanteissa niin joukon kuin johtajienkin taidot todella punnitaan ja palautekin - myönteinen ja kielteinen - tulee yleensä varsin nopeasti. Alalammen taistelu on tästäkin hyvä esimerkki.

Alalammen taistelussa Pinnan perään lähetettiin koukkausta suorittamaan muitakin joukkoja, jotka eivät kuitenkaan saaneet tehtävänsä suoritetuksi. Seurauksena oli näiden pataljoonien komentajien toiminnan tutkiminen ja erään pataljoonan komentajan vaihtaminen. Syynä erottamiseen oli "viivyttely tehtävän suorittamisessa".

Samassa divisioonassa oli runsaasti savolaisia joukkoja. Mainitaanpa suonenjokelaisen Mannerheim-ristin ritarin Veikko Vehviläisen palkitsemisesityksen perusteluissa Alalammen taistelu, jossa tämäkin tuleva ritari oli erityisesti kunnostautunut.

"Komppanian koukkaus nopeutti rykmentin tehtävän suorittamista ja säästi miehiä", oli rykmentin komentaja eversti Kuistio todennut kiitoksessaan Pinnalle. Taistelun lopputulos sekä saatu tunnustus lisäsivät Keinosen komppanian itseluottamusta ja tulevissa taisteluissa tarvittavaa yhteishenkeä entisestään. Alalammen taistelussa Keinosen komppanian ja vihollisen kärsimien tappioiden suhde oli suomalaisille tavattoman edullinen. Kolmea kaatunutta ja viittä haavoittunutta kohti todettiin yli 150 tuhottua vihollista.

Yksittäiselle sotilaille asetettavia vaatimuksia kuvaa hyvin alikersanti Peltosen päiväkirjamerkintä tästä Alalammen taistelusta, jossa hän lisäksi joutui taistelulähteenä hoitamaan yhteydet esikuntaan. Näin hän kirjoitti:

"16.7.41 aamulla tuli komppanialle lähtö taisteluun. Menimme ensin Suojärven rautatielle ja eteläpuolella aloimme tehdä mottia. Kiersimme taistellen vihollisen mottiin Alalammen ja Jänisjärven väliin. Tänään olen tappanut monta vanjaa. Valtasimme viholliselta kaksi konekivääriä ynnä muita aseita. Komppaniastamme kaatui kolme ja haavoittui viisi. Itse säilyin Luojan suojelemana aivan vahingoittumattomana. Yöllä kävin pataljoonan esikunnassa, joka oli noin 15 kilometrin päässä."

Heinäkuun lopulla 1941 Pinnan hyökkäysura suuntautui niin lähelle Yrjö Keinosen kotia, että hänellä oli tilaisuus käydä sodan runtelemalla synnyinpaikallaan. Kranaatin repimästä aukosta hän kiipesi kotitalon harjalle, josta juhlisti suurta hetkeä pistoolilla ampumillaan kunnianlaukauksilla sekä kajauttamalla "Jo Karjalan kunnailta lehtii puu, jo Karjalan koivikot tuuhettuu, käki kukkuu siellä ja kevät on, vie sinne mun kaihoni pohjaton".

Keinosen mukaan sodanajan esimiehet totesivat komppanian suorituskyvyn sodan jatkuessa merkittävästi lisääntyneen. Tämä johtui paitsi tietenkin sotakokemuksesta myös osaltaan siitä, että koulutusta jatkettiin sodan aikana. Taistelun jälkeen saatettiin pitää arvostelutilaisuuksia kuten rauhanajan harjoituksissa ja eritellä suorituksen hyvät puolet ja virheet.

Keinosen johtama Polkupyöräkomppania sai hyvin monipuolisia ja vaativia taistelutehtäviä 7. Divisioonan kärkenä kohti Äänisjärveä ja Syväriä. Pinna määrättiin usein jonkin hyökkäävän pataljoonan käyttöön eli sotilaskielellä ilmaistuna alistettiin tälle pataljoonalle. Alistettua eli "vierasta" joukkoa käytetään sodassa yleensä säälimättömämmin kuin "omaa" joukkoa. Pinnan hyvä liikkuvuus ja erinomaiset taistelusuoritukset vielä lisäsivät sen käyttöarvoa. Tämä kuvastuu Peltosen päiväkirjamerkinnästä 3.10.1941:

"Olemme nyt olleet kärjessä sata kilometriä Petäjäselästä asti, avaten tietä takaa tulevalle pataljoonalle. Nyt meidän on tänä iltana yksin ylitettävä Syväri. Ei ole pataljoonalla rohkeutta tehdä sitä."

Sota on kuitenkin yllätyksellistä. Pinnalle annettu Syvärin ylityskäske muutettiin, ja ylitys tehtiin kolme päivää myöhemmin lukumääräisesti huomattavasti vahvemmin voimin.

Syksyn 1941 aikana Pinna suoriutui voitollisesti yli 20 taistelusta ja tälle sotapolulle tuli pituutta noin 500 kilometriä.

Hyökkäysvaiheen viimeisen taistelutehtävänsä Pinna sai joulukuun lopulla 1941 Syvärin eteläpuolella Goran kylässä. Jo pahasti huvennein voimin Pinna suoritti tämänkin tehtävän käskyn mukaisesti ja onnistui katkaisemaan vihollisen huoltotien. Pinnan hyökkäys osui vihollisen majoitusalueelle, ja tehtävän suorittaminen edellytti muun muassa 10 viholliskorsun tuhoamista ja vihollisen panssarintorjuntatykkien haltuunottoa ja niiden avulla vihollisen panssarien tuhoamista. Kun tämä taistelu oli Pinnan osalta ohi, oli yli 200 alkuperäisestä miehestä vain kahdeksan jäljellä vuoden 1941 viimeisenä päivänä. Pinnan menetyksistä tosin valtaosa oli haavoittuneita, joista osa palasi myöhemmin riviin.

JOHTAMISANSIOILLA MARSKIN RITARIKSI

Pinnan miesten taistelutaidon ja johtamisen hyvää yhteensovittamista kuvaa sekin, että vihollisia oli tuhottu noin 50 jokaista omaa kaatunutta kohti.

Vuosien 1995 ja 1996 aikana olen keskustellut vielä elossa olevien Pinnan miesten kanssa. Kenelläkään heillä ei ole ollut mitään kielteistä sanottavaa komppanian johtamisesta. Veteraanit totesivat, että Yrjö Keinonen korosti suojautumisen ja kaivautumisen merkitystä. "Hiki säästää verta".

Yrjö Keinosen taistelulähetillä alikersantti Yrjö Peltosella on koko sota-ajasta jokaiselta päivältä päiväkirjamerkinnyt. Tapasimme hänet yli 50 vuotta Pinnan taistelujen jälkeen joulukuussa 1995. Hän oli edelleen hyväkuntoinen, moottorisahalla puita kaateleva veteraani. Hänen päiväkirjojaan selatessamme hän sanaili:

-Näin jälkiviisaanakaan en pysty keksimään mitään tilannetta, jossa Pinnaa olisi pitänyt johtaa toisin. Kaikissa tilanteissa tehtiin mielestäni oikeat ratkaisut. Yhteistyö Keinosen kanssa sujui hyvin, ja jos taistelun aikana huomasin, että tilanne on muuttunut, muutin omaa toimintaani niin, että annettu tehtävä saatiin suoritetuksi, vaikka joskus toisin kuin alunperin Keinosen kanssa olimme sopineet. Kaikissa tapauksissa Keinonen hyväksyi ratkaisuni.

Keinonen olikin sitä mieltä, että esimiehen tulee antamansa tehtävän suorittamista valvoessaan seurata tuloksia eikä sekaantua tarpeettomasti toteutuksen yksityiskohtiin.

Sodassa jokaista sotilasta velvoittava sääntö kuuluu: Annettu tehtävä on suoritettava, mutta mahdollisimman pienin tappiopin. Menestyksellisen johtamisen ehdoton edellytys on, että vältetään tarpeettomilta menetyksiltä.

Keinosen sotamenestyksen perusta oli se, että hänelle tappioiden minimointi tehtävän suorittamisessa oli syvällisesti omaksuttu toimintamalli. Kaikki upseerit eivät vielä tuolloin antaneet tälle seikalle sille kuuluvaa arvoa.

Kirjasta "Kärkijoukkona Syvärille" 13.8.1941:

"Majuri käski Pinnan vallata erään kukkulan tekemällä rintamahyökkäyksen aukean yli. Esitin koukkausta vihollisen selkään, mutta majuri torjui esitykseni. Kukkula vallattiin kuitenkin koukaten, vain yksi jääkäri haavoittui lievästi. Kun ilmoitin majurille tavoitteen saavuttamisesta, hän sanoi:

- Näette nyt, luutnantti, pääsihän siitä aukean yli.

Luovuin aikeesta kertoa hänelle, miten hyökkäys todellisuudessa suoritettiin. Tehtävän antajan olisi tässäkin tapauksessa pitänyt jättää tehtävän suoritustapa alaisen ratkaistavaksi."

7.Divisioonan komentaja eversti A.J. Svensson myönsi reservinluutnantti Yrjö Keinoselle Saksan toisen luokan rautaristin päivämäärällä 7.12.1941. Juuri kenraalimajuriksi ylennetty Svensson luovutti rautaristin hänelle henkilökohtaisesti Pinnan taistelutehtävien vuoksi vasta

tammikuun 6. päivänä 1942.

Koska tällä tapaamisella oli ratkaiseva merkitys Keinosen tulevalle uranvalinnalle, otan tähän otteen Yrjö Keinosen omasta kuvauksesta:

"Tammikuun 6. päivänä kenraali Svensson kutsui minut divisioonan esikuntaan Syvärinniskalle. Ajoin komeasti divisioonan esikuntaan henkilöautolla. Silmälasipäinen, laiha ja pitkähäkö esikuntapäällikkö, everstiluutnantti Kustaa Puhakka ohjasi minut kenraalin huoneeseen.

Pinnan lakkauttamisen johdosta kenraali piti tapansa mukaan kaunismuotoisen lämminhenkisen puheen. Siinä hän kosketteli muun muassa Pinnan taktista käyttöä divisioonan kärkijoukkona silmänä ja korvana, Pinnan erinomaisia taistelusuorituksia, sen viholliselle antamia häikäilemättömiä iskuja. Hän korosti Pinnan peräänantamatonta henkeä ja päätti puheensa:

-Pinna on ollut alistettuna eri rykmenteille ja monille pataljoonille, kaikilta olen saanut kiittäviä lausuntoja. Ansioistanne Pinnan päällikkönä ojennan Teille toisen luokan rautaristin. Tämä on ainoa divisioonamme käytettäväksi annettu rautaristi.

Tunnelma oli juhlava.

Kenraali tiedusteli siviiliuraani. Vastasin:

- Olen matematiikan ylioppilas. Rintama-arkussani ovat mukanani loppotenttikirjat. Fyysikon ura kiinnostaa minua erityisesti.

Kenraali:

- Sota jatkuu kenties hyvinkin kauan, eikö upseerin ura kiinnosta?

- En ole ajatellut sitä herra kenraali.

Kenraali kehotti minua harkitsemaan Kadettikouluun menoa."

Kun muutkin esimiehet suosittelivat Kadettikouluun menoa Keinonen päätti lähteä. Olihan kadettikurssista huolimatta mahdollisuus sodan päätyttyä palata yliopistoon. Hän kävi Kadettikoulun asemasodan aikana vuosina 1942-43.

Pinnan taistelijoille, jotka olivat loppuun saakka mukana ja jotka palasivat haavoittumisen jälkeen palvelukseen, myönnettiin poikkeuksellisen runsaasti ylennyksiä ja kunniamerkkejä. Niinpä Yrjö Keinonen ylennettiin reservinkapteeniksi 13.1.1942.

Pinnan toiminta oli Jalkaväkirykmentti 9:ssä arvioitu muutenkin niin merkittäväksi, että sen päällikölle esitettiin Mannerheim-ristiä.

Seuraavassa kokonaisuudessaan rykmentin komentajan tekemä esitys Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin myöntämisestä kapteeni Yrjö Ilmari Keinoselle:

"Toiminut PPK/7. D päällikkönä ajalla 12.6.41 - 4.1.42. Komppania ottanut osaa seuraaviin taisteluihin: Vepsä, Kirkkolahti, Alalampi, Kirjavaltahti, Markkula, Sarajärvi, Sortavala, Kaskana, Vasinkajoki, Soksu, Vehkaoja, Soutjärvi, Kakkorva, Ruoppo-oja, Kalajoki, Kaskesoja, Toinejoki, Stseliki, Syväri, Pog-kusra, Posad, Tivgozero ja Gora.

Näissä taisteluissa on kapteeni Keinonen johtanut komppaniaansa erikoisella taidolla ja sitkeydellä osoittaen aina esimerkillistä rohkeutta, kestävyyttä ja uhrimieltä. Hän on luonut komppaniaansa aivan erikoisen taisteluhengen ja näin ollen komppania on päässyt usein mahdottomaltakin näyttäviin saavutuksiin. Nopeilla ja häikäilemättömillä iskuilla on kapteeni Keinosen johtama komppania saanut suurta tuhoa ja hämminkiä aikaan vihollisen keskuudessa raivaten näin tietä hitaammille joukoille.

Seuraavassa luetellaan hänen henkilökohtainen osuutensa ja saavutuksensa taisteluissa.

Kirkkolahden taistelussa 14.7. sai kapteeni Keinonen tehtäväkseen miinoittaa vihollislinjojen sisäpuolella Matkaselkä - Suojärvi -välisen rautatien, Pirttipohjan aseman itäpuolelta. Hän suoritti tehtävän seurauksella, että vihollisen ammusjuna ajoi miinoitukseen, räjähtäen ja jääden liikuntakyvyttömäksi. Paluumatkalla hän tuhosi kymmenmiehisen vihollispartion, ampuen osan niistä itse.

Alalammin taisteluissa 16.7. tuhosi kapt. Keinosen komppania 150 vihollista, otti sotasaaliina useampia konekiväärejä ja automaattiaseita, jolloin kapteeni Keinonen tuhosi itse heti vallatulla konekiväärillä pakenevat viholliset.

Markkalassa tuhosi kapteeni Keinonen 22.7. viisimiehistä vihollispartion konepistoolilla.

Saarajärven taistelussa 13.7. tuhosi kapt. Keinonen upseerin johtaman viisimiehistä ratsupartion.

Sortavalan valtauksessa 12.-16.8. komppanian hyökätessä Kymölästä Taruniemeen, kapt. Keinonen eteni komppaniansa edessä ampuen pistoolilla useampia vihollisia.

Kaskanen valtauksessa 13.-14.9. sai komppania Keinonen tehtäväkseen kiertää Kaskanen pohjoispuolitse vihollisen selustaan ja katkaista vihollisen huoltotie. Huoltotiellä tuhosi komppania Keinonen yhden vihollisen tankin, kuusi kuorma-autoa, toistakymmentä hevosajoneuvoa, kolme traktoria ja useita kymmeniä vihollismiehiä, jolloin hän itse osallistui lähitaisteluun.

Komppanian toimiessa Tivgozeron suunnalla 23.10.-14.12.41 välisenä aikana, erään pataljoonan reservinä, joutui se jatkuvasti suorittamaan raskaita partioretkiä avoimille sivustoille vihollisen huoltotielle. Komppanian partioilla viholliselle tuottamat tappiot tällä ajalla olivat 12 upseeria, 410 miestä, 42 hevosta, 3 kenttäkeittiötä, sotasaaliina otti komppania useita konetuliaseita. Tärkeimmät partioretket johti kapt. Keinonen itse osoittaen henkilökohtaista urhoollisuutta ja luoden taistelumieltä joukkoonsa.

Goran kylän taistelussa 27.-29.12.41 johti kapt. Keinonen iskuryhmää hyökkäyksessä edeten itse ensimmäisenä ja valtasi 10 viholliskorsua, 3 pst-tykkiä, 1 kk:n ja aiheutti viholliselle 130 miehen tappiot."

Esityksessä on 7.Divisioonan komentaja, kenraalimajuri A.J. Svenssonin allekirjoitus sekä hänen käsinkirjoitettu lausuntonsa "Puollan". Esitys on kirjattu Päämajassa 20.3.1942.

Ylipäällikkö Mannerheim hyväksyi 8.9.42 kapteeni Yrjö Keinosen nimittämisen

Vapaudenristin 2 luokan Mannerheim-ristin ritariksi.

Ritarinimityksen aikana Yrjö Keinonen oli Kadettikoulussa ja sai sinne muun muassa seuraavan onnitelusähkeen:

"Onnittelemme Mannerheim-ristin ritaria.

Vänr. Pyykönen ja Pinnan pojat"

Onnitelusähkeen lähettäjä, Pinnassa joukkueenjohtajana toiminut vänrikki Urho Pyykönen on tätä kirjaa kirjoitettaessa 76-vuotias hyväkuntoinen Nurmeksessa asuva veteraani.

Pyykönen johti ansiokkaasti joukkuettaan ja suoritti muun muassa useita erittäin menestyksellisiä koukkauksia vihollisen selustaan.

Heinäkuussa 1996 hän kertoi meille Pinnan toiminnasta näin:

"Tulin nuorena vänrikkinä komppaniaan sodan jo alettua. Havaitsin heti, että joukon henki oli hyvä. Minun ei tarvinnut koskaan määrätä tunnustelijoita, aina oli vapaaehtoisia tähän "kuolemaantuomitun" tehtävään, jossa vain tuuri ja oma aseenkäytön nopeus saattoivat miehen haavoittumiselta tai kaatumiselta pelastaa.

Missään taistelussa emme menettäneet montaa miestä. Divisioonan kärkenä etenevän Pinnan taistelujen määrä vaan oli mahdottoman suuri. Kovasta vihollisen vastarinnasta huolimatta annetut tehtävät suoritettiin aina tinkimättömästi loppuun saakka.

Ainut tapaus jossa menetettiin useita miehiä kerralla oli ns. Soksun pamaus. Pinna oli koukkauksella saartanut venäläiset Soksun kylään. Vihollinen yritti murtautua ulos motista hyökkäämällä huoltotietä pitkin kuorma-autojen ja muiden sotilasajoneuvojen avulla. Tällöin meikäläisten tulituksessa venäläisten ammuslastissa ollut auto räjähti ja aiheutti kerralla yhden miehen kaatumisen ja kolmentoista haavoittumisen.

Haavoittuneista kymmenen palasi myöhemmin riviin. Räjähdyks oli niin voimakas, että puutkin kaatuivat noin viidenkymmenen metrin säteellä räjähdyspaikasta ja tien paikalle tuli kolme metriä syvä monttu."

Erillisyyksikkönä toiminut polkupyöräkomppania Pinna liitettiin 4.1.1942 prikaatinsa normaaliin organisaatioon ja Keinonen määrättiin komppanian päälliköksi. Vaikka Pinna yksikkönä oli lakkautettu, sen haavoittuneita miehiä palasi tervehtyneinä palvelukseen kahden kuukauden aikana jo siinä määrin, että Pinnan miehistä pystyttiin muodostamaan kaksi lähes täysivahvaa joukkuetta Keinosen alaisuuteen.

Pinnan lakkauttamisesta on Yrjö Peltosen päiväkirjassa seuraava merkintä: "Nyt sitä ollaan sitten mosureita. Meidän jalo Pinna lakkaa olemasta."

XXVI KADETTIKURSSI JA SIMPPUPERINNE

Heinäkuussa 1942 Keinonen meni Kadettikouluun, jonka nimi tuolloin oli Maasotakoulu. Hän oli 30-vuotias reservin upseeri, ja hänen takanaan oli yliopisto-opintoja ja kahden sodan kokemukset, mikä tietenkin vaikutti hänen näkemyksiinsä opinahjosta.

Tuo asemasodan aikana toteutettu kadettikurssi oli sikäli poikkeuksellinen, että siellä oli sekä vasta varusmiespalveluksen suorittaneita nuorukaisia että eri ikäisiä jo sodassa olleita reservin upseereita, jotka Keinosen tavoin olivat vasta sodan aikana päättäneet lähteä upseerin uralle.

Keinonen oli lähes 10 vuotta normaalia kadettia vanhempi ja sotilasarvoltaan koulun tullessaan jo kapteeni. Hänen asemaansa kadettiyhteisössä vaikutti melkoisesti myös hänelle muutama kuukausi kurssin alkamisen jälkeen myönnetty Mannerheim-risti.

Tavallisesti kaksivuotisessa Kadettikoulussa oli aina yht'aikaa nuorempi ja vanhempi kurssi. Tällä kertaa ei ollut muita kadettikursseja.

Tapoihin on aina viime vuosikymmeniin asti kuulunut nuorempien kadettien, "simppujen", kiusaaminen eli simputtaminen. Tällä on nuorempiin luotu tietty vanhempien kadettikurssien kunnioitus, joka osittain tietoisesti, osittain tiedostamatta jatkui, ja sen oletettiin jatkuvan koko sotilasuran ajan. 26. kadettikurssin historiikissa kerrotaan, miten perinteiden siirtäminen tuotti koulun johdolle melkoista päänvaivaa. Opettajakunta halusi ehdottomasti säilyttää ainakin perinteisen ensiyön eli simppuyön. Kun ylempi kurssi puuttui, "vanhemmaksi kurssiksi" oli Kadettikouluun Santahaminaan tätä yötä varten jouduttu hankkimaan Helsingissä palvelevia upseereita. Niinpä näillekin kadeteille päästiin ensimmäisen keskiyön hetkenä miekanlavat paukuen karjaisemaan "simput saastaiset ylös"-komento ja aloittaman "tuskien taival kaikkine tuleville upseereille kuuluvine kauhistuksineen". Tämä taival tehtiin alushoususillaan ja sokkona pää tyynynpäällisellä peitetynä. Niistä kadeteista, jotka jo olivat sodan kokeneita, "simppuperinteen" siirto typistettynäkin saattoi tuntua lapselliselta.

Ylemmän kurssin puuttumisen vuoksi simppuperinne ei tällä kadettikurssilla normaaliin tapaan toteutunut. Tämän vaikutusta Keinosen uraan ovat yhtäpitävästi valaisseet minuun yhteyttä ottaneet upseerit.

Samat kadettikurssin käyneet muodostivat henkisesti yhtenäisen joukon ja tunsivat varsin voimakasta yhteenkuuluvuutta. He tukivat myöhemminkin monin tavoin toisiaan, mikä oli sinänsä hyödyllinen ja tarpeellinen ilmiö.

Tälle sota-ajan kurssille nuorimmat tulivat suoraan asevelvollisuuden jälkeen Reserviupseerikoulusta. He varmaan samastuivat kurssiin. Iältään vanhemmat ja joukkonsa kanssa taistelut käyneet reservin upseerit taas tunsivat edelleen yhteenkuuluvuutta heidät Kadettikouluun lähettäneeseen joukko-osastoonsa. Heille kurssihengen korvasi taisteluissa syntynyt

aseveli- ja joukko-osastohenki.

Keinosen oman kadettikurssin muodostama "tukijoukko" oli pääasiassa sekä iältään että sotilasarvoltaan niin paljon hänen alapuolellaan, ettei se sotilashierarkkisen asemansa vuoksi voinut myöhemminkään muodostua merkittäväksi tukitekiäjäksi. Lisäksi kadettikurssin lyhyys, noin yksi vuosi, ja Keinosen ikä sekä hänen itsenäinen luonteensa ja sotakokemuksensa vaikuttivat siihen, ettei hän oppinut sisäistämään aikaisemmille eli 1930-luvun kadettikursseille osoitettavaa tiettyä "alamaisuutta".

Keinonen ohitti ylennyksissä sota-ansioittensa vuoksi suuren osan aikaisemmilta kadettikursseilta valmistuneista upseereista. Rintamalla tapahtuneet todelliset näytöt merkitsivät enemmän kuin virkavuodet. Tuolloin tämä vielä "sodan lakien" mukaan hyväksyttiin, mutta sodan päätyttyä näistä sota-ajan ylennyksistä tuli hänelle rasite.

TAISTELLEN TAKAISIN - SOTIEN RATKAISUVAIHE

Kadettikoulun jälkeen loppuvuodesta 1943 Yrjö Keinonen toimi kouluttajana Aliupseerikoulussa. Tammikuussa 1944 hän pääsi takaisin entiseen joukko-osastoonsa Jalkaväkirykmentti 9:ään. Sen riveissä Yrjö Keinonen pääsi soveltamaan Kadettikoulussa saamia lisäoppeja kovissa torjuntataistelussa.

Saavuttuaan rykmenttinsä 11.Komppanian päälliköksi 17.1.1944 hän aloitti välittömästi komppaniansa taistelukoulutuksen, johon kuului myös fyysisen kunnan harjoituksia. Voimisteltiin, nyrkkeiltiin, painittiin, etulinjan takana hiihdettiin ja talvellakin juostiin. Näin Keinonen kuvaa kirjassaan "1944 Taistellen takaisin" (Tammi 1971) tuota asemasotavaihetta:

"Myös kilpailutoiminta oli vilkasta. Lenkkien jälkeen pidettyä muokkausvoimistelua sattui kerran seuraamaan joku liikuntaa vieroksuva ylemmän portaan upseeri, joka näki komppanian kaikki vartiosta vapaana olevat miehet niskoillaan suorittamassa ilmajuoksua. Hän piti touhua hullutuksena ja oli laskenut leikkiä rykmentin komentajalle:

- Keinosen komppaniassa asiat ovat kirjaimellisesti pääläellaan. Komppania on siellä jalat taivasta kohti.

Minulle tuli myöhemmin tilaisuus vastata upseerin pilantekoon. Perääntymisvaiheessa joukot olivat ylettömien marssien vuoksi näännöksissä. Sama upseeri saapui autokolonnan mukana komppaniaani marssitaukopaikalle ja touhusi:

- Kokoan uupuneita ja jalkavaivaisia. Autoja riittää vain niille, jotka muuten jäisivät ryssän jalkoihin. Nopeasti toimeksi!

Vastasin huolettoman terävästi:

- Meillä ei ole vaivaisia, verryttelyähän nämä tähänastiset marssit vasta ovat. Kerro terveisiä rykmentin komentajalle, että marssitappioiden ennaltaehkäisy suoritettiin silloin, kun 11.Komppania oli pääläellaan."

Tämä oli yksi esimerkki siitä, miten Keinosen liikuntaa korostava linja aiheutti jo sota-aikana ärtymystä osassa upseeristoa, vaikka oli tuoreeltaan nähtävissä, että hänen johtamansa joukko hyvän liikuntakyvyn ansiosta oli pystynyt taistelusuorituksiin, johon huonokuntoisilla ei ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia.

Karjalan kannaksella kesäkuun 1944 alussa käynnistynyttä venäläisten suurhyökkäystä seurasi hyökkäys Laatokan Karjalassa. Puna-armeijan tarkoitus oli lyödä Laatokan pohjoispuolella olevat suomalaiset joukot ja iskeä Karjalan kannasta puolustaneiden suomalaisten selkään.

Kesän 1944 torjuntataistelujen alkuvaiheessa Keinonen johti Jalkaväkirykmentti 9:ään kuuluvaa Kevytosastoa. Keinosen joukoissa sotamiehenä kesällä 1944 taistellut Kalervo

Savolainen oli nähnyt sodan Keinosen alaisen näkökulmasta.

Hän kertoi minulle kesällä 1996 noista ajoista:

- Esimiehen rauhallisuus ja huumorinkin käyttö taistelujen keskellä selvitti monta kiperää tilannetta.

Toimitusjohtaja Kalervo Savolaisen valmisteilla olevasta kirjasta lainaan hänen luvallaan tilannekuvauksen Kevytosasto Keinosen taistelusta Topasjärvellä kesällä 1944:

"Keskiyön aikana olivat miehet jo vähissä. Olli Nuutinen juoksenteli luotinateessa lähettinä, viestinviejänä ja tuojana Keinosen, Kiilusen ja Sainion tärkeillä asioilla. Minulta haavoittui pikakivääriapulainen ja joutui pois pelistä. Oikealta puoleltani Valtteri Tirkkosen konepistooli meni ampumisen kuumentamana "jumiin". Valtteri poltti jo kätensäkin kuumassa piipussa, eikä saanut asetta pelaamaan. Hän lähti vaihtamaan asetta pikavauhtia. Hänellähän oli 100 metrin juoksussa ennätys koulutuskeskusaikanamme.

Valtteri oli tavannut vähän taustalla olleen ison kuusen juurella olevan ensiapuaseman luona kapteeni Yrjö Keinosen, ja pyytänyt häneltä lisää miehiä kun ryssä painaa päälle, ja järvikannaksella on enää kolme miestä niitä pitelemässä.

Monet myrskyt nähnyt komentajamme oli vastannut kysyjälle:

- Meillä ei ole miehiä vaan kyllä niitä saadaan. Akat tekee niitä jatkuvasti Suomessa. Ei ne miehet tosin joudu tähän hätään, mutta toivo on olemassa."

Järvikannas onnistuttiin pitämään, kunnes tuli vetäytymiskäsäky.

On sanottu, että sodassa ihmisten ominaisuudet, niin hyvät kuin huonotkin, korostuvat. Johtajan kyvykkyys näkyy ja tuntuu sananmukaisesti "luissa ja ytimissä". Tällöin joukkoaan onnistuneesti johtanut esimies saa taistelutilanteiden dramaattisuuden vuoksi ylisanojakin alaisten arvioinneissa. Kirjansa lopulla Savolainen kirjoittaa Yrjö Keinosesta muun muassa:

"Hän oli uljas komentaja. Hän oli jalo, miesten mies alaisilleen. Hänellä oli kyky olla sotamiehen tasollakin. Miehet luottivat häneen ja hän luotti miehiin, juuri siellä tulisessa ahjossa, jossa Suomen tulevaisuutta ratkottiin teoin eikä vain sanoin."

Heinäkuun 10. päivänä 1944 Keinonen määrättiin vastuunalaisempaan tehtävään I Pataljoonan komentajaksi Jalkaväkirykmentti 8:aan, "Tuntemattoman sotilaan" rykmenttiin. Ratkaisevat torjuntataistelut käytiin heinäkuussa ja elokuun alussa linjalla, joka kulki Laatokan rannasta Sortavalan itäpuolelta Loimolan kautta Iloimantsiin. Tätä suomalaisten puolustuslinjaa kutsutaan U-asemaksiksi.

Loimolan aluetta puolusti 7.Divisioona, johon myös Keinosen johtama I Pataljoona kuului. Hän taisteli joukkoineen pääosan heinäkuuta alustettuna "vieraalle" yksikölle, taisteluosasto Aarniolle, johon kuului pataljoonia eri rykmenteistä. Jalkaväkirykmentti 8:n historiassa (WSOY 1991) todetaan Keinosen pataljoonasta: "Se suoriutui tehtävästään niin hyvin, että sai vieraan

rykmentin komentajalta kahdesti kiitokset", ja edelleen: "Ei ollut kovinkaan tavallista, eikä kai ole tavallista minkään muunkaan maan armeijoissa, että vahvennukseksi tulleita alistuksia ylen määrin kiitetään".

Heinäkuun lopulla Keinosen pataljoona siirrettiin Divisioonan reserviksi, mutta lepo jäi lyhyeksi. Suomalaisten etulinjan puolustus murtui, ja Keinosen johtama I Pataljoona määrättiin pysäyttämään venäläisten hyökkäys. JR 8:n historia kertoo tästä seuraavaa:

"Erittäin nopeasti suoritettulla vastaiskulla, johon osallistui myös osia III Pataljoonasta, venäläiset heitettiin pois tukilinjalta. Näissä etulinjaa paljon heikommin varustetuissa asemissa I Pataljoona torjui vihollisen kaikki, monesti erittäin rajut hyökkäykset luovuttamatta tuumaakaan asemistaan. U-aseman taisteluissa voidaan I Pataljoonan suorituksia pitää koko 7.Divisioonan toiminnan kannalta erittäin merkittävinä."

Loimolan taistelujen tärkeyttä venäläisten kokonaistavoitteiden kannalta kuvaa se, että Stalin oli hyökkäyssuunnitelmaa tarkastellessaan sanonut toukokuussa 1944 Karjalan armeijan komentajalle Meretskoville osoittaen sormellaan Loimolaa: "Kun Teidän joukkonne pääsevät Loimolan asemalle, suomalaiset pyytävät rauhaa."(JR 8:n historia) Suomalaiset kuitenkin pysäyttivät puna-armeijan, eikä se koskaan päässyt iskemään Karjalan Kannasta puolustaneiden joukkomme selkään.

Syyskuussa 1944 Keinonen ylennettiin majuriksi. Sotiimme lähti 12 000 reservinvänrikkiä. Vain kaksi heistä yleni sodassa majureiksi: Yrjö Keinonen ja Jukka Malmivaara.

Keinonen oli joutunut sotaan usean vuoden siviilissä olon jälkeen. Hän tiesi ja tunsikin omakohtaisesti ne taistelutoimintaa haittaavat puutteet, joita vielä sodan aikanakin oli asevelolisten koulutuksessa ja kohtelussa. Erityisesti hän oli kiinnittänyt huomiota myönteisten kannusteiden vähäiseen käyttämiseen ja motivaatiota heikentävien menetelmien kuten nöyryyttävän kohtelun yleisyyteen. Keinonen oli jyrkkä simputuksen vastustaja. Hän sanoikin, että psykologian ja kasvatustieteen opinnot toivat hänelle Mannerheim-ristin.

Keinonen tarkasteli sodankäyntiä ja taistelujen johtamista myös matemaatikon analyyttisellä silmällä. Hän pyrki erittelemään ja löytämään ne tekijät, jotka ovat yhteydessä menestykseen taistelukentällä ja ne, jotka vaikuttavat haitallisesti yksittäisen sotilaan ja joukon taisteluun.

Yrjö Keinosen käyttämällä johtamistavalla oli kaikesta päättäen suuri osuus siihen menestykseen, minkä hänen johtamansa joukot taisteluissa saavuttivat.

SUOMI VARAUTUI PAHIMPAAN - ASEKÄTKENTÄ

Aselepo Suomen ja Neuvostoliiton välillä oli solmittu, ja vihollisuuksien piti loppua aamulla 4.9.1944. Neuvostoliitto jatkoi kuitenkin sotatoimia vielä vuorokauden ajan ja rikkoi aseleposopimusta myöhemminkin monella eri tavalla.

Viimeisenä sotapäivänä 3.9.1944 suomalaisten aseisiin ammuttiin noin 6 000 kranaattia, ja miehistötappiot olivat noin 60 miestä. Aselevon ensimmäisenä päivänä 4.9. venäläiset ampuivat 18 000 kranaattia eli kolme kertaa enemmän kuin edellisenä päivänä, ja tappiomme olivat noin 100 miestä.

Suomalaiset eivät voineet luottaa aselevon pitävyyteen. Neuvostoliitto oli solminut muutama viikko aikaisemmin aselevon Romanian kanssa, mutta siitä huolimatta puna-armeija oli jatkanut etenemistään ja miehittänyt maan.

Suursota jatkui muualla Euroopassa, ja Suomen osalta sota jatkui Lapissa saksalaisia vastaan.

Sotilaiden on aina valmistauduttava pahimmankin vaihtoehdon varalle. Päämajan operatiivisen osaston upseerit katsoivat - aivan oikein -, että juuri heidän velvollisuutensa on tehdä tässäkin tilanteessa voitavansa sotilaallisen puolustuksen osalta. Poliittisille päättäjille oli tarjottava väline, jonka avulla taistelua olisi voitu jatkaa, vaikka maa olisi miehitettykin. Ratkaisussa päädyttiin niin sanottuun asekatkentaan.

Asekatkenta oli vuonna 1944 tapahtunut aseiden ja muiden taisteluvälineiden hajasijoitus koko valtakunnan alueelle mahdollisen sissisodan varalle.

Keskeinen henkilö ja idean isä oli Päämajan operatiivisella osastolla palvellut everstiluutnantti Usko Sakari Haahti. Luvan toimintaan antoi osaston päällikkö eversti Valo Nihtilä.

Aseiden hajasijoitussuunnitelman mukaan kaikkien 34 suojeluskuntapiirin alueelle tuli sijoittaa noin 1 000 sotilaan eli pataljoonan taisteluvälineet. Kokonaisuudessaan kyse oli siten yli 30 000 sotilaan aseiden, ammusten, pioneeri- ja viestivälineiden, polttoaineiden, lääkintätarpeiden ja sissimuonan varastoinnista.

Asekatkenta on ansiokkaasti selvittänyt eversti Matti Lukkari, jonka kirjasta "Asekatkenta", (Otava 1992) lainaan asiaa valaisevia kohtia:

"Asekatkentaorganisaation rungon muodostivat suojeluskuntapiireihin sijoitetut 2. yleisesikuntaupseerit. Suojeluskuntapiireissä oli jo ennestään 1. yleisesikuntaupseeri, jonka tehtävä vastasi tämän päivän sotilaspiirin esikunnan järjestelytoimiston päällikön toimialaa.

2.ye-upseerit - "kakkoset", "kaksyyeupseerit", millä nimellä heitä sitten kutsuttiinkin - valittiin huolellisesti ja harkiten. Haahti tunsikin oman ikäluokkansa upseerit hyvin. Jokaisesta ehdokkaasta keskusteltiin vielä sisärenkaassa niin, että olisi välttyttyä ikäviltä

yllätyksiltä. Jälkeenpäin arvioiden valinta oli onnistunut, koska 2.ye-upseerit täyttivät paikkansa lähes poikkeuksetta odotusten mukaisesti.

Tehtävään sijoitettavalle asetettiin neljä perusvaatimusta.

1. Hänen tuli olla rintamajoukoissa palvellut pystyväksi havaittu johtaja.
2. Hänen tuli tuntea suojeluskuntapiirinsä alue ja sen avainhenkilöt jo ennestään.
3. Hänen tuli olla elämäntavoiltaan säännöllinen.
4. Hänen tuli pystyä itsenäiseen operatiiviseen ajatteluun.

Valittu joukko oli huipputasoa, pataljoonan tai patteriston komentajia, useita Mannerheim-ristin ritareita..."

"Kunkin upseerin piti muodostaa piiriinsä elin, joka paikallisväestöä hyväksi käyttäen johtaisi pataljoonan aseistuksen hajavarastoinnin. Tämä oli tehtävä kaikessa hiljaisuudessa.

Varsinaisesta tehtävästään 2.ye-upseereilla ei ollut lupa puhua kenellekään, ei edes muodolliselle esimiehelleen suojeluskuntapiirin päällikölle."

2.ye-upseerit saivat Päämajan käskemän kirjallisen peitetehtävän, jonka varjolla he voisivat toteuttaa varsinaisen asekatkennän. Tämän peitekäskyn mukaan heidän piti valvoa, että Suomi noudattaa kirjaimellisesti välirauhansopimusta, ja heidän tehtävänä oli estää "vastuuttomien piirien" mahdolliset sabotaasit ja provokatoriset toimet, joista voisi koitua "arvaamatonta vahinkoa maallemme"!

Jakelulistan mukaan tätä peitekäskyä monistettiin 35 kappaletta, joista yksi jäi Päämajaan ja muut jaettiin 2.ye-upseereille. Tämän peitekäskyn olemassaolo oli tärkeää ye-upseereiden toiminnalle suojeluskuntapiireissä, mutta sen avulla pystyttiin myöhemmin myös yhdistämään kaikki 2.ye-upseerit asekatkentaan kun asian selvittely alkoi.

Majuri Yrjö Keinonen sai hoidettavakseen Pohjois-Karjalan suojeluskuntapiiriin 2.ye-upseerin tehtävät. Hän niin kuin muutkin "kakkoset" suoriutui tehtävästään suunnitelmien mukaisesti.

Joulukuussa 1944 aseita oli varastoitu noin 35 000 miehelle. Varastointia oli suoritettu maamme jokaisen kunnan alueella.

Kaikkia asekatkentaan osallistuneita ei koskaan virallisesti saatu selville. Kuulustelupöytäkirjojen mukaan osallistuneita oli kaikkiaan 2 615 henkilöä. Mukana oli henkilöitä kaikista sosiaaliryhmistä ja suurimpana ryhmänä olivat maanviljelijät, joita koko joukosta oli noin puolet.

Isä kertoi myöhemmin henkilöistä, jotka olivat hänen apunaan katkennässä, mutta eivät koskaan paljastuneet. Mukana oli tärkeille paikoille kohonneita yhteiskuntamme vaikuttajia.

Asekatkenta paljastui, kun Oulun suojeluskuntapiiriin alueella tehtiin asiasta ilmianto lokakuussa 1945 valvontakomissiolle. Oulun tapausta selvittäessään tutkijat löysivät käskyn, jolla 2.ye-upseerit oli määrätty tehtävänsä ja näin heidät kaikki osattiin yhdistää asekatkentaan.

Tämän jälkeen kesä-heinäkuussa 1945 seurasivat Haahden, Nihtilän ja 2.ye-upseereiden pidätykset. Selvisi, että kyse oli puolustusvoimien käskemästä varautumistoimesta, eli täysin perustellusta maanpuolustuksellisesta toimenpiteestä. Punaiseksi muuttunut valtiollinen poliisi,

Valpo, sekä eräät muut tahot halusivat nähdä asian toisin - rikollisena toimintana. Jouduttiin kuitenkin toteamaan, ettei ollut lakia, jonka mukaan asekatkentaan osallistuneita olisi voitu syyttää. Niinpä alettiin valmistella lakia, joka tuomitsisi rikokseksi taannehtivasti ennen lain säätämistä tehdyt teot.

Runsaan vuoden valmistelun jälkeen lakiesitys oli valmis, ja laki "Aseellisen toiminnan luvattoman valmistelun rankaisemisesta eräissä tapauksissa" annettiin 24.1.1947. Näin muuttui maanpuolustuksen hyväksi tehty työ rikolliseksi, ja päästiin jakamaan "laillisia" rangaistuksia isänmaanystäville, joita oli pidetty vankilassa ilman oikeudenkäyntiä jo toista vuotta.

Seurasi Pohjoismaiden historian laajin oikeudenkäynti. Pidätyksiä oli tehty vuosina 1945-1948 yhteensä 1709. Sisäasiainministeri esitti syytteen nostamista yli 2000 henkilöä vastaan. Vapausrangaistuksia langetettiin 1488 kpl ja yhteensä niistä kertyi lähes 400 vuotta.

Majuri Yrjö Keinonen oli istunut vankilassa pidätettynä useaan otteeseen yhteensä 16 kuukautta. Hän sai oikeudessa 14 kuukauden vankeustuomion.

Punaisen Valpon miehet pyrkivät murtamaan kuulusteltavien vastustuskyvyn monin eri tavoin. Aluksi tutkintovangeilta oli riistetty kaikki oikeudet. He eivät saaneet edes Raamattua selkeihinsä. Omaisten tuomat ruokapaketit annettiin vangeille vasta kun oli varmaa, että ruoka oli ehtinyt pilaantua syömäkelvottomaksi. Kun Irma Keinonen oli vankilassa vieraillessaan huomannut viikkoa aikaisemmin tuomansa paketin edelleen viruvan virkailijan huoneen lattialla, hän oli kysynyt, miksi sitä ei ollut toimitettu hänen miehelleen. Tuolissaan jalat pöydällä retkottava Valpon mies oli vastannut pilkallisesti: "On ollut tässä vähän kiireitä."

Mutta asekatkijat eivät murtuneet.

Vankisellissäänkin Keinonen piti huolta fyysisestä kunnostaan. Hänen murtomaajuoksuratansa oli seuraava: Lattialta lämpöpatterille, seinälle päiväksi kiinnitetyn vuoteen reunalle, sieltä lankkupöydälle, tuolille, lattialle ja ulostepöntön kannelle. Vaihtamalla kiertosuuntaa ja lisäämällä nopeutta hän oman kertomansa mukaan sai mainiota liikuntaa. Käsilläkävely kuului myös liikuntaohjelmaan.

Kun vangit vihdoinkin saivat oikeuden lukea, paneutui Keinonen täydellä tarmolla matematiikan ja fysiikan opintoihin. Punaisen Valpon aikaansaamassa ajoittain varsin "häiriöttömässä" ympäristössä hän kertoi opiskelleensa viidentoista tunnin työpäivin.

Joulua 1945 hän on kuvannut Eeva-lehdessä 12/1971 seuraavasti:

" Usean rintamalla vietetyn sotajoulun jälkeen jouduin tämän joulun viettämään vankilan harmaudessa. Pari sataa upseeria oli tällöin pidätetty kuulusteluja varten asekatkennan vuoksi. Ajatus joulusta ristikoiden takana ei houkutellut, mutta niin yksitoikoinen ja harmaa ei tämä joulu kuitenkaan ollut kuin etukäteen luulin. Jouluaattona sellit siistittiin ja vaihdettiin puhtaat lakanat. Vartijoistakin tuntui huokuvan joulun tunnelmaa. Kävelytunnilla vankilan pihalla upseeritoverit olivat hiukan pehmoisempia toivotellessaan hyvää joulua. Siinä otettiin kova juoksulenkki, voimisteltiin ja sitten päästiin joulusaunaan, mikä tietysti oli hyvin tervetullut samoin puhtaat alusvaatteetkin. Tämän jälkeen ystävällinen vartija alkoi kantaa sisään joulupaketteja, joita oli tullut eri tahoilta.

Yhdessä oli pieni joulukuusikin kynttilöineen. Vankilakin tarjosi juhla-aterian klo 16, ta-
vanmukaisen suolakala-perunaillallisen lisäksi oli kaksinkertainen margariiniannos ja
kupillinen mannaryynipuuroa. Kun ateria oli nautittu, vartijat poistuivat, sellin ovet
suljettiin ja alkoi hiljaisuus, jonka rikkoi ainoastaan joulurauhaa julistavan Suurkirkon
kellon ääni.

Myös joulupäivä poikkesi vankilan arjesta. Joulun kunniaksi järjestettiin vankilan
käytävällä jumalanpalvelus. Pappi luki jouluevankeliumin. Jouluvirsi veisattiin ja muuan
laulajatar esitti kauniin joululaulun. Kuuntelimme tilaisuutta selleistämme, sillä sellien
ovet olivat suljettuina.

Tietysti joulu vankilassa vetää mielen hiukan apeaksi, koska ihmisellä ei niitä jouluja
ole niin rajattomasti. Mutta ihminen mukautuu merkillisesti. Jälkeenpäin kokemus
muuttuu rikkaudeksi. Luin vankilassa filosofian kandidaattitutkinnon loppuentit.

Jouluiltanakin uppouduin oppikirjoihin. Hukkaan ei siis mennyt sekään aika."

Kirjalliset tentit suoritettiin vankisellissä kahden vartijan valvoessa, ettei tekstien mukana
lähetetä salaisia viestejä professoreille. Suullisia tenttejä hän pääsi suorittamaan kahden vartijan
saattamana yliopistolle.

Pidätysajan loppupuolella isäni pääsi ajoittain vankilan ulkopuolelle, mutta hänen
liikkumisvapautensa oli rajattu tiettyihin paikkoihin. Kesällä 1946 hänellä oli lupa olla veljensä
kotona Joensuussa Kettuvaaralla. Siellä oli pistäytymässä myös heidän serkkunsa Teo Keinonen,
joka parhaillaan suoritti asevelvollisuuttaan ja oli kuljettamassa kuriiripostia Nurmeksesta Kon-
tiolahdelle. Kesäpäivä oli kuuma, ja Yrjö haikaili uimaan pääsyä, mikä ei ilman vartijaa
kuitenkaan ollut sallittua.

- Kyllä minä nyt yhden majurin vartioin, onhan minulla asekin, tuumasi serkku, ja niin
kotiarestilainen ja "vartija" tekivät mukavan retken Pielisjoen rantaan.

Teo Keinonen kertoo uimaretkellä puhutun salaisesta sissioorganisaatiosta, joka nyt oli tullut
tarpeelliseksi varsinaisen asekatkennän paljastuttua. Vankilan muurien ulkopuolella Yrjö
Keinonen oli siis taas pahanteossa. Tässä organisaatiossa kukin tiesi vain muutaman läheisen
henkilön. Tiettyjen maalaistalojen kanssa oli sovittu esimerkiksi ruokahuollon järjestämisestä
mahdollisessa sissitoiminnassa, joka käynnistettäisiin, mikäli puna-armeija hyökkäisi maahan.
Serkku oli kysynyt isältäni tarvittavista aseista. "Kyllä aseita löytyy", oli ollut niin tiukalla tyylillä
annettu vastaus, ettei siitä tehnyt mieli kysyä enempää. Teo päätteli, että Keinosen tiedossa oli
kätkettyjä aseita, joiden olemassaolo ei ollut tullut ilmi.

Teo Keinonen kertoo Yrjö Keinosen toimeksiannosta ottaneensa yhteyttä Tuusniemellä
asuvaan Mattiin (nimi muutettu). Hän oli kysynyt Matilta, voisiko tämä muonittaa miehiä, jos
tulisi tarvis. "Meillä on vieraat ja veljet aina ruokittu", oli ollut Matin vastaus. "No voitkos ottaa
vähän rautaromua?", oli serkkumme kysynyt. "Kyllä, jos niissä on reikä keskellä", sanoi Matti.

Liperiläisen yhteysmiehenkin kanssa oli Teo puhunut aseista. Hän viittasi myös Isonkyrön ja

Lapuan luottomiehiin.

Teo Keinonen kertoi meille näistä asioista ensimmäisen kerran joulukuussa 1995. Nyt on aika tämänkin historian tulla esiin.

Minulle ei ole selvinnyt, tiesivätkö venäläiset tästä organisaatiosta ja isäni mukanaolosta siinä.

Asekätkentä oli osoitus suomalaisten lannistumattomasta maanpuolustustahdosta ja sen organisointi rohkeiden miesten ansiokas kansalaisteko. On esitetty näkemys, että Neuvostoliittoon teki vaikutuksen suomalaisten halu ja kyky nopeasti luoda maan kattava hajautettu ja sissisotaan tarkoitettu puolustusjärjestelmä. Vuoden 1944 aseleposopimukseen liittyvistä tiukoista puolustuskykyämme rajoittavista määräyksistä huolimatta ei Suomi olisi edelleenkään ollut valloitettavissa "paraatimarssilla".

TYTTÄREN ISÄ

Isäni oli tavattoman lapsirakas. Olin joskus jopa hiukan mustasukkainen serkuilleni isän huomiosta; serkkuja oli paljon, ja kun sodan jälkeen lähestulkoon kodittomina vietimme paljon aikaa sukulaisten perheissä, isällä oli tapana viedä lapsille herkkuja, kuten rusinoita ja hedelmiä, joita tuolloin, sodan jälkeen, alkoi vähitellen saada. Hyvistä koulusuorituksista isä saattoi antaa pieniä rahasummia.

Olin ainoa lapsi; terveydellisistä syistä äiti ei muita saanut, vaikka se olisi ollut vanhempieni harras toive. Isällistä huolenpitoa olisi riittänyt tusinalle.

Melkein kolmevuotiaaksi asti asuin äidin kanssa synnyinkaupungissamme Sortavalassa isän opiskellessa Helsingissä tai toimiessa rautatieläisenä Ruskealassa. Kesäiset valokuvat kertovat kuitenkin yhteisistä loma-ajoista. Sota ajoi omaisemme siirtolaisiksi eri puolille Suomea; äiti ja minä elimme vuoroin äidin, vuoroin isän puolen sukulaisten kanssa.

Äiti toimi vuoden Pusulassa Koisjärven koululla alakoulun opettajana. Isän tullessa sodasta lomalle - olin tuolloin nelivuotias - olin esitellyt häntä ylpeänä: "Se on miun isä ja sill' on pistooli." Lukuvuoden 1943-44 vietimme taas Karjalassa Ruskealan naapuripitäjässä Harlussa Lähteenselän kansakoululla, missä kävin alakoulua äidin oppilaana.

Isän palattua Syvärin maisemista "taistellen takaisin" oli Karjalan väen lähdeittävä jälleen evakkoon. Emme vielä olleet löytäneet sijaamme koti-Suomesta, kun isä joutui mukaan asekatkentaan. Pidätys- ja vankilavaiheen aikana äiti opiskeli Helsingissä käsityöopettajaksi, ja minä kävin kansakoulua opettajatätini luona Hämeenlinnassa. Muistoni isästä ovat tuolta ajalta varsin niukat, elin ulkonaisesti hauskaa ja huoletonta lapsuutta intiaanina ja Tarzanin poikana. Tarzan olikin sijaisisäni ja kasvattajani siitä lähtien, kun luin ensimmäisen Tarzan-kirjani.

Käsittääkseni olin kuitenkin koko ajan hyvin perillä isän ja samalla koko perheen kriittisestä tilanteesta. Vieraillessani kerran äidin luona Helsingissä hän oli tapaamassa isää Ratakadun vankilassa. Minä odottelin häntä Yrjönkadun HOK:n ravintolassa ja tilasin kukkakaalisosekeittoa. Yksin oleminen ravintolassa oli pikkutyöstä hyvin jännittävää.

Kirjeitä kirjoitettiin niihin aikoihin paljon. Osa on säilynytkin. Vankilasta lähettämässään kirjeessä isä kehottaa äitiä hankkimaan minulle "Välskärin kertomuksia" sekä tiettyjä klassisia tyttökirjoja. Hän on myös huolissaan siitä, saanko tarpeeksi hyvää ruokaa - olinhan pienikokoinen ja melko heiveröinen - ja antaa ohjeita, mistä voisi kysellä lisää ruokatarvikkeita. Säilynyt on myös kirje, jossa on aritmetiikan ohjeita ja laskutehtäviä. Minun oli kirjoitettava ratkaisut isälle vankilaan, ja korjausten jälkeen oli luvassa lisää. Olin tällöin siirtymässä yhteiskouluun, ja isän mielestä minun oli syytä olla perillä oppikoulun matematiikasta jo etukäteen.

Muistoihini isästä ja Helsingistä liittyy käynti Fysiikan laitoksella: Siellä oli ihmeellinen laite nimeltä oskilloskooppi: jonkin sähkölaitteen pyöreään mittaritauluun ilmestyi liikkuva ja hyppivä valokuva.

Olin jo toisella kymmenellä ennen kuin jouduin isäni kanssa tekemisiin enemmän kuin satunnaisesti. Viimeistellessään yliopisto-opintojaan virkavapaana Joensuun sotilaspiirin esikunnasta 1948 isä oli vuokrannut asunnon Ristinummelta läheltä Tuusulan Kansanopistoa, jossa äitini toimi käsityönopettajana. Opiston asunto oli liian pieni meille kolmelle - se oli oikeastaan mitoitettu yksinäiselle naiseläjälle.

Näinä aikoina isä alkoi paneutua fyysisen kuntoni kohentamiseen, mitä jatkuikin koko oppikouluajan. Ja työmaata riitti. Olin ns. huono urheilija, ja eräistä merkeistä päätellen minulla oli epäilty jopa lievää sydänvikaa. Isä hiihti minulle ladun kotoa koululle, ja joko hän tai äiti avasivat sen pyryamuina. Olin ehkä ainoa koulumme oppilas, joka hiihti koulumatkat aina kun se oli mahdollista.

Sulan maan aikana oli käveltävä kolmen ja puolen kilometrin pituinen koulutie. Pyörää en saanut, kävely oli tehokkaampaa! Sitä paitsi isä oli oppinut inhoamaan polkupyörää raahatessaan sitä sota-aikana pitkin Karjalan korpia.

Koulumatkojen kävelyyhin liittyi eräs isän luonteelle tyypillinen seikka. Siihen maailman aikaan oli kaikkien maantiellä liikkujien käytettävä tien oikea reuna. Isän mielestä oli järjetöntä, että kävelijöidenkin kuului pysytellä oikealla. Hän esitti, että minun olisi käytettävä tien vasenta laitaa. Samaa puolta tietä ajavat autot tulevat silloin vastaan, ja niitä pystyy paremmin väistämään, jos ne sattuvat ajamaan liian reunassa. Minulla on se mielikuva, että kuitenkin mieluummin noudatin yhteiskunnan säännöksiä, vaikka isän mielipide tuntuikin loogiselta ja järkevältä. Kävellessäni nykyään maantien laitaa vasemmalla tämän päivän ohjeiden mukaan muistan joka kerta isän ennakkoluulottoman ajattelutavan - myös hänen piittaamattoman suhtautumisensa typeriin sääntöihin.

Moni upseeri on minulle sanonut, että Yrjö Keinonen oli vähän joka asiassa liikaa aikaansa edellä, ja että hänen mielipiteensä, linjansa ja toimintansa olisivat nykyään helpommin hyväksyttävissä kuin aikoinaan. - Vaikka tuntuuhan noita menneiden aikojen asenteisiin jämähtäneitä upseereita vielä nykyäänkin näkyville ilmestyvän.

Jos jokin toimintani oli epäonnistunut sillä tavoin, että isä minua siitä moitti, ja minä vetosin: "Sinähän se käskit...", niin isä melkein suuttui: "Hyppäätkö sinä kaivoon, jos minä käsken?! Huonoja ohjeita ei pidä noudattaa, pitää käyttää omia aivoja!"

Äiti ompeli minulle isän kehotuksesta vahvasta kankaasta selkärepun. Siihen aikaan niitä käyttivät vain metsätyömiehet, sotilaat ja muut luonnossa liikkuvat. Isän mielestä painava olkalaukku tai kassi olisi vetänyt ryhdin vinoksi. Olin reppuuni hyvin tyytyväinen, jättihän se kädet vapaiksi. Minua ei haitannut vähääkään se, että moinen kapistus ei ollut ollenkaan muotia noihin aikoihin.

Oppikouluajanani, jonka kokonaan vietin Tuusulassa, isäni uraan mahtui myös Sotakorkeakoulu sekä pääesikunnan Jalkaväkitoimisto. Viikonloppuisä opetti ja urheilutti minua edelleen. Hiihtelimme Tuusulan metsissä ja pelloilla, ja lumeen piirrettiin geometrian kuvioita.

Isän maisterin opintoihin kuuluneen tähtitieteen approbaturin seurauksena olin jo oppinut taivaanpuoliskomme tähdet. Luonnollisesti jouduin perehtymään Sotakorkeakoulun diplomityöhön "Radioaktiivisten säteilyaineiden käyttömahdollisuudet taisteluvälineenä", ja niinpä teinikuntani lehdessä oli kirjoitukseni "Ydinvoiman käyttö sodan ja rauhan aikana". Olin kirjoittanut jutun alun perin kouluaineeksi.

Kesät vietimme Liperissä, jossa Honkalammen rannalla oli isoisän ostama huvila. Isä ja hänen vanhin veljensä hankkivat omat mökkitonttinsa isoisän huvilatontin kylkeen. Niin syntyneessä "mökkikylässä" asusti parhaina kesinä parinkymmenen hengen sukulaisjoukko karjalaisen suurperheen tyyliin. Veljekset järjestivät keskenään ja lapsille urheilukilpailuja, joihin mahdolliset vierailijatkin joskus ottivat osaa. Sateella pelattiin shakkia, jota veljekset olivat harrastaneet jo nuoruudesta lähtien. Minä pelasin vain "kotitarpeiksi".

Illat tarinoitiin, ja isä kertoi sotajuttuja. Alkoholia ei käytetty.

Ja tytärtä urheilutettiin: oli käytävä juoksulenkillä tietyn noin kilometrin päässä olevan veräjän luona, ja seurattiin aikojen paranemista. Kiviä ja keihästä heitettiin oikealla ja vasemmalla kädellä. Keihään kaareni oli tyylikäs, joskaan ei järin pitkä. Hypättiin korkeutta ja pituutta, ja jälkimmäistä niin hyvällä tuloksella, että en ollut läheskään luokan huonoin. Opin myös nyrkkeilyn alkeita ja käsittelin päärynäpalloa varsin taitavasti. Sain lyödä isää olkavarteen kaikin voimin - muita en ole lyönytkaan. Isä ei varsinaisesti harrastanut judoa, mutta oli siihen työnsä vuoksi sen verran paneutunut, että pystyi neuvomaan minulle muutamia otteita, joista yhtä käytin menestyksellisesti hississä kiinnikävijään. Sujautin käsissäni olleet kassin ja maitohinkin ranteisiini, tartuin nuorta miestä sormista ja väänsin kämmenselästä alaspäin, jolloin hän putosi polvilleen. Samassa hissi pysähtyi, mies nousi ylös, avasi minulle oven ja kumarsi kohteliaasti. Sanaakaan ei vaihdettu.

Hyrylässä kävimme muutaman kerran ratsastamassa. Hevoseni oli kiltti pieni ruskea Huki, joka suhtautui ystävällisesti aloittelijaan. Kerran Huki ei ollut käytettävissä, ja isä auttoi minut korkealle hirmuisen ison valkean ja harmaankirjavan Yllyttäjän selkään. Hevonen pillastui, isä sai häidin tuskin tempaistuksi minut alas ja hyppäsi itse satulaan. Yllyttäjä ryntäsi suoraan metsään, ja kesti aikansa, ennen kuin isä sai sen hallintaansa. Siihen loppui ratsastusharrastukseni.

Vaikka urheilusuoritukseni jäivät kohteliaasti sanottuna vaatimattomiksi, kuntoni sentään parani, ja ainakin ajoittainen kevyen liikunnan harrastaminen jäi pysyväksi piirteekseni. En ollut pannut pahakseni pakkoharjoitteluani, ymmärsin hyvin isän hyvän tarkoituksen, ja taisi se urheilu isän kanssa hauskaakin olla.

Toki on päiväkirjassani merkintä kesältä 1953: "Sain isältä kirjeen, jossa oli 500 mk. Olen onnellinen, ettei siinä ole urheilukehotuksia."

Oli vahinko, ettei isä elänyt niin kauan, että olisi ehtinyt nähdä kolmen tyttärenpoikansa liikunnallisia suorituksia. Niistä isälle mieluisimpia olisivat ehkä olleet keskimmäisen 120 kilometrin hiihto yhtenä päivänä 18 vuoden iässä ja nuorimmaisen maastajuoksumestaruus Laskuvarjojääkärikoulussa. Vanhin puolestaan on tällä hetkellä kuntosuorittelijana aktiivisin.

Täysin onnekasta ei ollut yhteiselomme syömisen tiimoilta. Arvostin toki hänen ruokavaliotaan, johon kuului tyydyttyneiden rasvojen, sokerin ja valkoisen vehnäjauhon välttämi-

nen - siis varsin moderni näkemys - mutta mielestäni hän oli turhan ehdoton, suorastaan terveysterroristi nykyilmaisuin lausuttuna. Kuitenkin jatkuva ruokavaliosta lipsuminen olisi hänen mielestään ollut käsittämätöntä typeryyttä.

Isä kiinnitti huomionsa myös pakokaasujen epäterveellisyyteen. Kun aikanani sain ajokortin, isä sanoi: "Älä aja perässä", tarkoittaen, ettei pitänyt ajaa lähellä edellä kulkevaa autoa.

Isän puhetyyli saattoi joskus olla määräilevää ja kärjekästä, ja hän puuttui kaikkeen, mikä hänen mielestään ei ollut kohdallaan, mutta todellisesta lannistavasta auktoritatiivisuudesta ei ollut kysymys. Mieleeni muistuu viheltämisiongelma. Tapanani oli vihellellä silloin tällöin. Isä ei pitänyt siitä, se ei hänen saamansa kasvatuksen mukaan ollut ainakaan naiselle sopivaa. "Miksei ole sopivaa?" "Ei pojat tykkää viheltävistä tytöistä", väisti isä. Minä tietysti seuraavana koulupäivänä tein luokan poikien keskuudessa mielipidetutkimuksen ja kerroin tuloksen isälle: Ei kenelläkään ollut mitään tyttöjen viheltämistä vastaan. Asia oli sillä selvä, isä totesi olevansa tässä asiassa ilmeisesti vanhanaikainen. Rajoitin kuitenkin viheltämistäni hänen kuultensa. Ei minulla ollut tarvetta käyttää voittoani hänen ärsyttämisekseen. Meillä ei ollut missään vaiheessa keskinäistä sotatilaa eikä murrosikäisen kapinointia; enimmäkseen olimme sopuisia. Isä oli vain hyvillään siitä, että pidin puoleni silloin, kun olimme jostain asiasta eri mieltä.

Vaikka jotkin kärjistyneet tilanteet saattoivat jäädä mieleen, niin tyypillisiä yhdessäoloja olivat myös seuraavanlaiset: keskiluokilla ollessani luin iltaisin vanhemmilleni Seitsemää veljestä ääneen tai seurasin, miten isä syöti kädestä piparkakkua kansanopiston hiirille, jotka olivat päättäneet vierailta meidänkin asunnossamme. Olin myös Karjalaisen osakunnan hauskaissa vuosijuhlissa helmikuussa 1955 isän daamina äidin ollessa työnsä vuoksi estyneenä.

Koulumenestykseni varsinkin matemaattisissa aineissa oli isälle tärkeää. Oppikoulun alaluokilla matematiikan numeroni putosi kerran kahdeksikkoon "huolimattomuusvirheiden" takia. Se oli isän mielestä tarpeetonta rutiinin puutetta ja kaikinpuolin sietämätöntä. Seuraava pääsiäisloma laskettiin aamusta iltaan, ja kuinka ollakaan, "huolimattomuusvirheet" hävisivät. Sain matematiikasta loppukouluajakseni eräänlaisen yliotteen niin että lukioluokilla vaikeilta tuntuneet matematiikan tehtävät olivat kuin haaste taisteluun, jossa minulla oli mahdollisuus voittaa. Selvää sotilaskoulutusta, sanoisi joku, ja tehokasta.

Joskus minua kyllä suututti, kun isä alkoi keskustella matematiikasta illalla klo 22.00 jälkeen, jolloin minä jo olisin halunnut mennä nukkumaan.

Myös fysiikkaa isä minulle opetti - ja aina ylempien luokkien kursseja -, mutta muut kouluaineet olivat kokonaan omalla vastuullani, joten saatoin rauhassa saada huonompiakin numeroita ilman että isä sekaantui asiaan.

Vasta vanhempana olen tajunnut, minkä aarten isä jätti lausueessaan kotona ääneen runoja. Oli Runebergin lisäksi Leinoa, Jylhää, Kailasta, Sarkiaa, Siljoa, Hellaakoskea, La Fontainea, Koskenniemeä ja lisäksi isänmaallisia runoja vuosisadan vaihteen tienoilta. Runebergin runoissa oli sekä Cajanderin että Mannisen suomentamia, joistakin hän oli tehnyt mieleisensä sekoituksen... Runoista hän poimi myös opetuksia: jos jotain valitin, hän saattoi lainata Kramsun Ilkkaa: "Ken vaivojansa vaikertaa on vaivojensa vanki".

Teatterissa vanhempani kävivät mielellään. Kiireisimpiä ajanjaksoja lukuunottamatta he

yleensä katsoivat kaikki Helsingissä esitettävät näytelmät. Isä luki paljon, myös englanninkielistä kirjallisuutta.

Päivittäistä liikuntaa pidettiin niin tärkeänä, että ennen nukkumaan menoa vanhempani tekivät pienen iltakävelyn, mikäli isä ei ollut aikaisemmin illalla ehtinyt käydä lenkillä. Komentaja-aikana oli usein tyydyttävä pelkkään iltakävelyyn.

Isä muisteli myös mielellään koululatinaansa, olihan hän suorittanut siitä yliopistossa pro exercition. Opin "Pater nosterin" puoliväliin, vaikka isä taisi osata sen kokonaan. "Kulta koetellaan tulella, ihmisen mieli kärsimyksissä" oli yksi lempilauseita, tietenkin latinaksi. "Aurum igne probatur..." sanoi isä, jos jokin asia oli mielestäni huonolla tolalla.

Isä ei antanut minun koskaan ymmärtää, että hän olisi halunnut tyttären sijasta poikaa, vaikka hyvin tiesin, että hän olisi halunnut lisäksi poikia. Jouduin kuitenkin jollain lailla toimimaan sekä tyttärenä että poikana, vaikka viimeksi mainittuna en kovin hyvin menestynyt, koska en ollut fyysisesti vahva. Koskaan minun ei tarvinnut tuntea olevani toisen luokan kansalainen sukupuoleni perusteella.

Isä oli selvästi perheen päähenkilö, ja hänen työasiansa keskeisiä keskustelun aiheita. Voitaisiin sanoa, että hän "toi työt kotiin", mutta itse asiassa hän oli itse työ, armeija, puolustusvoimat, ja jopa meistä naisistakin tuli osa niitä. Päiväkirjamerkintöjeni mukaan "autoimme isää Sotakorkeakoulun diplomityön teossa" mitä se sitten lienee ollutkin, ehkä kieliasun tarkistusta.

Kasvoin ja vietin nuoruuteni siis majurin tyttärenä. Olin jo opiskelemassa lääketiedettä kun isästäni tuli everstiluutnantti. Valmistuin lääkäriksi vuonna 1962. Isäni astui kenraalikuuntaan vasta kaksi vuotta tämän jälkeen. Komentajakauden aikana minulla oli jo oma perhe, mutta kanssakäyminen välillämme oli tiivistä. Tänä aikana meille syntyivät "ukin mainiot pojat".

MONIULOTTEINEN LUONNE

Isäni luonne oli monivivahteinen. Joidenkin mielestä häntä oli vaikea oppia tuntemaan. Ei ihme, sillä siihen tarvittiin joustavaa ja liikkuvaa mielenlaatua.

Voimakas päämäärähakuisuus oli yksi johtavia piirteitä. "Tavoite kirkaana mielessä" oli mielilauseita. Jos isän ja kanssakulkijan tavoitteet olivat yhteiset, tulivat parhaat piirteet esille: yhteistyökyky, luotettavuus, innostavuus, kannustavuus, rohkeus, uhrautuvuus, ystävällisyys, uupumattomuus, loputon vaivannäkö tavoiteltavana pidetyn asian hyväksi. Sodassa nuo ominaisuudet tulivat kuin jalostuneina esille. Rohkeus, sitkeys, kestävyys ja uhrimieli mainittiin Mannerheimristin perusteluissa.

Mutta sodanajan hyveet eivät välttämättä kaikki riittäneet rauhan aikana, varsinkin kun tullaan tilanteeseen, jossa ei ole selkeästi yhteisiä tavoitteita. Vastakkainasettelutilanteissa hän pyrki saavuttamaan tavoitteet eli voittamaan, mutta ei joustamaan, ei sovitteluun eikä tekemään kompromisseja, jotka inhimillisessä yhteisössä joskus ovat tärkeitä. Eikä hän aina nähnyt riittävästi vaivaa, että tappiolle joutunut olisi voinut säilyttää kasvonsa. Kyllä hän pystyi diplomaattisuuteen, jos näki sen tarpeelliseksi, mutta näin ei aina ollut. Hän pystyi loistavasti keskittymään siihen, mikä hänestä itsestään oli tärkeää. Mutta hän ei aina muistanut ottaa huomioon sitä, että myös sillä oli merkitystä, mitä joku toinen piti tärkeänä. Tästä syystä häntä saatettiin pitää itsekeskeisenä, vaikka hänen kannaltaan katsottuna kyseessä oli asiakaskeisyys.

Isä oli valmiuksiltaan taistelija, mikä ominaisuus tuli esille aina tarvittaessa ja tavoitteeseen pyrittäessä. Muuten hän oli hyväntahtoinen, leppoisa, ystävällinen ja lämminsydäminen. On paljon ihmisiä, jotka tunsivat hänet hyvin ja olivat selvästi nähneet vain tämän puolen, vaikka tiesivät hänet taistelijaksi.

Hän ei arvostanut laihaa sopua, jos arveli perusristriidan kuitenkin jäävän pysyväksi. Sen sijaan hän piti kunnan väittelystä, jossa asiat olivat jyrkästikin vastakkain. Tällöin vastustajalta vaadittiin lujaa logiikkaa. Ja nyt tultiin taas ongelma-alueelle: Hän ei itse välttämättä ollut aina täysin sen asian takana, minkä puolesta näytti taitavan peistä. Hän testasi omaa logiikkaansa asettumalla tarkastelemaan asioita erilaisista näkökulmista, joiden mukaan hän saattoi tulla eri johtopäätöksiin ja edustaa erilaisia mielipiteitä. Tällainen ei liene ollut perinteistä upseereille, joille kärjistäen ilmaistuna oli olemassa vain "ohjesäännön mukainen" totuus. Toteuttaessaan keskustelussaan "anna minulle näkökulma, niin minä annan sinulle mielipiteen"-tekniikkaa hän yliarvioi usein keskustelukumppaninsa ja sai siitä myös karvaasti maksaa. Kaikki eivät ymmärtäneet hänen haluaan provosoida toinen akateemiseen väittelyyn, joka tuo esille mahdollisimman paljon näkökohtia ja on jo arvo sinänsä.

Kaikki eivät uskaltaneet hänen kanssaan sanailuun, mutta minä en nähnyt mitään syytä arastella, ja isä arvosti minua vastustajana. Mikäli pystyin puolustamaan kantaani, isä suli tyytyväiseen hymyyn ja antoi mielellään periksi.

Äiti ei pitänyt otteluistamme. Kerran kun vanhempani olivat vierailulla nykyisessä kodissani - tämä tapahtui jo isän ollessa eläkkeellä - äiti ilmaisi tyytyväisyytensä siihen, ettemme olleet pitkään aikaan kinastelleet. "En minä tiedä onko se hyvä", sanoi isä vakavana, "sehän voi merkitä sitä, ettei välitä".

Mieheni ilmaisi eriävät mielipiteensä isälle hyvin selkeästi, tarvittaessa jyrkästikin. Seurauksena oli se, että hänestä tuli varsin pian isän uskottu ja ystävä. Kolmen vuosikymmenen ikäero ei haitannut.

Ikä tai yhteiskunnallinen asema ei isän suhtautumisessa ihmisiin yleensäkään paljoa merkinnyt, vaikka hän toisaalta arvosti menestystä, oppiarvoja ja myös ulkoisin tunnusmerkein palkittua pätevyyttä.

Isä ei koskaan näyttänyt väsyneeltä, enkä koskaan kuullut, että hän olisi valittanut unettomuutta. Hän nukkui noin seitsemän tuntia yössä, mutta tarvittaessa valvoi pari kolme vuorokautta yhteen menoon. Kotioloissa hän ei harrastanut päivätorkkuja, mutta pystyi toisaalta nukkumaan silloin kun ei ollut muuta tekemistä, esimerkiksi autokyydissä. Äitini luonnehti isän nukkumista näin: Se oli hänen omassa hallussaan; hän nukkui silloin kun halusi ja valvoi kun halusi. "Väsyä ei saa, joka mieli käydä elon poluilla, pitää vaivaa nähdä, valvoa sydänyössä, muuten turha on työs" lausui isä vanhaa virttä.

Valveillaoloaikansa hän käytti intensiivisesti. Suuren osan vapaa-ajastaan hän kulutti työhönsä liittyviin tehtäviin, niistä myös puhuttiin paljon, ja hän ajattelutti niitä perheellään. Myös lomaajat ja matkat käytettiin puolustusvoimien hyväksi. Automatkoilla oli äidillä aina oltava kynä ja paperia valmiina, jotta oli mahdollista heti saada muistiin ajaessa syntyvät ajatukset. Äiti kertoi isän sanoneen, että jokin tärkeä idea voi ihmiselle tulla kerran elämässä, ja jos sitä ei heti saa tallennetuksi, se voi häipyä ikiajoiksi.

Se, että isä oli analyttinen ajattelija, ei estänyt häntä olemasta syvä tunneihminen. Yrjö Jylhän "Kaivo", vaikuttava kuva talvisodasta, on mielestäni isään läheisimmin liittyvä runo. Isä ei kertonut, ajatteliko hän sitä lausuessaan kaatunutta veljeään. Ehkä sen runon kautta opin jo lapsena tajuamaan, miten järkyttäviä asioita sotaan joutuminen yksittäiselle ihmiselle merkitsee, vaikka isän loputtomat kertomukset rintamalta jäivät mieleeni pikemminkin sankaritarinoina.

Isällä oli vahva perusoptimismi. Hän ei pelännyt vaikeuksia, hän oli tottunut siihen, että niistä selviää. Ehkä tunne oli syntynyt sodassa, ehkä se oli yksi lahjakkuuden piirre, joka sodassa vain vahvistui. "Niin monta kertaa kuolee pelkuri, vain kerran urhoollinen mies."

Hän ei tosiaan turhan pienistä säikähtänyt. Syksyllä 1976 hän liukkaalla kelillä ajoi autolla tieltä, sai aivotärähdyksen ja selkärankamurtuman pariin kohtaan. Kun hän heräsi tajuttomuudesta Töölön sairaalan poliklinikalla, jonne minut oli hälytetty, hän tuumasi: "Siinä oli tapaturma lähellä."

Isäni piti paljon nuorista ihmisistä ja opetti heitä mielellään. Hän halusi ohjata heitä omaperäiseen ajatteluun.

Ollessaan matematiikan sijaisopettajana Joensuun Tyttölyseossa hän sai nimen "oikopolku" pyrkiessään vapauttamaan oppilaat kaavamaisen ajattelun kahleista. Hän opetti naapurin lapsia, koulutovereitani ja tietysti serkkujani, joiden matematiikan numeroissa tapahtui joskus mullistavia muutoksia isäni käsittelyn jälkeen.

Hän valmensi lukuisia lääketieteelliseen tiedekuntaan pyrkijöitä fysiikan taidoissa. En tiedä, tienasiko hän siinä myös jotain. Selvittääkseni asiaa kysyin eräältä mieskollegaltani, jonka tiesin saaneen isäni opetusta 1960-luvun alussa, oliko isä kallis opettaja. "En pysty sanomaan, kun ei se minulta mitään ottanut", naureskeli hyväntahtoisesti ystäväni, joka oli saanut isäni opettajakseen erään opiskelukaverinsa kautta.

Sen kyllä tiesin, ettei raha tullut mieleenkään tuttavien kohdalla. Isä vain halusi auttaa nuoria eteenpäin.

Rahan suhteen isä oli lähinnä suurpiirteinen. Kyllä hän pyrki välttämään turhaa tuhlaavaisuutta, mutta anteliaisuus oli selvästi luonteen hallitsevampi puoli. Luulen, että häntä syvästi loukkasivat "kellarijutun" yhteydessä esitetyt syytteet omanvoitonpyynnöstä.

Yrjö Keinosesta on tehty oikein kunnianhimon malliesimerkki. Sitä hän kieltämättä oli, mutta oliko se myönteistä vai kielteistä, riippuu näkökulmasta. Hän itse piti kunnianhimoaan terveenä.

Kenraaliluutnantti Ermei Kanninen totesi isän kuoleman jälkeen Seura-lehdessä 4.11.1977: "Yrjö Keinonen oli terveellä tavalla kunnianhimoinen".

Harva haluaa tunnustautua kunnianhimoiseksi. Suomessa ominaisuutta on pidetty perinteisesti lähinnä kielteisenä. Vähitellen sana on meilläkin saamassa kansainvälisesti nähdyn myönteisen sisällön: Ihminen, jolla on ambitioita, haluaa ottaa haasteita, suostuu kantamaan vastuun ja pyrkii aina mahdollisimman hyvään työsuoritukseen. Eräs tuntemani nuori mies sanoi, ettei hän ainakaan haluaisi esimiehekseen henkilöä, jolla ei ole kunnianhimoa. Ainakin vielä näyttää siltä, että "kunnianhimoa" ei pidä osoittaa muiden nähden. Kunnianhimo on kuitenkin kaiken kehityksen edellytys.

Keinosen kritisoitu kunnianhimo oli pohjimmaltaan sitä, että hän asetti oman persoonansa niin totaalisesti tavoitteidensa välikappaleeksi. Hän pani "itsensä likoon" ja otti vastuun tekemisistään. Viimeksi mainitusta seikasta hän on saanut tunnustusta.

Minkälaiset viralliset lausunnot saattelivat Yrjö Keinosta puolustuslaitoksen sisällä?

Jääkäriupseeri, Mannerheim-ristin ritari everstiluutnantti Viljo Laakso, joka toimi sodan loppuvaiheessa isäni esimiehenä, kirjoitti vuonna 1947 arvosteluunsa näin:

"Erittäin kykenevä, rauhallinen, tunnollinen ja harkitseva johtaja, joka ei missään tilanteessa jätä tehtäväänsä suorittamatta. Luo alaisiinsakin saman urheuden ja velvollisuudentunnon hengen pitäen joukon joka tilanteessa käsissään. Kouluttajana ja kasvattajana erittäin pystyvä ja asiallinen, omaa tinkimättömän kurin ja vaatii alaisiltaan. Miellyttävän esiintymiskykyinen, suhtautuu alaisiin harvinaisen onnistuneen huolehtivalla tavalla. Luonteeltaan rauhallinen, harkitseva ja vaatimaton."

Lähettyessään lausunnon isälleni hän kirjoittaa:

..."En näet pitkän sotilasurani aikana ole nähnyt juuri kenessäkään niin puhtaan velvollisuudentuntoista ja vakaumuksellista sotilasta kuin juuri Sinussa..."

Pääesikunnan aseosaston päällikkö eversti Toivo Kallio allekirjoitti 29.9.1958 laaditun kantahenkilökunnan arvostelun. Kukin ominaisuus oli arvioitu viisiportaisella asteikolla, jossa korkeimman eli "erittäin hyvän" sai antaa vain parhaimmalle viidelle prosentille.

Sotilaalliset ominaisuudet oli nimetty valtaosaltaan "erittäin hyväksi". Sota-ajalta oli mm. maininta "osoittautunut erinomaisen kylmästi harkitsevaksi ja taitavaksi johtajaksi" ja Sotakorkeakoulun arvostelusta "Sopiva palvelukseen joukoissa, esikunnissa ja sotakouluissa".

Useimmat henkilökohtaiset ominaisuudet oli arvioitu "erittäin hyväksi". Luonteesta poimisin maininnat "rauhallinen ja sitkeä", asennoituminen sekä esimiehiin että alaisiin "asiallinen", itsetuottamus "erittäin varma", johtamisen tarve "vastuuaulis", luotettavuus ja siveellinen kunto "erittäin hyvä".

Yleislausunto Kallion arvostelussa: "Pidän evl Keinosta esikuvallisena upseerina... Tätä käsitystä vahventavat lujat moraaliset ominaisuudet."

"Yrjö Keinosesta laaditun arvostelun sijoittavat hänet kiistattomasti koko puolustusvoimien upseeriston kärkiryhmään." Näin on lausunut minuun yhteyden ottanut ye-upseeri.

Isäni mainitsee sotilaalliseksi esikuvakseen Saksan armeijan sotamarsalkan Erwin Rommelin, jota hän eräässä lehtihaastattelussa kuvaa näin:

"Rommelille oli ominaista syvällisesti omaksuttu ammattipätevyys ja byrokratian kahleista vapaa ennakkoluulottomuus. Hän rationalisoi rohkeasti kaiken toiminnan palvelemaan tehokkuuden vaatimusta, mistä esimerkkinä on taistelun polttopisteestä tapahtuva johtaminen ja ehkäpä sekin, että hän karttoi turhia eleitä. Syvään juurtunut vastuun tunne ilmeni Rommelissa rohkeutena kuolemaan saakka tuoda esiin oma kantansa perikatoon johtavaa toimintaa vastaan."

OPINTOJA JA TUTKIMUSTYÖTÄ

Isää läpi elämän leimannut voimakas tavoitteellisuus, keskittymiskyky ja hyvä hermojen hallinta tulivat esille vankilavaiheessakin. Huolimatta toistuvista kuulusteluista ja epävarmasta tulevaisuudesta hän suoritti yliopistolliset opinnäytteet nopeassa tahdissa. Olihan kiire valmistua uuteen ammattiin siltä varalta, että joutuisi eroamaan armeijasta.

Vaikka hän sitten saattoikin jatkaa sotilaana, hän harkitsi jonkin aikaa siviiliin siirtymistä.

Hänen ystävänsä, väitöskirjaa valmisteleva maisteri Olavi Vuorelainen suositteli kuitenkin jatkamista upseerin uralla perustellen sitä Keinosen poikkeuksellisten sota-ansioiden ja matemaattisen koulutuksen yhdistelmällä. Vuorelaisen mielestä armeija tarvitsi nimenomaan fyysikoita uudella ydinaseiden aikakaudella, ja hän kehotti Keinosta käymään Sotakorkeakoulussa sekä teknillisen että yleisen linjan.

Näin Keinonen myös teki ja suoritti Sotakorkeakoulun yleisen ja sotateknillisen osaston vuosina 1950-53. Hän oli teknillisen osaston priimus.

Sotakorkeakoulu ei sujunut täysin tasaisesti. Tietäessään olevansa oikeassa Keinonen puolusti kantaansa joidenkin opettajien näkemyksiä vastaan, mikä johti törmäyskurssille heidän kanssaan. Isäni kertoi, että häntä simputettiin teettämällä hänellä ylimääräisiä aikaa vieviä tehtäviä.

Neljä vuotta Sotakorkeakoulussa opettajana toiminut evp-eversti filosofian tohtori Veli Pernaa lähetti minulle kirjeen, jossa hän analysoi Yrjö Keinosen tilannetta ja asemaa tässä opinahjossa muun muassa:

"Fyysikko haluaa pitäytyä reaalisisissä tosiasioissa, ei haaveissa. Fyysikko ei halua syyllistyä teatteritaiteeseen.

Jos Sotakorkeakoulun opetusmetodiikka ja oppimateriaali olisivat 1950-luvulla olleet tiedekorkeakoulujen tasoa ja oppiaineet olisivat muodostaneet dokumentoidun, loogisen tietojärjestelmän, paradigman, olisivat ne tehneet opetuksen fyysikollekin helposti hyväksyttäväksi, varsinkin Yrjö Keinosen järjellä ja kokemuksella. Korskeasta ennakkomaineestaan huolimatta Sotakorkeakoulussa asia ei näin kuitenkaan ollut ainakaan 1950-luvulla. Luentopohjaisen taktiikan opetus oli ylimalkaista, eikä esitettyjä väittämiä ollut mitenkään dokumentoitu. Opettajat katsoivat oikeudekseen esittää kaikki luentojensa tiedot omina näkemyksinään, joita ei laajemmin perusteltu. Voimassa olevaa tietokäsitystä ei pidetty persoonattomana, objektiivisena, ihmisten yläpuolella olevana totuutena, vaan tieto sidottiin opettajan persoonaan ja arvovaltaan. Taktisten aineiden opetuksessa esitetty tieto ei myöskään ollut läheskään luotettavaa, testattua totuutta, vaan sen reaalisuus vaihteli suuresti. Tietoaineen heterogeenisuus vaikutti paikoitellen suorastaan

harhaanjohtavasti. Dokumentoinnin puuttuessa asiat, jopa kaikkein vahvimmat, suoraan sodista saadut kokemukset ja toisaalta opettajan henkilökohtaiset ideat menivät sekaisin.

Muodostettu opetushierarkia sisälsi lisäksi huomattavia sisäisiä heikkouksia. Vilpittömästi esitetty epäily jonkin ratkaisun realistisuudesta, mikä fyysikon tapaiselle persoonallisuudelle on luontaista, voitiin katsoa loukkaavaksi. Opettajaa piti kannattaa ja tukea miltei naiiviuteen saakka; pienikin kritiikki tai huomautus, esittäjän pärsäkertoimesta riippuen, vaaransi välittömästi sen aineen opinnot. Pahinta oli tietysti opetusjärjestelmän ja sen tietosisällön arvosteleminen. Jos opiskelijalla oli jokin erityisansio takanaan, oli se tietysti siinä opiskeluympäristössä äärimmäisen vaikuttava, kaunaisuutta herättävä tekijä jo sinänsä. Opettajakunnan oli helppo henkisesti terrorisoida haluamiaan opiskelijoita eikä negatiivisia keinoja kaihdettu.

Yrjö Keinosen ikä- ja kurssitoverien keskusteluissa hänet tunnettiin erittäin yritteliäänä opiskelijana, joka kovasti jännitti tenttejä. Rivien välistä oli luettavissa, että Keinosen katsottiin käsittäneen väärin yleisesikuntaupseerin ammattinäkemyksen. Hänen olisi pitänyt läksyjen luvun sijasta keskittyä "liturgiaan", kuten mahtipontisten ratkaisujen esittämiseen tenttivastauksissa ja samalla vakuuttaa yhä uudelleen oppilaitoksen kuuluttaman taktiikan etevämmyyttä. Analyyttisen käsittelytavan sijaan hänen olisi pitänyt käsitellä aihetta kuin teatteritaidetta. Tämä oli fyysikon täsmällistä ajattelua edustavalle Keinoselle ymmärrettävästi vaikeata.

Ristiriita on siis nähtävissä siinä, että Keinonen, ilmeisesti hyvässä uskossa, asennoitui ylimpään sotilaalliseen ammattitietouteen samalla tavalla kuin yleisestikin akateemiseen tietoon. Kaikki perustui hänen mielestään loogisesti etenevien tekijöiden ketjuun. Sotakokemukset, jotka eivät olleet mitään teatteria, olivat todennäköisesti vain vahvistaneet tätä ajattelutapaa.

Yrjö Keinosen tausta sisälsi korostuneesti sellaisia ansioita, jotka suomalaisessa kaunaisuudessa herättivät "periaatteesta hanttiin"-asennetta. Hänen liiallinen etevyytensä aiheutti sen, että jotkut opettajat ärtyivät tai loukkaantuivat, ja oppilastovereissa syntyi kateutta. Sotakorkeakoulu paljolti viitoitti henkilön uran jatkossa. Korkeakoulussa muodostunut maine väritti henkilön persoonan pitkäksi ajaksi eteenpäin."

Jo silloin isästäni alkoi liikkui paikkansapitämättömiä väitteitä: Vaikka hänen sukulais- ja tuttavapiiriinsä ei kuulunut lääkäreitä, hänen väitettiin hankkineen lääkärisukulaiseltaan tekaistuja lääkärintodistuksia saadakseen esimerkiksi yhden päivän lukuloman ennen tenttejä.

Yrjö Keinosen diplomityön aiheena olivat ydintaisteluvälineet. Hänen diplomityönsä palkittiin stipendillä oppilaskunnan parhaana.

Tekniikan opintoja hän täydensi vielä vuonna 1958 suorittamalla ydintekniikan peruskurssin Teknillisessä korkeakoulussa.

Keinosen ensimmäinen työpaikka Sotakorkeakoulun jälkeen vuonna 1953 oli pääesikunnan jalkaväkitöimistö.

Päiväkirjassani, jonka kirjoittamisen muuten olin aikoinaan aloittanut isän kehotuksesta, on

merkintä päivältä 3.2.1953:

"Isän tuleva sotilasura alkaa hiljakseen selvitä. Sotakorkeakouluaiikana ei tulevaisuudesta ollut mitään tietoa. Koulun lopussa isä rupesi saamaan sieltä palkkaa. Häntä nimitettiin pyydettiin sinne ase- ja ampumatekniikan opettajaksi. Mutta toisaalta hänet tahdottiin jalkaväen tehtäviin pääesikuntaan. Kaksi kenraalia tappeli isästä innokkaasti. Nyt tuli asiaan sellainen ratkaisu, että isä kevättalven ja kesän käy seuraamassa ampumaleirejä ja opiskelee yhtä ja toista. Syksyllä hän voi sitten ratkaista, jatkaako jalkaväkiesuraansa vai täydentääkö opettajaopintonsa. Parin vuoden kuluttua hän kai saa everstiluutnantin napit kaulukseensa. Kenraaliluutnantti Tapola puhui, että Hyrylään perustetaan jääkäripataljoona, ja isä ehkä joskus pääsisi sen komentajaksi. Se olisi hienoa."

Pari vuotta myöhemmin oli puhetta, että kenraali Tapola jää eläkkeelle seuraavassa helmikuussa. Päiväkirjamerkintäni mukaan ei vitsini "helmikuun manifestista" naurattanut isää ollenkaan.

Jalkaväkitoimistossa Keinonen osallistui jalkaväen aseiden tutkimus- ja kehittämistoimintaan, muun muassa kevyen sinkomme kehittelyyn.

Varsin mittava, pari vuotta kestävä tutkimusalue oli jalkaväen tulen vaikutus. Tulokset julkaistiin vuonna 1954 kirjana, Y. Keinonen: "Jalkaväen tulen vaikutuksesta".

Keinonen korosti kokemuksen ohella tutkitun tiedon ja analyttisen otteen merkitystä sodankäynnissä ja sotajoukkojen koulutuksessa. Hän piti tulosten kannalta jopa vaarallisena asennetta "itsestään selvistä" asioista päätöksenteon pohjana. Eri yksilöille kun "itsestään selvyydet" ovat erilaisia.

Tässä tutkimuksessa hänellä oli mahdollisuus tieteellisesti testata ja selvittää sodassa saatuja näkemyksiä. Sota-ajan taistelutilanteista saadut käytännön kokemukset yhdistettyinä standardoiduissa olosuhteissa tehtyjen laajojen koeammuntojen tuloksiin selkeyttivät varusmieskoulutuksen painopisteitä ja kehittämistarpeita tällä alueella.

Kirja sisältää käytännöllisiä ja tilastomatemattisia selvityksiä sekä yksilö- että osastoammuntojen tuloksiin vaikuttavista tekijöistä. Mukana ovat myös selvitykset tykistön ja kranaatinheittimistön tulon vaikutuksista.

Tarkasteltavina alueina ovat muun muassa koulutuksen merkitys taisteluammunnan tuloksiin, osumatodennäköisyydet erikokoisiin kohteisiin eri etäisyyksiltä erilaisilla jalkaväen aseilla, sään osuus tarkkuuteen sekä avo- ja reikätahtäimen vertailu.

Seuraavassa eräitä hänen tekemiään johtopäätöksiä, jotka eivät ole menettäneet ajankohtaisuuttaan vielääkään :

- - yksi hyvä sotilas vastaa siis pistetulen osumavaikutusta silmälläpitäen kymmentä tavallista ampujaa kun etäisyys on 400 m, ja viittä tavallista ampujaa kun etäisyys on 100 m. Vertailussa on lisäksi otettava huomioon myös suuri ampumatarvikkeiden kulu-

tusero ja aika näissä kahdessa tapauksessa. Siis: taistelijan valinta, kasvatus ja koulutus!
- - on liikuttava maaston tarjoamaa suojaa hyväksikäyttäen matalana ja pysähdyttäessä suojauduttava (kaivauduttava). Viholliselle on pyrittävä tarjoamaan kaikissa tilanteissa mahdollisimman pieni maali.

- - vihollinen on pyrittävä yllättämään läheltä avatulla osastotulella, tuliryöpyllä, ennen kuin se ehtii suojautua. Vaikka pitkältäkin etäisyydeltä avatulla tulella on moraalinen vaikutus viholliseen, voi sen usein moninkertaistaa vasta vihollisen saattaminen tehokkaimmalta etäisyydeltä yllättävästi avatun tuhoavan tulen alaiseksi. Tämä menettelytapa edellyttää tietenkin lujaa luottavaista joukkoa, siis hyvää koulutusta ja johtoa. Toisaalta tulitaistelu pitkältä etäisyydeltä saattaa horjuttaa joukon itseluottamusta omien käsiaseiden tulen vaikutukseen, kun se näkee vihollisen vain jatkavan etenemistään tulesta huolimatta.

- - sään vaikutusta osumiin ei yleensä oteta riittävästi huomioon

- - on ilmeistä, että esim. lukuisissa vuoden 1944 viivytystaisteluissa jätettiin käyttämättä pääosa kiväärijalkaväen tulen kapasiteetista sen vuoksi, että tulitaistelu monesti aloitettiin ja lopetettiin (irtauduttiin) tarpeettoman aikaisin."

Sotakirjoissaan Yrjö Keinonen käsittelee tätä asiaa useissa kohdissa. Kuvaus tilanteesta, jossa hän oli saanut tehtäväksi pysäyttää venäläisten jo neljä päivää jatkunut menestyksellinen vastahyökkäys Tivgjärvellä lokakuussa 1941:

"Pinna kaivautui kuumeisella kiireellä. Annoin joukkueenjohtajille käskyn:

- Tuli avataan, kun siperialaiset ovat 30 metrin päässä.

Vihollinen tiesi asemiemme sijainnin: sen tiedustelupartion miehen ruumis makasi edessämme.

Parin tunnin kuluttua siperialaiset hyökkäsivät. He avasivat tulen jo kaukaa ikään kuin pelotellakseen puolustajat pakoon. Kun tuleen ei vastattu, siperialaiset ilmeisesti alkoivat kuvitella, että suomalaiset olivat ehkä vetäytyneet asemastaan. Hyökkääjä alkoi sulloutua molemmilta siiviltään tieuralle päin. Noin sadan metrin etäisyydeltä se kuitenkin aloitti kiivaan tulen ja uraa-huudon. Pinnan tulikuri oli ehdoton. Ei laukaustakaan, vaikka lihava maali lähestyi uhkaavasti. Olinko sittenkin käsenyt liian lyhyen tulenavausetäisyyden? Olin jo vähällä komentaa: tulta! mutta se olisi tulkittu hermostuneisuudeksi. Kun vihollisen etummaisiet miehet olivat sovitun matkan päässä, tuulen kaataman puun kohdalla tien suunnassa, rävähti yhtäaikainen tuli-iskumme. Vaikutus viholliseen oli musertava. Siperialaiset painuivat maahan, uraa-huuto katkesi, ja heidän tulensakin heikkeni. Taistelu jatkui kuitenkin hämärtyvässä illassa. Pimeän turvin vihollinen evakuoiti haavoittuneensa ja irtautui. Taistelussa kaatui yksi ja haavoittui kolme Pinnan miestä.

Seuraavana aamuna Pinna eteni pari kilometriä Tivgjärven eteläpäähän ja miehitti saman maastollisesti edullisen aseman, jonka luovuttamista ennen Pinnan saapumista

Kauhu (kapteeni Aarne Juutilainen) oli pitänyt suurena menetyksenä.

Etuasemassaan Pinnan oli kaivauduttava nopeasti, sillä aivan edessämme vihollinen kuului järjestelevän joukkojaan ilmeisesti vastahyökkäykseen. Kuljin ripeästi puolustusasemamme läpi oikealta järvestä vasempaan suon laitaan ja piirsin saappaani kärjellä ohueen lumeen etulinjan poteroiden paikat. Koska maa oli melko pehmeä, roudaton, Pinna oli jo poteroissaan, kun vihollisen heittimistön ja tykistön tukema hyökkäys tunnin kuluttua alkoi. Hyökkäys torjuttiin jälleen."

Keinonen tiedosti motivaation - taistelutahdon - merkityksen sodan armottomissa olosuhteissa. Taistelutahtoon vaikuttavat sekä henkilön perusasenne aseelliseen puolustukseen että johtajien kyky luoda ja ylläpitää yksittäisen taistelijan ja joukon henki hyvänä väsymyksen ja tappioiden keskelläkin.

Puolustusvoimissa Keinonen osallistui jo 1950-luvulla sotilaspsykologisen seuran jäsenenä tämän toiminnan kehittämiseen. Hän oli muun muassa puolustusvoimien edustajana kansainvälisessä sotilaspsykologian konferenssissa Lillehammerissa Norjassa syyskuussa 1955.

Keinosella oli siis poikkeuksellisen laaja-alaiset sekä teoreettiset että käytännölliset tiedot nykyajan sodankäynnistä. Ne johtivat myös hedelmällisiin tuloksiin hänen käytännön työskentelyssään. Uralla eteen avautuvat näköalat olivat hyvin lupaavat.

Pian edellä mainitun konferenssin jälkeen päättyi Keinosen pitkä majurikausi. Asekätkentään osallistuminen sekä jo tuolloin häneen kohdistunut eräiden upseereiden suorittama "urajarrutus" oli vaikuttanut siihen, että häntä ei ansioistaan huolimatta ollut ylennetty 11 vuoteen. 26.9.1955 tuli komennus Savon Prikaatiin pataljoonan komentajaksi ja samalla ylennys everstiluutnantiksi.

Upseeritovereiden ylennysonnitteluissa kuvastuu tämä epäoikeudenmukaiseksi koettu tilanne:

"Raivoisat onnittelut oikeus on voittanut
Karttunen Eräsaari" (pääesikunnan upseereita)

"Valtaiset onnittelumme
Jalkaväen tarkastaja
ja työtoverit"

Tämä "ylennyspaitsiossa" olo on syytä tiedostaa kun arvioidaan Keinosen myöhempien ylennysten nopeutta. Ilman tuota epäoikeudenmukaista ylennyskatkoa ei 1960-luvulla komentajanimityksessäkään olisi jouduttu monia ärsyttäneeseen ja tarpeettomia jännitteitä aiheuttaneeseen virkaiältään vanhempien kenraaleiden ohitustilanteeseen.

Asevelvollisuusarmeijamme taistelukyvyn kehittämistarpeet Yrjö Keinonen otti lähipiirissään esille jo 1950-luvun puolivälissä. Tästä on kertonut everstiluutnantti evp. Alf Vaasterä, joka toimi Keinosen työtoverina Mikkeliissä Savon prikaatissa.

Keinonen oli silloin esittänyt Vaasterälle ne sodan aikana syntyneet ja Sotakorkeakouluaikana terävöityneet näkemyksensä, joiden mukaan hän myöhemmin tarmonsä suuntasi ensin joukko-

osastoissa ja sitten puolustusvoimain komentajana. Vaasterä ihaili Keinosen lahjakkuutta ja elämäntapoja, mutta kertoo jo silloin sanoneensa tälle: "Sinulla on perässäsi kadehtijoiden musta laahus, joka tulee vain kasvamaan, mitä pitemmälle urallasi etenet. Kadehtijasi tulevat estämään ylennyksesi, jos olet vain hyvä. Sinun tulee olla parempi kuin muut."

Vaasterä kertoi, että armeijan sisällä hänen omia yliopisto-opintojaan laki- ja valtiotieteen parissa ei ollut hyvällä katsottu, vaan hän joutui niistä luopumaan. Minulle on tullut vahva tuntuma siitä, että Keinosta ovat ymmärtäneet erikoisen hyvin ne, joilla on ollut koulutusta myös armeijan ulkopuolella. Monet heistä ovat aikoinaan tunteneet kohtalonyhteyttä Keinoseen saatuaan kokea nahoissaan samanlaista syrjintää joutavanpäiväisinä pidettyjen siviiliopintojensa vuoksi. Tuomasipa eräs lähellä isän ikäluokkaa oleva everstiksi ylennyt diplomi-insinööri minulle: "Meitä siviilitutkinnon suorittaneita pidettiin jonkinlaisina rosvoina, kun emme muka olleet tehneet oikeita hommia harrastaessamme ylimääräisiä opintoja."

Keinonen ja Vaasterä olivat Helsingissä tutustumassa vierailevaan amerikkalaiseen sotalaivaan. Osa miehistöstä oli asepuvussa utterassa työssä, mutta vapaavuorolaiset ottivat aurinkoa uimapuvussa. Tämä oli tehnyt Keinoseen vaikutuksen. Hänen ideansa palveluksen ulkopuolella olevien rentoutumisesta ja vapaasta pukeutumisesta toimi loistavasti amerikkalaisen sotalaivan kurinalaisessa järjestelmässä, miksei se sitten toimisi meilläkin!

Vaasterän mukaan Keinonen, askeettinen maalaispoika, ei pitänyt koreilusta eikä muodollisuuksista, ja johtajan tuli olla esimerkkinä muille. Kun divisioonankomentaja kenraaliluutnantti Kai Savonjousi otti hiihtokilpailun osanottajat maalissa vastaan, Keinonen oli tuumannut Vaasterälle, että kenraalin olisi pitänyt mieluummin olla itse miestensä mukana hiihtämässä.

Talvisodasta näillä sen aikaisilla reserviläisillä oli samanlaiset kokemukset. Tässä "vänrikkien sodassa" "ylemmiltä ei paljon apua tullut". Vaasterän yksikössä etulinjassa oli tuumattu, että kotirintaman paketissa tullutta kakkua tarjotaan, jos kapteeni tulee näyttäytymään. Vaan eipä tarvinnut kakkuja tarjoilla.

Savon Prikaatin aikana Keinonen sai tehtäväkseen kirjoittaa lähitaisteluoppaan. Kirjan valmistuttua se otettiin puolustusvoimissa palveluskäyttöön, ja korvattiin uudella vasta vuonna 1990.

KEINOSIEN PUOLUE - MAANPUOLUSTUS

Yrjö Keinonen oli kouluttaja, kehittäjä ja vaikuttaja. Siksi hänelle oli suuri pettymys, että hänet siirrettiin pääesikunnan aseosastoon panssarivaunutoimiston päälliköksi huhtikuussa 1957.

"Huipulla" kirjassaan Keinonen kuvaa siirtoon liittyvää käyntiä puolustusvoimain komentaja kenraali Kaarlo Heiskanen luona seuraavasti:

"Ilmoittauduttuani sotilaallisesti "Kylmä-Kallelle" hän kysyi viattomin ilmein:

- Mitä everstiluutnantti pitää uudesta tehtävästä?

- En pidä siitä herra kenraali. Kun ryhdyin upseeriksi, näin omaksi alakseni kenttäupseerin uran.

Heiskanen karjaisi yllättävän vihaisesti:

- Miksi sitten menitte Sotakorkeakouluun sotatekniselle osastolle?

- Herra kenraali, minua on johdettu harhaan. Jalkaväen tarkastaja kirjoitti aikanaan, että sodankäynnin jatkuvasti teknistyessä yleisjohtajienkin on välttämätöntä perehtyä tekniikkaan suorittamalla Sotakorkeakoulun sotatekninen osasto. Minä olen lisäksi suorittanut myös yleisen osaston.

Kenraali lauhui:

- Kyllä tuossa puheessa on perää.

Loppuvaikutelmakseni kuitenkin jäi katkera vakaumus, että urani oli sinetöity. Joutuisin hautautumaan taisteluvälinromujen joukkoon. Miksi haluttiin jättää käyttämättä armeijan hyväksi työllä ja hiellä sodan kiirastuksessa hankittu ammattipätevytyeni ja mitätöidä koko meriittilistani."

Isoisäni Einar Keinonen oli maalaisliiton kultaisella ansiomerkillä palkittu puolueveteraani, joka oli Santeri Alkion ja Kyösti Kallion tuttuja. Hän oli ollut kotikuntansa Ruskealan johdossa yhtämittaisesti usean vuosikymmenen ajan, ensin tsaarinvallan aikana kuntakokouksen puheenjohtajana, sitten itsenäisyyden ajan alusta vuoteen 1939 yksimielisesti valittuna kunnanvaltuuston puheenjohtajana. Hänen syntymäpäivillään isäni oli tavannut maalaisliittolaisen kansanedustajan, jonka kanssa oli keskusteltu mahdollisuudesta siirtyä siviiliin, koska ura armeijassa näytti päättyvän panssarivaunutoimistoon. Tässä vaiheessa talvella 1958 Keinonen antoi nimensä maalaisliiton kirjoihin odottamaan mahdollisia sopivia tehtäviä siviilissä. Maalaisliiton puolelta asiasta ei kuitenkaan kuulunut mitään. Asia oli ilmeisesti unohdettu, olihan isällä maalaisliittoon vain jonkinlainen nostalginen suhde kotitaustansa vuoksi, mutta ei todellista kiinnostusta sen ajamiin asioihin.

Kun ura armeijassa kahdeksan kuukautta myöhemmin jälleen aukeni, Keinonen pyysi

poistamaan nimensä puolueen luetteloista. Näin hänen poliittinen uransa oli päättynyt ennenkuin se oli varsinaisesti alkanutkaan.

Puoluepolitiikka ei ollut kotonamme juuri lainkaan esillä.

Henki oli kuitenkin oikeistolainen, vasemmisto tuntui vieraalta.

Valmistautuessani ensi kerran äänestämään eduskuntavaaleissa kyselin isältä hänen näkemyksiään. "Ota selvää siitä, kuka ajaa voimakkaasti mielestäsi hyviä asioita, ja äänestä sen mukaan", oli isän ohje. Mitään puoluetta hän ei suostunut nimeämään, vain kommunistisella oli kartettavan leima. Perheellemme oli ilmiselvää, että itäblokki piti sisällään kauheuksia, jotka meidänkin osallemme koituisivat, mikäli samaan joukkoon joutuisimme. "Kun sitten ensi töiksi 40 000 tapetaan ja 400 000 viedään Siperiaan, niin kyllä Suomi siitä melkoisesti rauhoittuu", isä heitti kerran.

Keinoselta itseltään kysyttiin hänen viimeisenä keväänään, miten hän sijoittaisi itsensä maamme poliittisessa kentässä. Hänen vastaukseensa sisältyi niin valtakunnallista suunnittelua ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta kuin yksilön toimintavapautta ja elintilaa; on "käytettävä yksilön toiminnan halua hänen motiivinaan". Samasta haastattelusta käy ilmi, että hän halusi yhteiskunnan vakautta nykyisen järjestelmän pohjalta.

Luonnehtisin isää tyypilliseksi liberaaliksi. Merkittävä osa hänen ystävistään oli silloiseen kansanpuolueeseen sitoutuneita. Joukossa oli myös kokoomuslaisia samoin kuin maalaisliittolaisia ja tietysti täysin epäpoliittisia ihmisiä. Yhtään vasemmistolaista en ole hänen lähimmässä tuttavapiirissään tunnistanut.

Keinonen kuljetti mukanaan vahvaa isänmaallisuuden perinnettä, mutta hänellä oli näkemys, että isänmaallisuuteen oli oikeus ja velvollisuus koko kansalla, vasemmisto mukaanluettuna. Tämä näkemys aiheutti sen, että hän joutui osan oikeistoa vieroksumaksi. Tästä isä tunsikin jonkinasteista katkeruutta, olihan nimenomaan oikeisto perinteisesti vahvimmin tukenut maanpuolustusta, ja hän oli odottanut sen ymmärtävän hänen toimiaan.

Itse asiassa Keinosen puolue oli maanpuolustus, ja sen näkökulmasta hän tarkasteli poliittista kenttää. Puolustustahtoa oli koko kansassa yli puoluerajojen: se piti hyödyntää ja saada palvelemaan puolustusvoimia.

Omassa perheessänikin vallitsi maanpuolustusmyönteinen ilmapiiri, joka on siirtynyt nuorimmalle polvelle. Sen juurtumiseen oli isälläniikin osuutta. Isäni kuollessa vuonna 1977 poikamme olivat 10-,9- ja 8-vuotiaat.

Pihallamme oli kerran poikajoukko leikkimässä sotaa. Äkkiä kuului huuto:"Nyt meni jalat!" Sattumoisin ohi kulkenut isäni oli nähnyt virheellisen syöksyn ja keskeytti leikin. Pojilleni jäi pysyvästi mieleen ukin opastus: "Jos tuolla tavalla syöksyt niin että jalat nousevat ilmaan, vihollisen pikakiväärisuihku osuu niihin." Alkoi harjoitus, ja kenraali jatkoi matkaansa vasta kun jokainen poika syöksyi oikein.

Maastossa käytännön opetusta annettiin myös tuliaseman valinnasta ja tulen aloitustavasta. "Jos vihollinen lähestyy tuolta, mihin tästä pitäisi mennä ja miksi?", kuului kysymys yhteisellä metsäretkellä.

Myöhemmin poikamme ovat luonnehtineet itseään "vakaumuksellisiksi maanpuolustajiksi". Vanhin poikamme valittiin Reserviupseerikoulussa kouluttajakokelaaksi. Hän on diplomi-insinööri ja osallistuu vapaaehtoiseen reserviläistoimintaan.

Keskimmäinen poikamme Esa kirjoitti kuusitoistavuotiaana Helsingin Sanomien yleisön

osastossa aseellisen maanpuolustuksen puolesta Hilikka Pietilää vastaan. Lukiossa vuonna 1987 hänen oli laadittava kouluaineen jäsentely aiheesta "Kenet Suomi on unohtanut". Hän kuvasi venäläisten erikoisjoukkoja spetsnazveja, joiden tehtäviin kuuluu muun muassa eliminoida kohdemaan tärkeät johtajat. Poikani kertoi, miten Neuvostoliiton aloitettua Afganistanin miehityksen vuonna 1979 afgaaneiksi pukeutuneet spetsnazit tunkeutuivat presidentin palatsiin ja surmasivat Afganistanin presidentti Hafizullah Aminin. Hän jatkoi, ketkä Suomessa presidentistä lähtien todennäköisesti ovat heidän tappolistallaan. Opettaja keskeytti tällöin suullisen selostuksen selvittääkseen, miten aihe sopi otsikkoon, muut kun kirjoittivat eri tavoin sosiaalisesti syrjäytyneistä. Hän tiedusteli hämmentyneenä luokalta, tunsivatko oppilaat moista erikoisjoukkoa, joka hänelle itselleenkin lienee ollut vieras. Kukaan ei tuntenut. "No niin, siinä näette, unohdettu on!" totesi Esa ja jatkoi esitystään.

Nyt hän diplomi-insinöörinä ja reservin luutnanttina harrastaa aktiivisesti vapaaehtoista reserviläistoimintaa. Hänen seitsensivuinen tutkielmansa Yrjö Keinosesta on julkaistu Sotilasaikakauslehden numerossa 8/96.

Nuorimmalla pojallamme oli vuonna 1985 lukion äidinkielen tehtävänä kirjoittaa yleisönosastokirjoitus valitsemastaan aiheesta. Hän kirjoitti siitä, miksi meidän ei pidä nöyristellä Neuvostoliiton edessä. Opettaja oli kiitellyt kirjoitusta nasevaksi, mutta oli myös todennut, ettei tuollaista kylläkään lehdessä julkaistaisi! Kyseinen nuorin poikamme on Laskuvarjojääkärikoulun käynyt reservin kersantti. Hänen opintonsa Teknillisessä korkeakoulussa ovat nyt vuonna 1996 loppusuoralla.

TAKAISIN KENTÄLLE

Syksyllä 1958 komentopäällikkö, kenraalimajuri Jorma Järventaukselta tuli mieluisa puhelu. Järventaus tiedusteli Keinosen halukkuutta lähteä Lappeenrantaan Uudenmaan Rakuunapataljoonan komentajaksi. Tämä vastasi luonnollisesti myönteisesti ja toivoi mahdollisimman pikaista siirtoa.

Rakuunapataljoonan komentajana Keinosen johtajakyyvyt tulivat jälleen esille, ja joukko-osasto sai koulutustarkastuksissa erittäin korkeat arvosanat. Keinosen alaisina toimineet upseerit ja kanta-aliupseerit näkivät käytännössä, että "Keinosen oppien" soveltaminen varusmiesten koulutuksessa tuotti parempia taistelijoita kuin aikaisemmin käytetyt menetelmät.

Everstiluutnantti evp Martti Bruun tuli Kadettikoulusta nuorena vänrikkinä Yrjö Keinosen alaiseksi. Bruun toimi Lappeenrannassa rakuunaeskadroonan päällikkönä ja reservialiupseerikoulun johtajana.

Tämä minulle tuntematon upseeri kirjoittaa lähettämässään kirjeessä:

"Kadettikoulussa sain teknillisen tiedon, mutta Yrjö Keinoselta henkisen pääoman ja asenteet, millä koulutustyöhöni läksin. Minulla on ollut esimiehinäni lukuisia joukko-osastojen komentajia, ja Yrjö Keinonen on niitä, joilla on ollut pysyvää annettavaa. Haluan kirjeessäni tuoda esille nuoren upseerin ja uskoisin, senaikaisten kanta-aliupseerien kunnioituksen isänne taitoja ja edelläkävijän osaa kohtaan."

60-vuotispäivähaastattelussaan hän elokuussa 1996 toimiessaan vielä reserviläispiirin toiminnanjohtajana kertoo Juvan lehdelle otsikolla "Yrjö Keinoselta opin varusmiesten käsittelyä":

Rakuunapataljoonan komentajana oli silloin Yrjö Keinonen, josta myöhemmin tuli puolustusvoimain komentaja. Vilpittömästi uskallan sanoa, että hän oli aikaansa edellä ihmisten hyväksymiseen perustuvassa varusmiesten koulutuksessa. Häneltä sain lukemattomia hyviä vinkkejä työhöni. Hänen opeissaan oli kolme kivijalkaa: kannustava hallinta, luottamus varusmiehiin ja perusteellinen opetus.

Nuo periaatteet soveltuivat minulle erinomaisesti. Olen luonteeltani sellainen, että luotan ihmiseen niin kauan kunnes tämä toiminnallaan muuta aiheuttaa.

Olen laskeskellut, että tuona aikana koulutin yli kolme tuhatta nuorta miestä. Ja väitän, että yksikään heistä ei tule vastaan nyrkki taskussa."

Bruun sai haastattelustaan "lukemattomia kiittäviä soittoja ja henkilökohtaisia yhteydenottoja".

Keinonen oli itse valmis työskentelemään konkreettisesti ja monin eri tavoin hyvinä pitämiensä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tätä Keinosen piirrettä kuvasi meille myös majuri evp Kyösti Jäppinen:

- Niinpä everstiluutnantti Keinonen heti ensilumien tultua oli valmis vapaa-aikanaan yhdessä valmentajani kapteeni Olavi Pullin kanssa avaamaan minulle, yliluutnantille, tuiskun tukkimat harjoitusladut. Yhteistyömme antoi tulokseksi Pohjoismaiden mestaruuden ampumahiihdossa ja sotilaspartiohiihdon MM-kilpailujen 4.sijan sekä hyvän pohjan jatkolle.

Yliluutnantti Jäppinen palveli opetusupseerina Kanta-aliupseerikoulussa eli oli Keinosen kannalta "vieraan" joukko-osaston mies ja puolustusvoimien kisoissa Keinosen alaisten, rakuunoiden kilpailija. Tämäkin esimerkki osoittaa vääriksi ne väitteet, joiden mukaan Keinonen olisi ajanut vain oman joukko-osastonsa menestystä ja hakenut näin henkilökohtaista "kunniaa". Hän tuki kaikkia niitä toimia, joilla sotilaskuntoa Suomen armeijassa edistettiin riippumatta siitä vähensikö vai lisäkö se hänelle itselleen tulevaa mainetta. Hänen oman joukko-osastonsa menestys sotilaallisissa asioissa tähtäsi tähän samaan; armeijan iskukyvyn laaja-alaiseen parantamiseen. Se oli hänen toimintansa perimmäinen tavoite. Tässä työssä esimerkki ja tietty terve kilpailuhenki saivat toimia välikappaleina.

Uudenmaan Rakuunapataljoonan komentajana Yrjö Keinonen kirjoitti Savon Prikaatin Aliupseerikoulun kurssijulkaisuun 2/1960 : "On oikein, että te oppilaat olette kilvoitelleet keskinäisestä paremmuudesta ja oman joukko-osastonne kunnian puolesta kurssillanne, mutta samalla on muistettava, että vasta eri joukko-osastojen keskinäisen yhteistoiminnan tietä syntyy se armeija, joka pahoina päivinä kykenee turvaamaan isänmaan vapauden".

Palveltuaan kaksi vuotta pataljoonan komentajana rakuunoissa hän sai määräyksen siirtyä vuonna 1960 Porin Prikaatin komentajaksi, ja hänet ylennettiin everstiksi.

Nimestään huolimatta Porin prikaati toimi tuolloin Turussa. Keinonen pyrki linjansa mukaisesti parantamaan joukko-osaston ja siviiliyhteisön suhteita, jotka jo ennestäänkin tämän joukko-osaston kohdalla olivat varsin hyvällä mallilla. Yrjö Keinonen kutsuttiin Turun Kupittaa Rotary-klubin jäseneksi ja näin hän henkilökohtaisestikin integroitui tähän turkulaiseen vaikuttajapiiriin. Keinonen onkin todennut, että prikaati oli turkulaisten oma prikaati niin kuin koko Suomen puolustusvoimien tulee olla koko kansan puolustusvoimat.

Keinonen painotti koko sotilasuransa ajan, että kouluttajan tehtävässään esimiehen on oltava jatkuvasti perillä alaisten asenteista, toiveista ja mielialoista. Niinpä hän muun muassa kirjoitti Porin Prikaatin komentajana ollessaan kaikilla kotiutuvilla upseerikokelailta ja alikersanteilla aineen: "Havaintoja varusmiespalveluajalta; etuja ja varjopuolia." Aineet kirjoitettiin nimettöminä, jotta kukin voisi avoimesti kertoa mielipiteensä. Toimiessaan myöhemmin puolustusvoimain komentajana Keinonen kartoitti tällä samalla menetelmällä Reserviupseerikoulun oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia varusmiespalvelusta. Näistä pa-

lautteista kantahenkilökunta sai arvokasta tietoa, jota käytettiin hyväksi seuraavan saapumiserän koulutus- ja kasvatustyössä.

Puolustusvoimien mestaruuskilpailuissa kilpaili yli 40 joukko-osastoa kahdeksassa eri sotilasurheilulajissa. Näistä kuudessa Porin Prikaati voitti mestaruuden vuonna 1962.

Keinosen aikana prikaati sai jalkaväentarkastaja, kenraaliluutnantti Ali Koskimaalta poikkeuksellisen hyvät arvostelut sotilaallisesta suorituskyvystä.

KOHTI HUIPPUA

Kolmen vuoden prikaatinkomentajakauden jälkeen Keinonen määrättiin Uudenmaan Sotilasläänin komentajaksi ja Helsingin varuskunnan päälliköksi 15.10.1963 ja ylennettiin seuraavan vuoden alussa kenraalimajuriksi.

Uuden puolustusvoimain komentajan valinta lähestyi vuonna 1965. Tuolloin sodankäynnin teknistyminen oli hyvässä vauhdissa, ja ydinkokeita oli tehty muutaman tuhannen kilometrin päässä Suomen rajoista Novaja Zemljalla. Oli kulunut 20 vuotta sodan päättymisestä, ja veteraaneille oli jo karttunut ikää.

Ylintä upseeristoa lukuunottamatta asevelvollisuusarmeijamme muodostaisivat sotaa kokemattomat miehet, joiden taistelutaito oli lyhyen varusmiesajan varassa.

Reserviläisten vapaaehtoista maanpuolustustyötä rajoitti Pariisin rauhansopimus, joka kielsi sotilaskoulutuksen armeijan ulkopuolella. Jäljelle jäivät lähinnä esitelmien kuuntelu ja urheilutoiminta.

Poliitikoilta herui puolustusmäärärahoja varsin niukalti, eikä armeijan julkisuuskuva ollut kehuttava.

Poliittisen johdon ja armeijan johdon välillä esiintyi ristiriitoja, ja puolustuslaitoksen sisällä oli "klikkejä", jotka puuhastelivat omiaan ylipäällikön selän takana, kuten Pertti Salminen kertoo väitöskirjassaan: "Puolueettomuuden nimeen; Sotilasjohto Kekkosen linjalla ja sen sivussa 1961-1966".

Isäni näkemyksen mukaan armeijassa oli sodan jälkeen itse asiassa käyty sisäinen taistelu varusmiesarmeijamme koulutuslinjoista. Tuntemattoman sotilaan henkilökuvia lainaten kilpailijoina olivat Koskelan ja Lammion upseerityypit. Voitolle pääsi Lammion suomalaiseseen mentaliteettiin huonosti sopiva pakolla ja peukaloruuveilla tapahtuva johtaminen. Varusmieskoulutuksessa olikin palattu osin 1930-luvun asenteisiin.

Asevelvollisten kouluttaminen reserviin eli puolustusvoimien rauhanajan tärkein tehtävä kaipasi kehittämistä.

Uudella komentajalla pitäisi olla kiistattomat ansiot asevelvollisten koulutuksessa ja motivoinnissa, tietämys uusimmasta tekniikasta sekä taistelijan luonne, jotta muutos saataisiin aikaan.

Puolustusministeri Arvo Pentti tunsikin kenraalimajuri Yrjö Keinosen Kadettikoulusta ja yhteiseltä asekatkennän ajalta. Hän oli Keinosen tavoin Mannerheim-ristin ritari. Hän tiesi Keinosen vuosia sitten syntyneet näkemykset puolustusvoimien kehittämistarpeista ja piti niitä oikeaan

osuvina. Hänen mielestään Keinospelä piti saada puolustusvoimissa vastuunalainen asema, jotta tämän kyvyt ja lahjat eivät menisi hukkaan.

Valtioneuvoston tehtävänä on tehdä esitys uudeksi puolustusvoimain komentajaksi. Valinnan ratkaisee presidentti. Valtioneuvoston istuntoa on kuvannut Johannes Virolainen kirjassaan Pääministerinä Suomessa:

"Puolustusministeri Pentti korosti käyttämässään puheenvuorossa, että puolustusvoimain komentajan paikalla tapahtuva henkilövaihdos on erittäin tärkeä ja huomiota herättävä. Paikan täyttäminen on vaikeaa, koska ei ole ketään toisia selvästi edellä olevaa ehdokasta. Kenraali Simelius erotessaan sanoi, ettei hänellä ole omaa ehdokasta. Simelius sanoi aikaisemmin ajatelleensa kenraaliluutnantti Maunulaa, mutta ei enää nyt. Kenraaliluutnantti Järventauksesta kenraali Simelius ei ollut varma, joten hän mieluummin jäi vaiti. Vain yhdellä kenraalilla on akateeminen loppututkinto, huomautti Pentti. Selviytyminen Sotakorkeakoulusta on ehdokasta tarkasteltaessa otettu huomioon. Myös kielitaito vaikuttaa. Samoin sodanaikainen ansioituminen on tärkeä näkökohta. Kenraalikunnasta Yrjö Keinonen on ainoa Mannerheim-ristin ritari. Pentti arveli, että tasavallan presidentti olisi valmis nimittämään Keinosen. Pääministeri: Minkälaiset ovat sitten Järventauksen ansiot? Pentti: Järventaus on vuotta vanhempi kuin Keinonen, hän ei ole ylioppilas ja oli Sotakorkeakoulussa kurssinsa kymmenes. Kielitaito on huomattavasti vähäisempi kuin Keinosella. Keinonen oli Sotakorkeakoulussa priimus. Pääministeri: Ehdotonta suosikkia ei näytä siis olevan. Ministeri Pentti: Upseerikunnan erään järjestön taholta on sanottu, että Järventaus olisi harkitsematon. Ministeri Kaitila: Kenraalimajuri Keinonen vaikuttaa kyllä hyvältä joka suhteessa, entäs kansliapäällikkö Arimo? Ministeri Pentti: Arimo on jo liian vanha. Pääministeri: Arimo ei myöskään vaikuta oikein komentajatyypiltä. Ministeri Huurtamo: Keinonen tuntuu aika hyvältä, mutta hän on vasta kenraalimajuri, joka saattaa aiheuttaa kritiikkiä. Ministeri Pentti: Kuka tahansa kenraali voidaan nimittää puolustusvoimain komentajaksi. Erityisesti Ehrnrooth kehui kovasti Keinosta. Ministeri Saukkonen: Järventaus on divisioonan komentaja ja on hyvin ansioitunut. Ministeri Pentti: Keinonen oli melkein maisteri ennen Sotakorkeakouluun menoaan ja sen jälkeen hän on suorittanut maisterintutkinnon arvosanoilla matematiikassa. Pääministeri: Voiko tästä keskustelusta vetää sen johtopäätöksen, että hallitus on Keinosen kannalla? Ministeri Tenhiälä: Keinosen ansiot annetun selostuksen mukaan ovat erittäin hyvät, näyttää olevan vaikea häntä ohittaa. Olen henkilökohtaisesti valmis hänet hyväksymään. Ministeri Pentti: Keinonen on käynyt sekä teknillisen että yleisin linjan Sotakorkeakoulussa ja ollut kurssinsa priimus. Hänet on näin ollen asetettava edelle toisia hakijoita. Pääministeri: Näin toteamme, että hallitus esittää Keinosta puolustusvoimain komentajaksi.

Hallitus päätyi edellä selostetun keskustelun jälkeen kannattamaan kenraalimajuri Yrjö Keinosen ehdottamista nimitettäväksi puolustusvoimain komentajaksi. Tasavallan

presidentti nimitti Keinosen."

Keinosen liikuntaharrastus oli päättäjien tiedossa. Fyysisen kunnan merkitystä maanpuolustuksessa Keinonen oli korostanut pitkin uraansa. Kenraalimajuriksi tultuaan hän Uudenmaan sotilasläänin komentajana toi näyttävästi liikuntalinjansa julkisuuteen "maailman nopeimman kenraalin" lehtihaastatteluissa.

Alkoholi oli sodan jälkeen ollut monen johtavassa asemassa olevan upseerin ongelma. Keinosen kohdalla tätä ei tarvinnut pelätä. Kunnosta huolehtiminen ja raittius oli pantu myönteisesti merkille.

Presidentti oli syyttänyt sotilaita "klikkikunnista, jotka pyrkivät ottamaan valtakunnan asiat omiin käsiinsä" ja maaliskuussa 1965 vannonut hajottavansa nämä (Salminen 1995). Kekkonen pani varmasti painoa paitsi Keinosen tunnetulle uudistusmielisyydelle myös sille, että tämä ei ollut mukana pääesikunnan "klikeissa", jotka mahdollisesti tulisivat toimimaan ylipäällikön tahdon vastaisesti.

Kun Keinonen kuuli valinnastaan, hän sanoi kotona kenraaleja tarkoittaen: "Tätä ne eivät ikinä tule antamaan minulle anteeksi." Olihan presidentti nimittäessään hänet ohittanut kuusitoista virkaiältään vanhempaa kenraalia. Tällaista ohitusta ei isäni mielestään olisi pitänyt tehdä.

On sanottu, että nimityshetkestä lähtien hänen tuolinsa alla tikitti aikapommi. Keinosen astuessa virkaansa marraskuussa 1965 Helsingin Sanomat totesi pääkirjoituksessaan: "... puolustusvoimain uuden komentajan lähtöasetelmat ovat kiistattomasti huomattavasti epäedullisemmat kuin ehkä kenelläkään hänen edeltäjistään".

Keinonen itse kuvaa kirjassaan "Huipulla" tilannetta näin:

"Omituista olikin, että kenraalimajurin vakanssilta hypähdin suoraan jalkaväen kenraalin palkkalistalle. Tästä seurasi sotilaspsykologisesti lähes mahdoton tilanne. Vanhat kenraaliluutnantit kumarsivat kenraalimajurille ja seisoivat asennossa hänen edessään. Jouduin näet puolisen vuotta hoitamaan puolustusvoimien komentajan virkaa kenraalimajurina. Kenraaliluutnanttien kunniaksi on sanottava, että he mukautuivat lojaalisti tähän minulle perin kiusalliseen tilanteeseen. Asemani oli kuin pataljoonankomentajaksi määrätyn luutnantin, jonka alaisina yksiköiden päällikköinä ovat vanhat kapteenit. Nerokas pitää olla sen luutnantin, joka tästä kunnialla selviää."

Mutta nyt oli tullut mahdollisuus lähteä toteuttamaan niitä näkemyksiä, joiden mukaan puolustusvoimia oli ryhdyttävä kehittämään. Ja siinä työssä ei Yrjö Keinonen itseään säästänyt.

Keinosen valintaan kriittisesti suhtautuvat julistivat äänekkäästi, että oli suoritettu poliittinen nimitys.

Komentajan nimitys on aina siinä mielessä poliittinen, että valintaan osallistuva valtion johto haluaa lojaalin komentajan. Mutta puoluepoliittinen ei Keinosen nimitys ollut, vaikka siihen tämä

leima haluttiin lyödä. Hänen ehdokkuuttaan kannatettiin silloisessa keskustan ja oikeiston hallituksessa yksimielisesti yli puoluerajojen. Pentti tiesi varsin hyvin, että Keinosen luonteella ei kuljettu minkään puoleryhmittymän narussa. Keinonen oli kulkeva omaa tietään, omien näkemystensä mukaan, "ota tai jätä". Hänellä oli parhaat meriitit, ja hänen linjansa yksinkertaisesti näytti sopivan päättäjille.

Eri yhteyksissä on yritetty arvioida Keinosen omaa osuutta komentajanimitykseen. On myös pohdittu, milloin päättäjille tai hänelle itselleen juolahti mieleen, että hän olisi joskus mahdollinen ehdokas.

Perhepiirissä ei ennen nimityksen aikoja tullut missään vaiheessa esille, että komentajan virka olisi kangastellut isän mielessä. Sen sijaan jalkaväen tarkastajan asema näytti vuosien mittaan nousevan haaveeksi uran huipusta. Tässä virassa isä piti mahdollisena voida toteuttaa uudistusnäkemystään.

RAUHAN AJAN PÄÄTEHTÄVÄ - KOULUTUS

Puolustusvoimain tehtävät määrittelee poliittinen johto, ja perustan siihen antavat lait ja asetukset. Näiden antamissa rajoissa sotilasjohdon tehtävänä on kehittää asevelvollisuusarmeijaamme.

Keinonen on esittänyt käsityksensä puolustusvoimain tehtävästä monessa yhteydessä komentajakautensa aikana ja sen jälkeen. Suomen Kuvalehden kirjoituksessa 44/1969 hän toteaa:

"Suuri valmius, suojajoukkojen nopea toimintaanpano, torjuntatoimenpiteiden automaattisuus, kenttäarmeijan perustaminen ja varautuminen sissitoimintaan ovat ne olennaiset päämäärät joita silmälläpitäen aseellista puolustustamme tulee kehittää."

Ja hän jatkaa:

"Tiivistetysti ilmaistuna puolustusvoimien kehittämisen tavoitteet on painotettu siten että ensisijaisesti luodaan kyky torjua valtakunnan alueen ja ilmatilan loukkaukset rauhan sekä vieraiden valtioiden välisen sodan aikana ja torjua pienehköin voimin suoritettava yllätyshyökkäys. Toissijaisesti, mutta rinnan edellisen kanssa kehitetään kykyä käydä puolustustaistelua kaikin liikekannalle pantavin voimin."

Saksalaiselle Stern-television haastattelijalle 19.9.1967 Keinonen vastasi näin:

" Kysymys: Voiko Suomi tosi tapauksessa todella pidempiaikaisesti puolustautua tuloksellisesti rajoitettujen sotilaallisten voimavarojen turvin?"

Vastaus: Suomen puolustuksen keskeinen tehtävä on tukea meidän puolueettomuuspolitiikkaamme ja siten omalta osaltaan pitää Suomi kansainvälisten selkkausten ulkopuolella. Maanpuolustuksen päämääränä on siis ennalta estää Suomi joutumasta sotaan. Jos maamme kuitenkin jossain tilanteessa joutuu sellaisen suoran hyökkäyksen kohteeksi, joka tähtää maan valloittamiseen on velvollisuutemme itseenäisenä kansakuntana kaikin käytettävissämme olevin keinoin yrittää torjua hyökkäys ja tuhota vihollinen. Epätoivoisimmassa tilanteessa olemme valmiit siirtymään sissisotaan."

Linjapuheeksi tarkoitettussa esitelmässään 6.11.1967 "Vallankäyttö ja vastuu" Keinonen totesi:

"Demokraattisessa yhteiskunnassamme puolustusvoimat ovat vallankäytön väline, jonka toimintaanpanosta käskee ja vastaa valtion johto. Kun sotatekniikan kehitys tekee yllättävänkin sodanavauksen aikaisempaa helpommaksi, voidaan ajatella sellaista poikkeustilannetta, jossa poliittinen johto ei ennätäkään käsitellä kysymystä sodasta ja rauhasta ennen kuin hyökkäys on jo tapahtunut. Tällaiseen tilanteeseen on luonnollisesti varauduttu jo rauhan aikana. Välittömiin torjuntatoimenpiteisiin ryhtyy tällöin se alueellinen tai paikallinen komentaja, jolla on niihin parhaat mahdollisuudet."

Keinosen komentaja-aikana siirryttiin Suomessa alueelliseen puolustukseen. Tämä tarkoitti muun muassa sitä, että maan eri alueet käynnistävät puolustustoimet itsenäisesti hyökkäyksen sattuessa. Näin varmistettiin automaattinen torjuntataistelujen käynnistyminen, vaikka yhteydet valtion johtoon olisivat katkenneet.

Keinosen aikana asevelvollisuusarmeijan suorituskykyä kasvatettiin käytettävissä olevien voimavarojen avulla. Vaikeassa taloudellisessa tilanteessa Keinosella oli selvät painopistealueet ja linjat:

- - koulutuksella saadaan aikaan taistelutaito,
- - liikunnalla ja urheilulla sodan vaatimuksien mukainen fyysinen kunto sekä
- - tiedottamisella ja asevelvollisten oikealla kohtelulla taistelutahto.

Hänen tavoitteenaan oli "maailman parhaiten koulutettu armeija".

Keinosen näkemyksen mukaan menestyksellisen taistelun perusta on kansallinen yksimielisyys, "talvisodan henki". Siksi hän pyrki saamaan kaikkien kansankerrosten tuen yhteiselle maanpuolustustyölle ja luomaan koko kansan armeijaa.

Keinosen komentaja-aikaa leimasivat uudistukset, joilla parannettiin asevelvollisten palvelusmotivaatiota ja kehitettiin taistelukoulutusta. Nämä olivat julkisuudessa näkyvin osa Keinosen painopistealueista.

Uudistustarve oli jossain määrin tiedostettu jo aikaisemmin, mutta uudistustyöhön tuli vauhtia vasta Keinosen aloitettua komentajana. Varusmiesten koulutuksessa piti tapahtua asennemuutos, jota Keinonen kuvaa linjapuheessaan näin:

"Nykyaikaisten aseiden tulivoiman kasvu pakottaa hajauttamaan joukot yhä laajemmalle alueelle taistelukentällä. Sotatoimet ovat repiviä, alkuperäiset organisaatiot pirstoutuvat ja yhteydet esimiehiin katkeavat. Tällöin yhä pienemmät osastot, jopa yksittäiset rivimiehet joutuvat vihollisen kohdatessaan oma-aloitteisesti päättämään menettelytavoistaan aina tulenavausta myöten.

Nykyaikaisen koulutuksen tavoitteena ei siten voi olla vain joukon mukana esimiehen valvonnassa lähes mekaaniseen toimintaan kykenevä sotilas, vaan aloitekykyinen, itsenäisesti harkitseva ja päätöksentekoon pystyvä yksilöllinen taistelija, joka kaikissa tilanteissa, eristettynäkin, myötävaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen. Tällöin on myös sotilaskurin kasvattamisen tähdättävä syvemmälle kuin vain annettujen käskyjen ja

määräysten järkähtämättömään noudattamiseen. **Koulutettaviin on kasvatettava tahto toimia yhteisen päämäärän hyväksi silloinkin, kun käskyn antajaa ja suorituksen valvojaa ei ole."**

Kaikessa oli päämääränä sotakelpoinen joukko:

"Menettelytapoja kehitettäessä puolustuslaitos ei saa hetkeksikään päästää näköpiiristään olennaista: tehokkuutta taistelukentällä." (Vallan käyttö ja vastuu Keinonen 1967)

Koulutuksen laatu korostuu juuri taistelutilanteessa, jolloin joukon tuli ja liike pitää yhdistää. Tällöin myös sotilaiden liikkuvuus ja fyysinen kunto on nähtävä oleellisena osana taistelukykyä. Yksittäisten tehokkaiden taistelijoiden osuutta ei pidä väheksyä.

"Suomalaisessa maastossa riittävä ja hyvä jalkaväki on taistelun ratkaisuaselaji. Taistelukentälle kannattaa viedä vain hyvää jalkaväkeä, jotta sen suorituskyky ja elinikä säilyisivät siedettävissä rajoissa, kun sen sijaan huonon "massaaminen" vaan pahentaa tilannetta joka suhteessa.

"Huomaa myös rynnäkkönopeuden merkitys, koulutus, fyysinen kunto ja varusteiden keveys". (Jalkaväen tulen vaikutuksesta, Keinonen 1954)

Sotilaskasvatuksen tärkeä tavoite oli kurin syvällinen sisäistäminen. Asevelvolliset piti saada motivoitumaan positiivisilla kannustimilla. Suomalaisten vahvaan maanpuolustustahtoon nähden muodollinen "kurinpito" oli ylimitoitettu, jolloin se ärsytti ja vaikutti haitallisesti asevelvollisten motivaatioon ja sen kautta koulutustavoitteiden saavuttamiseen. Hyvä maanpuolustustahto oli jäänyt näin ollen osittain hyödyntämättömäksi voimavaraksi.

Keinosen mielestä simputus tuli kitkeä täysin pois puolustusvoimista, sillä sotaväkeä voi kurin siitä kärsimättä hallita lain ja ohjeiden antamalla valtuuksilla ilman epäasiallisia menetelmiä.

Keinosen linjana olikin koventaa koulutusta ja samalla tehdä koulutuksen ulkopuolinen vapaa-aika varusmiehille vapaammaksi.

"Taistelijan taitojen oppiminen ei edellytä siviiliyhteiskunnasta eristämistä. Esimerkkinä tästä mainittakoon palveluksesta vapaana olevien varusmiesten liikkumis-oikeuksien lisääminen ja siviilipuvun käytön salliminen lomalla sekä yleensä palvelus- ja vapaa-ajan erottaminen selvästi toisistaan."(Vallan käyttö ja vastuu Keinonen 1967)

Varusmiesten siviilissä hankkimia tietoja ja taitoja ryhdyttiin hyödyntämään järjestelmällisesti. Tämä koski erityisesti sellaisia asevelvollisia, jotka tulivat "valmiina väkeen". Esimerkiksi lääkäri- tai insinööri-koulutuksen saaneilla oli mahdollisuus päästä erikoisupseerikursseille, jolloin

puolustusvoimat koulutti heidät sellaiseen sodanajan tehtävään, jossa siviilikoulutuksesta oli erityistä hyötyä.

Koulutusta hän käsitteli myös Sotilasaikakauslehden lukijoille lähettämässään komentajan tervehdyksessä vuoden 1967 lopulla:

"Varusmiesten koulutuksen päämääränä on luoda valtakuntaan reservi, jonka asenne maanpuolustukseen on vankkumattoman myönteinen ja jonka taito ja tieto riittävät nykyaikaisella taistelukentällä vaikeimmastakin tehtävästä suoriutumiseen.

Lyhyen palvelusajan jokainen tunti on käytettävä tehokkaaseen koulutukseen. Siksi on valmistauduttava harjoituksiin huolellisesti, on tarkoin harkittava mitä ja miten opetetaan.

On keskityttävä siihen mikä taistelussa on olennaista, ennen kaikkea toimintaan, joka tapahtuu oltaessa kosketuksessa viholliseen. Tulen alla välttämättömien suoritusten on oltava äksiisimäisesti koulutettuja ja vaistonvaraisesti omaksuttuja. Muista tehtävistä joukko voi suoriutua vähäisemmälläkin koulutuksella, kunhan johtajat taitavat nekin, sillä heillä jää tällöin yleensä aikaa alaisten ohjaamiseen.

Tiedämme että hengetön opetus on hyödytöntä ja maanpuolustusasenteiden kehittymisen kannalta jopa vahingollista. Hellittämättä on pyrittävä siihen että harjoitukset ovat innostavia ja opetettavat tuntevat ne mielekkäiksi. Tämä edellyttää kannustavan hallinnan keinojen, erityisesti joukkokannusteiden käyttämistä.

Kouluttaja on siinä onnellisessa asemassa että hän näkee joka hetki työnsä tulokset ja voi siten tuntea hyvien saavutusten suomaa työniloa. Ne otetaan entistä ratkaisevampina huomioon myös upseereita ylennettäessä."

On syytä kiinnittää huomiota komentajan tervehdyksen loppuosaan. Keinonen piti taisteluelpoisten joukkojen luomista niin tärkeänä, että hän tässäkin yhteydessä toi sekä upseereille että muille tiettäväksi varusmiesten saavuttaman koulutustason suoran vaikutuksen koulutuksesta vastanneiden ylennyksiin.

Näin asian ilmaisee kenraaliluutnantti Hannu Särkiö kirjassaan "Kruunun sarkaa" (WSOY 1994):

"Tapa, jolla hän (Keinonen) lähestyi ja halusi lähestyttävän yksittäistä varusmiestä, oli hänen antinsa puolustusvoimille. Samoin hän omakohtaisesti koettuna korosti tasokkaan ja riittävän vaativan taistelijankoulutuksen välttämättömyyttä sodan oloja ajatellen. Hyvin koulutettu joukko selviytyy vähemmän tappioin kuin puutteellisesti tai löysästi harjoitettu. Keinonen halusikin supistaa muodollisen sotilaskurin soveltamisaluetta ja hedelmätöntä kasarmiäksiisiä sekä suunnata näin vapautuvan energian taistelukoulutukseen."

Vuoden 1967 lopulla tapahtuneessa haastattelussa Keinonen otti esille suunnitelman pal-

velusajan uudesta porrastuksesta:

"Varusmiesten palvelusaika on meillä varsin lyhyt. Sen yleisellä pidentämisellä luonnollisesti saavutettaisiin yhä parempi koulutustaso erityisesti pitkälle teknillistyneissä puolustushaaroissa ja aselajeissa. Samoin paranisi nykyaikana niin tärkeä jokahetkinen toimintavalmius, kun palveluksessa olisi entistä suurempi määrä hyvän koulutustason jo saavuttaneita varusmiehiä.

Palvelusajan yleistä pidentämistä kuitenkin rajoittavat Pariisin rauhansopimuksessa määritellyt puolustusvoimien rauhanajan enimmäisvahvuus sekä taloudelliset seikat.

Pidänkin tällä hetkellä tärkeämpänä käytettävissä olevan palvelusajan oikeata porrastamista eri koulutusryhmien kesken sekä tietysti lyhyen ajan mahdollisimman tehokasta käyttöä.

Reservin upseeriksi koulutettavien osalta palvelusaika suhteessa muihin koulutettaviin on todettu liian lyhyeksi. Tekemäni aloitteen pohjalta onkin puolustusministeriössä valmisteilla asevelvollisuuslain muutosesitys, jonka mukaan upseereiksi koulutettavien palvelusaika pitenisi 12 kuukaudeksi."

Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan puolustusvoimien nykyinen (1996) koulutusjohto on Keinosen linjoilla reservin upseereiksi koulutettavien palvelusajan pidentämisessä. Samoin näyttää olevan asian laita muidenkin Keinosen esille ottamien koulutusta koskevien asioiden osalta.

LIKKUVAA TULTA

Kansan fyysisen kunnon kehittäminen on yksi puolustusvoimien lakisääteisistä tehtävistä. Fyysisen kunnon ylläpitäminen saattaa tuntua sotilaista tylsältä ja ikävältä, varsinkin jos rauhan aikana "kiireiset" palvelutehtävät vaativat istumista työpöydän takana.

Keinosen armeijassa kuitenkin varauduttiin sotaan. Hän oli itse sotiemme aikana nähnyt kuinka fyysisen kunnon pettäminen johti henkiseen lamaanukseen ja suomalaista verta vuoti vain kuntoharjoittelun laiminlyönnin vuoksi. Keinonen korosti erityisesti johtajien hyvän fyysisen kunnon merkitystä. Hänen komentajakaudellaan sotaväki pantiin liikkumaan arvoon ja asemaan katsomatta, jotta vuoden 1944 murhenäytelmät eivät pääsisi toistumaan.

Kirjassaan "1944 Taistellen takaisin" Keinonen käsittelee Päämajan divisioonien komentajille lähettämän kirjelmän pohjalta niitä syitä, jotka olivat aiheuttaneet armeijamme taistelutahdon tilapäisen heikkenemisen venäläisten suurhyökkäyksen alettua.

Keinosen mukaan kirjelmästä oli jäänyt pois yksi tähdellinen syy taistelukunnon heikkenemiseen repivän taisteluvaiheen alettua: fyysinen kunto. "Tiukan tullen johtajien ja miesten fyysinen kunto petti, ja sen mukana ajattelukyky sumeni, tahdonvoima lamaanui ja hurtti huumori sammui. Tehokkaalla liikuntakoulutuksella tämä armeijamme heikkous olisi voitu hyvin pitkälle välttää".

Vuonna 1966 Keinonen antoi liikunnasta erillisen päiväkäskyn, jossa totesi muun muassa:

"Liikkuvuus ja tulivoima ovat ne kaksi perustekijää, joista taistelutahdon ohella joukon sotilaallinen suorituskyky riippuu. Kokemukset osoittavat, että kyky liikkua nopeasti sekä teillä että maastossa luo edellytykset yllätykselliseen toimintaan ja säästää tappioilta. Hyvään fyysiseen kuntoon harjoitettu joukko saattaa tiukan paikan tullen kyetä uskomattomilta tuntuviin suorituksiin."

Fyysisen kunnon kohottamisessa Keinonen käytti motivoivia menettelytapoja. Hän pyrki herättämään kaikkien varusmiesten kiinnostuksen liikuntaan ja edesauttamaan pysyvän liikuntaharrastuksen syntymistä. Lainauksia Keinosen 1968 antamasta käskykirjeestä:

"Niinpä sotilasurheiluseurojen ensimmäisenä tehtävänä onkin omalta osaltaan ohjelmoida erityisesti varusmiesten mutta myös kantahenkilökunnan vapaa-ajanviettoa etsimällä toimintamuotoja, jotka vetoavat erityisesti niihin, jotka eivät aikaisemmin ole liikuntaa harrastaneet. Sotilasurheiluseurojen eräänä tehtävänä on ehdottoman puolueettomien ja hyvien suhteiden luominen kaikkiin paikallisiin urheiluseuroihin ja

nuorisojärjestöihin. Näin sotilasurheiluseurat voivat tehdä korvaamatonta työtä myös kansan ja sen puolustusvoimien lähentämiseksi toisiinsa."

Lisäksi Keinonen eli niin kuin opetti. Omalla esimerkillään hän näytti, että kunnon ylläpitäminen on puolustusvoimissa virkavelvollisuus, josta ei saa luistaa muihin "kiireisiin" vedoten. Hän pyrki säännölliseen kuntoliikuntaan, joka tapahtui pääasiassa iltaisin. Vähäisemmässä määrin hän sovitti liikuntasuorituksensa myös virka-aikaan, mikä oli täysin kantahenkilökuntaa koskevien liikuntavelvoitteiden mukaista.

Komentajan esimerkki paransikin sotilaiden liikuntamotivaatiota sekä siten armeijan suorituskykyä ja joukkojen liikkuvuutta. Voidaan todeta, että Keinonen onnistui erittäin hyvin lakisääteisissä liikuntaa edistävissä virkatehtävissään. Aikalaiden kertomusten mukaan johtajat puolustusvoimien eri tasoilla halusivat olla - komentajan esimerkin mukaisesti - sotilasliikunnan kannattajia. Tähän Keinonen oli pyrkinytkin.

Keinosen sota-ajan kokemuksiin viitaten asiasta kirjoittaa kenraali Särkiö kirjassaan "Kruunun sarkaa" näin:

"Fyysisen kunnon merkityksen meikäläiselle taistelutavalle Keinonen oli itse tuntenut kintereissään paremmin kuin yhtymäportaassa jo autosta johtaneet edeltäjänsä. Liikuntakoulutuksen korostus jättikin melko pysyvän jäljen."

Keinonen sai kilpailuihin osallistumalla esimerkkinsä näkymään mediassa. Fyysisen kunnon merkitys ja sen korostaminen näkyivät myös reserviläisille eikä vain palveluksessa oleville sotilaille.

Nyt 1990-luvulla Suomessa kuten muuallakin teollistuneessa maailmassa on havahduttu huomaamaan liikunnan merkitys työ- ja toimintakykyä ylläpitävänä tekijänä. Meillä sekä julkiset että yksityiset tahot ovat laatineet kansalaisten ja yritysten työntekijöiden liikuntaohjelmia. Niistä on sekä kansantaloudelle että yksittäiselle yrittäjälle rahallista hyötyä. Tässäkin asiassa Keinonen näyttää olleen vuosikymmeniä aikaansa edellä, kun hän vuonna 1966 liikuntapäiväkäskynsä alussa toteaa:

"Teknistyvässä ja kaupungistuvassa hyvinvointiyhteiskunnassamme ruumiillisen työn osuus on jäämässä yhä vähäisemmäksi. Sen vuoksi on ajankohtaista kiinnittää lisääntyvää huomiota liikuntaan, jonka avulla voidaan kohottaa työkykyä, torjua sairauksia ja rentoutua."

ARMEIJA AVAUTUU

Keinonen ymmärsi tiedotuksen merkityksen asevelvollisuusarmeijaan perustuvassa maanpuolustuksessa.

Hän ei unohtanut reserviläisiä ja heidän merkitystään. Hän näet tiesi reserviläisten sotaanlähdon ankaruuden, joutuihan hän itsekin talvisotaan reservin vänrikkinä vuosien siviiliajan jälkeen. Hän piti mielessään, että 90 % sodanajan armeijasta on rauhan aikana reserviläisinä siviilitöissä. Heidät tavoitti tehokkaasti vain median välityksellä.

Hän muisti tiedottamisessa myös tavalliset ihmiset. Kansalaisille tuli tehokkaalla tiedottamisella kertoa puolustuksemme perusteista ja lopulta saada koko kansa yksimielisenä tuntemaan maanpuolustus omakseen. Keinosen mielestä tällainen kansalaismielipide johtaisi demokratiassamme lopulta puolustuksen määrärahojen asettumiseen kohdalleen. Kun varusmiesten koulutus on lisäksi mahdollisimman motivoivaa, myös he ovat kotiin palattuaan maanpuolustusta edistäviä mielipidemuokkaajia.

" Vaikkakin Suomen kansan valtaosa hyväksyy maanpuolustuksen, koko kansa ei ole omaksunut realistista käsitystä siitä mitä sen kannattaisi maanpuolustukselta vaatia ja mitä sen hyväksi uhrata."... " Korostan vielä, että toiveeni olisi maanpuolustusta koskevan realistisen tiedon lisääntyminen sekä laajoissa kansalaispiireissä yleensä että politiikassa." (Haastattelusta reserviupseeri- ja reservialiupseerilehdille marraskuussa 1967)

Laaja yksimielisyys vallitsee siitä, että Keinonen "kaatoi kasarmien raja-aitoja" ja aloitti uuden nykyaikaisen tiedotuskäytännön puolustusvoimissa.

Koskaan aikaisemmin rauhan aikana puolustuslaitokseen liittyviä kysymyksiä ei ollut käsitelty julkisuudessa siinä laajuudessa kuin tuolloin tapahtui. Tähän tosin vaikutti avoimen tiedotuspolitiikan lisäksi se, että nopean uudistustyön ansiosta kansalaisia kiinnostavaa kerrottavaa oli jatkuvasti tarjolla.

1960-luvun lopulla koko Länsi-Euroopassa velloivat laajoina osin Neuvostoliiton rahoittamat pasifistiset rauhanliikkeet, jotka saivat monessa maassa aikaan voimakkaan armeijan vastaisen joukkoliikkeen.

Keinonen tiedosti, että niin sanotuilla rauhanliikkeillä on haitallinen vaikutus aseelliseen maanpuolustustahtoon.

Komentaja ei karttanut mielipiteenvaihtoa, väittelyäkään, rauhanliikkeen edustajien kanssa. Hän piti aloitteen käsissään ja antoi myös rauhanliikkeen lehtiin laajoja haastatteluja, joissa selkeästi perusteli aseellisen maanpuolustuksen välttämättömyyden ja aseettoman vastarinnan epärealistisuuden. Näissäkin yhteyksissä hän toi myös esille tarpeen lisätä puolustusvoimien määrärahoja.

Otteita Keinosen Ydin-lehteen antaman haastattelun yhdeksän sivua käsittäneistä vastauksista,

jotka hän oli lähettänyt 6.2.1967 silloiselle toimittaja Paavo Lipposelle:

"Rauhanyössä ei riitä pelkkä sinisilmäinen idealismi, niin moraalisesti koskematonta kuin se onkin. Epäratioonaiset ohjelmakohdat ja haihattelut rauhanjärjestöjen toiminnassa eivät palvele rauhan asiaa, vaan aiheuttavat tarpeetonta eripuraisuutta ja saattavat olla jopa vahingollisia valtakunnan todellista etua ajatellen."

"Erytyisesti on varauduttava nykyajan asetekniikan mahdollistamiin yllätystilanteisiin samalla kun on valmistauduttava myös mahdollisena pidettävään pitempiaikaiseenkin sodankäyntiin, joka vaatii kaikkien voimavarojemme äärimmilleen jännittämistä."

"Valmisteluissamme me pyrimme siihen, että meillä olisi nopeaan toimintaan pystyvät, liikuntakykyiset ja tulivoimaiset suojajoukot, joiden kehittämisessä, ilma- ja meripuolustus mukaan lukien, painopiste nykyisin onkin. Oloissamme tarpeellisia päävoimia kehitetään samalla resurssiemme puitteissa. Kaikki voimavarat on tarvittaessa kyettävä saamaan liikekannalle, mutta kehittämistyössä on suojajoukkojen tarpeet arvostettu selvästi etutilalle."

Ydin-lehti oli arvioinut puolustuslaitoksen osuudeksi bruttokansantuotteestamme 1,7 %. Vastauksessaan määrärahoista Keinonen lausui mm. näin:

"Oikea luku on 1,59 %. Ottaen huomioon puolustuskyvylle nyky maailmassa asetettavat vaatimukset ja ne suunnitelmat, jotka puolustusvoimien kehittämiseksi on katsottu niiden tehtävät huomioonottaen tarpeellisiksi, puolustusmäärärahojamme tulisi tulevina vuosina voida lisätä lähemmäksi sitä tasoa, jolla ne ovat muissa kehittyneissä ja meihin rinnastettavissa olevissa pikkuvaltioissa, t.s. 2,5- 3,0 %:iin bruttokansantuotteestamme."

Tässäkin Keinonen toi esille tärkeänä pitämänsä määrärahakysymyksen ja sen tason, johon hänen mielestään määrärahoissa tulisi päästä.

Suuri ansio tiedotustoiminnan onnistumisessa oli silloisella tiedotusosaston päälliköllä everstiluutnantti Jaakko Valtasella. Hän ymmärsi asian merkityksen ja kyvykkyytensä ansiosta pystyi myös uuden tiedotuskäytännön toteuttamaan. Valtanen yleni aikanaan kenraaliksi ja edelleen puolustusvoimain komentajaksi.

Todennäköisesti tämä Keinosen aktiivisuus ja taitavuus yhdessä muun puolustusvoimien toteuttaman onnistuneen tiedotustoiminnan kanssa oli osaltaan vaikuttamassa siihen, että Suomessa yksipuolista aseistariisunaa ajavat pasifistit eivät yrityksistään huolimatta pystyneet saamaan aikaan merkittävää puolustusvoimiin kohdistuvaa kritiikkiaaltoa. Tällä seikalla on todennäköisesti ollut merkittävä vaikutus siihen, että suomalaisten maanpuolustustahto pysyi hyvänä. Kun lisäksi puolustuslaitos oli Keinosen aikana tullut tavalliselle kansalaiselle entistä läheisemmäksi, olivat lähtökohdat Keinosen seuraajilla näiltä osin hyvät.

Niukoista määräraharesursseista huolimatta puolustusvoimissa lisättiin suunnittelun ja teknisen alan osuutta. Pääesikuntaan perustettiin erityinen suunnitteluosasto ja teknillinen kehittämistoimisto.

Samalla kuitenkin todettiin, että puolustuslaitoksen ei tule pyrkiä suorittamaan itse kaikkea tarvitsemaansa tutkimustyötä. Siten kiinteä yhteistoiminta siviilitutkimuslaitosten ja korkeakoulujen kanssa sekä teollisuuden suorittaman tutkimustoiminnan tukeminen pitkän tähtäyksen projektein ja tilauksin katsottiin välttämättömäksi. Yhteistoimintaa lähinnä akateemisen tutkimustason kanssa tuettiin muun muassa maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan avulla.

Puolustuslaitos keskittyi suorittamaan tutkimusta aloilla, jotka edellyttävät pohjakseen sotilaallisia erikoistietoja.

OIKEA MIES OIKEALLE PAIKALLE

Keinonen toi monessa yhteydessä esille ne perusteet joiden mukaan yleneminen upseerin uralla hänen aikanaan tapahtuu. Seuraavassa otteita televisiolle 22.8.1966 annetusta haastattelusta:

"Periaate oikea mies oikealle paikalle on puolustusvoimissa olennaisen tärkeä. Sodan aikana tätä periaatetta sovellettiin jopa hyvin kovaotteisesti erityisesti rintamavastuussa oleviin johtajiin. Pyrkimyksenä on kaikissa oloissa valita ja sijoittaa henkilöstö niin että kokonaisuus toimii mahdollisimman tehokkaasti.

Perustan upseerin siirroille ja ylennyksille muodostaa menestyminen eri sotakouluissa, joissa upseerit joutuvat asettumaan samalle lähtöviivalle niin, että heidän kykyjään voidaan siellä tasapuolisesti vertailla.

Upseerin on suoritettava riittävän monipuolinen palvelu eri virkapaikoilla, jotta hän kykenisi jatkossa suoriutumaan yhä vastuullisemmista tehtävistä.

Virkaikäluettelon mukaista nopeamman ylenemisen edellytykseksi muodostuu se missä määrin upseeri on kyennyt tavanomaista ansiokkaampaan suunnittelu-, kehittämis- ja toteuttamistyöhön kullakin virkapaikallaan. Oma-aloitteinen sotatieteellinen tutkimustyö ja ammattipätevyyttä lisäävät sekä asianomaista suorituskykyä osoittavat siviilitutkinnot ovat erityisiä ansioita. Kielitaito on monissa tehtävissä varsinkin ylimmissä upseeriarvoissa tärkeää.

Erytisen tärkeänä pidän kykyä luoda hyvää henkeä työympäristössä ja rakentaa hyviä suhteita puolustusvoimien ja siviiliyhteisöjen välille.

Tehtävän edellyttämä hyvä ruumiillinen kunto on tietenkin ylentämisen välttämätön edellytys.

Edellisestä jo ilmenee, että ns. virkaikäjärjestys menettää merkitystään ylennysperusteena sitä mukaa mitä ylemmistä virkapaikoista on kysymys.

Noudattamalla näitä periaatteita henkilöstöasioiden hoidossa pyrin siihen että vastuuta annetaan kullekin hänen kykyjensä mukaan - siis vastuullisimmat tehtävät todella mittaville miehille."

Keinonen osoittautui tässäkin asiassa sanansa mittaiseksi mieheksi: Hän myös teki niinkuin oli puhunut.

Keinosen upseeriylennyksiä on kuitenkin vastustajien taholta arvosteltu. Tässä mielessä on mainittu kaksi nimeä: Kalevi Römpötti ja Kyösti Jäppinen. On syytä tarkastella asiaa lähemmin.

Vuonna 1917 syntynyt Kalevi Römpötti päätti varusmiespalvelunsa vuonna 1939 ja osallistui vänrikkinä talvisotaan Laatokan Karjalassa ja jatkosotaan Kannaksella haavoittuen kahdesti. Hän yleni luutnantiksi vuonna 1942. Sodan aikana hän päätti siirtyä aktiiviupseeriksi ja suoritti upseeritutkinnon Merisotakoulussa rannikkotykistölinjalla vuosina 1943-45. Hän oli aloittanut siviiliopinnot vuonna 1940 ja valmistui voimistelunopettajaksi vuonna 1948. Hän toimi sen jälkeen Suomen Urheiluliiton aluevalmentajana kunnes kutsuttiin vuonna 1952 takaisin puolustusvoimien palvelukseen. Hän toimi puolustuslaitoksen liikuntakasvatusohjaajana pääesikunnassa vuoteen 1963, jolloin hänet määrättiin liikuntakasvatustoimiston päälliköksi.

Hän toimi virkansa ohella opettajana Helsingin Yliopiston Voimistelulaitoksella 1953- 1970 ja oli Asla-Fullbright- tutkijastipendiaattina arvostetussa Stanfordin yliopistossa Kaliforniassa vuosina 1955-56.

Römpötti toimi erittäin ansiokkaasti puolustusvoimien liikuntakasvatuksen kehittämisessä. Puolustusvoimien urheilujoukot perustettiin hänen aloitteestaan vuonna 1964, ja Ruotsin puolustusvoimat seurasi Suomen esimerkkiä vuonna 1967. Römpötti oli muun muassa Sotilasurheiluliiton perustajajäsen. Hän edusti puolustusvoimia ja Suomea lukuisissa kansainvälisissä järjestöissä sekä niiden kongresseissa ja huomattavissa urheilutilaisuuksissa. Erityinen ansio oli Kansainvälisen Sotilasurheiluliiton CISM:n Akatemian hallituksen jäsenyys sekä sen valmennus- ja koulutusvaliokunnan puheenjohtajuus kymmenen vuoden ajan. Hänen liikuntaan liittyvä tutkimus- ja julkaisutoimintansa on myös merkittävän laaja.

Römpötti oli ylennetty kapteeniksi vuonna 1952 ja majuriksi vuonna 1965. Keinonen ylensi Römpötin vuonna 1968 everstiluutnantiksi.

Römpötin ylennys noudatti Keinosen ilmoittamaa linjaa: kiistaton menestys upseerina, hyvä kielitaito, hyvä fyysinen kunto ja yliopistollinen siviilitutkinto.

Tuolloin siviilitutkinto oli kuitenkin monen upseerin mielestä ylennyksiä ajatellen enemmän rasite kuin ansio.

Kyösti Jäppinen on syntynyt vuonna 1928. Hän suoritti varusmiespalvelun, toimi väliaikaisena opetusupseerina ja kävi Kadettikoulun vuosina 1950-55. Yliluutnantiksi Jäppinen ylennettiin vuonna 1958 ja kapteeniksi vuonna 1961. Hän toimi opetusupseerina Reserviupseerikoulussa ja Kanta-aliupseerikoulussa sekä komppanianpäällikkönä Pohjan Prikaatissa. Kainuun Prikaatissa Jäppinen palveli Urheilukomppanian päällikkönä ja Reservialiupseerikoulun johtajana. Hän suoritti kapteenitutkinnon ja esiuupseeritutkinnon Taistelukoulussa. Saamiemi tietojen mukaan Kyösti Jäppinen hoiti mallikelpoisesti upseerin tehtävänsä.

Hyvin hoidettujen työtehtävien lisäksi Jäppinen ansioitui monipuolisesti sotilasurheilussa. Hän on puolustusvoimien mestari hiihdossa, ampumahiihdossa, partiohiihdossa, suunnistuksessa, partiosuunnistuksessa, maastojuoksussa, sotilaskolmiottelussa ja nykyaikaisessa joukkueviisiottelussa yhteensä 16 kertaa. Hänellä on lisäksi Suomen mestaruuksia kolmiottelussa, suunnistuksessa, hiihtosuunnistuksessa ja ampumahiihdossa. Hän on myös pohjoismaiden ampumahiihtomestari. Hän on ollut maailmanmestaruuskisoissa kaksi kertaa mitalisijoilla sotilaspartiohiihdossa.

Kyösti Jäppinen oli siis loistava sotilasurheilija ja hyvä upseeri. Näistä ansioista Keinonen ylensi Jäppisen majuriksi vuonna 1966.

Taistelukentän vaatimuksia vastaavalle fyysiselle kunnolle ei tuolloin upseeriston keskuudessa annettu sille kuuluvaa arvoa, ja sen vuoksi Keinonen halusi näillä ylennyksillä korostaa johtajien fyysisen kunnan merkitystä ja lisätä urheilujoukkojen arvostusta.

Ylennykset olivat perusteltuja ja harkittuja toimenpiteitä, joilla puolustusvoimain komentajan sanoma meni tehokkaasti perille.

Keinonen kertoi miettineensä upseereita arvioidessaan miten kukin selviäisi sodan ajan tehtävistä. Jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth on puolestaan todennut: "Ne pojat, jotka olivat joukkojen parhaita urheilijoita, olivat myös parhaita taistelijoita." (Kalevi Römpötti: Suomen Sotilasurheiluliitto, 20-vuotistaival).

Tällaisina miehinä muistetaan sodistamme muun muassa Mannerheim-ristin ritarit Olli Remes, Olavi Alakulppi ja Eino Kuvaja, jotka olivat mitalimiehiä sotilaspäihdossa maailmanmestaruus- ja olympiakisoissa, sekä voimistelun olympiamitalisti, Kollaan sankariluutnantti Martti Uosikkinen.

Kenraaliluutnantti Aatos Maunula jäi eläkkeelle Keinosen komentajakaudella. Vaikka hän suhtautui joissakin asioissa varsin kriittisesti Keinoseen, hän totesi vuonna 1978 arvioinnissaan, etteivät väitteet siitä, että Keinonen ajoi eteenpäin omia suosikkejaan, tunnu uskottavilta. Osoituksena Keinosen ajan henkilöstösjoitusten onnistumisesta Maunula pitää sitä, että Keinosen virkakauden jälkeen johtavat virkapaikat oli miehitetty kyvykkäillä upseereilla. (Kanava 5/78)

UPSEERIT JA KOKO KANSAN ARMEIJA

1960-luvun alkupuolella Suomen sotilasjohdon ja poliittisen johdon välillä oli merkittäviä näkemuseroja siitä, miten Suomen puolueettomuutta olisi pyrittävä vahvistamaan. Asiaa käsitelään everstiluutnantti Pertti Salmisen väitöskirjassa: Puolueettomuuden nimeen; Sotilasjohto Kekkonen linjalla ja sen sivussa 1961-1966.

"Presidentin ja hänen lähipiirinsä tavoitteena näytti olleen puolueettomuuden ja yhteiskuntajärjestyksen vaaliminen eheyttämällä kansa sekä saattamalla myös poliittisiin oloihin kriittisesti suhtautuneet kommunistit vastuuseen sen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Sotilaat olivat kommunistien aseman parantamista vastaan. Nämä eriävät linjat olivat alttiita yhteentörmäyksille sekä henkilöiden välisissä suhteissa että varainkäytössä."

Komentajana Keinosen tavoitteena oli maanpuolustuksellisista syistä "eheyttää kansa", saada koko kansa hyväksymään puolustusvoimat ja tuntemaan maanpuolustus omakseen eli "talvisodan hengen" luominen.

Asennoitumisesta kommunisteihin on syytä todeta, että sotien jälkeen vallitsi pitkään tilanne, jossa useat äärivasemmistoon lukeutuvat henkilöt olivat puolustusvoimille avoimen kielteisiä ja pyrkivät jopa anarkistiseen toimintaan niitä vastaan. Heitä oli täysi syy varoa. Tullessa 1960-luvulle kotikommunistiemme enemmistön asenteet olivat kuitenkin muuttuneet, mitä ei kuitenkaan upseeriston keskuudessa riittävästi tiedostettu.

Tuolloin 1960-luvulla oli vielä paljon upseereita, jotka halusivat pitää armeijan suljettuna "äärioikeiston" linnakkeena. Heille puhe koko kansan armeijasta oli kirjaimellisesti punainen vaate. Isänmaallisuuden käsite oli voimakkaasti sidottu oikeistolaisuuteen, eikä heille muunlaista isänmaallisuutta voinut olla olemassa. Lojalisuus kansan valitsemalle päättäjäkunnalle oli heille vastenmielistä, koska he eivät luottaneet presidentti Kekkonen isänmaallisuuteen eivätkä hänen poliittisen linjansa oikeellisuuteen. Pääesikunnan hyvä-veli-kerhon ulkopuolelta nimitetty Keinonen leimautui "Kekkonen mieheksi", jolloin häneen kohdistuivat samat epäluulot kuin Kekkoneseen.

Yrjö Keinonen sanoi olevansa puolueeton puolustusvoimain komentaja. Hän ei halunnut jakaa poliittisia suuntia puolustusvoimien kannalta luotettaviin ja epäluotettaviin.

Mielestäni kirjailija Matti Kurjensaari, joka on itse keskustellut Keinosen kanssa, on osunut oikeaan, kun hän kirjassaan Kansakunnan kaapin päällä (Tammi 1969) kuvaa Keinosen tavoitteita:

"Kenraali Keinonen on sitä mieltä, että kun kerran eduskunnalla on päätävä, poliitikkojen on myös vastuu. Ja hänen kuningasajatuksensa on, että poliitikot on saatava tuntea vastuunsa. Kanta perustuu yhteiskuntaamme ja sen demokraattisia elimiä kohtaan tunnettuun luottamukseen...Päämääränä on, että puolustusvoimat saattavat tukeutua eduskuntaan kokonaisuutena, olkoon eduskunnan koostumus sitten mikä hyvänsä. Puolustuslaitos on silloin noussut puoluekamppailun ulko- ja yläpuolelle, mikä terveessä valtiossa on sen luonnollinen paikka."

Keinonen oli sekä puolustusvoimien suorituskykyä parantava sotilas että kansan yhdistäjä. Se, että hän komentajana ajoi kansan yhdistämistä, sai joidenkin mielissä hänen muutkin toimensa tuntumaan epäilyttäviltä.

Upseereiden asenteita valaisee mielestäni hyvin vuonna 1964 syntynyt kiista siitä, ketä voidaan valita maanpuolustuskursseille. Tuolloin elettiin vielä jalkaväenkenraali Sakari Simeliuksen komentajakautta.

Puolustusvoimissa käytiin kiivasta keskustelua, voidaanko eduskunnan ensimmäinen varapuhemies (SKDL) kutsua osallistujaksi maanpuolustuskursseille.

Sotilasjohdon piirissä oli ankaraa vastustusta. Päiväkirjamerkintöjensä mukaan Simelius oli kysellyt itseltään, olisiko hänen pakko kutsua kommunisti, vai eroaisiko hän mieluummin puolustusvoimain komentajan paikalta.

Poliittinen johto (mm. Kekkonen) vaati, että valtakunnan merkittäviä päättäjiä on kutsuttava maanpuolustuskursseille heidän poliittisesta kannastaan riippumatta. Kursseja valmistelevalle neuvottelukunnalle oli poliittisen johdon näkemyksen esittänyt myös kenraaliluutnantti Arimo ja todennut: "On mukauduttava poliittisen johdon vaatimuksiin".

Simelius oli kuitenkin yrittänyt vielä saada Kekosta muuttamaan mieltään esitellessään presidentille asiaa, mutta yritys oli ollut tietenkin toivoton.

Eduskunnan ensimmäisen varapuhemiehen kurssiosallistumisesta käyty keskustelu ravisteli jopa puolustusjohdon keskinäisiä suhteita.

Silloin pääesikunnan päällikkönä toiminut kenraaliluutnantti Maunula oli kannattanut eduskunnan ensimmäisen varapuhemiehen kutsumista kursseille. Tämä kannanotto oli saanut aikaan sen, että puolustusvoimien sisäisestä valvonnasta ja tutkinnasta vastaavan tutkintatoimiston päällikkö, everstiluutnantti Kalevi Särämäkari oli esittänyt mielipiteensä, ettei Maunula tästä syystä voi tulla kyseeseen komentajana Simeliuksen jälkeen, koska seurauksena "voi olla puolustusvoimien menettäminen kommunisteille" (Salminen 1995).

Everstiluutnantti Särämäkari piti siis kenraali Maunulan lojaalisuutta poliittiselle johdolle niin kielteisenä asiana, että tällaisen kenraalin komentajatie pitää sen vuoksi katkaista.

Puhemies pääsi maanpuolustuskursseille vuonna 1965, ja osallistumista oli ollut tukemassa myös puolustusministeri Arvo Pentti. Pentti sai tästä syystä niskoilleen monen upseerin vihat, Simeliuksenkin piti häntä muistelmiensa mukaan kieroilijana.

Kuten ylläolevasta ilmenee merkittävillä paikoilla puolustusvoimissa olevat henkilöt vastustivat hyvin voimakkaasti toimenpiteitä, joilla pyrittiin hankkimaan maanpuolustustyölle myös

vasemmiston hyväksyntä ja kannatus. "Talvisodan henki" oli varmasti näillekin upseereille hyvä asia, mutta ei ymmärretty, mitä sen hyväksi olisi pitänyt tehdä. Mieluummin olisi vaihdettu kansa kuin omat asenteet.

Uudistusmielisen ja poliittiselle johdolle lojaalin komentajan valinta oli tälle upseerijoukolla järkytys.

Simelius oli Lohtajalla ilmatorjuntaleirillä, kun hän kuuli radiosta valtioneuvoston yksimielisestä esityksestä ja presidentin päätöksestä nimittää Keinonen puolustusvoimain komentajaksi. Simeliuksen päiväkirjamerkintöjen mukaan: "Järkytys oli keskuudessamme suuri" ja "Palattuaan seuraavana päivänä pääesikuntaan hänen (Simelius) mielestään järkytys näkyi siellä selvästi, vaikkei mitään puhuttukaan" (Salminen 1995).

Simeliuksen ja hänen tavallaan ajattelevien upseerien toiminta osoitti syvää epäluottamusta kansan valitsemalle ylipäällikölle ja muulle poliittiselle johdolle. Tämä upseeriston osa eli "sotilasvaltio"-asenteissa, joihin presidentti oli viitannut puhuessaan "klikeistä, jotka pyrkivät ottamaan valtakunnan asiat omiin käsiinsä". Heidän mielestään sotilaiden ei tarvinnut välittää kansan valitsemien päättäjien mielipiteistä.

Keinonen oli tässäkin suhteessa heidän vastakohtansa. Hän oli esimiehelleen presidentti Kekkoselle lojaali sotilas, joka hyväksyi demokratian pelisäännöt: "Demokraattisessa yhteiskunnassamme puolustusvoimat ovat vallankäytön väline, jonka toimeenpanosta káskee ja vastaa valtion johto." (Keinonen 1977)

Miksi Keinosen lojaalisuutta poliittiselle johdolle ei hyväksytty? Tällekin on looginen selityksensä:

Osalla korkeimmasta upseeristostamme oli ylipäälliköstään presidentti Kekkosesta hyvin kielteinen kuva, joka oli välittynyt ulkomaillekin jo 1950-luvulla.

"Urho Kekkosesta länsimaissa muodostetun kuvan symbolina voidaan pitää Yhdysvaltojen ulkoministerin John F. Dullesin 24.2.1956 Helsinkiin lähettämää vastausta kun suurlähettiläs John Hickerson oli pyytänyt valtuuksia vastavalitun presidentin onnittelemiseen. Dullesin vastaus sisälsi kaiken, mitä Kekkosesta silloin ajateltiin: "Kekkoson virkaanastumisen johdosta emme esitä onnittelevia." Rautkallio, Hannu. "Paasikivi vai Kekkonen; Suomi länneä nähtynä 1945-1956".

Kuten myöhemmin esittämästäni Norjan esimerkistä käy ilmi, tätä kielteistä kuvaa omasta ylipäälliköstä pidettiin yllä suomalaisten upseerien voimin vielä 1960-luvun puolivälissä.

Keinonen oli lähtenyt talvisotaan reservin vänrikkinä vuonna 1939 ja kokenut "talvisodan hengen" etulinjassa muiden reserviläisten kanssa. Niinpä hän olikin suomalaisen asevelvollisuusarmeijan kenraali. Hän tajusi syvällisesti miten ratkaisevaa pienen kansan yhtenäisyys sotatilanteessa oli ollut ja tulisi olemaan, jos samanlaiseen tilanteeseen joskus jouduttaisiin. Reserviläisten, tavallisten rivimiesten, reservin aliupseereitten ja reservin upseereitten halu puolustaa maata kaikin käytettävissä olevin keinoin olisi tulevissa sodissakin ja myös niiden ehkäisyssä tavattoman tärkeää.

KAMPITUSTA ALUSTA ALKAEN

Puolustusvoimain komentaja Sakari Simelius aloitti virka-asemaansaakin hyväksikäyttäen Keinosen tulevan komentajatyön vaikeuttamisen heti valintapäätöksen jälkeen kesällä 1965. Keinosen valinta tapahtui elokuussa 1965 ja hän astui hoitamaan virkaa 13. marraskuuta 1965.

Norjan puolustusvoimain komentaja, amiraali Folke Johannessen halusi tavata komentajaksi nimitetyn Keinosen mahdollisimman pian, koska Kalottialueen sotilaalliset kysymykset olivat tuolloin ajankohtaisia. Tähän liittyivät myös Pohjois-Suomen tulevat puolustusjärjestelyt, jotka norjalaisia kiinnostivat.

Suomen Norjassa toimiva sotilasasiamies everstiluutnantti Esko Raunio kävi syyskuussa Johannessenin toimeksiannosta tiedustelemassa Simeliukselta, miten Johannessen voisi tavata uuden komentajan.

"Simelius kuitenkin lykkäsi sen seuraavaan vuoteen perustellen, että Keinonen oli poliittisen ministerin läpiajama - hyvä yhteys saattoi mennä pilalle hätiköidyin kontaktein."(Salminen 1995)

Norjan puolustusvoimain komentaja piti Simeliuksen perusteluja ilmeisesti verukkeina, koska hän teki uuden yrityksen Keinosen tapaamisen järjestämisestä. Norjan sotilasasiamies everstiluutnantti Leif Johansen toi Norjan puolustusvoimain komentajan kirjeen Simeliukselle, jossa pyydettiin järjestämään kontakti Keinoseen. Mutta jälleen Simelius lykkäsi tapaamisen mainiten sotilasasiamiehelle syyksi sen, "ettei Keinonen ollut hänen ehdokkaansa"! Simelius antoi lisäksi omalle sotilasasiamiehellemme ohjeen sanoa Norjan puolustusvoimain komentajalle Johannessenille, että "Keinosen kautta kaikki asiat menevät poliittisen johdon tietoon" (Salminen 1995).

Norjan ja Suomen komentajien tapaamisesta päästiin sopimaan vasta Keinosen astuttua virkaansa, ja komentajat tapasivat Helsingissä 13.5.1966.

Simelius loi jo etukäteen epäluottamusta Keinosen ja Norjan puolustusvoimien komentajien suhteisiin ja levitti samaa kielteistä suhtautumista Keinoseen omien puolustusvoimiemme sisällä.

Hän oli keskustellut kenraalien Maunulan ja Hannilan kanssa Keinosen nimityksestä elokuussa 1965, jolloin he olivat todenneet, että piti suhtautua varovasti Keinoseen, koska "kaikki menisi Pentin ja UKK:n tietoon".(Salminen 1995)

Näiden upseereiden mukaan puolustusvoimain ylipäällikköön, presidentti Kekkoseen ei voinut luottaa eikä myöskään puolustusministeri Arvo Penttiin. Todettakoon, että Pentti oli kadettiupseeri, Mannerheim-ristin ritari, asekätkijä, ja hänestä tuli myöhemmin suojelupoliisin päällikkö.

On merkillepantavaa, että Keinonen ei tässä vaiheessa ollut tehnyt vielä komentajana yhtään päätöstä, jonka perusteella Simelius olisi ollut oikeutettu häntä komentajana arvostelemaan.

Sensijaan Keinonen oli kaikissa tähänastisissa virkatehtävissään menestynyt erinomaisesti. Mitä tulee Keinosen luotettavuuteen, niin se oli varmasti koeteltu vähintään yhtä kovissa tilanteissa kuin Simeliuksen.

Simelius oli siis oman subjektiivisen näkemyksensä vanki eikä lähtenyt omalla toiminnallaan tukemaan maanpuolustuksen kannalta tärkeää ja säädetyssä järjestyksessä tehtyä uuden komentajan valintapäätöstä.

Tällä menettelyllä Sakari Simelius loi puolustusvoimien sisälle käyttäytymismalleja Keinosen virkatoimien haittaamiseksi ja hänen eristämiseksi. Simelius edisti sen ilmapiirin syntymistä, jossa kielteinen suhtautuminen Keinoseen tuli upseeripiireissä sosiaalisesti hyväksyttäväksi.

UPSEERIMYSTIIKKA JA HUIPPULAHJAKKUUS

Syksyn 1995 Keinos-kirjoittelu on antanut upseerikunnan edustajille aiheen ottaa minuun yhteyttä ja antaa lisätietoja tapahtumista ja niiden taustoista.

Tehtäessä kokonaisarviota Keinosen komentajakaudesta oleellisia ovat toiminnan tavoitteet. Olivatko ne oikeita vai vääriä? Päästiinkö asetettuihin tavoitteisiin? Tällaista tarkastelua ei viime aikojen keskustelussa juurikaan ole nähty. Miksi on keskitytty tulosten kannalta epäoleellisiin asioihin?

Yhteyttä ovat ottaneet myös aikaisemmin minulle täysin tuntemattomat upseerit: osa Keinosen ikäpolvea, osa myöhemmin palvelleita. He ovat halunneet kertoa näkemyksensä puolustusvoimien sisäisistä upseerikunnan "kirjoittamattomista laeista", jotka ovat merkittävästi ohjanneet upseerien ajatuksia ja toimintaa sekä vaikuttaneet asioiden kulkuun myös Keinosen uralla aina komentajakautta myöten.

Nämä toisistaan täysin riippumattomat kommentit ovat olleet niin samansuuntaisia, että katsomme perustelluksi tuoda niitä esille. Ne valottavat silloin vielä varsin suljetun armeijan monia sisäisiä jännitteitä. Ne auttavat siviili-ihmistäkin osaltaan ymmärtämään, miksi Keinosen tavallisen kansalaisen mielestä hyvät ja nyt luonnollisilta ja itsestään selviltä tuntuvat uudistustoimet kohtasivat armeijan sisällä myös todella rajua vastustusta. Mukana on sellaisia näkökulmia, joita ei aikaisemmin ole julkisuudessa juurikaan esitetty.

Ye-eversti Veli Pernaa kuvaa kirjeessään Keinosen upseeriuran vaikeuksien syitä:

"Omakohtainen käsitykseni on, että Yrjö Keinonen ei noudattanut - tietoisesti tai tietämättään - niitä kirjoittamattomia lakeja, jotka upseerikunnan sisällä olivat tuolloin voimassa. Niissä oli kyse osittain jopa mystisistä asenteista ja uskomuksista, ei välttämättä lainkaan arkipäivän realismista tai totuudesta. Talvisodan ihme ja jatkosodan loppuvaiheen sotakokemukset olivat järkyttäneet tervettä suhteellisuudentajua siten, että upseerijattelu alkoi suuntautua menestystä selittäessään jonkinlaisiin ihmeisiin. "Suomalainen sodankäynti" nostettiin puolimystiselle tasolle, jossa menestystekijöitä ei "voinut" eikä haluttukaan reaalikäsittein selvittää. Eri tekijöiden kausaalinen syy-seuraussuhde työnnettiin monen johtavan upseerin ajattelussa sivummalle.

Merkillistä kyllä tämä epärealistinen sotakäsitys pääsi voitolle, ja tällainen, hieman absurdi totuus- ja ammattikäsitteiden vallitsi pitkään sotien jälkeisinä vuosina. Keinonen perusti näkemyksensä fysikaaliseen todellisuuteen eikä mystiikkaan. Hänen yliopistokoulutuksensa, jolla hän ankkuroi ajattelunsa puhtaasti reaali pohjalle, oli edellä kuvatun mystiikan täydellinen vastakohta. Traaginen ristiriita tuli esiin siinä, että Keinonen joka toteutti johtamissaan sotatoimissa huippuun vietyä, loogisiin, analysoituihin ja käytännössä testattuihin menettelytapoihin perustuvaa taktiikkaa, joutui ajankohdan kiistois-

sa epäsuosioon ja häviölle. Keinonen oli taktiikkanäkemyksissään ajastaan edellä, mutta joutui tahtomattaan sen uhriksi.

Käytännön puutteeksi Keinosen uralla voidaan katsoa myös se, että hän ei koskaan palvellut ns. nuorena upseerina. Keinonen kävi sotaväkinsä 1930-luvun alkupuoliskolla, mutta ei tuolloin valinnut sotilasuraa, vaan lähti opiskelemaan yliopistoon. Hän innostui upseeriurasta vasta sotavuosina, jolloin hän sai Mannerheim-ristin, mikä sinänsä tapahtui kaikkien mielestä ansaitusti. Palveleminen nuorempana upseerina olisi merkinnyt ammatillisesti sitä, että mainitsemani kirjoittamattomat lait olisivat vähitellen tulleet hänelle tutuiksi. Kun tämä vaihe puuttui Keinoselta, jo se riitti aiheuttamaan hankaluuksia uralla. Katsottiin myös, että Keinonen ikään kuin hyppäsi puuhun nousematta tyvestä. Tämä uraprofiili tuotti hänelle jo sellaisenaan kadehtijoita ja vihamiehiä.

Kirjoittamattomia lakeja on kaikissa ammattikunnissa. Upseerien maailmassa keskeisiä tekijöitä ovat nähdäkseni urakilpailu, upseeritoverin ammattikäsitteiden ja aikaansaannosten kyseenalaistaminen, ja puolustuslaitoksen arvovallan varjelu, jota ylläpidettiin väkivaltaisinkin keinoin.

Miten syrjäyttäminen sitten käytännössä hoidetaan, jos henkilö itse tekee innostuneesti ja tuloksellisesti työtään arkipäiväpalveluksessa?

Vanha ja tavattoman yleinen keino on henkilön eristäminen. Se kaveripiiri, jonka mielipiteitä tarvitaan tukena korkeampien päätöksentekijöiden ratkaisuisissa, kääntää selkensä kohdehenkilölle. Hänen elämänsä tehdään ajan mittaan yhä vaikeammaksi. Hyvät työtulokset vesitetään, kaikki positiiviset aikaansaannokset kiistetään tai ne kirjataan muiden tiliin. Vähäiset, täysin merkityksettömät kömmähdykset paisutellaan valtakunnalliseksi munaukseksi, ja niitä käytetään todisteena henkilön kelvottomuudesta.

Se tekijä, jota Keinonen olisi tarvinnut komentaja-asemassaan tehtäviensä hoitamisessa, olisi ollut ikätoverien, varsinkin lähimmissä avaintehtävissä palvelevien upseerien valistunut tuki. Juuri se jäi käsittäökseni edellä kuvatulla tavalla puuttumaan.

Nyky aika on huomattavasti muuttanut upseeriston asenteita mm. ammattitietoutteen ja aiempiin "pyhiin lehmiin" nähden. Uskoakseni tilanne tämän päivän puolustusvoimissa antaisi Keinosen ammattinäkemyselle aivan eri mahdollisuudet."

Saamistamme ja hankkimistamme tiedoista tiivistän joitakin asioita, jotka on syytä pitää mielessä kun tarkastellaan Keinosen komentajakautta ja laajemmin koko hänen elämäntyötään.

- - Puolustuslaitos oli järjestelmänä sellainen, että "se ei ollut kyennyt kasvattamaan ja käyttämään hyväkseen huippulahjakkuutta", kuten asian ilmaisee 1990-luvun kenraalikutaa edustava Hannu Särkiö kirjoittaessaan Keinosesta kirjassaan "Kruunun sarkaa".
- - Keinoselle tyypillinen asioiden syy-seuraussuhteiden erittelevä akateeminen tarkastelutapa ja sen soveltaminen puolustuslaitoksen sisällä oli liikaa ajastaan edellä. Osaksi kapean koulutus pohjan vuoksi monen korkeinkin upseerin päätöksentekoon vaikutti enemmän asenteellinen kuin analyttinen ajattelutapa. Analyttisyyden puute johti siihen, ettei osattu

keskittyä oleelliseen, ja tähän Keinonen tuskastui. Kaksikymmentä vuotta nuorempi yepseeri törmäsi armeijan sisällä vielä samaan rajoittuneisuuteen.

- - Avoin tiedotuspolitiikka ei sopinut sisäänlämpiävään ympäristöön. Siviilimaailmankin tuntemia armeijan epäkohtia ei olisi pitänyt siviilimaailman kuullen myöntää. "Sotilasperinteet ovat sitkeitä ja jarruttavat ilmeisen järkeviäkin uudistuksia. Armeijassa on vielä paljon murskattavia mammutinluita", lausui Keinonen Studia generalia -luennossaan 6.11.1967.

- - Keinonen koettiin liian ylivoimaisena ja pelottavana vaikuttajana; ainut aktiiviupseeri, jolla oli Mannerheim-risti ja akateeminen loppututkinto, ja vielä kurssinsa priimus Sotakorkeakoulussa.

- - Hän poikkesi liiaksi silloisesta upseerin hyväksytystä prototyypistä.

- - Keinosen askeettiset elämäntavat vaikuttivat siihen, ettei häneen saanut otetta kaveruusperustein. Paheksuipa hän vielä näyttävästi toistenkin tupakan ja alkoholin käyttöä. Hän ei liioin salannut hienoista ylenkatsettaan niihin, jotka hänen mielestään enemmän elivät syödäkseen kuin söivät elääkseen.

- - Keinonen ei käyttänyt juuri ollenkaan upseerikerhoilla istumisen tärkeää vaikuttamisen kanavaa. Niinpä nämä aktiivi- ja evp-upseereiden illanistujaiset muodostuivatkin enemmän tilaisuuksiksi, joissa vastustajat alkoivat kylvää epäluottamusta uuteen komentajaan.

- - Keinosen spartalaiset, sotilaalliset hyveet kääntyivät häntä itseään vastaan.

Isälle itselleen oli jo varhaisessa sotilasuran vaiheessa selvinnyt, että hänen näkemyksensä maanpuolustuksesta ja sen kehittämisestä eivät käyneet yksiin kaikkien upseereiden näkemysten kanssa, ja että häntä pidettiin jollain tavoin ulkopuolisena, joka oli sivusta tullut mukaan. Hänen olisi paljossa työskenneltävä vastavirtaa vastaan, ja tämä vastustus siedettävä ja vastarinta kestävä. Hän tulisi saamaan tahtonsa perille vain taistelemalla ja hyväksymällä sen, että ristiriitatilanteita syntyy, ja että vastakkainasettelut jäävät osittain pysyviksi.

Ei ihme, että hänelle oli läheinen Juhani Siljon runo "Vastavirtaan", jota hän usein lausui:

Vastavirtaan nousee lohen suku.

...

Kohti tulvaa tulisinta tuonne,
miss' on vahvin vastavirran juonne!

...

missä toiset myötävirtaan taipuu,
- sinne lohen luonto alttihiin!

Vastamäkeen, tummaa tulvaa vastaan,

...

VASTUSTUKSEN MONET KASVOT

Puolustusvoimien sotien jälkeinen alennustila vaikutti monen upseerin asenteisiin. Pelättiin ääriivasemmiston valtaan nousua ja puolustuskyvyn luhistumista. Lisäksi osa ylimmästä upseeristosta oli juuttunut 1930-luvun ilmapiiriin eikä pysynyt mukana kansakunnan 1960-luvun muutosmurroksessa eikä siten pystynyt välttämättömään puolustusvoimien sisäiseen uudistustyöhön.

Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan varusmieskasvatuksen seminaarissa Kiljavalla joulukuussa 1964 keskusteltiin puolustuslaitoksen ja erityisesti varusmiesten asemasta, koulutuksesta ja motivointiin liittyneistä seikoista. Tuon seminaarin jälkeen Simelius jatkoi puolustusvoimain komentajana vielä vuoden ajan.

Simeliuksen asenne varusmiehiä koskeviin uudistuksiin käy selkeästi ilmi hänen muistelmistaan, jossa hän leimaa Keinosen ajaman varusmiesten taistelukoulutuksen tehostamisen ja kohtelun parantamisen "varusmiesten suosion kosiskeluksi". Ajankohdan voimakkaita asenteita käytettiin uudistushenkisten upseerien vastustamiseen, ja se tehoi.

Kun huomattava osa korkeimmasta upseeristostamme näyttää olleen Simeliuksen kanssa samalla kannalla, merkittäviä muutoksia ei olisi saatu aikaan ilman Keinosta vielä pitkään aikaan. Pelkällä paperilla ei silloista muutosvastarintaa voitu murentaa eikä toteuttaa muutoksia käytännössä. Ennen Keinosen komentajakautta kehitystoimet olivatkin tuloksiltaan tässä asiassa jokseenkin merkityksettömät.

Entinen puolustusvoimien komentaja, kenraali Jaakko Valtanen on Iisalmen Sanomissa 19.11.1995 laajassa haastatteluartikkelissa todennut, että uudistukset saivat vauhtia vasta Keinosen tultua komentajaksi. Keinosen komentajakausi alkoi, kuten jo mainittiin, marraskuussa 1965. Keinosen uudistukset alkoivat tammikuussa 1966 sisäpalveluohjesäännön osittaisuudistuksella. Samana talvena käynnistyi armeijan ensimmäisen yleisen palvelusohjesäännön kirjoittaminen.

Valtanen toteaa, että osauudistuksia Keinonen ajoi vauhdilla läpi. Varusmiesten palvelus ja vapaa-aika erotettiin selvästi toisistaan, lomansaantia helpotettiin ja liikkumismääräyksiä lievennettiin. Vanhaan menoon tottuneet joukko-osastojen komentajat hengästyivät, mutta kova vastarinta nousi myös pääesikunnan korkeiden upseerien keskuudessa.

Uudistukset todettiin myöhemmin välttämättömiksi, mutta silloin niitä puolustusvoimien piirissä laajalti vastustettiin.

Keinonen oli sitä mieltä ja esitti, että lomilla asevelvolliset voisivat käyttää halutessaan siviilipukua.

Esityksen jälkeen kenraalimajuri Kauko Pöyhönen, jonka tiedetään aktiivisesti vastustaneen Keinosen tuloa komentajaksi, laati marraskuussa 1966 tiukan 11-kohtaisen muistion siviilipuku-uudistusta vastaan. Näin asiaa kuvataan edellä mainitussa Valtasen haastatteluun perustuvassa

kirjoituksessa:

"Pöyhösen muistion mukaan siviilipuvun salliminen vähentäisi armeijan arvostusta. Sotilaspuvun käyttäjät leimattaisiin sotahulluiksi. Siviilipuvun salliminen vaikeuttaisi väkijuomalain edellyttämän valvonnan suorittamista ja helpottaisi kantahenkilökunnan ja esimiesten pahoinpitelyä.

Vanhempien tai miehen itsensä taloudelliset rasitteet lisääntyisivät ja heikompien yksilöiden varojen hankinta voi johtaa jopa rikoksiin, Pöyhönen suri muistiossaan. Perustelut eivät riittäneet. Keinonen ajoi siviilipukupykälän läpi."

Kun tarkastelee perusteluja voi muun muassa päätellä, että Pöyhösen kannalla olleet upseerit käyttivät ja olettivat ilmeisesti toistenkin upseerien käyttävän niin kielteisiä ja varusmiehiä suututtavia koulutusmenetelmiä, että arvelivat varusmiesten siviilipuvun suojassa pahoinpitelevän esimiehiään.

Vaikka koulutuksen asennemuutoksella myönteisten kannusteiden suuntaan näyttää siis todella olleen tarvetta, osa ylemmistä upseereista oli sitä mieltä, että komentaja suuntasi aktiivisuutensa väärin asioihin. Vastustus voimistui ja alkoi pienen ryhmän keskuudessa muuttua tietoiseksi kaatamiseksi.

Kaatajien mahdollisuudet olivat rajalliset. Komentajasta pääsee vain, jos presidentti niin haluaa, Keinonen sairastuu tai eroaa itse.

Kaikkia näitä yritettiin. Presidentille toimitettiin tietoja kenraalikunnan tyytymättömyydestä, mikä kuitenkin ei aiheuttanut reagointia Kekkosessa, joka arvosti Keinosen toimintaa. Terveystoimilija Keinosen syrjäyttäminen terveydellisin perustein oli mahdotonta, mutta sitäkin yritettiin levittämällä huhuja "heikoista hermoista". Tällaisiin huhuihin ei Keinosen elämän missään vaiheessa ollut vähintäkään perustetta.

Komentajan kaatajat pyrkivät löytämään kaiken mahdollisen, jolla hänen toimintaansa voitaisiin vaikeuttaa ja saada hänen työskentelyolosuhteensa tukalaksi. Oltiin näennäisesti mukana asiassa, mutta todellisuudessa vastustettiin niin paljon kuin uskallettiin.

Komentajan adjutanttin vaihtuminen vuoden 1967 alusta tarjosi kaatajille mahdollisuuden saada "oma" mies heidän kannaltaan tärkeälle paikalle. Keinonen ei tuolloin vielä tiedostanut sitä asenteiden jyrkkyyttä ja vastustuksensa todellista kiivautta, jota esiintyi osassa pääesikunnan upseeristoa.

Hän oli koko sotilasuransa ajan tottunut luottamaan alaisiinsa eikä osannut ottaa huomioon petollisen toiminnan mahdollisuutta tässä adjutanttin valinta-asiassa. Niinpä hänelle pystyttiin onnistuneesti esittelemään kelvolliselta tuntuva ehdokas - Veikko Vesterinen.

Nimityksestään Vesterinen on taustaryhmäänsä viitaten todennut:

"Oli hyvä saada oma mies komentajan lähelle".

Tämän valinnan myötä Keinonen sai kyyn povelleen. Vesterinen on kirjoittamassaan kirjassa julkisesti ilmoittanut olleensa Keinosen kaatajien joukossa. Hän on kuvannut toimintaansa muun muassa:

"me voimme soutaa, olla soutavinamme tai huovata".

Hän paljastaa:

"Päasesikunnan pieni oppositioryhmä toivoi tilanteen johtavan ilman julkisuutta siihen, että Keinonen eroaa ainakin näennäisen vapaaehtoisesti."

ja kaatajien ulkopuolista upseeristoa tarkoittaen:

"Tällä joukolla ei Keinosta olisi kaadettu".

Puolustuslaitoksen sisällä aktiivinen vastustus piti luonnollisesti pyrkiä salaamaan mahdollisimman hyvin, sillä kuten Vesterinen on itse todennut:

"Keinosen kaatuminen oli epävarmaa ja toimijoiden riskin otto suuri."
(Sotilasaikakauslehti 2/96)

Jo Keinonen tunsi asian, että oli olemassa ryhmä, jonka tavoitteena oli kaataa oma esimies, poliittisen johdon luottamusta nauttiva puolustusvoimain komentaja.

Entisen puolustusministeri Sulo Suorttanen toi Keinoseen kohdistuneen salakuuntelun julkisuuteen kesällä 1996. Poliittisen historian tutkija Lauri Haataja käytti tällöin Keinosen vastaisesta toiminnasta salaliitto- nimitystä, joka sotaväessä tarkoittaa salakapinaa. Paljastuminen olisi todella merkinnyt "toimijoille" varsin ankaria rangaistuksia. Uskonpa, että salakuuntelun käyttö olisi ollut asiaa pahentava lisätekiä.

Asia on jo vanhentunut, joten yksi ryhmän jäsenistä, Veikko Vesterinen, saattoi tuoda sen vuonna 1995 julkisuuteen pelkäämättä oikeuden tuomiota. Moraalisesti adjutanttin tuomittava teko, osallistuminen esimiehen kaatamiseen, ei koskaan vanhene.

Voidaan myös päätellä, että joukko on alkanut muodostua heti komentajavalinnan jälkeen. Olihan se jo vuoden 1966 lopulla niin hyvin organisoitunut, että pystyi tuolloin järjestämään kaatajajoukkoon kuuluvan upseerin komentajan adjutantiksi.

Valmisteluja hidastettiin ja aloitettiin salakuuntelu eli maan ulkopuolisen uhan torjuntaan tarkoitettujen välineiden ja menettelytapojen käyttö komentajaa vastaan. Salakuuntelun toteuttaminen osoittaa kaatajien vaikutusvaltaista asemaa ja vahvaa otetta puolustusvoimien sisällä. Huhujen levittämisestä minulle on viime aikoina tullut lisänäyttöä. Keinosta moitittiin takana päin aina kun siihen keksittiin vähänkin aihetta, ja tapa on jatkunut vielä hänen komentajakautensa jälkeen.

Keinosen aktiivinen puolustaminen ei ole ollut "sosiaalisesti hyväksyttyä" upseerikulttuuria. Hänen kehumisensa on sisältänyt syytöksen hänen vastustajiaan kohtaan ja siis riidan siemenen. Kuvaa Keinosesta ovat tähän asti saaneet rauhassa muovata vain hänen vastustajansa, joilla edelleenkin on henkilökohtainen motiivi entisen komentajan maineen tarvelemiseen. Olemmekin joutuneet huomaamaan, että monen Keinosta nuoremman upseerin käsitys isästani perustuu juuri näihin vastustajien ylläpitämiin asenteisiin ja siihen, että kaikkia Keinosen tekemisiä on katsottu kielteisessä valossa.

Kuvaava esimerkki ajalta Keinosen komentajakauden jälkeen: Upseerien illanistujaisissa oli "tavan mukaan" esitetty asiatonta keinoskritiikkiä. Tällöin eräs rohkea everstiluutnantti oli käyt-

tänyt puheenvuoron ja todennut, että hänen mielestään Keinonen oli hyvä mies ja oli komentajana toteuttanut maanpuolustuksen kannalta myönteisiä asioita. Keskustelu Keinosesta oli sillä kertaa tyrehtynyt. Tilaisuuden päätyttyä oli arvostettu sodanajan kenraali tullut Keinosta puolustaneen everstiluutnantin luokse ja painokkaaseen tapansa lausunut tälle:

- Olen Keinosesta everstiluutnantin kanssa täsmälleen samaa mieltä.

On huomion arvoista todeta, että muutamia poikkeuksia lukuunottamatta Keinosen kannattajat yleensä vaikenivat seurassa.

Vuonna 1967 Kadettikouluun pyrki yksi kommunistiksi tunnistettu henkilö. Hänet oli vuotta aikaisemmin hylätty vähäisten, korjattavissa olevien terveydellisten syiden perusteella. Jo tämän hylkäämisen johdosta oli tehty ministeritason kysely, johon Keinonen oli joutunut vastaamaan. Nyt sama mies pyrki jälleen valitsijoiden harmiksi Kadettikouluun terveytensä puolesta moitteettomana ja selviytyi pääsykokeista hyvin. Koulun johtaja toi asian komentajan ratkaistavaksi.

Kun Keinoselle selvisi, ettei muodollisesti selvää hylkäysperustetta löydy, koulun johtajakin päätyi toteamaan:

- Kyllä puolustusvoimat yhdestä kommunistista selviää, varsinkin kun tiedetään, kuka hän on.

TV-ohjelmassa "Itse asiassa kuultuna" Keinonen vuonna 1977 kertoo:

- Ne olivat niin jyrkkiä silloin kun minä päästin yhden (kommunistin) Kadettikouluun, että pelkästään se riittäisi syyksi siihen, että kellarijupakka nostettiin Uudessa Suomessa esille.

- Olin mennyt jo hirveän pitkälle. Tämä oli semmoinen viimeinen pisara, että sitä ei voi saada anteeksi millään. Kun minulla olisi ollut komentajana mahdollisuus estää kommunistin tulo upseeriksi enkä käyttänyt tätä mahdollisuutta hyväksi.

Kenraaliluutnantti Maunula oli kannattanut eduskunnan kommunistisen varapuhemiehen osallistumista maanpuolustuskurssille, ja tämä jo olisi ollut pääesikunnan tutkintatoimiston päällikön mielestä riittävä syy estää Maunulan tulo komentajaksi. Kun nyt Keinonen komentajana ei ollut estänyt kommunistin pääsyä Kadettikouluun, tämä varmaan oli kuten Keinonen itse sanoi "viimeinen pisara" vastustajille. Keinosen kaatajien toiminta aktivoitui entisestään.

Varsinainen kaatajien ydinjoukko oli, kuten Keinonen itse sen ilmaisi,

"pieni hyvin organisoitu, vaikutusvaltainen joukko, joka sai sivustatukea evp-upseereilta".

Keinosen merkittävyttä kuvaa se, että hänen kaatamiseensa aktiivisesti tai passiivisesti osallistuneet joutuvat syllisyyttään tukahduttaakseen vielä vuosien jälkeen perustelevaan tekojaan. Vähäpätöinen ja saamaton komentaja olisi voitu unohtaa, mutta tunne omasta sotilaallisesta mitättömyydestä Keinosen rinnalla tuottaa vieläkin yrityksiä vähätellä häntä ja mustata hänen mainettaan. Keinosen elämäntyön pysyvä arvo on näiden yritysten yläpuolella.

Everstiluutnantti Antero Mäkipää esitelmöi huhtikuussa 1996 Kansallisten eläkeläisseurojen tilaisuudessa aiheesta "Onko Yrjö Keinosen ajojahti aiheellinen vielä tänä päivänä". Hän lähti liikkeelle Eino Leinon runon "Äijön virsi" katkelmalla, jonka hän näki kuvaavan Yrjö Keinosen

kohtaloa:

...ihmiset on ilvesheimo,
paha, karsas, kahlehdittu;
jos joku kohoopi heistä,
sen he iskevät ijäksi,
riemuitsevat rinnassansa:
ollut meitä ei parempi!

KOVIA KEINOJA KEINOSTA VASTAAN - RYSSISTÄ SALAKUUNTELUUN

Kuten nyt jo varsin yleisesti tiedetään Neuvostoliiton suurlähetystössä oli joukko pääasiassa tiedustelupalvelun KGB:n virkailijoita, joiden tehtävänä oli tietojen hankkimiseksi solmia henkilökohtaisia suhteita suomalaisiin. Tämä sittemmin "kotiryssä"-nimellä tunnettu toiminta oli 1960-luvulla vielä varsin vaatimatonta luokkaa verrattuna 1970-lukuun ja 1980-luvun alkuun.

Kenraaliluutnantti Kauko Pöyhösellä oli tällainen henkilökohtainen "kotiryssä", jota hän tapasi yksityisesti.

On syytä tiedostaa, että kotiryssien kanssa seurustelu ei ollut virallista toimintaa. Sotilasasioissa virallisia kanavia valtioiden välisissä yhteyksissä ovat muun muassa sotilasma miehet ja suurlähettiläät.

Pöyhönen oli kertonut asiasta Keinoselle, jolloin Keinonen oli kehottanut Pöyhöstä tekemään raportin jokaisesta kotiryssätapauksesta.

Itse asiassa isäni oli varsin järkyttynyt. En tiedä, olenko koskaan nähnyt häntä niin ahdistuneena kuin hän oli Pöyhösen ilmoituksen jälkeen. Muutaman päivän kuluttua hän kertoi asiasta meille. Hän pohdiskeli vakavana, olisiko asiasta kerrottava presidentille. Isäni päätti käydä Kekkonen puheilla, joka myös edellytti, että Pöyhönen raportoi tapaamisistaan komentajalle. Näin Pöyhönen ei kuitenkaan tyydyttävästi tehnyt, ja se oli Keinosen mielestä niin vakavaa, että hän otti asian uudelleen presidentin kanssa esille. Tämän jälkeen Kekkonen vapautti Keinosen yhteydenpidon valvonnasta, ja se hoidettiin muilla tavoilla. Presidentin suhtautuminen kotiryssäasiaan oli Keinosen mielestä tyrmistyttävää.

Keinonen ja Pöyhönen olivat myös puolustusvoimien uudistusta koskevissa näkemyksissä täysin eri linjoilla kuten aikaisemmin olen kuvannut. Tämä asia johti usein sanaharkkoihin. Lopulta Pöyhönen oli suoraan sanonut Keinoselle:

- Eroa tai sinut kaadetaan.

Herrojen keskinäisessä uhittelussa Pöyhönen oli halunnut korostaa omaa voimaansa ja käyttänyt "idänkorttia" sanoessaan Keinoselle:

- Et sinä minulle mitään mahda, takanani on 15 miljoonaa pistintä.

Nämä keskustelut isä kertoi tuoreeltaan meille.

Keinonen piti Pöyhösen kotiryssätoimintaa jo sinänsä upseerille sopimattomana. Asiaa pahensi Keinosen silmissä se, että Pöyhönen oli ottanut idänkortin vallankäyttönsä välineeksi puolustusvoimien sisäisten asioiden käsittelyssä. Tämä oli kaatamisuhkailun lisäksi se asia, joka lopullisesti rikkoi näiden miesten välit.

Meillä ei ole syytä eikä edellytyksiä ottaa kantaa Pöyhösen lojaalisuuteen Suomea kohtaan.

Kerromme vain, millaisia seikkoja oli vaikuttamassa Keinosen Pöyhöstä kohtaan tuntemaan epäluottamukseen ja vastenmielisyyteen, ja millaisia keinoja puolustuslaitoksen sisäisessä valtaistelussa tuolloin käytettiin.

Pöyhönen siirrettiin vuonna 1968 puolustusministeriön kansliapäälliköksi. Samalla hän pääsi pois Keinosen alaisuudesta, sillä kansliapäällikön esimies on puolustusministeri eikä puolustusvoimain komentaja. Keinosen työympäristö pääesikunnassa rauhoittui näennäisesti, mutta Pöyhönen pystyi uudessa asemassaan toimimaan itsenäisesti. Erityisen merkittävää oli se, että kansliapäällikkönä hän pystyi käyttämään ministeriön virkakoneistoa hyväksi komentajaa vastaan tähdätyssä toiminnassa.

Puolustusministerinä 1960-luvun lopulla toiminut Sulo Suorttanen toi 14.7.1996 Etelä-Saimaa-lehdessä julkisuuteen puolustusvoimien sisällä tapahtuneen komentajaan kohdistetun salakuuntelun. Samassa yhteydessä hän paljasti muutakin tuon ajan toiminnasta:

- Keinot olivat vähän semmoiset, ettei niitä kehtaa kertoa.

Hän mainitsee kuitenkin esimerkin, kuinka eduskunnassa toimittajan puhelin pantiin epäkuuntoon tiedottamisen estämiseksi.

- Nämä olivat vähän pahoja asioita, mutta ne ovat jo vanhoja.

Suorttanen mainitsemia "pahoja asioita", joita ei kehtaa kertoa, on varmaan minun kotini kellariin tehty murto ja laitton kotietsintä.

Isäni muuttaessa eron jälkeen 1969 virka-asunnosta omaan asuntoon hänen tavaroitaan oli jonkin aikaa kotini kellarissa Helsingin Töölössä. Kellarikomeroon oli murtauduttu avaamalla vanhanmallisen riippulukon salpa saranapuolelta. Tavaroiden tutkiminen oli yritetty tehdä huomaamattomasti, mutta pystyimme sen kyllä havaitsemaan. Mitään ei ollut viety. Lukko oli asetettu uudelleen paikoilleen. Siinä oli kuitenkin nähtävissä sekä avaamis- että sulkemisjäljet.

Meille oli heti selvää, että murto tehtiin isän tavaroiden vuoksi. Murtautujat toivoivat kaiketi löytävänsä jotain, josta Keinosta voitaisiin syyttää.

Kun nyt entinen ministerikin kertoo salakuuntelusta, olen minäkin vapaa tuomaan esille tietämistäni asioista sen verran, mikä on tarpeen antamaan nykyistä todellisemman kuvan Keinosen toimintaympäristöstä. Nämä tiedot antavat myös uuden näkökulman joihinkin hänen valitsemiinsa työskentelytapoihin.

Salakuuntelu on ollut osa puolustusvoimien tiedustelutoimintaa. Puolustusvoimat muun muassa kuunteli 1940-luvulla valvontakomission puhelimia ja sai näin meille tärkeää tietoa. Tiedusteluosaston eri tavoin toteuttama salakuuntelu suuntautui ensisijaisesti maamme ulkoisten uhkien selvittämiseen.

Tämä salakuunteluvalmius oli luonnollisesti komentajan eli isäni tiedossa, mutta Keinosen komentajakaudella se otettiin käyttöön osana puolustusvoimien sisäistä valtataistelua.

Isä tiesi häneen kohdistuvasta salakuuntelusta. Hän oli sen itsekin pystynyt päättelemään, mutta ilmeisesti sen oli hänelle joku myös paljastanut. Tätä isä ei meille tarkemmin kertonut.

Meille hän totesi:

- Kuunnelkoot, eihän minulla ole mitään salattavaa.

Koska hän ei kuitenkaan halunnut kaikkia valmisteilla olevia asioita heti vastustajiensa tietoon, hän joutui joissakin tilanteissa ottamaan salakuuntelun huomioon. Sitä, että hän muutaman kerran näin menetteli, on aikaisemmin pidetty turhana epäluuloisuutena. Tästä syystä en suuremmin pahoittele salakuunteluasian esiintuloa, vaikka minä en sitä nytkään olisi tuonut omaaloitteisesti julkisuuteen.

Kun salakuuntelua yritettiin käyttää komentajan virkatoimien vaikeuttamiseen, joutui Keinonen harkitsemaan, ottaako asian esille ja tutkituttaa sen. Toiminta olisi tuolloin jokseenkin varmasti vuotanut julkisuuteen. Kuuntelu olisi tosin loppunut, mutta puolustuslaitokselta olisi silloin mahdollisesti "leikattu korvat", joita isäni katsoi Suomen tuolloin tarvitsevan.

Isää koskevassa salakuuntelussa oli tehty myös johtopäätöksiä kuullusta. Eräs huvittava esimerkki:

Nauhojen tulkitsija oli arvellut, että Keinonen on saanut uskonnollisen herätyksen. Hän oli perustellut sitä sillä, että Keinonen oli laulanut virsiä. Eipä tuo salakuuntelun tulkitsija ollut Keinosta kovinkaan hyvin tuntenut. Olihan isällä vanhana tapana laulaa erilaisia lauluja, myös virsiä.

Salakuuntelu toteutettiin huoneistojen ja puhelimien kuunteluna sekä kaukokuunteluna. Viimeksi mainittua menetelmää käytettiin ulkona tapahtuvien keskustelujen taltioimiseen muun muassa kesämökillä. Isä löysi metsästä omalta tontiltamme selvät salakuunteluaseman merkit. Kuusen juurelle oli ilmestynyt havuja makuusijaksi ja kuuntelulaitteen tukijalan jäljet.

Salakuuntelu oli otettava huomioon myös perheen toiminnoissa. Isä ei puhunut meille kaikista aiheista puhelimessa. Tärkeistä asioista hän keskusteli mieheni kanssa kadulla tai puistossa.

Isäni eroanomuksen jättämisen yhteydessä ja komentajakauden jälkeen tapahtunut salakuuntelu ja tietojen osittainen toimittaminen presidentille on vain pieni loppunäytös tässä toiminnassa.

Salakuuntelun paljastaminen olisi tietysti ollut isäni kannalta edullista, mutta hänen mukaansa maanpuolustuksen kannalta haitallista. Hän oli sitä mieltä, että tällaisissa tilanteissa henkilökohtaisen edun on väistyttävä.

VASTAVIRRASSA

Miten komentaja Yrjö Keinonen pystyi tässä näinkin kielteisessä ympäristössä toimimaan ja toteuttamaan tärkeinä pitämiään asevelvollisuusarmeijamme suorituskykyä parantavia uudistuksia?

Perustana oli sama peräänantamaton taistelijan luonne, jolla Yrjö Keinonen sodassakin oli aina pystynyt viemään tehtävät vastuksista huolimatta voitolliseen päätökseen. Tuolloin hän oli saanut joukon "yhtenä miehenä" toimimaan tavoitteen saavuttamiseksi. Nyt tilanne oli sikäli toinen, että vastustajien joukko pystyi vaikutusvaltansa turvin estämään sen innostuneen ilmapiirin syntymisen, joka oli ollut leimaa-antavana Keinosen johtamissa joukko-osastoissa ja työryhmissä ennen komentajakautta. Osa alaisista ei halunnut irrottautua kielteisistä asenteistaan. Heille subjektiiviset antipatiat merkitsivät enemmän kuin viran velvoitteet tai maanpuolustuksen etu. Yhteistyöhön tarvitaan kaikkien osapuolten mukanaoloa. Osa Keinosen alaisista ei ollut tähän valmis, jolloin esimies joutui käyttämään käskyvaltaa saadakseen asiat liikkeelle.

Keinosta on arvosteltu jopa siitä, että hän oli aktiivinen komentaja. Näiden arvostelijoiden mielestä komentajan olisi edeltäjänsä periaatteita noudattaen pitänyt jäädä odottamaan esikuntien esityksiä. Nykytiedot ovat vain vahvistaneet käsitystä, että tuossa toimintaympäristössä esikunnat eivät olisi ilman komentajan voimakasta asioiden ohjausta tarvittavia kehittämistoimia esittäneet.

Vastustajien jarrutus oli osasyynä siihen, että Keinonen käytti sotilaallisen käskyvallan lisäksi julkisuutta hyväkseen uudistusten läpiviennissä. Siviilimaailmakin ymmärsi yleiseen asevelvollisuuteen perustuvan puolustuslaitoksen kehittämistarpeet, kun entistä avoimemmalla tiedotuksella ongelmista kerrottiin. Tämä aiheutti myös ulkoista painetta uudistusten puolesta ja auttoi Keinosta pääsemään tavoitteisiin, mutta lisäsi samalla hänen omia ongelmiaan puolustuslaitoksen sisällä.

Kehittämistyön onnistumiseen vaikutti luonnollisesti myös se, että pääesikunnassa oli toki Keinoselle lojaaleja, vastuullisesti ja uhrautuvasti maanpuolustuksen hyväksi työskenteleviä henkilöitä. Keinonen pyrki saamaan kyvykkäät upseerit tärkeille paikoille ja valtaosaltaan tässä myös onnistui. Tosin komentaja-ajan lyhyiden takia hän ehti vaikuttaa vain osaan niistä nimityksistä, jotka olivat kehittämistyön kannalta avainasemassa.

Keinonen oli sitä mieltä, että antamansa tehtävän suorittamisessa esimiehen tulee seurata tuloksia eikä sekaantua tarpeettomasti toteutuksen yksityiskohtiin. Tämän hän arveli pätevän myös kenraalitasoisiin tehtäviin.

Eversti Lauri Sutelalle - "armeijan aivoille", isäni ilmaisua käyttäkseni - voi antaa minkä tehtävän tahansa ja luottaa, että se tulee hyvin hoidetuksi. Hän saikin Keinosen aikana kaksi kenraaliylennystä ja toimi Keinosen komentajakauden lopussa yleisesikunnan päällikkönä ja myöhemmin puolustusvoimain komentajana.

Keinonen itse panosti erityisesti niille alueille, joissa kehittämistarve ja myös vastustus oli

suurinta. Siellä komentajan henkilökohtainen panos ja tuki olikin välttämätöntä tuloksiin pääsemiseksi. Tällöin jotkut saattoivat tuntea jäävänsä liian vähälle huomiolle. Tämä Keinosen oman työpanoksen "painopisteyttäminen" oli kuitenkin tuossa tilanteessa pakon sanelemaa kovan muutosvastarinnan vuoksi.

On käynyt ilmi, että enemmän huomiota erikoisalalleen olisi kaivannut muun muassa operatiivisen osaston päällikkö, eversti Ermei Kanninen. Isäni näkemyksen mukaan Kanninen oli niin pätevä upseeri, että hänelle saattoi rauhallisin mielin antaa tämän tärkeän osaston päällikön tehtävät ja "seurata tuloksia".

Tarvittaessa Keinonen ohitti pahimmat jarrumiehet komentajan käskyvaltaa käyttäen ja runnoi näin läpi asioita, jotka muuten eivät olisi edenneet. Tästä menettelystä koitui hänelle kuitenkin paljon kritiikkiä.

Toisin sanoen oman työpanoksen oikea suuntaaminen, henkilövalinnat ja delegointi olivat henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi ne tekijät, joiden avulla puolustusvoimat "siirrettiin 1930-luvulta 70-luvulle", kuten Keinosen aikaa on luonnehdittu. Merkittävänä pidän myös isäni poikkeuksellista ahkeruutta: hän käytti kaiken liikenevän vapaa-aikansa ja suureksi osaksi myös lomansa puolustusvoimien hyväksi tehtävään työhön.

Keinosen virhe oli kuitenkin se, että hän ei riittävästi tajunnut, että uudistuksia suoritettaessa esimiehen henkilökohtainen tuki on yleensä tarpeellinen kaikille läheisille alaisille, niillekin, joiden työtä uudistukset eivät varsinaisesti kosketa. Hänelle itselleen oli aina riittänyt se, että esimies oli hyväksynyt hänen työnsä tulokset. Hän erehtyi mittaamaan muita omalla mitallaan.

Keinosen toiminta hyväksyttiin kuitenkin laajasti myös puolustuslaitoksen sisällä. Kannatus oli sitä kattavampaa mitä lähempänä joukkoja oltiin. Kanta-aliupseereiden keskuudessa Keinosen toimet näyttivät saaneen jokseenkin varauksettoman hyväksymisen. Hän toikin korostetusti esille aliupseeriston merkityksen puheissaan ja päiväkäskyissään. Samoin nuorten upseereiden keskuudessa uudistusten tarve tiedostettiin. Muuan "valmiina väkeen" vuonna 1967 tullut varusmies kertoi sekä perusyksikkönsä Karjalan Tykistörykmentin kouluttajien että Reserviupseerikoulun komppanianpäällikkönsä sisäistäneen Keinosen linjaukset.

Liikuntakäskyt eivät tietenkään olleet kaikkien mieleen. Korviini on tullut kertomuksia kirjoituspöydän tuoliin tai kaljalasiin mieltyneistä upseereista, jotka olivat "raivostuneita" siitä, että heidän mukavuudenhaluaan loukattiin komentamalla heitä lenkille tai Cooperin testiä juoksemaan. Ja huonokuntoisilla ei ollut ylenemismahdollisuuksia.

Toiset taas näkivät selvästi, että hyvän fyysisen suorituskyvyn korostaminen puolustusvoimissa merkitsee olemista oikealla tiellä. Komentajalla olikin takanaan puolustusvoimien tuhatpäinen urheilukaaderi.

Keinosen henkilökohtainen vaikutus varusmiesten koulutukseen näkyi ja kuului kauan.

Vuonna 1971, jolloin isä oli ollut jo pari vuotta eläkkeellä, nuori pioneerivarusmies kuuli jatkuvasti puhuttavan Keinosesta ja vedottavan häneen koulutusta perusteltaessa. Joukko-osastoa tuli tarkastamaan puolustusvoimain komentaja. "Uskoimme, että vihdoinkin saamme nähdä tuon kuuluisan kenraalin. Mutta mikä pettymys: se ei ollutkaan Keinonen!"

Vaikka isä oli eläkkeellä, ei hän ollut poissa vaikuttajan paikalta.

Keinonen ei uudistuksia toimeenpannessaan piilotellut esikuntien selän takana vaan otti myös vastuun tekemisistään. Niinpä muutosvastarinnan aiheuttama "luonnollinen" kritiikki henkilöityi myös häneen ja söi komentajan suosiota puolustuslaitoksen sisällä.

Täydellinen diplomaatti, joka ei olisi yrittänyt muuttaa mitään, vaan olisi keskittänyt kaikki voimansa upseeritoveriensä kanssa toimeen tulemiseen, olisi mahdollisesti pystynyt tässä ympäristössä vähän kauemmin luovimaan, mutta Keinonen ei suostunut olemaan staattisen olemassaolevan organisaation keulakuva, vaan halusi muuttaa puolustusvoimat sellaisiksi, millaisina ne hänen näkemyksensä mukaan paremmin palvelisivat maanpuolustusta.

Tässä tulee esille uudistajan, "saneeraajan", ristiriita: Muutosvastarintaa on siellä, missä joudutaan näkemään lisävaivaa eli organisaation sisällä, ja kiitosta tulee ulkopuolelta, jonne näkyvät ensisijaisesti vain myönteiset tulokset.

Viime aikojen lisätiedot ja erityisesti kuvaukset tuon ajan upseeriston todellisista asenteista ja toiminnan yksityiskohdista ovat lisänneet arvostustani isän työtä ja aikaansaannoksia kohtaan. Olen myös entistä syvällisemmin ymmärtänyt, mitä käytännössä on tarkoittanut isäni upseeritoverin everstiluutnantti Antero Mäkipään minulle syksyllä 1995 lausuma toteamus:

- Kukaan muu ei olisi kestänyt sillä paikalla vuotta - tuskin puoltakaan.

Näkikö ja hyväksyikö isä jo varhaisessa vaiheessa tulevan kohtalonsa Aaro Hellaakosken runossa "Haukka", jonka siteeraan tähän niinkuin kuulin nuorena seinän takaa isän sitä lausuvan:

On tilaa taivahalla
On äärtä yllä, alla
Tuul' viuhuu siivissäni mun
ja aurinko on mun.
Ei viha, ystävyys
mun luokseni voi kantaa,
ei talvi, kesä, syys
voi mitään mulle antaa;
mun on vain totuus ylhäinen,
jääkylmä, ikuinen.
Mun silmäni ei pettäneet
mä vaikka katsoin aurinkoon,
mun siipeni ei uupuneet
vaikk' yli vuorten noussut oon.
Kun uuvun kerran, putoan,
ma korkealta putoan.

MERKITTÄVÄ VUOSI 1968

Vuosi 1968 oli puolustusvoimien 50-vuotisjuhlavuosi. 4.6. oli näyttävä paraati ja puolustusvoimien pääjuhla Helsingin jäähallissa. Komentaja ylennettiin täyteen kenraalin arvoon, jalkaväen kenraaliksi.

Lehdistö kirjoitti, puoluekannasta riippumatta, hyvin myönteiseen sävyyn puolustusvoimista ja siellä tehdystä uudistustyöstä.

Niin puolustuslaitos kuin sen komentajakin näyttivät olevan hyvässä myötätuulessa. Tapahtui kuitenkin asioita, joilla oli komentajan toiminnan kannalta merkitystä.

Asekätkijöiden kohtalonyhteys vankilassa istumisineen oli lisännyt tämän joukon keskinäistä luottamusta, joka säilyi vahvana läpi elämän. Puolustuslaitoksen palvelukseen jäi kuitenkin vain kourallinen asekatkentaan osallistuneista upseereista. Keinosen komentajakauden alkuvaiheessa pääesikunnan päällikkönä toiminut asekatkija, kenraaliluutnantti Reino Arimo oli Keinosen viimeinen vanhan kenraalikunnan "luottomies", joka toimi merkittävässä asemassa hänen lähellään. Arimon jäätyä eläkkeelle keväällä 1968 Keinosen asema pääesikunnassa vaikeutui entisestään. Vastustajat saivat siellä yhä suuremman toimintavapauden.

Vuoden 1968 aikana Keinoselle alkoi selvitä, että adjutantti Vesterinen on tavalla tai toisella yhteistyössä vastustajien kanssa. Kotona hän totesi mietteliäänä - ehkä adjutanttin vaihtoa harkiten:

- Adjutanttin kanssa asiat menevät tupelle.

Keinonen muuttikin jonkin verran työskentelytapaansa. Hän ei ottanut enää Vesteristä aikaisemmassa määrin mukaansa matkojensa adjutantiksi, vaan käytti muita henkilöitä. Hän valmisteli yhä enemmän asioita kotona tai virkamatkoilla, joilla epäilyttävä adjutantti ei ollut mukana.

Kesällä 1968 olivat esillä myös puolustusvoimien edustustilat. Puolustuslaitoksella ei ollut kaupungissa olevien tilojen lisäksi sopivaa paikkaa, jossa kesäisin olisi voitu järjestää edustustilaisuuksia.

Yritykset saada tällainen paikka Porkkalasta olivat epäonnistuneet. Keinonen käyttikin Hauholla sijaitsevaa kesämökkiään varsin runsaasti edustustilaisuuksien pitämiseen. Siellä olivat kesällä 1967 ja 1968 käyneet USA:n, Puolan, Ruotsin, Neuvostoliiton, Tanskan ja Itävallan suurlähettiläät seurueineen, sotilasasiamiehiä sekä runsaasti kotimaisia vaikuttajia, pitkälti toista sataa henkilöä.

Paikan vaatimattomuudesta huolimatta se näytti olevan vieraiden suosiossa. Äiti on kertonut, kuinka jonkin ulkomaisen diplomaatin taholta oli epävirallisesti esitetty toivomus, että Keinonen kutsuisi heidät luokseen nimenomaan kesällä, jotta he pääsisivät vierailemaan kenraalin

kesämökillä. Mökki oli kuitenkin sähköistämätön, ja yksinkertaisissa oloissa tällaisten vierasmäärien kestitseminen oli varsinkin äidilleni melkoinen rasitus. Asiaa olisi helpottanut kunnollinen kellari.

Tuolloin kesällä 1968 kesämökillä vieraili myös puolustusministeri Sulo Suorttanen. Keinonen kysyi paikan päällä Suorttaselta, voidaanko kellarin louhinta ja eräitä muita pioneerien koulutukseen kuuluvia töitä teettää Hämeenlinnassa olevalla Panssariprikaatin Pioneerikompanialla, mikäli Keinonen maksaisi puolustusministeriölle kaikki tarvikkeet ja työstä täyden korvauksen.

Suorttanen oli vastannut myöntävästi, mutta kehottanut varmistamaan asian kirjallisesti, jotta ei tule jälkipuheita.

Näin myös toimittiin. Seuraavassa ote virallisesta diarioidusta kirjelmästä, jonka Keinonen lähetti puolustusministerille:

" Viite: Puolustusvoimain komentajan suullinen esitys Puolustusministerille."

...

" Vaikka edellä mainittu toimenpide aiheutuukin edustustehtävistäni, kyseessä on koulutus, ja kaikki tarvikkeet hankin itse, esitän, että saan maksaa puolustusministeriölle suoritetusta työstä saman korvauksen, jonka ministeriö on määrittänyt tai määrittää maksettavaksi vastaavasta työstä siviilikohteissa."

Kirjelmä esiteltiin asian mukaisesti puolustusministeri Suorttaselle, ja hän teki siihen omakätisesti hyväksymismerkinnän päiväyksineen sekä allekirjoituksellaan varmensi merkintänsä.

Puolustusministeriön tarkastajat kävivät paikan päällä tarkastamassa tehdyt työt töistä vastaan kapteenin kanssa.

Keinonen maksoi puolustusministeriölle esityksensä mukaisesti kaikki tarvikkeet ja puolustusministeriön määrittämän korvauksen tehdystä työstä. Asia oli tällöin poissa päiväjärjestyksestä.

Todettakoon tässä yhteydessä, että vallitseva käytäntö ulkopuolisille tehdyissä pioneerien töissä oli ollut se, että puolustusvoimat ei laskuta tehdystä työstä, mutta tilaaja maksaa tarvikkeet. Nyt pioneeriaselajissa huolestuttiin siitä, että Keinosta hänen vaatimuksestaan laskutettiin tarvikkeiden lisäksi myös tehdystä työstä. Pelättiin, että tästä muodostuisi ennakkotapaus, ja käytäntö yleistyisi. Jos pioneerien työstä jouduttaisiin jatkossa laskuttamaan, niin harjoituskohteita ei enää saataisi siviilipuolelta, olisihan siviilien silloin kannattavampaa tilata työ yksityisiltä yrityksiltä.

Tähän vuoteen ajoittui myös sosialististen maiden välinen selkkaus. Neuvostojoukot aloittivat Tšekkoslovakian miehityksen

21.8.1968. Puolustusvoimain komentaja oli tuolloin Norjan puolustusvoimain komentajan

amiraali Johannessenin vieraana tutustumassa kalottialueen sotilaskohteisiin.

Keinonen sai varhain aamulla 21.8. Johannessenilta tiedon miehityksestä. Sen jälkeen oli tapahtumien kulku "Huipulla"-kirjaa lainaten seuraava:

"Amiraali ihmetteli, ettei minulle ollut tullut mitään viestiä Helsingistä, jossa matkani aikataulu tiedettiin. Tilasin heti puhelun Helsinkiin sijaiselleni kenraaliluutnantti Leinoselle. Hänkään ei tiennyt Tšekkoslovakian tapahtumista enempää.

Ilmaisin Leinoselle vakaan käsitykseni, että selkkaus tulisi jäämään sosialististen maiden sisäiseksi. Kuitenkin kehotin Leinosta kaiken varalta ryhtymään valmiutemme kohottamiseen sellaisin rajoitetuin toimenpitein, jotka eivät näy ulospäin. Rajojemme, merialueemme ja ilmatilamme valvontaa oli tehostettava.

Johannessen asetti autonsa kuljettajineen käyttöön viemään minut Enontekiöön. Itse hän lähti kiireesti lentokoneella Osloon. Enontekiöstä soitin jälleen kenraali Leinoselle ja sain kuulla, ettei Suomen kannalta ollut ilmennyt mitään hälyttävää. Kehotin Leinosta pitämään yhteyttä presidenttiin. Jos tilanteessa ilmenisi jotain uutta, Leinosen olisi lähetettävä viesti Rovajärven tykistölle, jonka tarkastettuani palaisin Helsinkiin.

Matkani jälkeen kävin tapaamassa presidenttiä Tamminiemessä. Hän kysyi mielipidettäni Tšekkoslovakian tapahtumista ja niiden merkityksestä Suomen kannalta ja laajemmaltikin. Kriisihän jatkui ja Tšekkoslovakia oli koko maailman huomion polttopisteessä. Kun selostin edellä kerrotun tilanearviointini ja siihen perustuvan puolustusvalmiutemme rajoitetun kohottamisen, presidentti vastasi lyhyesti:

- Se oli oikein."

Pääesikunnan operatiivinen osasto oli laatinut raportin Neuvostoliiton sotilaallisista toimista Suomen lähialueilla miehitystä seuraavalta kuukaudelta. Raportti osoitti, että Keinosen arvio Suomeen kohdistuvan uhan vähäisyydestä oli oikea. Hän oli käskenyt välittömästi tarvittavista valmiuden lisäämistöistä, jotka näin jälkiviisaanakin osoittautuivat tilannetta vastaaviksi.

Olen ollut yhteydessä rannikkotykistön evp-upseeriin, joka ei vielä (v.1996) ole antanut Keinoselle anteeksi sitä, että hän itse joutui kantamaan ammuksia tykeille ja laittamaan ne ampumakuntoon. Hänellä kun ei siinä tilanteessa ollut käytettävissään varusmiehiä.

Helppoa Keinoselle varmasti olisi ollut saapua pääesikuntaan ja esiintyä "suurena sotapäällikkönä". Tilanne ei kuitenkaan edellyttänyt tuollaista demonstraatiota. Rovajärven tykistöleirin tarkastuksen poisjättämisestä olisi varmaan julkisuudessa tehty vääriä johtopäätöksiä Suomeen kohdistuvan sotilaallisen uhan suuruudesta.

Tämäkin Keinosen harkittu menettely on vastustajien taholta käännetty moitittavaksi, kun on väitetty, ettei Keinonen olisi ottanut riittävästi vastuuta tuossa tilanteessa. Jokainen Keinosen tunteva pitää tuollaista väitettä typeränä.

Keinonen kantoi sotilaana kaikissa tilanteissa vastuunsa tinkimättömästi ja hän toimi **aina**, kun oli toiminnan aika. Sen sijaan hänelle sotilaitten turha "uho" ja mahtipontinen esiintyminen oli hyvin vierasta ja hänen mielestään rauhan aikana tymeää ja sodan aikana vaarallista.

ERON TAUSTAT

Tultuaan valituksi komentajaksi isä sanoi meille, että hänen tavoitteenaan on "maailman parhaiten koulutettu armeija". Siihen sisältyi myös ajatus teknisesti korkeatasoisesta sotajoukosta. Uudenaikaisten taisteluvälineiden hankintaan tarvittaisiin kuitenkin huomattavasti lisää määrärahoja. Hän piti määrärahakysymystä puolustusvoimien vaikeimpana ongelmana 1960-luvulla, ja tämän ongelman ratkaisemista yhtenä komentajan tärkeimmistä velvoitteista.

Keinonen oli todennut, etteivät edeltäjien suorat määräraha-vaatimukset tuottaneet kehuttavaa tulosta, vaan ärsyttivät poliittista johtoa. Presidentti Kekkonenhan oli käskenyt puolustusvoimien johtoa pitämään suunsa kiinni määrärahoista.

Oli valittava toinen strategia. Kun kerran piti tyytyä siihen, mitä poliitikot katsoivat parhaaksi valtion rahakirstusta jakaa, oli käännettävä kansan puoleen, joka viime kädessä päättää, miten poliitikkojen tulee asiat hoitaa. Oli saatava kansa puolustusvoimille myönteiseksi; siinä olikin valtava työmaa. Tie olisi ehkä pitkä, mutta olihan vuosia aikaa... Puolustuslaitoksessa oli toki paljon sellaistaakin korjattavaa, mikä ei vaatinut suuria investointeja.

Varusmiesuudistukset palvelivat myös määrärahatarkoitusta. Motivoituneiden asevelvollisten armeijalle myönteinen asenne leviäisi myös nuorten reserviläisten lähipiiriin. Kansan mielipide tulisi ohjaamaan poliittista päätöksentekoa puolustusvoimien toivomaan suuntaan.

Samaan myönteiseen suhtautumiseen pyrittiin myös suorilla kontakteilla poliittisiin vaikuttajiin puoluetaustasta riippumatta.

Puolustusvoimat pyrkivät muutenkin myönteisesti esille, mm. luomalla suhteita siviilimaailmaan - ja Keinonen itse ”teki pr-työtä voimiaan säästämättä” (Maunula 1978) myös korkeimman tason päättäjien keskuudessa - ja niinpä armeijan imago vauhdilla kohentui siviilimaailman silmissä. Mutta rahantuloon se ei vielä ehtinyt Keinosen komentajakautena vaikuttaa. Määräraha-asiaa päästiin käyttämään lyömäaseena Keinosta vastaan.

Vuoden 1966 alussa eduskuntaan syntyi vasemmistoenemmistö. Toukokuussa muodostettiin vasemmiston ja keskustan yhteinen hallitus, jossa oli jo kommunistejakin mukana. Sosiaalidemokraattien vaalivoitto aiheutti sen, että valtion varat suuntautuivat heidän lupaamiinsa lähinnä sosiaalisiin uudistuksiin, mikä tapahtui osaksi puolustuslaitoksen kustannuksella. Puolustusmäärärahat lähtivätkin laskuun, eikä siitä puolustusvoimien sisällä komentajalle kiitosta herunut, vaikka syy olikin puolustuslaitoksen ulkopuolella. Monet rahaa vaativat suunnitelmat hidastuivat tai niitä siirrettiin tuonemmaksi.

Keinosen johdolla puolustusvoimissa työskenneltiin määräraha-asiaassa monella eri tasolla. Syksyllä 1968 valmistui sotilasjohdon laatima kirjanen Puolustuskykymme materiaallinen perusta 1968. Julkaisu sisälsi pitkän tähtäyksen suunnitelman puolustusvalmiuden kohottamiseksi 1970-luvun puoliväliin mennessä. Suunnitelman toteuttaminen edellytti puolustusmenojen nostamisen

silloisesta 1,5 % tasosta 2 %:iin bruttokansantuotteesta.

Puolustusministeri oli kysynyt kirjan julkaisuluvan pääministeri Koivistolta. Presidentiltä lupaa ei ollut kysytty, vaikka Keinonen oli niin luullut.

Tiedotustilaisuus järjestettiin, ja Keinosen nimikirjoituksella varustettu kirjanen jaettiin tiedotusvälineille. Se, että näin merkittävä puolustusvoimien määrärahoihin liittyvä asia tuli näyttävästi julkisuuteen ilman presidentiltä saatua lupaa, aiheutti Keinosen mukaan särön hänen ja Kekkonen suhteisiin.

Valtion talousarviossa vuodelle 1969 puolustuslaitoksen perushankintamäärärahojen suhteellinen osuus oli uhkaavasti laskemassa vuoden 1968 tasosta. Tämän vuoksi Keinonen kävi esittämässä asian johdosta vetoomuksen presidentille. Presidentti oli todennut, että Simeliuskin oli samassa asiassa käynyt hänen luonaan ja vieläpä uhannut erolla, ellei vaatimuksiin suostuttaisi. Presidentti oli kertonut sanoneensa Simeliukselle, ettei hän myönnä eroa heti mutta kylläkin puolen vuoden kuluttua.

Keinoselle jäi se käsitys, että Kekkonen ei kertakaikkiaan hyväksynyt sotilaiden elämöimistä määrärahoilla.

- Tuntui siltä kuin olisi lyönyt päänsä kiviseinään, sanoi isä meille tuon presidentin kanssa käydyn keskustelun jälkeen.

Eduskunnassa oli käyty vuoden 1968 lopulla puolustusmäärärahoista kiivasta keskustelua, jossa oppositio oli syyttänyt kansanrintamaa puolustuslaitoksen materiaalisen valmiuden laiminlyömisestä ja kohdistanut syytökset myös puolustusvoimien johtoon. Tämä tarjosi vastustajille mahdollisuuden esittää, että Keinosen linja kaikkien kansalaispiirien saamisesta puolustuslaitoksen taakse ei tuotakaan tuloksia määrärahojen lisäämispuolella.

Määrärahojen aleneva suunta aiheutti ongelmia puolustuslaitoksen sisällä ja haittasi komentajan toimintaa ja asemaa.

Keinonen, niin kuin muukin puolustusvoimien johto, piti yllätyshyökkäyksen torjuntavalmiutta tärkeänä. Suomella ei tuolloin ollut tällaista valmiutta. Sitä varten olisi tarvittu noin 200000 miehelle uudenaikaiset sodankäyntivälineet.

Vastustajien aktivoituneen toiminnan vuoksi Keinonen ei jaksanut odottaa aloittamansa pitkäjänteisen koko kansaan kohdistuvan tiedotuspolitiikan tuloksia määrärahojen lisäämiseksi. Hän päätti käyttää yya-sopimuksen Suomelle määrittämää puolustusvelvoitetta perusteena, jotta saataisiin tarvittavat rahat tähän yllätyshyökkäyksen torjuntakyvyn parantamiseen.

Tämä oli taustana Keinosen kuuluisalle Lalli-lehden haastattelulle. Laajan haastattelun yhdessä kysymyksessä Keinonen otti tämän asian esille.

Kysymys kuului: On väitetty, etteivät kansainväliset sopimuksemme aiheuta Suomelle mitään tietyn suuruisia maanpuolustuksellisia velvoitteita. Mitä mieltä olette tästä?

Keinonen:

"Tällaiset väitteet, mikäli niitä on esitetty, eivät luonnollisestikaan voi pitää paikkaansa. Tärkein valtiosopimuksemme on yya-sopimus, jossa me olemme sitoutuneet puolustamaan omaa aluettamme ja estämään sen kautta tapahtuvat hyökkäykset. Täten

korostuu se puolustusvelvoite, joka meillä itsenäisenä valtiona muutenkin on. Tietenkään yya-sopimus ei puutu sisäisiin asioihimme esimerkiksi määrittelemällä millainen käytännön puolustuskyky meidän on luotava. Tämä määritys meidän on itse kyettävä tekemään osana harjoittamaamme turvallisuuspolitiikkaa. Niinpä on laskettavissa se vähimmäispuolustuskyky, jolla voidaan tehokkaasti torjua ns. yllätyshyökkäykset ja taata riittävä aika esimerkiksi yya-sopimuksen edellyttämien neuvottelujen käymiseen."

Keinonen on itse todennut "Huipulla" kirjassaan:

"Tuo lause oli tarkoitettu lähtölaukaukseksi kampanjalle, jolla saataisiin kaikki poliittiset ryhmittymät yya-sopimukseenkin vedoten hyväksymään ajatus yllätyshyökkäyksen torjuntavalmiuden välttämättömyydestä. Vasta sen jälkeen olisi toiveita saada eduskunta myöntämään tarvittavat varat ja määrärahojen jatkuvan pudottamisen sijasta korottamaan niitä."

Keinonen teki kuitenkin pahan virheen yrittäessään käyttää yya-sopimusta hyväksi määräraha-asiassa. Presidentti Kekkonen näkökulmasta asiassa oli kaksi kielteistä elementtiä.

Presidentti tietenkin huomasi Keinosen lausunnon taustalla olevan tavoitteen eli määrärahasian. Olivathan määrärahat tulleet korostetusti esille komentajan ja presidentin välillä vähän ennen Lallin haastattelua. Keinonen ei nyt pysynyt periaatteessa antaa päättäjille riittävä informaatio eri vaihtoehtojen seurauksista ja tyytyä kulloisessakin tilanteessa tämän jälkeen poliitikkojen ratkaisuun.

Toinen ja pahempi virhe oli, että komentaja astui tällä kannanotolla aralle yya-liturgian alueelle, jossa ilmaisujen "vivahteetkin" ovat merkittäviä. Tämä käy ilmi Kekkonen Keinoselle lähettämästä "myllykirjeestä", jossa presidentti toteaa muun muassa:

"Yya-sopimuksen tulkitseminen on hyvin arkaluonteinen tehtävä, jossa ulkoasiainministeriön asiantuntemusta olisi käytettävä hyväksi. Toivoisinkin, että milloin puolustusvoimien piirissä esitetään aikaisemmasta poikkeavia käsityksiä tai vivahteita yya-sopimuksesta niistä etukäteen neuvoteltaisiin ulkoministeriön kanssa. Herra kenraali tahtonee ryhtyä toimenpiteisiin, että tätä käytäntöä vastaisuudessa noudatettaisiin."

Puolustusvoimain komentajan toimenpide, jonka tarkoituksena oli nopeuttaa puolustusmäärärahojen korottamista, kääntyikin raskaasti häntä itseään vastaan.

Presidentin näpätettyä komentajaa vastustajat näkivät mahdollisuuden tämän todelliseen kampittamiseen. Vaikka me nyt tiedämme, että Keinonen nautti edelleen Kekkonen luottamusta, ei Keinonen itse tuolloin tiennyt, että ylipäällikkö oli hänen takanaan. Kaatajat päättivät käyttää komentajaa vastaan jo asiallisesti loppuun käsiteltyä räjäytystyötä, jonka pioneerit olivat

suorittaneet hänen kesämökkillään. He saivatkin Uuden Suomen aloittamaan lehtikirjoittelun asiaa.

Keinosen mielestä presidentin ja puolustusvoimien komentajan välinen luottamus oli välttämätöntä komentajan tehtävien hoitamiseksi. Hän alkoi harkita eroanomuksen jättämistä. Lehdistöön syydetty kirjoitukset, vaikka ne perustuivatkin vääristellyille tiedoille kellariasiassa, olivat hänen mielestään puolustusvoimille haitallisia. Tämän vuoksi hän esitti Korsimon välityksellä presidentille halukkuutensa erota komentajan tehtävistä.

Presidentti oli vastannut, ettei eroanomusta pidä jättää.

Keinonen kuitenkin asetti yhden ehdon virassa pysymiselle: Puolustusministeriön on lopetettava valheellisten tietojen syöttäminen lehdistöille.

Keinosen saaman tiedon mukaan Kekkonen oli ollut tyytyväinen vastaukseen ja sanonut panevansa puolustusministeriön järjestykseen. Presidentti lähti samana päivänä Lappiin hiihtämään.

Nähtävästi Kekkonen halusi pitää käytössään sekä komentaja Keinosen että Tehtaankadun suhteissaan aktiivisen kenraaliluutnantti Pöyhösen.

Puolustusministeriön kansliapäällikkö Pöyhönen ajoi kuitenkin vihamiehen innolla Keinosen kaatamista. Seuraavalla viikolla hän määräsi alaisistaan nelimiehistä tutkintaelimen "tutkimaan puolustusvoimien komentajan rikoksia." Presidentti oli vielä tällöin Lapissa.

Vaaka kallistui lopullisesti eron suuntaan. Isällehän komentajan virka ei ollut arvo sinänsä vaan ainoastaan välikappale toiminnassa maanpuolustuksen hyväksi. Koska presidentti ei ollut pannut puolustusministeriötä järjestykseen eikä siis pitänyt lupastaan, katsoi Keinonen, ettei presidentin ja puolustusvoimain komentajan välillä vallinnut näiden yhteistyölle välttämätöntä luottamusta. Kekkonen näytti nyt pitävän kotiryssätoimintaa tärkeämpänä kuin hänen toteuttamaansa maanpuolustuksen kehittämistyötä.

Vaikka erosta oli kotipiirissä puhuttu aiemmin, Yrjö Keinosen lopullinen päätös syntyi torstai-iltana 24.4.1969 meidän kotonamme perheen kanssa käydyissä keskusteluissa.

Hän päätti erota, koska katsoi puolustuslaitoksen siitä hyötyvän, ja hän arvioi, että hänellä ei ollut enää riittäviä edellytyksiä tavoitteelliseen työhön komentajana. Samana iltana muotoilimme yhdessä seuraavana päivänä julkaistavan eropäiväkäskyn tekstin, jossa määräraha-asia otettiin esille.

Seuraavana päivänä eli 25.4.1969 komentaja jätti eroanomuksensa ja järjesti tiedotustilaisuuden, jossa hän kertoi julkiselle sanalle eroavansa ja jakoi tätä koskevan päiväkäskynsä. Presidentti yritti estää Keinosen eron vielä eroanomuksen jättöpäivänä saatuaan siitä tiedon Lappiin (Suorttanen 1996). Tämä ei kuitenkaan enää vaikuttanut asiaan, Keinonen oli päätöksensä tehnyt.

Tämän jälkeen hän samana päivänä informoi pääesikunnassa erostaan naapurimaiden sotilasiamiehet. Näiden informoimista on väitetty "tuen pyytämiseksi". Tuo väite tuen pyytamisestä on järjetön. Olihan eropäätöksen julkistaminen tehnyt erosta peruuttamattoman, ja asia nähtiin ja kuultiin saman päivän uutisissa. Huomattakoon, että Keinonen tässäkin käytti virallista tietojen välittämiskanavaa ja paikkana pääesikuntaa. Sotilasiamiehet ovat valtioiden virallisia edustajia, joiden tehtävänä on hoitaa tarvittava sotilasasioihin liittyvä tietojen siirto maiden välillä.

Puolustusvoimain komentajan eropäätös on niin merkittävä asia, että sen ilmoittaminen suoraan naapurimaiden sotilasasiamiehille on perusteltu toimenpide. Eroanomus vastoin presidentin tahtoa ja vielä sen määrärahaerustelu suututtivat Kekkonen perusteellisesti. Ja "vetosi vielä kansaan" oli Kekkonen sanonut. Isäni totesikin Kekkonen "julistuneen" hänen menettelystään. Tämä kävi ilmi heti Kekkonen palattua Lapista.

Keinonen joutui aientamaan eropäiväänsä kuukaudella, jolloin uudeksi päivämääräksi tuli 1.5.1969. Oli täysin ymmärrettävää, että ylipäällikkö halusi "rankaista" Keinosta tämän omavaltaisesta eromenettelystä.

Kun Keinonen kävi ilmoittautumassa presidentille eronsa johdosta, tämä oli todennut:

- Kiitän Teitä puolustuslaitosta koskevista uudistuksista, eroanomuksestanne en Teitä kiitä.

Vaikka vastustajien aktivoitunut toiminta puolustuslaitoksen sisällä olikin häirinnyt työtä, oli Keinonen pystynyt viemään läpi huomattavan määrän välttämättömiä uudistuksia. Mikäli määrärahat olisivat hänen aikanaan nousseet, olisi vastustus ollut huomattavasti laimeampaa, eivätkä kaatajat olisi päässeet tavoitteeseensa. Kansanrintamahallitus ja vasemmistoenemmistöinen eduskunta antoivat puolustusmäärärahojen kuitenkin koko ajan hiljalleen laskea. Tämän seurauksena komentaja teki johtopäätöksensä. Hän katsoi, että voimakkain mahdollinen vetoamus määrärahojen puolesta on eroon liittyvä päiväkäskyn antaminen, jossa määrärahaeruste tulee selvästi esille.

Määrärahaeruste oli todellinen ja osoitti isäni uhrautuvuutta maanpuolustuksen hyväksi. Hän tiesi Kekkonen siitä suuttuvan ja otti kantaakseen presidentin todennäköiset "rankaisutoimet". Hän näki, että hän tällä toimenpiteellä auttaa seuraajiensa asemaa. Itse hän voi jatkossa parhaiten evp-kenraalina palvella maanpuolustuksen asiaa puhein, esitelmin ja kirjoituksin. Näin hän myös teki.

Eroilmoitus oli yllättänyt sekä päättäjät että suuren yleisön, ja se kerrottiin näyttävästi kaikissa tiedotusvälineissä. Niissä korostettiin Keinosen merkittävää panosta puolustusvoimien uudistamisessa, ja edellytettiin hänen linjansa jatkumista kaikkien kansalaispiirien saamiseksi maanpuolustustyön tueksi.

Soitin joulukuussa 1995 kenraali Lauri Sutelalle, puolustusvoimien entiselle komentajalle, haastatellakseni häntä isän eroon liittyvistä seikoista. Vastauksista kuvastui Sutelan diplomaattisuus ja taito sanojen valinnassa. Kysyessäni mitä mieltä hän oli isäni eropäätöksestä hän toi ilmi arvelunsa, että päätös oli Keinoselle varmasti vaikea, "kun mies on koko elämänsä uhrannut maanpuolustukselle".

Sutela kertoi myös, ettei hän etukäteen tiennyt Keinosen erosta, ja ehdottomasti kielsi olleensa Keinosen kaatajajoukossa.

Tosiasiasa eropäätös ei ollut isälleni kovin vaikea, olihan hän sitä harkinnut puolisen vuotta ja ollut armeijasta lähdössä jo 1950-luvulla.

Poliittisen johdon kanta upseerien julkiseen määrärahaeskusteluun ei ole vuosikymmenten kuluessa mihinkään muuttunut. Näin pääministeri Paavo Lipponen juhlapuheessaan kadetti-

kunnan 75-vuotisjuhlassa 27.1.1996:

- Upseerin koulutustehtävään liittyy luontevasti laajempi tiedotustehtävä. Tällä en tarkoita militarismin ihannointia enkä poliittista toimintaa puolustusmäärärahojen nostamiseksi...

Monet pitivät Keinosta ainakin aluksi Kekkonen miehenä. Keinospelte oli selviö, että hänen oli virkansa puolesta oltava "presidentin mies", mutta ei hän nimenomaan Kekkonen mies ollut, vaikka kunnioittikin tämän etevyyttä. He eivät tavanneet yksityisesti. Komentajan ja ylipäällikön suhde pysyi loppuun asti muodollisena. Keinosta suututti Kekkonen itsevaltius. Hän puntaroi tavallisten suomalaisten tapaan sitä, ajoiko Kekkosta enemmän vallanhimo kuin Suomen etu, vaikka ymmärsi, ettei näiden asioiden tarvinnut olla välttämättä ristiriidassa. Isä kertoi kerran Kekkonen humalapäissään tokaisseen, että Suomesta vielä tulee sosialistinen. "Mahtoiko olla tosissaan", tuumasi isä epäuskoisen mielteliäänä.

Häntä askarrutti myös se, että presidentti hyväksyi kotiryssäjärjestelmän ja tuki jopa korkean upseerin kotiryssätoimintaa. Keinonen piti Kekkonen menettelyä tässä asiassa erittäin arveluttavana. Hän tiedosti, että toiminta yleistyessään osoittautuisi haitalliseksi. Osa suomalaisista oli isäni mielestä sinisilmäisiä hölmöjä, jotka eivät edes tajuaisi olevansa tekemisissä venäläisten tiedustelun ammattilaisten kanssa. Näiden taitavissa käsissä he hyväntahtoisuuttaan ja varomattomuuttaan sortuisivat Suomen kannalta vahingollisiin paljastuksiin. Samalla venäläisten vaikutusvalta Suomessa kasvasi.

Keinonen oli kuitenkin presidentille lojaali eroanomuksensa jättöpäivään saakka. Sen jälkeen hän katsoi, että hänellä oli tavallisen kansalaisen oikeus arvostella vallanpitäjiä, varsinkin jos nämä näyttivät toimivan vastoin maanpuolustuksen etua.

Eroanomuksensa jättöpäivänä 25.4.1969 hän pyysi puheilleen suojelupoliisin päällikön A. Alhavan ja kertoi kenraaliluutnantti Pöyhösen kotiryssäasian tälle ja pian tämän jälkeen joillekin keskeisille vaikuttajille. Nämä saivat itse harkita, oliko tällainen yhteydenpito venäläisiin myönteistä vai kielteistä. Keinonen oli sanonut, että hän tuo asian julkisuuteen, mikäli Pöyhönen valitaan puolustusvoimain komentajaksi hänen jälkeensä. Hän totesi asekatkentuun viitaten, että on istunut isänmaan puolesta vankilassa aikaisemmin ja oli siihen valmis nytkin, jos Kekkonen vastustaminen tästä syystä siihen johtaisi. Tämän ehdottoman asenteensa hän ilmaisi sekä kotona että professori L.A. Puntilan muistelmien (Otava 1995) mukaan myös perheen ulkopuolella. Pöyhöstä ei valittu.

Pöyhösasia levisi vaikuttajapiireissä ja oli tietynlainen rasite presidentille.

Keinosen mielestä oli väärin, että presidentti hyväksyi ja omalla toiminnallaan edisti kotiryssäjärjestelmää. Isäni pohti läheistensä kanssa pitäisikö Kekkonen saattaa tämän vuoksi valtakunnanoikeuteen. Hän keskusteli mahdollisuudesta myös joidenkin vaikuttajien kanssa. Isäni joutui kuitenkin kesän 1969 kuluessa toteamaan, että Kekkonen valta on niin suuri, ettei häntä tästä asiasta valtakunnanoikeuteen kannata yrittää.

Asian on täytynyt tulla Kekkonenkin tietoon, ja hän on Keinosen tuntien joutunut ottamaan valtakunnanoikeusuhan vakavasti. Tässä vaiheessa Keinosen kaatajien ja presidentin intressit

yhtyvät. Tämä on selitys sille, että presidentti salakuuntelutti Keinosta kuukausia tämän eron jälkeen ja antoi puolustusministeriölle täydet valtuudet Keinosen rusementamiseen oikeudessa. Isäni kertoi meille Kekkonen uhanneen: "Oikeuteen menee kenraali, mutta sieltä tulee ulos sotamies."

Keinosen voimakas reaktio kotiryssätoimintaa vastaan vaikutti todennäköisesti siihen, ettei järjestelmä armeijan piirissä levinnyt. Tietämämme mukaan vain yhdellä kenraalilla Pöyhösen lisäksi on ollut kotiryssä.

Kenraaliluutnantti Pöyhönen kuoli tapaturmaisesti huhtikuussa 1970.

Salakuuntelunkin tuloksena Kekkonen lienee joutunut toteamaan, että Keinosen vikana oli loppujen lopuksi vain liika isänmaallisuus. Kekkoselle on täytynyt selvitä myös varsin pian, että komentajaan kohdistetut syytteet olivat tekemällä tehtyjä, ja lähinnä tulkintakysymyksiä komentajan harkintavallasta. Aloitettu oikeusprosessi kuitenkin eteni, mutta Keinonen asteli ulos oikeudesta kenraalina ja Uuden Suomen mukaan "sotilaskunniansa säilyttäneenä". Kekkonenkin oli sanonut kansliapäällikkönsä Antero Jyrängin mukaan oikeudenkäynnin vielä jatkuessa joulukuussa 1971 pitävänsä Keinosta puolustusvoimien siihen asti parhaana komentajana.

PALJON ON KIRJOITETTU...

Sekä komentajakautena että sen jälkeen lehdistössä oli runsaasti Keinosta koskevia kirjoituksia. Oikeudenkäyntikuvaukset niin sanotun kellarijutun tiimoilta olivat oma lukunsa. Keinonen oli elämänsä aikana kieltämättä niin kiitetty kuin kiisteltykin henkilö, eikä keskustelu kuolemaan päättynyt. Sille antoi vauhtia kuoleman jälkeen julkaistu muistelmateos "Huipulla". Kirjaa arvioitaessa tuotiin esille komentajan linjaa ja aikaansaannoksia, mutta myös kiistanalaisuuksia. Rintamamiesveteraanit näyttivät kokeneen hänen kuolemansa raskaana menetyksenä.

Keväällä 1978 Helsingin Sanomissa Pentti Sainio kirjoitti laajan artikkelin, jossa jokaista Keinosen tointa tarkasteltiin mahdollisimman kielteisestä näkökulmasta; kyseessä olikin "vasta-puolen arvosteluryöppy", jossa ei yritettykään pyrkiä kokonaisnäkemykseen. Kirjoitus synnytti joukon Keinosta puolustavia vastineita.

Samana vuonna kenraaliluutnantti Maunula, jota on pidetty lähinnä Keinosen linjan vastustajiin kuuluvana, kirjoitti Kanavaan kuvauksen Keinosen komentajuudesta sekä "Huipulla"-kirjasta. Kirjoitus sisälsi runsaasti kritiikkiä, mutta Maunula pyrki tuomaan esille myös Keinosen aikaansaannoksia ja osoitti arvostavansa hänen lahjakkuuttaan ja isänmaallista mieltään.

Seuraavina vuosina näimme lehdistössä vain satunnaisia viittauksia Keinosen aikaan, lähinnä neutraaleja tai ehkä voittopuolisesti myönteisiä.

Keväällä 1994 ilmestyi Suomen Kuvalehdessä Olli Ainolan kirjoitus, jossa varsin kärjekkäästi tuotiin esille eroon liittynyttä kuohuntaa. Selvästi näki, että Keinosen kaatajat olivat olleet kirjoituksen "tietojen" taustalla, näkökulma oli sen verran kielteinen. Otsikkotekstissä kirjoitettiin: "Professori L. A. Puntilan muistiinpanot osoittavat, että..." . Puntilalla on ollut kuitenkin vain toisen käden tietoja Keinosesta. Hän ei näköjään uskonut, että Keinosta olisi voitu salakuunnella. Niinpä Puntila oli johdateltu tekemään vääriä johtopäätöksiä komentajan "hermojen hallinnasta".

Tämä oli tyypillinen vastustajien tarkoituksellisesti keksimä ja markkinoima valheellinen kuva Keinosesta. Tosiasiassa myötä- ja vastoinkäymiset eivät häntä muuksi muuttaneet. Kylmäverisyys ja ajatuksen selkeys, joita hän oli osoittanut sodassa, seurasivat häntä kuolinvuoteelle asti.

OLIPA KERRAN ADJUTANTTI

Syksyllä 1995 tuli julkisuuteen Keinosen adjutanttin, Veikko Vesterisen kirja "Kolmen kenraalin kintereillä". Siinä käsiteltiin häijyisti useita sotilaita, joitakin harvoja kiiteltiin, mutta kirjan keskeinen konna oli komentaja Yrjö Keinonen.

Vesterinen kertoo lähteneensä Keinosen adjutantiksi kriittisesti asennoituen, ei rakentavasti. Hän toimi alusta asti vastustajien asiamiehenä, ja kertoo osallistuneensa aktiivisesti esimiehensä kaatamiseen.

Vesterinen löytää kaikista komentajan tekemisistä moitittavaa. Hän väittää, ettei Keinonen ollut kiinnostunut komentajan tehtävistä, vaikka puolustusvoimissa tapahtui Keinosen ansiosta kehitystä, jonka merkitys tuntuu vielä tänään. Komentajan liikuntaharrastus, ruokavalio ja jopa ulkoiluvälineet saavat suuren kielteisen huomion. Keinosen luonne ei Vesteristä miellytä. Adjutanttin mielestä oli väärin, että Yrjö Keinonen teki hyviä päiväkäskyjä ja puheita.

Vesterisen kirja on rakennettu kiinnittämällä huomio komentajan linjan ja tavoitteiden kannalta toisarvoisiin yksityiskohtiin ja luomalla negatiivisia mielikuvia, joilla hän on pystynyt vakuuttamaan monet lukijansa. Kriittisen asenteen sinänsä hyväksyn, mutta Vesterisen tekniikka on vastenmielinen.

Osassa Vesterisen kuvauksia kenraali Keinosesta puhutaan jostain aivan toisenlaisesta ihmisestä kuin siitä, jonka minä tunnen. En usko, että syynä on pelkästään se, että toinen arvioija on työtoveri, toinen perheenjäsen.

Vesteriseen on suhtauduttava kriittisesti kuten yleensäkin juorujen kertojaan. Pitävähän monet henkilöt, jotka tuntevat Vesterisen parhaamia upseereita, näiden saamaa kohtelua täysin epäoikeudenmukaisena ja kohtuuttomana.

Esimerkkinä Vesterisen satuilusta on kuvaus käynnistä Pyhätunturilla matkalla Norjasta Rovajärven tykistöleirille. Vesterinen joko muistaa sen väärin tai ei ota huomioon, että retkeltä on elossa todistaja, minun äitini.

Komentaja rouvineen oli ollut elokuussa 1968 Pohjois-Norjassa puolustusvoimain komentajan, amiraali Johannessenin vieraana. Vierailu oli keskeytynyt, kun Johannessen, siis Naton kenraali, oli kutsuttu Osloon Tsekkoslovakiassa kriisin vuoksi. Keinoselle oli kotimatkalle sovittu Rovajärven tykistöleirin tarkastus. Väliin jäi nyt ylimääräistä aikaa, jolloin komentaja rouvineen ja adjutanteineen kävi Pyhätunturilla.

Retken ulkoiset puitteet muodostuivat Vesterisen mukaan kymmenen tunnin samoilusta tunturimaastossa, ja Vesterisen tv-haastattelun mukaan ainakin hänen omalla kohdallaan yhden appelsiinin voimin.

Omasta puolestani voisin todeta, ettei isäni yleensä harrastanut pitkiä retkivaelluksia. Yli neljän tunnin retkelle olisi jo varmasti otettu evästä, ja tuntien vanhempieni vieraanvaraisuuden, josta Vesterinenkin lienee joskus saanut nauttia, siitä olisi takuulla jo jaettu seuralaiselle, oli tämä millainen konna hyvänsä. Ja mukana olleen äitini Irma Keinosen lausunto:

"Kyllä me tunturilla kävimme, mutta hyvänen aika, enhän minä olisi kymmentä tuntia jaksanut, eihän Yrjöllä ollut sellainen tapanakaan; ei se mikään raskas reissu ollut."

Keinosen uudistustyö aiheutti usein vastustusta, mutta adjutantti näyttää vastoin virkavelvollisuuttaan asettuneen opposition rintamaan ja pyrkineen kaikin keinoin järjestämään aseita vastustajien käsiin, mikä läheisimmälle työtoverille on aina helppoa. Rivien välistä ja riveiltäkin voimme lukea klassisia "kaatamisen" välineitä: vähäisten kömmähdysten, kielteisten sattumien ja huonojen ilmaisujen paisuttaminen ja levittäminen ympäristöön, eristäminen, tulevien uudistusten negatiivinen värittäminen etukäteen. Lisäksi Vesterinen ilmoittaa kirjassaan olleensa piirteiltään "laiska" ja "pinnari". Luonteeltaan ja komentajan tehtäviä koskevien näkemystensä takia hän oli sopimaton Keinosen adjutantiksi.

Kuvauksista paistaa, että Vesterinen ei ollenkaan ymmärtänyt Keinosen paikoin sarkastistakin huumoria. Toisaalta on tietysti niin, että kaataja on aina kohdetta lähestyessään tosikko ja haluaa nähdä tämän asialinjasta poikkeavat ilmaisut moitittavina silloinkin, kun myönteisesti tai neutraalisti suhtautuva osaa ottaa asian huumorin kannalta.

Vesterisen kirjan ilmestyminen käynnisti mediassa - ja sen ulkopuolella - runsaasti kannanottoja, jotka kohdistuivat osaksi sen kirjoittajaan, osaksi sen kuvaamiin henkilöihin.

Moni on minulta suoraan kysynyt, miksi adjutantti Vesterinen kirjansa kirjoitti. Sitä on myös kirja-arvioissa pohdittu.

Turussa 8.11.1995 pidetyssä kirjakauppatilaisuudessa Vesterinen itse sanoi, että Keinosen adjutanttina olo oli hänelle trauma, ja että hän nyt kirjan ilmestyttyä tunsi helpotusta. En ihmettele traumaa, koska hän, niin kuin hän itse kirjassaan tuo esille, ei antautunut suorittamaan tehtäväänsä sen velvoitusten mukaan.

Vesterisen kirja on nähtävä puolustuspuheena tuomittavalle menettelylle. Hänen suhtautumisensa entiseen esimieheensä on psykologinen välttämättömyys, joka vuosien mittaan on voimistunut: Koska petin esimieheni, on hänen oltava kelvoton, muutoin minä olen kelvoton. Tai toisin sanoen: mitä parempi Keinonen, sitä pahempi Vesterinen. Jotain puuttuvaa sankarin sädekehää Vesterinen myös näyttää kaivanneen. Ehkä hän oli kysynyt neuvoa filosofi Kallistheneelta, joka oli kysymykseen, miten tulla kuuluisaksi vastannut: "Siten, että murhaa kaikkein kuuluisimman".

Voi hyvin kuvitella, miten adjutantti joutui koko ajan pelkäämään paljastumistaan ja sen seurauksia. Toki komentajalle vähitellen valkeni, että Vesterinen oli huono avustaja, mutta petoksen laajuus ei hänelle kai koskaan täysin selvinnyt, vaikka Vesterinen sittemmin oikeudessa esiintyikin syyttäjän todistajana.

Vaikka monet kriitikot ovat olleet sitä mieltä, ettei Vesterinen anna kaikista kohteistaan todenmukaista kuvaa, on heistä osa Keinosen kohdalla menettänyt kriitikon otteen, ja esitellyt Keinosta kirjoituksissaan Vesterisen antamien suuntaviivojen mukaisesti. Suomen johtavan sotahistorioitsijan everstiluutnantti Sampo Ahdon kirja-arviossa Sotilasajakauslehdessä oli paljastava kohta. Lainaan siitä osan:

"Kenraali Yrjö Keinosen puolustajia tuskin kuitenkaan löytyy suurin joukoin..." sekä "Useimpien 1960- luvun yliluutnanttien ja kapteenien tavoin en nähnyt kenraali Keinosta koskaan luonnossa, mutta siitä huolimatta tai ehkä juuri sen takia tunsimme häntä kohtaan melkoista epäluuloa. Tietomme olivat vain juurutasoa, mutta Vesterinen osoittaa, että ne olivat oikean suuntaisia."

Ahto ilmoittaa aivan oikein, että hän tuntee Keinosen etukäteen vain juoruista, mutta ei huomaa, että Vesterisellä on aikoinaan ollut osuus noiden juorujen syntymiseen ja leviämiseen.

Everstiluutnantti evp, joka oli toiminut pääesikunnassa koko Keinosen komentajakauden, vastasi Sampo Ahdolle Sotilasaikakauslehdessä 1/1996 muun muassa:

"Ahto on sitä mieltä, että Vesterinen antaa väärän todistuksen Kannisesta ja Jäppisestä, jotka hän itse tuntee. Kuitenkin hän nielee kakistelematta kaiken pahan, minkä Vesterinen kertoo Keinosesta, jota hän ei itse tunne!"

"Eikö kriitikon hälytyskellojen olisi pitänyt soida? Ei, vaan Ahto näyttääkin innostuneen ajatuksesta, että moisia keinosia pitää välttää..." ja edelleen: "Keinosen byrokratian kahleista vapaa ennakkoluulottomuus ei toki ollut kaikkien mieleen. Vahva uudistaja on usein alaisten mielestä rasittava.".. "Ahto arvelee, että vesterisiä tarvitaan, mutta keinosia ei. Näin varmaan olisi, jos tiedossa olisi ikuinen rauhantila. Käsittääkseni armeijaa Suomessa ylläpidetään sodan varalta. Sodassa tarvitaan nimenomaan keinosia. En tiedä, mitä virkaa vesterisillä olisi - ehkä heitä voitaisiin käyttää propagandalehtisten kirjoittajina."

Omasta puolestani lisäisin mielelläni: Propagandajoukoissakin vesteriset astuisivat näkyvästi kuvaan mukaan vasta sen jälkeen kun vihollinen on kuollut.

Kymen Sanomissa ja Kylkiraudassa oli everstien kirjoittamat arviot Vesterisen kirjasta. Kirjoituksissa on kritiikkiä Keinosen komentajuudesta, ja siihen eversteillä on toki oikeus, mutta ei heidän pitäisi kritiikkiään miltään osin perustaa petturiksi ja kaatajaksi luisuneen Vesterisen sammakkoperspektiiviin.

He kysyvät, onko oikein, että johtavassa asemassa olevien henkilöiden avustajat paljastavat yleisölle virkatehtävissään tietoonsa saamiaan asioita, toinen eversteistä jopa mainitsee esiin nousevan kysymyksen siitä, "mitä esimiehelleen lojaalin adjutanttin on sopiva julkisuuteen kertoa". Kysymys sinänsä on hyvä, mutta eihän se tähän yhteyteen sovi. Nämä kokeneet upseerit ovat sortuneet valikoivaan luetun ymmärtämiseen. Lojaalia adjutanttia ei näy mailla halmeilla, Vesterinenhän edusti virkatehtäväänsä suorittaessaan lojaalisuuden äärimmäistä vastakohtaa.

Minä pidän perustavana kysymyksenä sitä, onko oikein, että laillista virkaa hoitavan henkilön avustaja on vaikeuttamassa esimiehensä työtä ja osallistumassa hänen kaatamiseensa. Mielestäni se ei ole oikein. Hänen on avustajana toimiessaan jätettävä esimiehensä aikaansaannosten kritisointi muiden huoleksi. Sen arvioiminen, miten puolustusvoimien komentaja tehtävässään

onnistuu ja siihen mahdollisesti liittyvät käytännön toimenpiteet kuuluvat presidentille. Avustajan velvollisuuksiin kuuluu lojaliteetin säilyttäminen vaikka hampaita kiristellen.

Se, että adjutanti iskee entisestä esimiehestään juorutason tarinaa on sekin halpamaista, mutta silti vähäpätöistä verrattuna Vesterisen pöyristyttävään petturuuteen, mitä komentajan vastustajien asiamiehenä toimiminen merkitsi.

Vesterisen moraalittomuuden olisimme voineet jättää omaan arvoonsa, mutta meitä omaisia on todella hämmästyttänyt joidenkin kynäniekkojen pinnallisuus ja kritiikitön heittäytyminen kelvottoman adjutantin kelkkaan.

Edelleen pahastuin valtiotieteen tohtori Pekka Visurin Suomen sotilaassa julkaistussa kirjarvostelussa esiintyneeseen Keinosen arvioon ja lähinnä siksi, että Visuri on arvostettu tutkija, joten hänen sanoillaan on merkittävä painoarvo. Kirjoituksessaan Visuri osoittaa luottavansa täysin Vesterisen näkemykseen, ja välittää sanoman edelleen lukijoille kuin ainoana kattavana totuutena. Ahto sentään ilmoittaa omien tietojensa olevan juorutasoa, mutta Visuri jättää kertomatta, ettei hän itse ole Keinosen kohdalla asiantuntija. Vasta jouduttuaan kritiikkini kohteeksi Visuri huomaa vastineessaan todeta:

"Itse en ole syventynyt nimenomaan Yrjö Keinosen henkilökohtaiseen toimintaan muuten kuin tietooni saatettujen, usein ristiriitaisten näkemysten kautta."

Esimerkkinä mielestään ristiriitaisista näkemyksistä Visuri tuo esille presidentin adjutantin Urpo Levon kenraali Simeliukselle Keinosen eron yhteydessä kirjoittaman kirjeen, jossa mm. sanotaan:

"Presidentti on syvästi pettynyt ja myös närkästynyt siitä tavasta, jolla YK on asiaa hoitanut."

Asiantuntijalle kirje ei kuitenkaan kerro informaation ristiriitaisuudesta, vaan kuuluu Keinosta koskevaan "alkeistietoon", kertoohan Keinonen itsekin miten Kekkonen "julistui" hänen eromenettelynsä takia.

Keinosen tunteville viime aikojen keskustelu ei ole tuonut tästä "militaarilegendasta" mitään uutta, mikä olisi muuttanut käsityksiämme hänestä. Keinosesta kertynyt todellinen tieto muodostaa loogisen ristiriidattoman kokonaisuuden. Tieteessä sitä teoriaa tai näkemystä, joka ristiriidattomasti selittää havaitut tapahtumat, on pidettävä oikeana.

Toivoisin, että tutkijat tiedostaisivat vastuunsa erityisesti antaessaan henkilöistä kriittisiä lausuntoja ja vähintään ilmoittaisivat, minkälaista asiantuntemuksen tasoa he kussakin tapauksessa edustavat.

VÄÄRYTTÄ VETERAANEILLE

Elossa olevia veteraaneja on syvästi loukannut syksyn 1995 kirjoittelu, jossa kaikkien mittapuiden mukaan erinomaisesti ja uhrautuvasti tehtävänsä suorittaneiden isänmaanpuolustajien työ on yritetty saattaa huonoon valoon historiallisesti väärillä ja harhaanjohtavilla tiedoilla.

Järkyttävimpänä vääristelynä veteraanit ovat pitäneet Iltasanomien artikkeleita, joissa muun muassa Mannerheim-ristin arvoisesti taistelleen Pinnan väitettiin hyökänneen "ensimmäisen maailmansodan malliin" ja näin aiheuttaneen omille tarpeettomia tappioita, ja lehti toteaa lisäksi "ettei tänä päivänä tuollaisia tappiota hyväksyttäisi".

Sotahistoriamme kertoo, että asia oli juuri päinvastoin.

Jokainen armeija ja joukko olisi nytkin ylpeä, jos pystyisi kuukausia kestävien kiivaiden jalkaväen hyökkäystaistelujen jälkeen esittämään vastaavia 1:50 tappiolukuja omien eduksi.

Keinonen täytti aina esimiehen antaman käskyn siten, että sen sisältämä sotilaallinen tavoite saavutettiin. Sen sijaan hän ei turhaan vaarantanut miestensä henkeä, vaan valitsi jopa esimiehensä käskystä poikkeavan, vähemmän omia tappioita tuottavan hyökkäystavan.

Pinnan alipäällystön mietteitä kuvaa taistelulähetti kersantti Peltosen minulle joulukuussa 1995 lausuma toteamus:

"Sotahan olisi voitettu, jos kaikki komppaniat olisivat taistelleet Pinnan tavoin".

Miehistön mielipiteitä Keinosesta kuvaa sotamies Orvo Mikkilän syksyllä 1995 puhelinvastaajaani jättämä viesti:

"Täällä Orvo Mikkilä Rovaniemeltä. Kyllä oikein kyynel tulee silmään kun noin karkeasti kirjoitetaan. Parempaa upseeria ei ollut."

En tuntenut Mikkilää aikaisemmin. Myöhemmissä keskusteluissa selvisi, että hän oli taistellut isän rinnalla koko hyökkäysvaiheen ajan eli syksyn 1941 ja haavoittunut Pinnan viimeisessä taistelussa Goran kylässä vuoden viimeisinä päivinä.

Erityisen kummallista oli, että Iltasanomat ei suostunut julkaisemaan Pinnan miesten lähettämää vastinetta. Lehti ei myöskään antanut tilaa minun kirjoitukselleni.

Pinnan miesten kirjoittama vastine julkaistiin marraskuun lopulla 1995 Ilkka-lehdessä:

"KUNNIOITAMME KEINOSEN MUISTOA

Me Yrjö Keinosen sodanaikaisen komppanian, maineikkaan Pinnan komppanian, miehet olemme todella pahoillamme siitä julkisesta ryöpytyksestä, joka viime aikoina on kohdistunut suuresti arvostamaamme komppanianpäällikköömme.

Mannerheim-ristin ritari Yrjö Keinonen oli valmis harvinaista urhoollisuutta ja

johtamistaitoa osoittaen taistelemaan äärimmäisen vaikeissa oloissa isänmaamme vapauden puolesta.

Me hänen komppaniensa miehet osasimme jo ennakkoon aavistaa monipuolisesti lahjakkaalle Keinospelä suurta tulevaisuutta, mikäli hän sodan kurimuksesta selviää. Kun hän jo sodan aikana lähti Kadettikouluun, emme hetkeäkään epäilleet hänen mahdollisuuksiaan edetä myös aktiiviupseerin uralla.

Myöhemmin emme luonnollisestikaan ole enää päässeet läheltä seuraamaan Keinosen toimintaa, vaikka hän miltei kuolemaansa saakka piti yhteyttä "omiin poikiinsa". Sen olemme kuitenkin voineet todeta, että hän menestyi loistavasti Sotakorkeakoulussa ja eteni huimaa vauhtia puolustusvoimain komentajaksi. Lehdistä olemme lisäksi lukeneet, että hän halusi erityisesti vaikuttaa varusmiesten olosuhteiden kohentamiseen.

Valitettavasti olemme myös todenneet, että hänen työtoverinsa nimenomaan kenraalikusnassa eivät voineet hyväksyä Yrjö Keinosen nopeaa urakehitystä, mikä varmasti oli ainakin osittain perusteltuakin.

Yrjö Keinonen tuli puolustusvoimain komentajaksi aikana, jolloin puolustusvoimien asema ja valtakunnan poliittinen tilanne eivät olleet parhaat mahdolliset.

Sinä aikana olisi ollut toivottavaa, että kenraalikusntamme olisi puhaltanut yhteen hiileen. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, mihin varmaan kunnioittamallamme eteläpohjalaisista pääosin kootun Pinnan komppanian päälliköllä oli oma osuutensa. Puolueeton historiantutkimus aikanaan osoittanee, miten suuri oli Keinosen syyllisyys ja missä määrin syyllisiä olivat ne korkeat upseerit, jotka uhrasivat runsaasti voimiaan komentajansa työskentelyn vaikeuttamiseen.

Missään tapauksessa emme voi hyväksyä sitä tapaa, jolla suurta isänmaan ystävää ja puolustajaa tänä päivänä solvataan. Haudan takaa hän ei voi enää puolustaa itseään.

Seinäjoella 17.11.1995 monien Pinnan komppanian miesten puolesta

Aimo Hahtola, Seinäjoki
Kusti Laituri, Ala-Härmä

Veikko Vesterinen piti marraskuun alussa 1995 Kuopion kirjastotalossa kirjansa esitelytilaisuuden. Hän ei kirjoitustensa mukaan juurikaan arvosta veteraanien hyväksi tehtyä työtä.

Vesterisen esitys nostattikin paikalla olleiden vanhojen sotureiden suuttumuksen. Vastalauseensa eräs sodan kiirastulen kestänyt veteraani aloitti näin:

- Kuules, nyt olet lähtenyt mutapainiin, josta et vähällä selviää.

Veteraanien jatkotulituksessa Vesterinen alkoi silmäillä ovea:

- Tulee vähän kuuma, kun jäivät nuo pitkät kalsarit jalkaan. Eiköhän lopeteta.

Ja niin jätti Veikko Vesterinen taistelukentän pitkien kalsarien suojassa.

VÄITTELIJÄ HARHAPOLUILLA

Syksyllä 1995 saatiin kuulla, että lähiaikoina oli ilmestymässä väitöskirja sekä kenraaliluutnantti Ermei Kannisen muistelmat, joissa kummassakin oli odotettavissa tietoa Keinosesta.

Everstiluutnantti Pertti Salminen väitteli maanpuolustuskorkeakoulussa 13.12.1995 aiheesta "Sotilasjohto Kekkonen linjalla ja sen sivussa 1961-1966."

Kirjaan sisältyi myös epilogi Keinosen komentajakaudesta, joka osui varsinaisen tarkasteltavana olevan ajanjakson ulkopuolelle. Jo väitöstilaisuuden alussa väittelijä ilmoitti epilogin syntyneen kiireessä, koska aihe ei alunperin kuulunut väitöskirjan sisältöön.

Minua kummastuttaa edelleen, miksi akateemiseksi opinnäytteeksi tarkoitettuun kirjalliseen tuotteeseen on pitänyt lisätä osa, jonka heikkoa tasoa väittelijä itse joutuu heti väitöstilaisuutensa alussa kiireeseen vedoten puolustelemaan.

Minua hämmästytti lisäksi, että väittelijä valitti Keinosta koskevan materiaalin vähyyttä ja kertoi työtään haitanneen sen, ettei Keinoselta jäänyt päiväkirjaa. Salminen ei ollut kysynyt meiltä päiväkirjasta eikä muustakaan materiaalista, jota meillä on yli 70 kiloa, muun muassa isäni puheita, esitelmiä, haastatteluja, lehtiartikkeleita, kirjeitä, käsin kirjoitettuja muistiinpanoja ja yhteenvetoja.

Tähän materiaaliin tutustuminen olisi avannut toisen maailman, mutta sen hankkiminen ja läpikäyminen olisi vaatinut väittelijältä viitseliäisyyttä ja runsaasti aikaa. Keinonen keskusteli jatkuvasti asioistaan omaisten kanssa. Mieheni oli hänen uskottunsa, jolla oli tämän väitöskirjan kannalta keskeistä tietoa Keinosen näkemyksistä.

Vaikka Pertti Salminen oli turvautunut Keinosta koskevien tietojen hankinnassa haastatteluihin, hän ei ottanut yhteyttä meihin. Hän oli lisäksi tukeutunut teoksiin, joista muutamissa oli vain toisen käden tietoa Keinosesta. Lähteistä valtaosa on Keinosen vastustajien leiristä, tärkeimpänä ehkä Simelius.

Salminen kirjoittaa väitöskirjansa johdannossa: "Koska primaariaineisto oli peräisin sotilasjohdolta itseltään, päätin tarkastella asioita sen näkökulmasta." Salminen ei vakavasti etsi Keinosen näkökulmaa, eli Keinosen kohdalla hän ei pysy ilmoittamassaan tutkimuksensa lähtökohdassa. Keinosen oma näkökulma ei siis tule väitöskirjassa esille. Salminen ei kuvaa Keinosen omia mielipiteitä vaan vastustajien kuvitelmia niistä. Tämä tutkimusmethodinen virhe johti siihen, että väitöskirjan antama kuva Keinosesta vääristyi.

Väittelijä esittää teoksessaan, mitä Keinonen "ajatteli", "suunnitteli" tai "oli mieltä", mutta nämä väittelijän näkemykset eivät pidä paikkaansa, ja lähteillä, joihin hän vetoaa, on vain spekulatiivinen arvo. Kaikkiin väittämiin ei ole lähdettä, kirjoittaapa Salminen vastoin mainitsemansa lähteen tietoa.

Tästä syystä minun oli pakko ryhtyä ylimääräiseksi vastaväittäjäksi. Kysyin väittelijältä, miksei omaisia ollut haastateltu, vaikka haastatteluja oli muuten tehty. Tähän väittelijä ei osannut

antaa selvää vastausta.

Totesin, että väitöskirjassa oli Keinosta koskevien tietojen osalta virheitä. Toin esille, että väitöskirja pitäisi tämän vuoksi itse asiassa hylätä. Väitöskirjan johdannossa oli kuitenkin esitetty, että joissakin kohdin "kysymys oli ennemminkin siitä, miltä asiat sotilaasta näyttivät, kuin absoluuttisesta totuudesta". Väittelijä joutui myöntämään, että viittaamieni asioiden kohdalla oli kyseessä aikalaisten, lähinnä vastustajien näkemys eikä lopullinen totuus.

Tämä pelasti väitöskirjan.

Esitän esimerkkejä kohdista, joihin erikoisesti kiinnitin huomioni:

Salminen (s. 286): " Keinonen omaksui tämän (Neuvostoliiton) avustamisnäkemysen varsin pitkälle ja toi sitä esille..." "Suomen ei tarvinnut itse niin voimakkaasti varustautua, koska sopimus takasi avun."

Tiedän aivan varmasti, ettei Keinonen tällaista näkemystä omaksunut. Hänen mielestään ainoa reaalin sotilaallinen vaara oli idässä, ja sitä varten piti kaikin käytettävissä olevin keinoin varustautua. Ei hän unohtanut sitä, että kotitila oli venäläisten jaloissa.

Salminen itse kuvaa, miten puolustusvoimien johto oli jatkuvasti vaikeassa tilanteessa, kun toisaalta piti huolehtia puolustuskyvystä ja toisaalta ymmärtää talouselämän vaatimukset sekä korostaa hyviä suhteita Neuvostoliittoon. Hän tuo ansiokkaasti esille upseerien velvollisuuden "palvella kahta herraa" eli edistää hyviä idän suhteita ja samalla varustautua itää vastaan, mutta Salminen ei näköjään huomaa tai usko, että Keinosen lausunnot kuvastavat juuri samaa velvollisuutta.

Eri asia on, olivatko Keinosen kaikki lausunnot loppuun asti diplomaattisen harkittuja.

Edelleen Salminen (s. 352): "Hänen (Keinonen) materiaallinen ajattelunsa alkoi eräiden lausuntojen mukaan pohjata Neuvostoliiton yya-sopimuksen perusteella tarvittaessa antamaan apuun."

Tässä Keinonen on tulkittu täysin väärin. Hän oli ehdottomasti sitä mieltä, mitä ollaan tänäänkin, että 1960-luvulla materiaalipuoli oli heikoissa kantimissa. Pikaista parannusta määrärahapuolella ei näkynyt. Sen kohentamiseksi hänellä oli pitkän linjan strategia: Kansa oli saatava puolustusvoimien taakse. Tästä hän puhui usein. Yya:ta piti myös mahdollisuuksien mukaan käyttää määrärahojen hankkimiseen poliittisilta päättäjiltä, jotta meille saataisiin edes tyydyttävä yllätyshyökkäyksen torjuntakyky. Hyökkäyksen sattuessa olisi 1960-luvun puolustuskyvyllä jouduttu hyvin nopeasti siviilien kannalta tuhoisaan sissisotavaiheeseen.

Salminen (s. 353): "Hän (Keinonen) ajatteli, ettei suomalaisilla ollut mitään mahdollisuutta vastustaa Neuvostoliiton painostusta, joten tuli toimia niin, ettei heitä tarvinnut painostaa."

En täysin ymmärrä, minkälaista painostusta Salminen tarkoittaa, koska hän ei sitä selitä.

Päinvastoin hän ottaa itse (s. 286) Keinosen ajalta esille tapauksen, jossa Keinonen puolustusministeri Pentin kanssa torjui venäläisten ehdotuksen Reserviupseeriliiton lakkauttamiseksi. Painostusta siis vastustettiin tuloksellisesti.

Keinosen toimista sekä sodassa että rauhassa, myös komentaja-aikana ja sen jälkeen käy ilmi, että Keinonen oli valmis päättäväisesti kaikin käytettävissä olevin keinoin taistelemaan maahantunkeutujia vastaan.

Väleissä piti tietysti pysyä, jos se haitatta oli mahdollista, mutta venäläisetkin käsittivät, että Keinosen esiintyminen oli viran vaatimaa. Ilmeisesti tämä oli osaltaan syynä siihen, että neuvostoliittolaisten suhde häneen pysyi viileänä, joskin muodollisesti korrektina. He kyllä tajusivat, mikä Keinonen oli miehiään.

Sitä, miten Suomi " pärjäisi ryssille", ei meillä kotona laajemmin spekuloitu. Sehän riippuisi siitä, minkälaisen osan hyökkäyskapasiteetistaan suurvallan oli tässä teoreettisessa tilanteessa mahdollista maahamme kohdistaa, sekä siitä, missä kunnossa puolustusvoimamme kyseisenä ajankohtana olisivat. Kuitenkin isäni viittasi sissisotaan.

Salminen (s. 354): "Vielä eronsa aikoihin Keinonen suunnitteli tukevansa asemaansa "paljastamalla" Pöyhösen Neuvostoliiton vakoilijaksi".

Ei suunnitellut. Keinonen piti Pöyhöstä sopimattomana puolustusvoimain komentajaksi tämän kotiryssätoiminnan vuoksi. Hän halusi asian keskeisten päättäjien tietoon. Tätä merkitsivät hänen toimensa, mutta oman "aseman tukemisesta" ei ollut kysymys. Eropäätös oli tehty, ja Keinonen lähti kirjoittamaan sotamuistelmiaan, jotka oli tarkoitettu myös oppikirjaksi siitä, miten suomalaisen sotilaan oli taisteltava itsenäisyyden säilyttämiseksi.

Salminen (s. 355): "Keinonen olikin sittemmin hakenut tukea asemalleen Neuvostoliitolta ja SKP:ltä."

Väitteensä tueksi Salminen viittaa tässä tapahtumaan, jossa puolustusvoimain komentaja Yrjö Keinonen ilmoitti eropäätöksestään naapurimaiden sotilasasiamiehille. Tässä vaiheessa eropäätös oli jo julkistettu ja siis lopullinen, joten väite "tuen hakemisesta asemalle" on perusteeton, ja osoittaa väittelijän perehtymättömyyttä asiaan.

Salminen viittaa tämän väitteensä osalta myös Aarne Saarisen kirjaan, mutta ei näytä lukeneen sitä huolellisesti tai ei ole lukemaansa ymmärtänyt.

Heinäkuussa 1996 julkisuudessa otettiin jälleen esille Aarne Saarisen kirjassaan kertoma tapaus, jossa Keinosen vieraina marraskuussa 1968 olivat olleet Saarisen lisäksi suurlähettiläs Kovalev, ministeri Paavo Aitio, tulkki ja Saarisen muistin mukaan myös Arvo Pentti. Saarisen kirja perusteella on harhaanjohtavasti tuotu esille näkemys, että Keinonen olisi ollut neuvostojärjestelmän kannattaja. Koska ajatus on mieletön, otin yhteyden Saariseen 15.7.1996. Aarne Saarinen ei muista tarkalleen Keinosen tervehdyspuheessaan lausumia sanoja, mutta piti niitä "miellyttämisen haluna".

Kysyin vielä mitä mieltä hän oli Keinosen sanoista, johon hän vastasi: "Ei hän ollut tosissaan" ja "ei se ollut hänen vakaumuksensa, en minä sitä uskonut". Nauhoitetussa puhelinkeskustelutamme kävi ilmi, että Saarinen ymmärsi Keinosen tervetulo puheen sisältäneen tyypillistä tuon ajan yya-liturgiaa. Samanhan Saarinen tuo kirjassaan seuraavalla sivulla esille, minkä sekä julkinen sana että Salminen ovat jostain syystä halunneet jättää huomioon ottamatta. (Lisäys v. 2009. **Kirjahan ei ollut Saarisen itsensä kirjoittama ja tässä Saarisen pian kirjansa ilmestymisen haastattelussa torjui ilmauksen, jonka kirjan toimittaja Pentti Peltoniemi oli hänen kirjaansa kirjoittanut.**)

Keinonen haki koko kansan, siis myös vasemmistomme tukea puolustusvoimille, ei itselleen. Tätä ei ole tahdottu tajuta. Saarisenkin näyttää olleen vaikea omaksua ajatusta, että Keinonen halusi myös kommunistit puolustusvoimien taakse, mikäli se suinkin oli mahdollista. Saarinen lähti kommunistien ja puolustusvoimien vastakkainasettelutilanteesta, Keinonen taas pyrki talvisodan henkeen.

Väitöskirjatyössään Salminen (s. 355) viittaa myös "epävarmaan tietoon", jonka mukaan Keinonen olisi kriisitilanteessa suljettu huoneeseensa. Kyseessä oli sama epäsuosiossa olevan henkilön kohdalla käytetty vitsi, joka oli jo 1960-luvun alussa eräässä Sotakorkeakoulun työryhmässä kohdistettu puolustusvoimien ylipäällikkö Kekkoseen. Keinonen itse herjasta kuultuaan kommentoi lehtihaastattelussa: "Olisin päävartioston konepistoolimiesten kanssa heti pannut tuollaisen yrittäjät telkien taakse."

Epiloginsa lopussa Salminen tekee yhteenvedon: "Keinosen komentajuus osoittautuu lähdetietojen valossa poliittisen johdon kokeiluksi uudistaa puolustusvoimia ja saattaa se kontrolloidummin poliittisen johdon ulkopoliitiikan taakse. Kokeilu kuitenkin epäonnistui pahasti."

Tällaiselle yhteenvedolle en näe perusteita.

Poliittinen johto ei "kokeile" puolustusvoimain komentajanimityksellä. Poliittinen johto halusi silloin ja haluaa tänäänkin lojaalin komentajan, joka kehittää puolustusvoimia osana turvallisuuspolitiikkaa ja samalla osana suomalaista kansanvaltaista yhteiskuntaa. Mitä uudistuksiin tulee, niin Keinonen nimenomaan uudisti puolustusvoimia suuntaan, jonka poliittinen johtokin hyväksyi, ja jota sotilasjohto nykyisin pitää oikeana. Mitä ulkopoliitiikkaan tulee, osa upseeristoa oli niin syvästi eri linjoilla, ettei heitä komentajan "käskystäkään" olisi saatu poliittisen johdon näkemysten taakse. Asia korjaantui hiljalleen 1970-luvulla, kun valtaosa tällaisista upseereista siirtyi asenteineen eläkkeelle.

Jätin Helsingin Yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan tiedekuntaneuvostolle seuraavan lausunnon:

"Lausunto Pertti Salmisen väitöskirjasta

Ylimääräisenä vastaväittäjänä haluan antaa lausuntoni Pertti Salmisen väitöskirjasta, joka esitettiin julkisesti tarkastettavaksi 13.12.1995.

Väitöskirjan tarkastelujakso kattoi vuodet 1961-1966. Sotilaspolitiikan osalta en pysty arvioimaan väitöskirjaa tieteellisesti, eikä minulla ole siihen mitään huomautettavaa. Kuitenkin väitöskirjassa esitetään arvioita jalkaväenkenraali Yrjö Keinosen ajatuksista, suunnitelmista ja mielipiteistä, ja tarkastelujakson ulkopuolelle osuva epilogi Keinosen komentajakaudesta on jostain syystä liitetty kirjaan. Näiden osalta arvostelua voidaan esittää käytettyjen lähteiden yksipuolisuudesta ja suppeudesta. Kyseisessä osassa väitöskirjaa onkin pahasti kiireen makua.

Keinosen päiväkirjan puuttumista ei ole yritetty paikata haastattelemalla Keinosen uskottua, eikä juuri muitakaan tukijoita. Myös Keinosen tavoitteet jätetään kokonaan käsittelemättä. Tämä johtaa luonnollisesti yksipuoliseen kuvaukseen ja ko. luvun lopussa perustelemattomaan johtopäätökseen.

Erityisesti Keinosen ajatteluun, suunnitelmiin ja mielipiteisiin liittyvät väitteet sisältävät virheitä, jotka yhteydenotto läheisiin olisi voinut korjata.

Mikäli väitöskirjan epilogi yrittää esittää objektiivista arviota Keinosen kaudesta, niin se ei vastaa väitöskirjatutkimukselle kuuluvaa vaatimustasoa. Puutteina voidaan mainita vähäisten ja yksipuolisten lähteiden käyttö, analyttisen arvioinnin lähes täydellinen puute ja väitöksessä olevat yksikäsitteiset virheet. Väitöskirja toistaakin pääosin Keinosen vastustajien jo vuonna 1969 esittämän kritiikin.

Väittelijä kuitenkin toteaa (s. 17), että totuudellisuus on suhteellinen asia tässä väitöskirjassa, ja että joiltain osin kyse on pikemminkin sotilaiden näkemyksestä tapahtumien kulusta, kuin absoluuttisesta totuudesta. Väittelijä vastasikin väitöstilaisuudessa esitettyyn kysymykseen väitöskirjan totuudellisuudesta, että Keinosen osalta kirja esittää vain joidenkin aikalaisten näkemyksen. Tämä selittää virheet ja yksipuolisuuden.

Tämän vuoksi, ja kun otetaan huomioon Keinosen loppukauden pieni osuus väitöskirjan kokonaisuudessa ja se, että yksipuolinen ja osin virheellinen kuvaus sijoittuu varsinaisen tutkimusajanjakson ulkopuolelle, totean, että väitöskirjan puutteet näiltä osin eivät ole kokonaisuuden kannalta merkittäviä ja että ne eivät siten muodosta estettä väitöskirjan hyväksymiselle.

Marja Lappi

Lääket. lis."

Väittelijänkin mukaan kiireessä tehty tieteelliseltä kannalta onneton lisäys alensi monilta osin ansiokkaan tutkimuksen arvoa. Tutkimuksen ohjaajat ja viralliset vastaväittäjät ovat tästä myös vastuussa. Olisi toivonut, että maanpuolustuksellisesti merkittävän opinahjon ensimmäinen väitöskirjatasoinen oppinäyte olisi ollut täysipainoinen ja akateemista tasoa vastaava loppuun asti. Jälkiviisaana totesin, että minun olisi pitänyt vaatia epilogin poistamista. Se olisi ollut Salmisen, Keinosen ja puolustusvoimien yhteinen etu.

Salmisen väitöskirja päättyy näin: "..oli kysymys siitä, että sotilasjohto ja likimain koko upseeristo ajatteli koko ajan puolustautuvansa Neuvostoliiton hyökkäystä vastaan, mutta pyrki puhumaan ja käyttäytymään ulkopoliittista linjaa vaarantamatta yya-sopimuksen hengessä."

Komentaja Yrjö Keinonen oli tästä Salmisen mainitsemasta upseerien kaksoisroolista huippuesimerkki: hän valmistautui idän hyökkäyksen varalle, mutta joutui puheissaan käyttämään yya-liturgiaa.

KANNISEN MUISTELOT

Toinen odotettu Keinosesta kertova kirja oli kenraaliluutnantti Ermei Kannisen muistelmateos "Vuodet myrskyn varjossa".

Kanninen tunsikin Keinosen aina yhteisen kadettikurssin ajoilta lähtien, heillä oli paljon kosketuskohtia. Isä varmasti arvosti Kannista paitsi hänen lahjakkuutensa vuoksi, myös siksi, että Kannisen kanssa sai ystävänä kiistellä.

Kanninen kertoi minulle joulukuussa 1995, ehkä vähän nolon näköisenä, että hänen kirjaansa tulee anekdootti, jossa Keinonen jo joitakin aikoja eläkkeellä oltuaan mainitsee, ettei jalkaväenkenraaliksi ylentämisensä jälkeen ollut enää niin kiinnostunut noista komentajanhomista.

- Huuli! huudahti heti eräs Keinosen syvällisesti tuntenut everstiluutnantti, jolle jutun kerroin.
- Tuollaisia se aina heitteli, että saisi aikaan hyvän kiistelyn, sanoi hän.

Kun luin Kannisen muistelmia, niin tosiaan, kirjassa kerrottiin, että "siitä sukeutui pitkä kiistely". Mutta kirjasta sai sen kuvan, että tapaus sattui Keinosen komentaja-aikana eikä hänen jo eläkkeellä ollessaan, niin kuin Kanninen oli minulle aikaisemmin kertonut. Minä tietysti soittamaan Ranskaan Antibesiin Kanniselle, joka totesi, että Keinosen eläkeajanahan se keskustelu todella käytiin, mutta

- Unohtuiko se ajankohta pois, ohhoh!

Oli minulla muutakin huomautettavaa. Kanninen kertoi kirjassaan "uutena asiana" kellarijuttuun liittyvän tapauksen. Keinosen ja Kannisen palatessa iltamyöhällä Tampereelta työmatkalta Keinonen oli pysähtynyt matkalla keskustelemaan kellarin räjäytystöitä johtaneen pioneeriupseerin kanssa. "Tätä tapaamista tutkijaviranomaiset eivät saaneet selville", kirjoitti Kanninen. Yöllinen keskustelu oli kuitenkin oikeudessa perusteellisesti käsitelty, ja pöytäkirjasta kävi ilmi, ettei kapteeni ollut ajoissa saanut viestiä iltapäiväksi suunnitellusta tapaamisesta, mistä syystä keskustelu oli jouduttu siirtämään noin hämäräperäiseen vuorokaudenaikaan.

Kanninen kertoo kirjassaan isän sairausajalta peräisin olevasta valokuvasta, jossa kävelen isän kanssa ulkona. "Puhumaan Yrjö ei enää silloin pystynyt", kirjoittaa Kanninen. Tosiasiassa tämän kuvan ottamisen jälkeen isä aloitti "Huipulla"-kirjan sanelun, joka kesti kolme viikkoa.

Kannisen kirjan mukaan televisiossa esitettiin pari päivää ennen isän kuolemaa "Huipulla"-kirjaa koskeva haastattelu. "Huipulla"-kirja ei kuitenkaan ollut silloin vielä edes ilmestynyt, vaan kuolemaa edeltävänä iltana esitetty ohjelma kuului haastattelusarjaan "Itse asiasta kuultuna".

Kanninen kertoo Kekkonen esittäneen ohjelmasta kiitoksensa puhelimitse. Näin ei ollut, vaan kiitokset tulivat kirjeitse. Eipä kai Kekkonen "Huipulla"-kirjan johdosta olisi kiitoksia esittänytkään, toihan Keinonen kirjassaan esille hienovaraisen selkeästi sen, että Kekkonen oli hyväksynyt kotiryssätoiminnan, josta Keinonen oli kaksi kertaa käynyt hänelle puhumassa.

Kysyin Kanniselta, sopiiko hänelle, että julkisesti korjaisin nämä virheet.

- Totta kai, oli reilun miehen vastaus, - nämähän olivat vain muisteloita.

Kanninen luonnehti Keinosta tämän kuoleman jälkeen Seuran haastattelussa 4.11.1977. Kadettikouluajalta hän kertoo:

"Keinonen oli jo silloin kylmän harkitseva matemaattisella tavalla ajatteleva sotilas. Hän oli terveellä tavalla kunnianhimoinen ja otti kaiken vakavasti."

...

"Rintamakomentajana hän oli luonteeltaan looginen, arvioi tilanteet pitkälle, näki etukäteen vaihtoehdot ja arvioi vihollisen suunnitelmat. Hän pystyi löytämään ne ratkaisut, joilla selvisi pyrkimiinsä päämääriin."

Komentaja Keinosesta Kanninen kertoo, ettei tämä hyväksynyt sääntöjä, joita ei voinut valvoa, ei myöskään sääntöjä, jotka osoittautuivat armeijalle kielteisiksi, jollei niillä ollut koulutuksellista merkitystä. Keinosen uudistuksia ei peruttu, toteaa Kanninen.

OMITUISTA OIKEUTTA

Syksyllä 1995 tuli julkisuuteen vahvistus sille, että Keinosta vastaan oli ollut käynnissä aktiivinen kaatamistoiminta. Oikeusprosessiakin on syytä tarkastella tästä uudesta näkökulmasta. Lisäksi on syytä tiedostaa, että hallinnollisia tulkintoja Keinosen asioissa oli suorittamassa hänen ehkä pahin vastustajansa, puolustusministeriön kansliapäällikkö kenraaliluutnantti Pöyhönen, joka myös johti muuta Keinosta koskevaa tutkimusta.

Keinosen asiaa käsiteltiin sekä hovioikeudessa että korkeimmassa oikeudessa. Hovioikeudessa käsittely oli suullista, ja siellä kuultiin sekä syyttäjän että puolustuksen todistajia. Korkeimmassa oikeudessa käsittely tapahtui kirjallisesti hovioikeudessa syntyneiden asiakirjojen perusteella. Hovioikeuden todistajalausunnot on sanasta sanaan kirjoitettu oikeuden pöytäkirjoihin, joita liitteineen kertyi tuhansia sivuja.

Puolustusministeriössä kerättiin kevään ja kesän 1969 aikana puolustusvoimain komentajan normaaleja virkatoimia, joissa väitettiin olevan epäselvyyksiä. Puolustusministerin ja kansliapäällikön johdolla pidettiin syksyllä 1969 näyttävä tiedotustilaisuus, jossa tekaistut syytteet saatettiin ministeriön arvovallalla julkisuuteen. Tarkoitus oli, että lukumäärältään kymmeneen nousut syytteiden määrä pystyisi mustaamaan Keinosen maineen. On syytä muistaa, että Kekkosen valtuutus Keinosen rumentamiseen oli vielä tuolloin vahvasti vaikuttamassa asioiden kulkuun. Seurasihan presidentti salakuuntelunkin avulla Keinosta, koska oli mahdollista, että tämä toisi julkisuuteen kenraali Pöyhösen arveluttavat idänsuhteet ja presidentin osuuden tässä asiassa.

Keinosen kysyttyä puolustusministeriön edustajalta, miksi ministeriön virkamiehet vainoavat häntä perusteettomin syytöksin, oli vastaus: "Tämä on meille leipäkysymys."

Oikeusprosessin aikana syytöksien perusteettomuus tuli selväksi, ja ministeriön mehevä syytenippu kutistui rusinaksi. Jäljelle jääneistä syytteistäkin oikeusoppineet olivat keskenään eri mieltä.

Korkeimman oikeuden esittelijäneuvos Erkki Ahosen kirjallisen esittelytekstin mukaan Keinonen oli syyllistynyt varomattomuuteen, mutta ei omanvoitonpyyntöön. Korkein oikeus poikkesi esittelijäneuvoksensa kannasta ja katsoi Keinosen syyksi seuraavat asiat:

Adjutantti virhe - Keinospelä sakkaja

Adjutantti Vesterinen oli esittänyt komentajalle nipun laskuja. Tällöin Keinonen oli antanut ohjeet laskuihin tehtävistä merkinnöistä. Adjutantti oli merkinnyt eräaseen alle 500 markan laskuun virheellisesti, vastoin Keinosen ohjetta "diplomaattikuntaa", vaikka kyseessä oli kotimainen tilaisuus. Merkintöjensä jälkeen adjutantti oli tuonut kyseiset laskut myöhemmin allekirjoitettaviksi, eikä komentaja tällöin ollut huomannut Vesterisen tekemää virhettä.

Virheellistä merkintää käsiteltiin hovioikeuden istunnossa 9.2.1970. Oikeuden pöytäkirjassa on yli kuusi sivua Vesterisen sekavia selityksiä merkinnän syntymisestä. Kun adjutantti ei

kyennyt selvittämään oikeudelle puheenjohtajaa tyydyttävästi tätä yksinkertaista kuittijuttua, joutui syytetty Keinonen puuttumaan asiaan.

Oikeuden pöytäkirjojen mukaan käytiin seuraava keskustelu:

Keinonen:

- Miten on mahdollista, että adjutantti käy samojen laskujen kanssa 3-4 kertaa puheillani. Luulen, että olisin erottanut sellaisen adjutanttin, joka 3-4 kertaa työntää eteeni samoja laskuja tilaisuuksista, joiden vieraiden ilmoittautumiset hän itse on ottanut vastaan...Todistaja tuli kokonaislaskun kanssa luokseni ja ilmoitti että tässä on nyt sen Hauhon tilaisuuden lasku. Siinä yhteydessä oli puhetta, että määrärahat ovat niukat; muistaako todistaja tällaisen?

Vesterinen:

- En muista.

Keinonen:

- Kysyisin todistajalta, oliko meillä mitään puhetta siitä, että kysymyksessä oleviin Hauhon kotimaisia vieraita koskeviin laskuihin tehtäisiin merkintä "diplomaattikuntaa?"

Vesterinen:

- Käsittääkseni ei ollut.

Keinonen:

- Katsooko todistaja, että tämä virhe "diplomaattikuntaa rouvineen" on hänen tekemänsä ja johtuu erehdyksestä?

Vesterinen:

- Kuten äsken mainitsin, katson.

Keinonen:

- Onko todistajan käsityksen mukaan puolustusvoimain komentajassa mitään syytä tai osuutta siihen, että tuollainen virheellinen merkintä on syntynyt?

Vesterinen:

- Käsittääkseni ei ole.

Komentaja tuomittiin varomattomuudesta sakkoihin, koska hän ei ollut huomannut adjutanttin tekemää virheellistä merkintää.

Kenraaliluutnantti Särkiö on kirjassaan "Kruunun sarkaa" todennut, että Keinosen päälle kaatui epäselvyyksiä joissakin kellaria ja matkalaskuja koskevissa asioissa, ja että nämä olivat sellaisia, "että kunnollisen adjutanttin olisi tullut kyetä esimiehensä mokomalta sotkulta suojaamaan."

Mutta Keinosella ei ollut kunnollista adjutanttia, vaan kaataja, jonka tarkoituksaan ei ollut esimiestään "sotkuilta suojata".

Eräästä oikeudenistunnosta palattuaan isä kertoi seuraavaa:

- Adjutantti Vesterinen oli syyttäjäpuolen todistajana. Istunnon lopulla minulta tiedusteltiin, oliko minulla vielä todistaja Vesteriseltä jotain kysyttävää. Tähän vastasin: Ei minulla mitään var-

sinaista, mutta voisin tietysti kysyä, miksi todistajan naama on niin punainen.
Vastausta ei silloin tullut. Nythän me tiedämme miksi.

Erilaisia näkemyksiä suhdetoimintatilaisuuksista

Puolustusvoimain komentajan rouvalla oli komentajan virkaan liittyvä suhdetoimintatehtävä. Hän oli esimerkiksi kastanut tykkivene Karjalan tämän vesillelaskutilaisuudessa eli oli tämän kummi.

Komentajan oli toivottu järjestävän rouvan 50-vuotispäivän johdosta virallinen vastaanotto. Se järjestettiin virka-aikana komentajan asunnossa. Keinokset eivät edes henkilökohtaisesti tunteneet kaikkia vieraita, kuten Punaisen Ristin ja tykkivene Karjalan edustajia. Kenraalien rouvat olivat myös mukana. Keinosen mukaan tilaisuus johtui hänen komentaja-asemastaan, jonka vuoksi lasku 317,75 mk maksettiin puolustusvoimien varoista. Tämä osoitti Korkeimman oikeuden mielestä varomattomuutta, joskaan ei omanvoitonpyyntöä.

Todettakoon, että äitini syntymäpäiväiltä pidettiin sukulaisille ja ystäville juhlat, jotka isä maksoi luonnollisesti omasta pussistaan.

Keinonen piti Hauholla suhdetoiminta- ja informaatiotilaisuuden, jonne oli kutsuttu ympäri Suomea asuvia nimenomaan sellaisia läheisempiä ja kaukaisempia sukulaisia, jotka Keinonen tapansa mukaan oli mobilisoinut puolustusvoimien asia- ja suhdetoimintamiehiksi, tai jotka aktiivisesti osallistuivat vapaaehtoisen maanpuolustustyön tukemiseen huomattavalla taloudellisella panoksella. Noin 800 mk:n lasku maksettiin komentajan edustustililtä. Oikeuden mielestä tämä oli osittaista omanvoitonpyyntöä.

Keinosen tapa "Yksi tie, kaksi asiaa" - omanvoitonpyyntöä.

Keinonen oli ottanut matkoilleen vuodenvaihteen 1968-69 molemmin puolin adjutantiksi sotilasmestari Unto Anderssonin. Tuolloin Keinonen ei enää pitänyt Vesteristä luotettavana.

Sotilasmestari Andersson oli muun muassa Suomen olympiajoukkueen hieroja Meksikossa 1968, jossa Keinonen oli kuullut hänen lähtevän pian eläkkeelle. Keinonen halusi siirtää sotilasmestari Anderssonin osaamisen urheiluvallmentajana ja urheiluhierojana eri joukko-osastojen käyttöön.

Hän otti Anderssonin mukaansa varuskuntiin, joissa Andersson tapasi urheiluvallmentajia ja urheilijoita ja piti oppitunteja. Iltaisin Andersson hieroi Keinosta tämän maksamaa erillistä korvausta vastaan, ja samalla Keinonen sai itse lisätietoja urheiluvallmennuksesta. Kun Andersson yritti kieltäytyä korvauksesta, Keinonen oli sanonut: "Sitten ei minua hierota".

Osalla Anderssonin matkoista oikeus ei nähnyt mitään huomauttamista. Osalla taas Andersson ei oikeuden näkemyksen mukaan ollut antanut riittävästi opetusta. Oikeuden mielestä tämä osoitti Keinosen omanvoitonpyyntöä.

Mitenkähän nyt komentajan kaatajaksi ilmoittautunut majuri Vesterinen olisi näillä matkoilla

adjutantina hyödyttänyt puolustuslaitosta paremmin kuin sotilasmestari Andersson?

Virkatehtävät matkoilla

Oikeuden mielestä varomattomuutta, vaan ei omanvoitonpyyntöä, oli Keinonen osoittanut myös kahden Keski-Suomeen suuntautuneen matkan kohdalla. Keinosen mielestä matkat olivat virkamatkoja, koska hän hoiti niillä virkatehtäviä. Oikeudenkin mielestä matkoilla hoidettiin virkatehtäviä, mutta ei tarpeeksi.

Kuuluuko kallon räjäyttäminen pioneerien koulutukseen ?

Kellarijuttu ei pääpiirteissäänkään liene enää kovin monen lukijan tiedossa. Nyt kun siihen mediassa on viitailtu, pidän tarpeellisenä käsitellä tätä tapahtumasarjaa.

Hauhon Kukkianjärvellä oleva kesäpaikka sai palvella paitsi puolustusvoimien suhdetoimintaa, myös Keinosen vastustajia.

Pioneerit olivat siellä olleet kolme viikkoa syyskuussa 1968 puolustusministeriltä saadun suullisen luvan jälkeen työssä Keinosen kustannuksella. He olivat räjäyttäneet kellarikuopan ja tehneet joitakin betonitöitä. Puolustusministeriö oli tarkistanut työn paikan päällä, laskuttanut varusmiesten työstä, ja Keinonen oli maksanut laskun jo marraskuussa 1968. Pioneerit olivat saaneet koulutukseensa kuulunutta harjoitusta, ja puolustusvoimilta oli säästynyt tarvikkeiden hinta ja komennusrahat, jotka Keinonen oli myös maksanut.

Kaiken piti siis olla kunnossa. Olihan Keinonen keskustellut vielä puolustusvoimien juristin asessori Olavi Kortteen kanssa, jonka mukaan asia kyllä oli juridisesti kunnossa, mutta ei viisasta. No eipä tietenkään, varsinkin kun vihamiehiä oli joka kulman takana ja kuten nyt tiedämme, lähempänäkin.

Kesämökin hirsisauna oli uusi ja hyväkuntoinen, mutta oli osoittautunut liian pieneksi edustuskäyttöön. Uuden saunan Keinonen oli tilannut Oy Hirsirakentajilta ja luonnollisesti maksanut senkin itse. Varusmiehet eivät tätä saunaa rakentaneet, vaikka tällainen ties mistä syötetty käsitys julkisuudessa ja kirjoissa jatkuvasti kummittelee.

Keinosella oli siis puolustusministerin lupa ja hän oli esityksensä mukaan maksanut paitsi tarvikkeet myös korvauksen pioneerien työstä; viimeainittu poikkesi normaalikäytännöstä. Yleensä pioneerien siviileille tekemästä työstä ei laskutettu. Lisäksi puolustusministeriö huhtikuun alussa 1969 oli antanut julkisuuteen lausunnon, jossa oli todettu, että Keinosen kellari työ oli hoidettu asianmukaisesti.

Hallinto-opin professori Olavi Rytkölä tiivistää antamansa lausunnon lopuksi:

"Jalkaväenkenraali Keinonen ei ole ko. rakennustyötä huvilalleen suorittuaessaan menetellyt edellä kosketelluissa suhteissa millään tavoin voimassa olevien säädösten tai niihin perustuvien yleismääräysten vastaisesti."

Tästäkin asiasta oli kuitenkin saatava jotain syytettävää. **Suorttasen luvan ehtona oli ollut, että työt ovat koulutusta. Jos nyt saataisiin jotenkin todistetuksi, että työt eivät olleetkaan koulutusta, voitaisiin väittää, että lupa ei ollutkaan voimassa.** Tätä koulutuskysymystä käsiteltiin toista vuotta useissa oikeuden istunnoissa lukuisia todistajia kuullen. Todistajien satasivuisista lausunnoista rakentui merkillinen kuva Suomen armeijan pioneerikoulutuksesta. Koulutus kyllä tapahtui noudattaen pääesikunnan ohjeita ja vastaten taistelukentän vaatimuksia. Mutta todistajina esiintyneiden pääesikunnan korkeiden pioneeriupseereiden näkemykset olivat ristiriidassa sekä ohjeiden että käytännön kanssa.

Esitän muutamia otteita asian käsittelystä.

Töitä johtanut ja myös syytteen saanut Panssariprikaatin Pioneerikomppanian kapteeni Martti Siitonen oli Keinoselle todennut ennen töiden aloitusta, että ne kuuluvat koulutukseen. Oikeudessa hän todisteekseen esitti vuodelta 1965 olevan ja silloin voimassa olleen pääesikunnan lähettämän pioneeritarkastajan koulutusohjeen 1/65, jossa todetaan "Linnoittamiseen liittyvästä louhinnasta" seuraavaa:

"Kalliomaaston pesäkkeet tehdään esim. kivistä ja betonista kallion päälle tai ne louhitaan kallioon..."

"Kalliomaastossa tapahtuvaan linnoittamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska hallitsevilla, ympäristöstään kohoavilla maastokohdilla kallio on usein niin lähellä pintaa, ettei tyydyttävää suojaa voida aikaansaada pelkästään kaivautumalla."

"Mikäli kalliota on käytettävissä, ja mahdollisuudet linnoitteiden louhimiseen kalliolla ovat olemassa, sitä on aina pyrittävä käyttämään hyväksi".

"Louhintakoulutuksessa on koulutettavien kalustonkäsitteilyopetuksen ohella kiinnitettävä jatkuvasti huomiota myöskin louhintamenetelmien oppimiseen ja kehittämiseen."

Pioneerikapteeni Siitonen oli ottanut ohjeen todesta ja totesi oikeudessa:

- Ohjeen 1/65 ovat allekirjoittaneet kenraalimajuri Saukkonen ja pioneeriosaston päällikkö eversti Tiainen, jotka ovat molemmat henkilökohtaisia esimiehiäni aseteitse, ja joitten antamia käskyjä minä en voi muuta kuin noudattaa.

Kapteeni Siitosen näkemystä tuki Etelä-Suomen sotilasläänin esikunnan koulutustoimiston toimistoiesiupseeri. Hän oli aikaisemmin toiminut vuoden Panssariprikaatin koulutustoimistossa. Hän selosti koulutuksen pysyvääskäskyä 27.2.68, jonka mukaan Kymen Pioneeripataljoonan on käsketty kouluttaa muun muassa Panssariprikaatin Pioneerikomppanian louhintalaitteiden käyttäjiä.

- ... konekursilla opittavat asiat:"...tyydyttävästi kalliolouhinnan perusteet ja avolouhinnan porausmenetelmät..." "Kurssin jälkeen joukko-osastoissa annettavan käytännön harjoittelun ja jatkokoulutuksen perusteella koneenkäyttäjien kokemusta lisätään ennen kaikkea maastossa."...Mikäli halutaan puhua siitä, minkä vuoksi Panssariprikaatin

tulisi antaa louhintakoulutusta, josta nyt tällaisen koulutusohjeen ilmestyttyä ei ole epäilystäkään ...

Näiden koulutusta koskevien ohjeiden mukaan Panssariprikaatissa oli toimittu ja toimittiin edelleen, ja toiminta Keinosen mökillä oli siten tälle pioneeriyksikölle kuuluvaa ohjeiden mukaista koulutusta.

Panssariprikaatin esikuntapäällikkö, everstiluutnantti Olli Tikka vahvisti todistajana oikeudelle:

- ...olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että Panssariprikaatin pioneereilla täytyy olla taito murtaa kalliota tehokkaan estearvon saavuttamiseksi ... esimerkiksi voimakkaan vihollispanssarikiilan hyökkäyksen keskeyttämiseksi... Näin ollen ei ole mitään hätää koulutuksellisestikaan, että tätä louhintatyötä tehtiin, koska pidän sitä tärkeänä pioneereille.

Pääsikunnasta löytyi kuitenkin pioneeriupseeri everstiluutnantti Martti Hyvärinen, joka tulkitsi asian oikeudelle näin:

- Kun alussa oli puhe ohjeesta, toteaisin, että se on teknillinen ohje. Se on nimenomaan kantahenkilökunnan yleissivistystä varten...ei siinä vaiheessa välähtänyt mieleen, että joku saattaisi ottaa sen kirjaimellisesti ja siis täysin poikkeavasti joukkonsa koulutustavoitteista ryhtyä sitä opettamaan.

Keinosen puolustusasianajaja varatuomari ye-everstiluutnantti Kalle Uola:

- ...kuuluuko louhinta, betonityöt ja maankaivuu linnoittamiseen?

Hyvärinen:

- Kaikki ovat linnoittamistyön osia.

Keinonen:

- Onko Panssariprikaatin Pioneerikomppanian varusmiehiä vuosittain käytetty ja käytetäänkö edelleen rannikkolinnakkeilla myös louhintaan?

Hyvärinen:

- Vuodesta 1969 lähtien kyllä.

Oikeudessa tuotiin esille, että Keinoselle työskennellyt Panssariprikaatin pioneeriyksikkö oli suorittanut aikaisemminkin muualla varsin mittavia louhintatöitä ilman huomauttamisen aihetta ja sen varusmiehiä oli käytetty vuonna 1968 ja edelleen käytettiin rannikkolinnakkeilla myös louhintaan.

Edellä olevasta huolimatta Hyvärinen esitti näkemyksen, että louhinta ei kuulu juuri tälle pioneeriyksikölle, vaan käytännössä eräälle toiselle yksikölle.

Siitosen puolustusasianajaja varatuomari majuri Väinö Lehto kysyi:

- Miten kenttälainnoittaminen suoritetaan kallioon?

Hyvärinen:

- Olemme tulleet siihen tulokseen, että nykyaikaisessa sodassa meillä ei ole siihen yleensä mahdollisuuksia, ellei jossakin selustassa ole käytettävissä louhintayksiköitä, joilla mahdollisesti on aikaa louhia. Taistelujoukot kalliolla joutuvat turvautumaan kallionkoloihin ja käyttämään puuta hyväkseen.

Lehto:

- Sallinette, että minä luen pioneeritarkastajan koulutusohjeesta 1/65. Palautan mieliin, että tässä sanotaan näin "Kalliomaastossa tapahtuvaan linnoittamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota". Suomen puolustuksessa on tarkoitus myöskin mennä kallion sisälle eikä oleilla vain kallion koloissa. Onko tämä ymmärretty oikein?

Hyvärinen:

- Kyllä, täysin. Tämä on aivan oikea pyrkimys. Eri asia vaan on, onko meillä tähän mahdollisuuksia koulutuksessa.

Koulutustarve oli siis ilmeinen. Oikeudessa todistettiin, että everstiluutnantti Hyvärinen varsin hyvin tiesi, että Panssariprikaatin pioneerit saivat kyseistä koulutusta vuosittain. Siksi voi vain ihmetellä Hyvärisen kantaa, joka tulee esille oikeudessa käydyssä keskustelussa:

Keinonen:

- ... Jos joku lahjoittaisi rahat ja tarjoaisi kalliot ja muut mahdollisuudet, järjestettäisiinkö 4-5 päivän pituinen kurssi?

Hyvärinen:

- Ei järjestettäisi.

Keinonen:

- Kummallista... Kun nyt pikatieverkosto on tavattomasti lisääntynyt maassamme ja pikatieverkoston suluttaminen on vaikea ongelma, niin onko pioneeripuolella harkittu sitä, että suluttaminen voisi tehokkaimmin tapahtua louhimalla kallioleikkaukset esteeksi...

Everstiluutnantti Hyvärisen tulkintoja kertasi myöhemmin toinen pääesikunnan pioneeriupseeri, joka nimitti koulutusohjetta 1/65 "informaatioksi", joka "ei velvoita" koulutukseen.

Syytetty kapteeni Siitonen viittasi tällöin jälleen edellä mainittuun koulutusohjeeseen ja totesi oikeudelle:

- Kun tulin Panssariprikaatiin vuonna 1967, pidin välittömästi huolen siitä, että tätä koulutusohjetta Panssariprikaatissa noudatettiin...Jos tällainen pioneeritarkastajan koulu-

tusohje ilman minkäänlaisia rajoituksia tulee Panssariprikaatin esikuntaan 20 kappaleena ja jaetaan sieltä yksikköihin, niin onko sitten rikollista ruveta sitä toteuttamaan vai olisiko minun pitänyt ottaa yhteys pioneeritarkastajaan ja kysyä, oletteko tosissanne vai onko ohje vahingossa tullut Prikaatiin jopa 20 kappaleena.

Oli siis olemassa selkeät koulutusohjeet, joita myös käytännössä vielä oikeudenkäynnin aikanakin toteutettiin. Pääesikunnan korkea-arvoiset pioneeriupseerit saivat kuitenkin valkean muuttumaan mustaksi. Oikeudessa pioneerien tulkinnoista se, jonka mukaan työt eivät olleet koulutusta, pääsi voitolle.

Kolmen vuoden prosessi päättyi 17.5.1972 Korkeimman oikeuden päätökseen.

Kapteeni Siitonen noudattaen voimassa olevia ohjeita oli korjannut yksikkönsä koulutus suunnitelmaa vallitsevan käytännön mukaiseksi. Tämä tulkittiin kuitenkin rikkeeksi, josta tämä pätevä, työnsä tunnetusti kiitettävästi suorittava upseeri tuomittiin korkeimmassa oikeudessa arestirangaistukseen, mikä mielestämme oli suuri vääryys.

Keinonen tuomittiin sakkoihin omanvoitonpyynnöstä, koska hän oli toiminut omassa asiassaan. Rahallista hyötyä hänen ei todettu saaneen, hänhän oli maksanut kaikki ministeriön esittämät laskut. Lisäkorvauksia ei tullut maksettavaksi.

Voi hyvin kuvitella, mitä mieltä Keinonen oli tuomion oikeudenmukaisuudesta. Olihan joka kohdassa kyse tulkinnanvaraisuuksista ja puolustusvoimain komentajan harkintavallasta. Hyvä tarkoitus oli käännetty hänen viakseen. Mutta tavoitteenahan ei ollutkaan etsiä oikeutta, vaan saada Keinonen jonkin pykälän perusteella tuomituksi. Häntä puoltavat todistajalausunnat ja sitova kirjallinen näyttö jätettiin huomioonottamatta.

Sakkoja tuli maksettavaksi kaikista tuomioista yhteensä 4.500 mk, lisäksi oikeudenkäyntikuluja 1.123 mk.

Korkeimman oikeuden päätöksen saatuaan isä totesi:

- Jos minä en olisi saanut sakkoja, kaksi upseeria olisi jouduttu tuomitsemaan väärästä valasta.

Tämän näkemyksensä sekä sen, että oli mielestään joutunut oikeusmurhan kohteeksi hän on omakätisesti kirjoittanut oikeudenkäyntiä koskeviin papereihin. Hän ei ollut näkemyksessään yksin.

Hän ei oikeudessa puolustautunut kaikilla niillä keinoilla, joita hänellä olisi ollut käytettävissään. Hän ei halunnut tuoda julkisuuteen kaatajiensa laittomuuksia.

Isäni totesi sukulaisilleen järjestämässään tilaisuudessa:

- Kenraalin on asetettava maanpuolustuksen etu oman edun edelle, muuten kenraali ei ole virkaansa ansainnut.

Tämä asenne antoi hänelle henkisen yliotteen ja sisäistä voimaa niin, että hän pystyi oikeudenkäynnin aikana kirjoittamaan kaksi menestyskirjaa.

Organisaation yritys rusentaa Keinonen onnistui siis vain osittain. Suuri osa kansasta näki, että kyseessä oli entiseen komentajaan kohdistuva ajojahti. Keinosen hyvä maine puolustusvoimain

kehittäjänä oli vielä mielessä, eikä julkinen ryöpytys heikentänyt hänen suosiotaan puhujana ja esitelmöitsijänä hänen eläkepäivillään. Valittiinpa hänet toistuvasti rintamamiesveteraanien puheenjohtajaksi.

MAANPUOLUSTUSTA SIVIILISSÄ

Komentajakauden päätyttyä vanhempani muuttivat Niemenmäkeen. Isä alkoi kirjoittaa sotakuvausta "Kärkijoukkona Syvärillä", joka kertoo jatkosodan hyökkäysvaiheesta vuonna 1941.

Kirja ilmestyi joulukuussa vuonna 1970, sai hyvät arvostelut ja nousi heti myyntilistojen kärkisijoille.

Jännittävän ja kiinnostavan kirjan teko ei ollut Keinosen ainoa tarkoitus. Samalla hän aloitti oppikirjojen sarjan, jossa analysoitiin niitä keinoja ja menettelytapoja, joilla sodassa joko menestyttiin tai epäonnistuttiin.

Kysymykseen kuinka tuli ryhtyneeksi kirjailijaksi hän kertoi sen tapahtuneen joitakin vuosia aikaisemmin Matti Kurjensaaren myötävaikutuksella. Hän oli raitiovaunussa kertonut Kurjensaa-relle jotain sotajuttua, jolloin tämä oli kehottanut häntä panemaan kokemuksensa kirjan kansien väliin.

Vuoden kuluttua ensimmäisestä ilmestyi seuraava teos "1944 - taistellen takaisin". Siitä kirjoitettiin: "Kirjasta saa voimakkaan lukuelämyksen", "todellista jokamiehen sotahistoriaa, sotilashuumoria ja taistelukertomusta", "asiasisällöltään painavaa ja tyyliään loisteliasta", "suomalaisen sotilaan ylistyslaulu", "elävää kuvausta etulinjojen kovista, repivistä ja verisistä taisteluista, siinä on pakokauhua ja teloituksia, himoa ja huumoria... lisäksi on eräitä avuja, jotka puuttuvat kaikilta muilta sotakirjailijoiltamme; hänellä on kenraalin yleisnäkemyks, etulinjan upseerin kokemus ja Mannerheim-ristin ritarin rohkeus." "Keinonen elää jokaisella solullaan kohtalon vuoden 1944."

Kirjojen kautta suuri yleisö tutustui ensimmäisen kerran todelliseen Yrjö Keinoseen. Eräs siviili kertoi minulle, millainen kuva hänellä oli aikaisemmin ollut Keinosesta "kellaripainotteisena Kekkosen miehenä". Luettuaan Keinosen kirjoja hän oli tajunnut, miten dramaattisesti todellinen Keinonen erosi julkisuuden antamasta kuvasta.

Kirjoistaan Keinonen sai kenraali Hannes Ignatiuksen kadettisäätiön palkinnon. Kummankin perustelussa sanottiin: "Teosta voi suositella tutkittavaksi muun muassa sotakouluissa johtajakoulutuksessa..."

Marraskuussa 1972 ilmestyi sotaromaani "Kadonnut joukkue" (Tammi).

Keinonen oli useassa yhteydessä tuonut esille, ettei Suomen armeijalla ollut riittäviä koulutuksellisia valmiuksia sissisotaan. "Kadonnut joukkue" kuvaa taistelua vihollisen selustassa ja antaa samalla opetusta sissisodan käynnissä. Kirjan lopussa nelihenkinen partio joutuu ylivoimaisen vihollisen saartamaksi, mutta peräänantamattomalla taistelulla pelastaa itsensä. Keinonen oli huolestunut käskynantotaidoista ja laittaakin partion johtajan suuhun seuraavat käskyt:

Partion pysähtyessä:

"- Levähdetään tässä. Syökää! Minä käyn vilkaisemassa tuota etumaastoa.

Partion jouduttua musertavan ylivoimaisen vihollisen keskelle:

- Jäämme tänne valoisan ajaksi. Naamioimme suojapaikan tuohon painanteen kupeeseen. Tähän särkälle kaivetaan poterot pakin kansilla. Jos vihollinen havaitsee meidät, puolustaudutaan iltaan asti. Sitten irtaudutaan suon yli.

Taistelun alettua ja ensimmäisen vihollishyökkäyksen lähestyessä:

- Päästetään lähelle ja tuhotaan! Säästetään patruunoita!"

ja taistelun aikana:

"- Vain kertatulta! Tähdätkää tarkasti!"

Vihollisen tykistötulesta ja omasta alivoimasta huolimatta onnistuneiden torjuntataistelujen jälkeen analysoidaan oman menestyksen syyt kirjan henkilöiden sanoin:

"- Ne luulivat joka kerran tuhonneensa meidät tulivalmistelulla.

- Jos poteroita ei olisi tehty, joka mies olisi mennyt jo ensimmäisessä keskityksessä."

Kirjoittaessani tätä kirjaa isästäni Yrjö Keinosesta on Tshetshenian sota parhaillaan käynnissä. Esimerkiksi tshetshenien taistelu lukumäärältään ylivoimaisia venäläisiä erikoisjoukkoja vastaan Pervomajskojen kylässä 15-18.1.1996 ja onnistunut ulosmurtautuminen saartorenkasta osoittavat Keinosen opin kaivautumisesta ja päättäväisestä taistelusta ylivoimaistakin vihollista vastaan pätevä edelleen.

Helsingin Sanomat arvosteli "Kadonnutta joukkuetta": "Eräs parhaita sotakirjoja, mitä meillä on kirjoitettu" ja Etelä-Suomi: "Näin ytimekästä, vauhdikasta, jännittävää ja tarpeen vaatiessa huumoripitoistakin tekstiä saa vain harvoin sotakirjoissa lukeakseen."

Keinonen suunnitteli komentajakauttaan käsittelevää teosta ja kokosi siihen aineistoa, mutta tunsikin ilmeisesti, ettei aika ollut vielä kypsä aiheen muokkaamiseen kirjaksi. Oikeudenkäyntiä koskeva kirja sai myös odottaa - siitä olisi tuleva bestseller!

Hän alkoi kirjoittaa talvisodastaan romaanimuotoista kuvausta nimeltään "Veriset lumet". Tämäkin kirja, joka ilmestyi vuoden 1974 lopulla, sai hyvät arvostelut, "lajinsa ykkönen" ja "sotakirjoilijoittemme parhaimmiston kuuluva". Keinonen sai jälleen kenraali Hannes Ignatiuksen Kadettisäätiön palkinnon.

Romaaniin hän saattoi paremmin sijoittaa opetusta esittämällä erilaisia sodan tilanteita ja niihin liittyviä ratkaisuja romaanihenkilöiden antamine mallikäskyineen. Eräälle upseeriystävälle hän olikin kertonut kirjoittaneensa kirjansa sillä ajatuksella, että reserviläiset saisivat johtamistaidon opetusta nojatuolissa istuen.

Häntä luonnollisesti haastateltiin kirjan johdosta, jolloin hän taas korosti ajatuksiaan sodan vaatimuksista: "Terveen järjen käyttö, ehdoton tottelemisvelvollisuus ja alaisten säästäminen tarpeettomilta tappioilta." "Sodan tarkoitus ei ole kunnia, vaan tehdä reikä viholliseen ja jättää oma nahka ehjäksi" sanoi hän.

Kirjojensa pohjalta Keinonen piti paljon esitelmätilaisuuksia. Hän ei katkeroitunut puolustusvoimissa saamastaan kohtelusta eikä vetäytynyt syrjään, vaan seurasi jatkuvasti armeijan

kehitystä ja pääsikin toteamaan: "Eivätpäs peruneet yhtään minun uudistustani." Eronsa taustalla olevia puolustusvoimien sisäisiä ristiriitoja hän ei tuonut esille. Se ei olisi hänen mielestään ollut eduksi maanpuolustukselle, johon hän lisääntyvässä määrin otti kantaa. Kriittisissäkin ilmaisuisissa näkyi halu tukea ja kehittää puolustusvoimia. Koko ajan oli mukana huoli asevelvollisten kohtalosta mahdollisessa taistelutilanteessa.

Marraskuussa 1971 hän Raumalla lausuu tuoreesta parlamentaarisen puolustuskomitean mietinnöstä: "Mietinnössä on määritetty puolustuslaitoksen tehtävät ja suorituskyky. Toivottavasti nyt vihdoinkin päästään armeijan pitkäjänteiseen materiaaliseen kehittämiseen. Joskin tosin mietinnön mukaan äärimmäisen niukoin varoin. Valitettavasti mietinnöstä puuttuu puolustusvoimien sisäisen uudistamisen ohjelma, jota sekä maanpuolustuksen edun että nuorison vuoksi kipeästi kaivattaisiin."

Kun hän täytti 60 vuotta elokuussa 1972, häntä haastateltiin useassa lehdessä: "Sotilaskoulutuksessa paljon toisarvoista", otsikoitiin hänen sanomakseen Turun Sanomissa. "Asepalvelu olisi muutettava ammattikouluksi ja asevelvollisten aika käytettävä tehokkaaseen sotilaskoulutukseen eikä kivääri jalalla oleiluun." "Olennaista on se, mikä tapahtuu tulen alla, epäolennaista kaikki muu. Montun kaivu on tärkeämpää kuin pinkan teko." "Sotilaskoulutusta tehostamalla voisi kiväärijalkaväen rivimiehen asevelvollisuusaikaa lyhentää tuloksen kärsimättä".

Aamulehdelle hän toteaa: "Armeijaa ei voi demokratisoida mikäli demokratisoinnilla tarkoitetaan vastakohtaa johtajavaltaisuudelle". Puuttuen määrärahakysymykseen hän sanoi: "Jos nyt olisin puolustusvoimain komentaja, olisin huolissani samoista asioista kuin komentajakaudellani!"

Hän keskusteli Taiteen talvipäivillä varusmiesten mielenterveydestä, esitelmöi historianopettajien jatkokoulutuskurssilla, puhui koulujen liikuntaohjelmasta ja osallistui keskusteluun liikunnasta ja sydäntaudeista. Hän oli puhujana ja esitelmöitsijänä lukuisissa karjalaisten juhlissa. "Hän on tukenut karjalaistoimintaa myös monin muin tavoin sekä komentajakautena että jälkeensä", todettiin Karjala-lehdessä.

Urheilukaan ei unohtunut. Keinonen oli vuonna 1971 muuttanut Pakilaan ja hänestä tuli paikallisen urheiluseuran taustavoiman, Pakilan Vedon Tuen puheenjohtaja. Hän osallistui nyrkkeilyä edistävän Ring-Side-Clubin toimintaan ja hiihti kilpaa muiden reserviläisten kanssa.

Vuosien 1973 - 74 vaihteessa Keinonen kirjoitti Suomen Kuvalehteen. Yksi artikkeli oli myönteinen kuvaus YK-kenraali Ensio Siilasvuosta.

Seuraavalla artikkelilla oli otsikkona "Kuumat taisteluvälineet", Siinain asetesti. Kirjoituksessa valotettiin tulevaisuuden näkymiä asealalla. Keinonen siteerasi USA:n Vietnamin armeijan ylipäällikköä Westmorelandia, jonka ennustuksen mukaan "80-luvun taistelukenttää hallitsevat tietokoneet, miehittämättömät panssarivaunut ja lentokoneet". Ohjusilmatorjuntaa käsiteltiin. Elektronista sodankäyntiä Keinonen kuvaa uutena aselajina. Satelliitit antoivat huikeat näkymät tulevaisuuden sotaan. Keinonen kuvaa ydinvoiman uusia ulottuvuuksia, antimaterian käytön suunnattomia energiavaroja. Aiheen olisi voinut otsikoida "Miten me tulemme kuolemaan".

Keinosen lopputoteamus on kuitenkin, että Suomen oloissa tekniikka on tullut itsensä tielle. "Perinteisen ja huippu-uudenaikaisen aseistuksen tehollinen ero tasoittuu metsässä ja pakkasessa. Lumipukuinen suomalainen taistelija on yhä vielä varteenotettava maansa puolustaja ja rauhan takuumies."

Kolmannessa Suomen Kuvalehden artikkelissa Keinonen kuvaa Raatteen tien taisteluja otsikolla "Tulta ja sisua pakkasessa". Kirjoituksen johdantoteksti on seuraava:

"Ennen talvisotaa esitettiin eräässä Frunzen Sota-akatemian (Neuvostoliitto) diplomityössä "Operaatio Suomesta" Suomen katkaisemista Oulun kohdalta ja sen jälkeen maamme valtaamista pohjoisesta käsin. Todellisuudessa tällainen yritys tehtiinkin: neuvostoliittolainen 47. armeijakunta hyökkäsi Suomussalmelle jatkaakseen sieltä länteen..."

Näin Keinonen jälleen vuonna 1974 palautti suomalaisten mieliin, minkä ilmansuunnan sotilasakatemoissa tehdään piirustuksia Suomen valloittamiseksi.

Keinosen sotakirjat ja lehtiartikkelit kertovat hänen kokeneisuudestaan rintamasotilaana sekä hänen syvällisistä tiedoistaan ja sotilaallisten näkemystensä laaja-alaisuudesta.

Keinonen kirjoitti sotakirjansa aikana, jolloin Suomi oli hyvää vauhtia menossa Neuvostoliiton edessä rähmälleen. Kirjojensa avulla Keinonen halusi omalta osaltaan pitää yllä maanpuolustustahtoa ja opettaa, miten ryssiä vastaan on taisteltava.

KAVERIA EI JÄTETÄ

Keväällä 1975 Keinonen valittiin Rintamamiesveteraaniliiton puheenjohtajaksi. Ensimmäiseksi tavoitteeksi tuli rintamaveteraanien eläkelain korjaaminen.

Samoihin aikoihin hän alkoi rakentaa omakotitaloa Nurmijärvelle ja kävi edelleen puhematkoilla.

Hän tutustui veteraanien toimintaan ulkomailla, kävi Neuvostoliitossa sekä Pariisissa eurooppalaisessa veteraanikongressissa.

Vuoden 1976 lopulla voitiin todeta, että esitykset rintamamieslisästä ja kuntoutuksesta olivat myötätulessa. Paljon oli vielä tehtävää, ja Keinonen valittiin keväällä 1977 jatkamaan Rintamamiesveteraaniliiton puheenjohtajana.

Uusi puheenjohtajakausi ei vielä ollut alkanut, kun sairastuminen ja kuolema keskeyttivät Keinosen työn. Viimeisenä tehtävänä rintamamiesten parissa Keinonen heinäkuun 23. päivänä 1977 istutti tammenvesan lohjalaisten rintamaveteraanien veljespirtin tontille Lohjan Paloniemeen. Runsaan viikon kuluttua hän oli jo leikkauspöydällä.

Yrjö Keinosesta tiedettiin, että hän oli pitänyt jatkuvasti yhteyttä rintamatovereihinsa. Hän oli tavannut heitä sekä yhteisissä tilaisuuksissa että yksityisesti. Hänen kuolemansa jälkeen veteraanit sanoivat: "Kenraali Keinonen oli aina rintamamies, yksi meistä, joka kykeni auttamaan ja halusi auttaa rintamakaveria." Niinpä veteraanit ovat tunteneet Keinosen toimintaan kohdistuneen kritiikin loukkauksena itseään vastaan.

Uudenmaan rintamamiesten lehti totesi Keinosen puheenjohtajakaudesta mm. seuraavaa:

"Hänen puheenjohtajuusaikanaan toteutuivat rintamamiesten tavoitteista kuntoutuksen aikaansaaminen ja rintamasotilaseläkelain uusiminen. Entisten rintamamiesten aseman lakisääteinen parantaminen oli kenraali Keinoselle läheinen asia, johon hän paneutui kaikella tarmollaan."

Aleksi Karpansalo kuvasi rintamamiesten joululehden virallisissa muistosanoissa niitä tunteja, joita uudelle puheenjohtajakaudelle valitun mutta nyt poismenneen puheenjohtajan kuolema oli synnyttänyt:

YRJÖ KEINONEN - in memoriam

Sunnuntain päivä uutisista kuultiin, että Liittomme pidetty puheenjohtaja, meidän kaikkien ihailema taistelija, sotilas, komentaja, lämmin ihminen on sotilaan ja veteraanin sitkeydellä kauan taisteltuaan joutunut Hänkin antamaan periksi Noutajalle.

Sanotaan, että ihminen saa synnyinlahjanaan tiettyjä ominaisuuksia, joihin ympäristötekijät vaikuttavat sitten joko myönteisesti tai kielteisesti tehden meistä sellai-

sia kuin sitten olemme.

Yrjö Keinosen elämänkaari kertoo sinnikkään ja peräänantamattoman taistelijan tarinan. Kotitalta koulunpenkille, ylioppilaaksi hyvin arvosain, erikoistuu luvuissaan matematiikkaan ja fysiikkaan, kunnes isänmaan ase kädessä puolustaminen tulee tärkeimmäksi tehtäväksi, kun kotikuntakin jää uuden rajan taakse. Seuraa sotilasura, jonka vertaista ei uudempi historia tunne, joukkueenjohtaja, komppanianpäällikkö, pataljoonankomentaja, esikuntaupseeri, puolustusvoimain komentaja ennätysajassa. Kaikki mahdolliset kunnia- ja ansiomerkit sodanaikaisesta toiminnasta hänen mukaansa ovat hänen miehensä ne hänelle ansainneet. Todellinen ASEVELI.

Me veteraanit, me tarvitsimme häntä vielä. Tulimme tuntemaan hänet myös rauhan miehenä tasa-arvoon tyytyvänä veteraanina joukossamme. Aivan itsestään selvänä asiana hänelle lankesi johtajamme rooli, jonka hoitoon hän eläytyi koko laajan sydämensä lämmöllä ja tahtonsa lujudella käyttäen kaiken kykynsä ja arvovaltansa meidän, entisten aseveljiensä hyväksi. Saavutukset hänen johtajakaudeltaan puhuvat parhaiten hänen laadustaan johtajana. Kuin viimeisenä tervehdyksenään päivää ennen liian aikaista poismenoaan, hän ehti osoittaa lujan uskonsa asiamme oikeutukseen, jättää testamenttinsa meille vaalia toinen toisiamme, ettemme uskoamme menettäisi.

Veteraaniveljet Pohjois-Savossa! Nöyrinä ja kiitollisina me kannamme suuren johtajamme muistoa. Koemme hänen muistonsa myös meitä entistä ankarampiin ponnistuksiin velvoittavana, kunnes viimeinenkin aseveli on saanut turvatun elon ehtoon ja turvallisen leposijan tämän meille niin kalliin isänmaamme mullissa. Me tahdomme tehdä kuten Hän, taistella viimeiseen asti, että suomalaisen miehen kunnia on puhdas ja kilpensä tahraton.

HENKILÖHAKEMISTO

- Ahonen, Erkki 122
Ahto, Sampo 109, 110
Ainola, Olli 107
Aitio, Paavo 116
Alakulppi, Olavi 77
Alhava, Armas 105
Alkio, Santeri 55
Amin ,Hafizullah 57
Andersson, Unto 124, 125
Arimo, Reino 62, 79, 97
Bruun, Martti 58, 59
Dulles, John F. 80
Ehrnrooth, Adolf 62, 77
Elfving, Gustaf 10, 13, 18
Eräsaari, Eero 53
Haahti, Usko Sakari 35, 36
Haataja, Lauri 88
Hahtola, Aimo 113
Hannila, Martti 81
Heiskanen, Kaarlo 55
Hickerson, John 80
Holopainen, Pekka 14
Huurtamo, Erkki 62
Hyvärinen, Martti 127, 128
Johannessen, Folke 62, 81, 99, 108
Juutilainen, Aarne 53
Jyränki, Antero 106
Jäppinen, Kyösti 59, 75 – 77, 110
Järventaus, Jorma 58, 62
Kaitila, Esa 62
Kallio, Kyösti 55
Kallio, Toivo 48
Kanninen, Ermei 47, 95, 110, 114, 120, 121
Karpansalo, Aleksi 135
Karttunen, Kalle 53
Keinonen, Irma 15, 16, 20, 37, 108
Keinonen, Teo 38, 39
Keinonen, Einar 19, 55
Kekkonen, Urho 8, 18, 61, 63, 78 – 81, 87, 91, 100 – 106, 111, 114, 117, 120, 122, 131
Koivisto, Mauno 101,
Korsimo, Arvo 103
Korte, Olavi 125
Koskimaa, Ali 60
Kovalev, A. E. 116
Kuistio, August 23, 24
Kurjensaari, Matti 78, 139
Kuvaja, Eino 77
Laakso, Viljo 47
Laituri, Kusti 113
Lappi, Esa 16, 56, 57
Lehto, Väinö 128
Leinonen, Kaarlo 99
Levo, Urpo 111
Lindqvist, Irma 20
Lipponen, Paavo 73, 104
Lukkari, Matti 35
Malmivaara, Jukka 34
Mannerheim, C. G. 28
Massa, Yrjö 18
Maunula, Aatos 62, 77, 79, 81, 89, 100, 107
Meretskov 34
Mikkilä, Orvo 112
Mäkipää, Antero 8, 16, 89, 96
Nihtilä, Valo 35, 36
Peltonen, Yrjö 23 – 26, 29, 112
Peltoniemi, Pentti 117
Pentti, Arvo 61, 62, 64, 79, 81, 116
Pernaa, Veli 9, 49, 83
Pietilä, Hilikka 57
Puhakka, Kustaa 27
Pulli, Olavi 59
Puntila, L. A. 105, 107

Pyykönen, Urho 29
Pöyhönen, Kauko 86, 87, 91, 92, 103, 105,
106, 116, 122
Raunio, Esko 81
Rautkallio, Hannu 80
Remes Olli 77
Rytkölä, Olavi 125
Römpötti, Kalevi 75 - 77
Saarinen, Aarne 116, 117
Sainio, Pentti 107
Salminen, Pertti 61, 63, 78 – 81, 114 - 119
Saukkonen, Tauno 62
Saukkonen, Tauno 126, kenr.
Savolainen, Kalervo 18, 33
Siilasvuo, Ensio 133
Siitonen, Martti 126, 128, 129
Simelius, Sakari 62, 79 – 82, 86, 101, 111,
114
Stalin, Josef 34
Suorttanen, Sulo 88, 92, 98, 103, 106
Sutela, Lauri 94, 104
Sutela, Veikko 128
Svensson, A. J. 26 - 28
Särkiö, Hannu 68, 71, 84, 103
Särmäkari, Kalevi 79
Tapola, Kustaa 51
Tenhiälä, Juho 62
Tiainen, Vilho 126
Tikka, Olli 127
Uola, Kalle 127
Uosikkinen, Martti 77
Vaasterä, Alf 8, 54
Valtanen, Jaakko 73, 86
Vehviläinen, Veikko 24
Vesterinen, Veikko 87, 88, 97, 108 – 111,
113, 122 - 124
Virolainen, Johannes 62
Visuri, Pekka 111
Vuorelainen, Olavi 49